ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಇಲಾಖೆ

ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಸಾಮಗ್ರಿ

2025-26

ವಿಷಯ - ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ

ವರ್ಗ - 4

ರಾಜ್ಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ,
ಬನಶಂಕರಿ 3ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560085

ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಮಣ್ಣೂರು ಬೆಳಗಾವಿ

Concept and Guidance

Smt Rashmi Mahesh V, IAS
Principal Secretary to Government
Department of School Education and Literacy

Dr. Trilok Chandra K.V IAS Commissioner Department of School Education, Bangalore	**Shri. Gopalakrishna H.N** Director, DSERT Bangalore

DIET Co-operation

Shri. Basavaraj Nalatawad D.D.P.I (Dev) DIET, Belagavi	**Smt. Bharati B Dasog** LBA Nodal Diet, Belagavi Lecturer DIET, Belagavi	**Smt.Dr. Meenaxi.F.Patil** **Mentors and Examiners,** Lecturer DIET, Belagavi

Composition

Smt. Radha P.
Senior Assistant Director
DSERT Bangalore

"ಬದಲಾವಣೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಭವಿಷ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣ"

Lesson Based Assessment Material Creation Resource Team of 4th EVS Marathi medium

1. **Raju kambale Am MHPS NO.5 Chavat galli Belagavi City**

2. **Sri. P L Bhatkande Am MHPS NO.29 Ramdev galli Belagavi City**

3. **Smt. K. P. Melage Am MHPS NO.1 Maruti galli Belagavi City**

4. **Sri. K B Patil Am MHPS NO.2 Ganapati galli Belagavi City**

5. **Sri S. A. Gaonkar Am MHPS Bhavani Nagar Belagavi City**

6. **Smt. V D Patil Am MHPS NO.36 Vaccine Depo Belagavi City**

7. **Sri. V R Sankapal Am MHPS NO.37 Nanawadi Belagavi City**

8. **Smt. N C Basurtekar Am MLPS Ghodsewadi Belagavi City**

9. **Smt. S. S Kulkarni Am MHPS NO.9 Tilakwadi Belagavi City**

10. **Sri N L Patil Am MHPS NO.3 Patil galli Belagavi City**

11. **Sri. R M Magdum Am MHPS NO.4 Mali galli Belagavi City**

12. **Sandhya Chigare Am MHPS NO.7 Fulbag galli Belagavi City**

13. **Smt. B S Patil Am MHPS NO.13 Basavan galli Belagavi City**

14. **Sri. P. A. Mali Am MHPS NO.5 Chavat galli Belagavi City**

15. **Sri. Raju Belagundakar CRP Chavat galli Belagavi City**

State Department of Education Research and Training
Banashankari 3 rd Stage, Bangaluru-560085
And
District Institute of Education and Training, Belagavi

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ನುಡಿ

ಆತ್ಮೀಯರೇ,

2025 26 **ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರ ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನದ** 4**ನೇ** , 5 **ನೇ** , 6 **ನೇ** , 7 **ನೇ ತರಗತಿಯ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಮರಾಠಿ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು** 16 **ವಿಷಯಗಳ ಪಶ್ನೆಕೋಠಿ ಭಾಷಾಂತರ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಮರಾಠಿ ಪಥಮ ಭಾಷೆ ಪಶ್ನೆಕೋಠಿ ರಚನೆ ಕಾರ್ಯ ಬೆಳಗಾವಿ ಡಯಟ್ ಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.**

ತರಗತಿ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಕಲಿಕಾ ಫಲ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮುಂದಿನ ಜಾಗತಿಕದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ನೆರವಾಗುವಂತೆ ಹಾಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಕಲಿಕಾ ಫಲ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವ ಮತ್ತು **ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಯಶಸ್ವಿಗಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆರಂಭದ ಆಶಯದೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೂ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಲಿಕಾ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ,** ಸಾಧಾರಣ **ಮತ್ತು ಸುಲಭ, ಕಠಿಣ, ಸಾಧಾರಣ ಪಶ್ನೆ ಕಠಿಣತೆಯ ಮಟ್ಟ ಆಧರಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಹು ಆಯ್ಕೆ ಪಶ್ನೆಗಳು, ಕಿರು ಉತ್ತರ ಪಶ್ನೆಗಳು, ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಪಶ್ನೆಗಳ ಅನ್ವಯಿಕ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಪಶ್ನೆಕೋಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಓದು ಬರಹ**ದೊಂದಿಗೆ **ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಠವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.**

ಪಾಠ ಆಧರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಪಶ್ನೆಕೋಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ನೋಡಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಡಿ.ಎಸ್.ಇ.ಆರ್.ಟಿ **ಬೆಂಗಳೂರು** ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು (ಆ) **ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಬೆಳಗಾವಿ, ಹಿರಿಯ ಉಪನ್ಯಾಸಕ**ರಾದ **ಶ್ರೀ ಆಂಜನೇಯ**ಲು ಆರ್ ಕೆ, **ಶ್ರೀ** ಯು ಡಿ **ಹುನಕುಪ್ಪಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಡಿ ನದಾಫ್ ಮತ್ತು ವರ್ಗ ವಿಷಯವಾರು ನೋಡಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಎಲ್ಲ ಡಯಟನ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು ಖಾನಾಪುರ್, ಬೆಳಗಾವಿ ಗ್ರಾಮೀಣ, ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರ , ಬಿ.ಆರ್.ಸಿ , ಬಿ.ಆರ್.ಪಿ, ಸಿ.ಆರ್.ಪಿ, ಸಿ.ಆರ್.ಸಿ ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನದ ನೋಡಲ ಶ್ರೀಮತಿ ಭಾರತಿ.ಭೀ.ದಾಸೋಗ ಹಾಗೂ ಡಯಟಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಶುತ್ರಿ ದುಗ್ಗಾಣಿ, ದಿದ್ವ.ಸ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸದುಪಯೋಗವಾಗಿ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಬರಲು ಕಾರಣೀಭೂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯವು "ಬದಲಾವಣೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಭವಿಷ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣ" ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ, ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರಿಗೆ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇವೆ.**

ಶುಭ ಹಾರೈಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ,

ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜ. ಎಮ್. ನಾಲತವಾಡ	**ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಎಚ್ ಎನ್**
ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು (ಅ)	ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಡಯಟ್ ಬೆಳಗಾವಿ	ಡಿ.ಎಸ್.ಇ.ಆರ್. **ಟಿ** ಬೆಂಗಳೂರು

अनुक्रमणिका

पाठ 1

प्राणी जगत

या पाठच्या अध्यायानंतर विध्यार्थी खालील मुध्ये शिकतील.

- प्राणी आणि मानव यांच्या बाह्य गुणधार्मातील साम्य आणि फरक ओळखतील.
- प्राण्यांचे आहार ,आकार,निवास्थान आणि रंग यावरून प्राण्यांचे वर्गीकरण करतील.
- प्राण्यांच्या आहारावरून त्यांचे शाहाकारी,मांसाहारी आणि मिश्राहारी असे वर्गीकरण करतील.
- प्राण्यापासून मिळणाऱ्या विविध पदार्थ समजून घेतील.
- प्राणी आणि मानव यांचामधील परस्परावलंबन सबंध समजून घेतील.
- प्राण्यांचे उपयोग समजून घेतील.सुतीपासून मुखवट तयार करणे,पानांपासून विविध वस्तू बनविणे.असे स्वयं कृतीतून आनंददायी शिक्षण घेतील.
- प्राण्यांच्याबध्दल सामान्य ज्ञान आणि कुतुहलात्मक माहिती मिळवतील.

खालील पर्यायी योग्य उत्तरे निवडून लिहा.

1) जगातील सर्वात बुध्दिमान प्राणी कोणता ?

—) हत्ती. ब) लांडगा क) मानव ड) हरिण.

2) वाळवंटातील जहाज असे कोणाला म्हणतात.

—) घोडा ब) उंट क) जिराफ ड) गाडव

3) आपला राष्ट्रीय पक्षी

अ) मोर ब) काबुत्तर क) पोपट ड) शार्क

4) पाण्यात राहणारा सर्वात मोठा प्राणी

अ) मासा ब) देवमासा क) शार्क ड) हरिण

5) मांसाहारी प्राण्यांचे उदाहरण

—) म्हैस ब) गाय क) सिंह ड) हरिण

6) आपल्याला दररोज दूध देणारा प्राणी

अ) कुत्रा ब) गाय क) बैल ड) रेडा

7) माशांच्या श्वसनाचा अवयव

अ) कल्ले ब) डोळा क) पोट ड) पर

8) अंडी देणारा प्राणी

अ) मेंढी ब) रेडा क) कोंबडी ड) कुत्रा

9) भारताचा राष्ट्रीय प्राणी

अ) गाय ब) वाघ क) सिंह ड) अस्वल

10) शेतकऱ्यांना शेतीसाठी मदत करणारा प्राणी

अ) बैल ब) घोडा क) गाढव ड) कुत्रा

योग्य उत्तरासह रिकाम्या जागा भरा.

11)मासा........... मध्ये राहतो.

12)......... हा प्राणी झाडावर राहतो.

13) वनस्पती आणि मांस दोन्ही खाणाऱ्या प्राण्याला........ म्हणतात.

14) आम्हाला गायीपासून...... मिळते. आणि मेंढी पासून....... मिळते.

15)......... हा आपला देशाचा राष्ट्रीय प्राणी आहे.

16)......... हा प्राणी जगतातील सर्वात मोठा प्राणी आहे.

17)........ हा प्रकल्प वाघाच्या संरक्षणासाठी भारत सरकारने सुरू केला आहे.

18)....... हा प्राणी गवत आणि झाडाचे पाने खातो.

19)....... किटक आपल्याला धोका होण्याच्या वेळी आपला रंग बदलतो.

20)........ हा प्राणी ताशी 100 किलो मीटर इतक्या वेगाने पळतो.

खालील विधाने चूक की बरोबर सांगा.

21) पक्षी हे प्राणी म्हणून ओळखले जात नाही.

22) गाय आणि म्हैस आम्हाला दूध देतात.

23) ससा हा गायीपेक्षा मोठा असतो.

24) बैलांचा उपयोग शेती नांगरण्यासाठी करतात.

25) मधमाशी अंडी देतात.

26) गिधाडे मृत प्राण्यांना खाऊन परिसर स्वच्छ ठेवतात.

27) भारतातील वाघांची संख्या जलद गतीने वाढत आहे.

28) मेंढी पासून आम्हाला लोकर मिळते.

29) जोड्या जुळवा.

प्राणी उपयोग

अ) गाय

अ) लोकर

आ) मेंढी

आ) गवत

इ) माकड

इ) मध

ई) मधमाशी

ई) अंडी

उ) कोंबडी

उ) शेत नांगरणे.

ऊ) मासा

ऊ) घोडा गाड

ए) घोडा

ए) पाण्यातील कीटक खाऊन परिसर शुद्धीकरण

ऐ) फुलपांखरू

ऐ) मृत प्राणी खाऊन परिसर स्वच्छ ठेवतो.

ओ) बहिरी ससना

ओ) लहान रंगीबेरंगी खालील

औ) बैल

ओ) झाडावर चढून फळे खातो.

खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा.(1 गुणांचे प्रश्न)

30) भारताचा राष्ट्रीय प्राणी कोणता?

31) 100 कि. मी वेगाने धावणारा प्राणी कोणता ?

32) शत्रूपासून आपल्याला बचाव करून घेण्यासाठी हवन साप काय करतो?

33) प्राणी जगात अत्यंत मोठा प्राणी कोणता?

34) पाण्यात राहणाऱ्या दोन प्राण्यांची नावे लिहा.

35) वनस्पती व मांस दोन्ही खाणाऱ्या प्राण्यांना काय म्हणतात?

36) कोणत्या किटकापासून आम्हाला मध मिळते?

37) गाय काय खाते?

38) बहुतेक पक्षी कुठे राहतात?

39) वनस्पती खाणाऱ्या प्राण्यांचे एक उदाहरण लिहा.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (2 गुणांचे प्रश्न)

40) मानव व प्राण्यांमधील दोन फरक लिहा. (कठीण)

41) प्राणी मानवांना कसे मदत करतात? कोणतेही दोन उदाहरण द्या.(सुलभ)

42) शाकाहारी प्राणी म्हणजे काय? एक उदाहरण द्या.

मांसाहारी प्राणी म्हणजे काय? एक प्राण्याचे नाव लिहा.(साधारण)

43) वनस्पतीजन्य अन्नपदार्थ खाणाऱ्या प्राण्यांना काय म्हणतात? (सुलभ)

44) वाघ बचाव योजनेचे महत्त्व काय? (कठीण)

45) सरडा स्वतःचे रक्षण स्वतः कसा करतो?

46) मिश्रहारी म्हणजे काय? दोन उदाहरण द्या.(सुलभ)

47) मानव आणि प्राणी परास्परावलंब म्हणजे काय? स्पष्टीकरण करा.(कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.(3 गुणांची प्रश्न)

48) प्राणी मानवांना कोणत्या प्रकारे उपयुक्त आहेत? (कठीण)

49) आहार, आकार, आणि निवारा यावर आधारित ससा आणि गायीचे तुलना करा (सुलभ)

50) शाकाहारी प्राणी म्हणजे काय? दोन उदाहरणासहित स्पष्टीकरण करा.(सुलभ)

51) माकड, पक्षी आणि कीटक हे परिसर समतोलसाठी कसे सहाय्य करतात? (कठीण)

52) जंगली प्राण्यांचे लक्षणे कोणते? उदाहरण द्या.(कठीण)

53) परिसरात मधमाशींचा पात्र काय? (कठीण)

54) शाकाहारी व मांसाहारी प्राण्यांची यादी करा (सुलभ)

55) प्राणी रंग बदलतात कारण लिहा. (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.(4 गुणांचे प्रश्न)

56) आहाराच्या आधारावर प्राण्यांचे विविध प्रकारचे विश्लेषण करा. (कठीण)

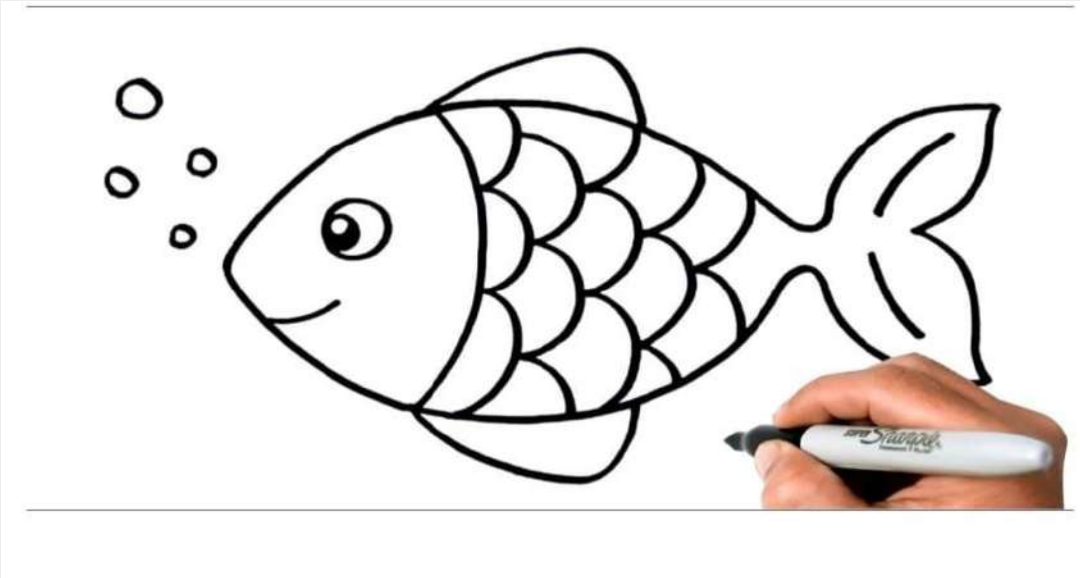
57) मानवी जीवनात प्राण्यांचे पाच उपयोग लिहा. (कठीण)

58) प्राण्यांचे संरक्षण आवश्यक आहे कारण द्या. (कठीण)

59) प्राण्यांचे आहार व निवारा यांची यादी करा. (कठीण)

60) शाकाहारी, मांसाहारी आणि मिश्रहारी प्राण्यांचे फरक आणि त्याचे मुख्य लक्षणे लिहा (कठीण)

61) खालील माशाच्या चित्राला रंग भर व त्याचे भागांची नावे लिही.

पाठ - 2
मध, गोड मध !

अध्ययन निष्पत्ती:

या पाठाच्या अध्ययनानंतर विद्यार्थी:

*प्राण्यांच्या वर्तनाचे निरिक्षण करतील.

*मधमाश्यांची जीवनपद्धत आणि कुटुंब पद्धत जाणून घेतील.

*मध संग्रहित करण्याची क्रिया समजावून घेतील.

*मधमाश्यांच्या पोळ्याची रचना समजून घेतील.

*मध आणि सह उत्पादित पदार्थांचा उपयोग जाणून घेतील.

*शुद्ध मध ओळखण्याची पद्धत जाणून घेतील.

* मध हा मनुष्याच्या आरोग्यासाठी उपयुक्त आणि औषधी गुणधर्म असलेला घटक असल्याचे समजून घेतील.

* विविध प्राण्यांच्या एकत्र जगण्याच्या पद्धती व परस्पर सहकार्य यांविषयी जाणतील.

*मुंगी, कुत्रा, कोंबडी, मांजर यासारखे प्राणी समूह करून कसे जीवन जगतात हे जाणून घेतील.

*लाकडी पेट्या वापरून मध मिळविण्याची पद्धत यांविषयी आपला अनुभव कथन करतील.

योग्य पर्याय निवडून खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (सोपे प्रश्न)

1.मधमाशा आपले घर येथे बांधतात.

a)झाडाची फांदी b) जमिनीवर c) गुहेमध्ये d)पाण्यामध्ये.

2.मधमाशीच्या घराचा आकार असा असतो.

a) गोलाकार b)त्रिकोणी c) आयताकार d)षटकोनी

3. मध यांच्याकडून तयार केला जातो.

a)पक्षी b) फुलपाखरू c) मधमाशी d) गांडुळ

4.मधमाश्यांच्या समूहाला म्हणतात......

a) वसाहत b) थवा c) कळप d) गट

5. मधमाशी मध यापासून तयार करतात.

a) फळ b) पाणी c) पान d) फुल

6. मधमाश्यांचे प्रकार इतके आहेत.

a) 4 b) 1 c) 3 d) 2

7.मधमाश्यांच्या पोळ्यामध्ये कामगार माश्यांचे कार्य हे असते.

a) विश्रांती b)अंडी घालणे c)आहार संग्रहित करणे d) रक्षण करणे.

8. राणी माशीचे कार्य हे असते .

a) अंडी घालणे b)मध संग्रहित करणे c) पोळ बांधणे d) रक्षण करणे.

9. मुंग्या या भोवती जमा झाल्या

a) साखर b) क्यांडी c) गुळ d) खडीसाखर

10.तेजस ने हरीणांचा कळप येथे पहिला होता .

a) बंडीपुर b) नागरहोळे c) कुद्रेमुख d) म्हैसुरु

रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा . (सोपे प्रश्न)

11 . हत्तीच्या समूहाला ....म्हणतात.

12. मधमाशी फुलांच्या मधून .... संग्रहित करतात.

13. राणी माशीचे कार्य .... असते .

14. कामगार माश्या ....च्या सहाय्याने पोळ बनवितात.

15. मधमाश्या मकरंद ....मध्ये साठवितात.

16. पाण्याने भरलेल्या पेल्याच्या सहाय्याने ....ओळखता येतो.

17. मधमाश्यांच्या लाकडी पेट्या ....मध्ये ठेवलेल्या असतात.

18. माकडाचे पिल्लू आपल्या आईला ....धरून बसले होते.

19. कीटकांनी तयार केलेला .... हा एकच आहार मानव खातो.

चूक कि बरोबर लिहा . (सोपे प्रश्न)

20 . सर्व प्राणी एकटे राहतात.

21. गायी सहकार्याने अन्न ग्रहण करतात.

22 . राणी माशी फुलातील मकरंद संग्रहित करते.

23. मधमाश्या मेणाच्या सहाय्याने पोळ बांधतात.

24. मध केवळ झाडांच्या पासून मिळविला जातो.

25. माकडाचे पिल्लू आपल्या आईला घट्ट पकडते.

26. मध्याच्या पोळ्यापासून आपल्याला केवळ मध मिळतो.

27 मांजर आपल्या पिलांवर प्रेम करत नाही.

28 कुत्रा काहीवेळेला आहारासाठी भांडतो.

29. मध आपल्या आरोग्यासाठी उपयुक्त घटक आहे.

30 योग्य जोड्या जुळवा .

प्राणी/वस्तू	कृती /उपयोग
a. राणी माशी	a) आपल्या पिलांना प्रेमाने चाटते
b. मेण	b) आहार आणि औषध म्हणून उपयोगी
c. कामगार माशी	c) मध संग्रहित करण्यासाठी वापर
d. लाकडी पेटी	d) मधाचे पोळे बांधणे , आहार संग्रहित करणे.
e. मध	e) पोळे बांधण्यासाठी वापरले जाते .
f. मांजर	f) अंडी घालणे.

खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या . (सोपे प्रश्न)

31 . गावातील उत्सवात म्हैस कशा फिरतात?

32 . मधमाश्यांचा आहार कोणता?

33 . पाठामध्ये ते प्रेमाने कोणाला घासतात?

34. मधमाश्या आपले पोळे कसे बांधतात?

35. राणी माशीचे प्रमुख कार्य कोणते?

36. पोळे बांधण्यासाठी मधमाशा कोणता पदार्थ वापरतात?

37 . मधमाश्यांचे पोळे आपल्याला कोठे आढळते ?

38. मधमाश्या पोळ्यामध्ये काय साठवितात?

39. मधमाशा फुलांतून काय संग्रहित करतात?

40. शुद्ध मध आपण कसा ओळखावा?

41. कीटकापासून मिळणारा कोणता आहार पदार्थ मानव खातो?

42. मध व्यतरिक्त मधमाशी काय उत्पादित करते?

43. माकडाच्या आईने काय पकडले आहे?

44. कोंबडी आपल्या पिल्लांना काय शिकवीत आहे ?

45. मधमाशी फुलांतून तिच्या पोळ्यासाठी काय घेवून येते?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (2 गुण)

46 . हरीण आणि हत्ती एकत्र किवा समूहात का राहतात? (सोपे प्रश्न)

47. मधमाशी फुलातून मकरंद संग्रहित करण्याची कला कशी शिकतात? (कठीण प्रश्न)

48. राणी माशी आणि कामगार माशी मधील फरक लिहा. (सोपे प्रश्न)

49. मधाचे दोन उपयोग लिहा . (सोपे प्रश्न)

50. परागीभवन प्रक्रियेत मधमाश्यांची भूमिका स्पष्ट करा. (कठीण प्रश्न)

51. मधाची शुद्धता तुम्ही कशी पडताळू शकता? (साधारण प्रश्न)

52. मांजर आणि माकड त्यांच्या पिल्लांची काळजी का घेतात? (सोपे प्रश्न)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (3 गुण)

53. मधमाशी मकरंद संग्रहित करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. (कठीण प्रश्न)

54. पर्यावरणात मधमाश्यांचे संवर्धन करणे का आवश्यक आहे ? (कठीण प्रश्न)
55. मधमाशीच्या कुटुंबातील सदस्यांचे कार्य स्पष्ट करा? (सोपे प्रश्न)
56. तेजसने नागरहोळे अभयारण्यात काय पहिले आणि त्याचा प्राण्यांच्या वर्तनाशी कसा संबंध आहे? (कठीण प्रश्न)
57. माकडाचे वर्तन आई आणि तिच्या संतती मधील संबंधावर कसा प्रभाव टाकते? (साधारण प्रश्न)
58. तुमच्या सभोवती आढळणाऱ्या माशी च्या विविध जाती आणि त्यांचे निवासस्थान याविषयी लिहा. (सोपे प्रश्न)
59. मानवाच्या आरोग्यामध्ये मधमाशीचे योगदान दोन उपयोगाच्या सहाय्याने स्पष्ट करा. (कठीण प्रश्न)
60. माकड आणि कोंबडी यांचे उदाहरण घेवून प्राणी आपल्या संततीची काळजी कशी घेतात हे स्पष्ट करा. (साधारण प्रश्न)
61. मधमाशी मध उत्पादनातील एक महत्वाचा घटक असून पर्यावरणीय समतोल साधते. स्पष्ट करा. (कठीण प्रश्न)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (4 गुण) (कठीण प्रश्न)

62 . कल्पना करा कि तुम्ही मधमाशी आहात -फुलातील मकरंद शोषून घेवून ते मधाच्या पोळ्या पर्यंत पोहचण्याची दैनंदिन प्रक्रिया सविस्तर लिहा.
63. मध आणि इतर उत्पादने मानवाला कश्या पद्धतीने उपयुक्त आहेत ते स्पष्ट करा.
64. प्राणी आणि त्यांचे कुटुंब एकमेकांना सहकार्य करून निसर्गात कसे राहतात ?स्पष्ट करा.
65. मानवाच्या कुटुंबाची मधमाशीच्या कुटुंबाशी तुलना करा.
66. या पाठातील विध्यार्थी हरीण आणि हत्तीचा कळप , तसेच एकटा राहतअसलेला वाघ पाहतात.या प्राण्याच्या सामजिक वर्तनाशी मधमाशीच्या सामाजिक वर्तनाची तुलना करा.
67. तुम्ही स्वतः एक माधामाशीवर अभ्यास करणारा संशोधक आहात असे समजून, मधमाशीच्या पोळ्याची वैशिष्ट्ये, विविध कुटुंब सदस्यांची भूमिका आणि मध तयार करण्याची प्रक्रिया याविषयी सविस्तर लिहा .

68. मधमाशी आपल्या संततीना पर्यावरण स्वच्छता आणि परागीभवनातील भूमिका कशी शिकविते?
69. ‘मधमाशीचे महत्व’ याविषयावर छोटा निबंध लिहा.
70. प्राण्यांच्या एकते वरून मानवाने काय बोध घ्यायला हवा?
71. मधमाशीच्या पोळ्याचे सुबक चित्र काढून ते रंगवा.

पाठ ३ वनभ्रमंती

अध्ययन निष्पत्ती :

- घराजवळील व अरण्यातील झाडांची माहिती समजून घेशील.
- सागवान, चंदन, नाणा इत्यादी झाडे ओळखणे तुला समजेल.
- अरण्यात मिळणाऱ्या फळांची माहिती करून घेशील.
- अरण्यात मिळणारी व आपल्या परिसरात मिळणारी फळे ओळखून तुलना करशील.
- अरण्याबद्दल व निसर्गाबद्दल समाधानाची मनोवृत्ती होईल.
- अरण्ये आपली आहेत. झाडे तोडू नये ही भावना वाढीस लागेल.
- झाडे व अरण्ये यांचे महत्त्व समजावून घ्याल.
- अरण्यामुळे सावली, फळे, औषधे, सुवासिक वासाची द्रव्ये, चंदन इ. मिळते हे समजून घ्याल.
- अरण्यात राहणारे प्राणी ओळखाल.
- हत्ती, हरीण, माकडे, साप यासारखे प्राणी ओळखणे शक्य होईल.
- अरण्याचा नाश झाल्यास काय परिणाम होतील हे समजावून घेशील.
- अप्पिको चळवळीचा उद्देश सांगशील.

- "अरण्ये वाचवा, अरण्ये वाढवा, अरण्याचा उपयोग कमी करा" यांचा अर्थ समजावून घेशील.
- झाडे कशी लावावीत व ती कशी वाढवावीत याची माहिती घ्याल.
- घर, शाळा व आजूबाजूच्या परिसरात झाडे लावून ती झाडे कशी वाढवावी याची योजना बनवाल.
- झाडे आपल्या जीवनासाठी व परिसरासाठी किती उपयुक्त आहेत याचा अर्थ समजावून घ्याल.
- झाडे हवामान, पाणी, आहार, इंधन, औषधे देतात हे समजावून घ्याल.
- अरण्य संरक्षणाबाबत घोषणा तयार कराल व कृतीमध्ये सहभागी व्हाल.

खाली दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य उत्तर शोधून लिहा (सुलभ)

(1) गवताच्या जातीतील सर्वात मोठी वनस्पती.

(ए) बांबू (बी) सागवान (सी) कडूनिंब (डी) वडाचे झाड.

(2) सीता कोठे रहात होती ?

(ए)घराजवळ (बी)अरण्याजवळ (सी) शेतामध्ये (डी) मंदिरात

(3) किटकभक्षक वनसपतीचे उदाहरण म्हणजे ··

(ए) जोंधळा (बी)नाचना (सी)ड्रासेरा (डी) बांबू

(4) अतिशय किंमती वनस्पती कोणती ?

(ए) सागवान (बी) आंबा (सी) कडूनिंब (डी) निलगिरी

(5) माकडे कोठे राहतात ?

(ए) नदीमध्ये (बी) झाडावर (सी) घरामध्ये (डी) गुहेमध्ये

रिकाम्या जागा भरा (सुलभ)

(6) सीता ------जवळ रहात होती.

(7) अरण्यामध्ये सागवान, चंदन, नाणा ----- या सारखी झाडे अढळतात.

(8) माकडे ---- वर राहतात.

(9) झाडे आपणास फळे , सावली आणि ---- देतात.

(10) अप्पिको चळवळीचे घोषवाक्य ------.

(11) -----गवताच्या जातीत गणला जातो.

(12) ---- ची बी ही जगातील अतिशय मोठी बी म्हणून गणली जाते.

(13) ड्रासेरा ही वनस्पती ----- वनस्पतीचे उदाहरण आहे.

(14) अनेक औषधे ----- वनस्पती पासून तयार केली जातात.

(15) अरण्ये प्राणी व ---- यांना आसरा देतात.

खालील वाक्ये चूक की बरोबर ओळखून लिहा. (सुलभ)

(16) सीता अरण्यात राहते.

(17) सागवान व चंदनाची झाडे अरण्यात वाढतात.

(18) अरण्यातील सर्व प्राणी एकटे पणाने राहतात.

(19) कोब्रालिली ही वनस्पती किटक खाते.

(20) अरण्याचा नाश केल्यास निसर्गाचे सौंदर्य वाढते.

(21) बांबू हे झाड नाही.

(22) पर्णफूटी वनस्पतीत पाने पानातूनच तयार होतात

(23) अरण्ये आहार, कपडे इंधन व औषधे देतात.

(24) शहरी प्रदेशात आपण राहिल्यास आपल्याला अरण्यांची आवश्यकता नसते.

(25) मध हा प्राण्यापासुन तयार होणारा पदार्थ आपण सेवन करतो.

(26) जोड्या जुळवा (सुलभ)

A प्राणी / वस्तु		B उपयोग/ विवरण
(अ) चंदन वृक्ष	-----------	1. घर बांधण्यासाठी उपयोगी.
(आ) सागवान वृक्ष	-----------	2. सुगंधी द्रव्य तयार करण्यासाठी
(इ) किटकभक्षी वनस्पती	--------	3 गवताच्या जातीतील .

(ई) बांबू ------------- 4 किटकेभक्षी

(उ) अप्पिको चळवळ ---------- 5 पर्णफुटी

(ऊ) ब्रायोफिलम-------------- 6 अरण्ये वाचवा अरण्ये वाढवा

(ए) आवळा ------------- 7 झाडावरच मूळ वाढणे

(ऐ) मँग्रुव------------------ 8 सर्वात मोठे बी

(ओ) कडूनिंब --------------- 9 अरण्यात सापडतात

(औ) कोको -दी-मेर------------ 10 औषधे तयार करण्यासाठी उपयोगी.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (एक गुणाचे प्रश्न) (सुलभ)

(27) या पाठात अरण्याची ओळख करुन देणारया मुलीचे नाव सांगा

(28) सीता कोठे रहात होती ?

(29) अरण्यात मिळणाऱ्या एका फळाचे नाव सांगा.

(30) माकडे झाडावर काय करतात?

(31) साप झाडावर काय करतात?

(32) सुगंधी फुले देणाऱ्या वेलीचे एक नाव सांगा .

(33) जंगलात राहणाऱ्या एका प्राण्य़ाचे नाव सांगा.

(34) झाडांचा एक उपयोग सांगा.

(35) तुमच्या घराबाजूच्या परीसरात अढळणाऱ्या एका वनस्पतीचे नाव लिहा.

(36) अप्पिको चळवळीचे घोषवाक्य कोणते ?

(37) किटक खाणाऱ्या एका वनस्पतीचे नाव सांगा.

(38) बांबू वनस्पतीची कोणत्या जातीत मोडते.

(39) जगातील सगळ्यात मोठी बी कोणती ?

(40) कर्नाटक राज्यात किती राष्ट्रीय उद्याने आहेत?

(41) फर्निचर बनविण्या साठी अरण्यातील कोणत्या वस्तूचा उपयोग होतो?

(42) झाडांच्या पानातून वढणाऱ्या एका वनस्पतीचे नाव सांगा.

(43) जंगले काय वाचवितात?

(44) कोणत्याही दोन औषधी वनस्पतींची नावे लिहा.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (दोन गुणाचे प्रश्न) (सुलभ)

(45) जंगलात अढळणाऱ्या दोन झाडांची नावे लिहा.(सुलभ)

(46) जंगलात अढळणाऱ्या दोन फळांची नावे लिहा (सुलभ)

(47) जंगलात राहणाऱ्या दोन प्राण्यांची नावे लिहा. (साधारण)

(48) कडूनिंबाच्या झाडाचे दोन उपयोग सांगा. (सुलभ)

(49) बांबू पासून मिळणाऱ्या दोन वस्तूंची नावे लिहा. (सुलभ)

(50) चंदनाच्या झाडाच उपयोग काय (साधारण)

(51) तुमच्या शाळेजवल असलेल्या दोन झाडांची नावे लिहा(सुलभ)

(52) सुगंधी फुलांच्या वेली म्हणजे काय ? (साधारण)

(53) वडाच्या झाडाचे दोन उपयोग सांगा(सुलभ)

(54) अरण्यांच्या संरक्षणासाठीची दोन घोषवाक्ये लिही (कठिण)

(55) किटकभक्षी वनस्पती म्हणजे काय ? उदाहरण द्या (सुलभ)

(56) जंगलात अढळणाऱ्या फळांचा उपयोग सांगा (सुलभ)

(57) आपण झाडे का तोडू नयेत याची दोन कारणे सांगा (साधारण)

(58) झाडाचे रोपटे व्यवस्थित न लावल्यास काय होते? (कठिण)

(59)” झाडे वेली फुले असती सौंदर्याची खाण” या कवितेच्या दोन ओळी लिहा (कठिण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (तीन गुणाचे प्रश्न) (सुलभ)

(60) रोपटे लावण्य़ाच्या तीन पायऱ्या सांगा. (सुलभ)

(61) अरण्यांचे तीन उपयोग सांगा. (साधारण)

(62) कोणत्याही तीन झाडांची नावे लिहा व प्रत्येकाचा एक उपयोग लिहा.

(63) अप्पिको चळवळीचे वर्णन करा (कठिण)

(64) प्राणी व पक्ष्यांना अरण्ये कशी उपयुक्त आहेत ? (कठिण)

(65) अरण्यात मिळणाऱ़या तीन वस्तू सांगा व त्यांचे प्रत्येकी एक उपयोग लिहा. (साधारण)

(66) अरण्य तोड (जंगलातील झाडे तोडणे) याचे परिणाम सांगा. तीन उदाहरणे द्या. साधारण)

(67) तीन वनस्पतींची नावे सांगा व त्या कोठे वाढतात याची माहीती द्या (सुलभ)

(68) अरण्यात मिळ णारी तीन फळे सांगा व त्यांचा प्रत्येकी एक उपयोग लिहा. (सुलभ)

(69) रोपटे लावण्यासठी आवश्यक असणाऱ्या साहित्याची यादी करा (कठिण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (चार गुणाचे प्रश्न)

(70) अरण्य म्हणजे काय ? तुमचे मत लिहा. (कठिण)

(71) आपल्या जीवनातील अरण्यांचेमहत्व लिहा (साधारण)

(72) तुमच्या घराच्या परिसरात रोपटी लावून ती वाढविण्याची व त्यांचे संरक्षण करण्याची पध्द्त . वर्णन करा (साधारण)

(73) अरण्यांचा नाश झाल्याने होणारे परिणाम लिहा (कठिण)

(74) चार झाडांची नावे लिहा व त्याचे प्रत्येकी दोन उपयोग लिहा. (साधारण)

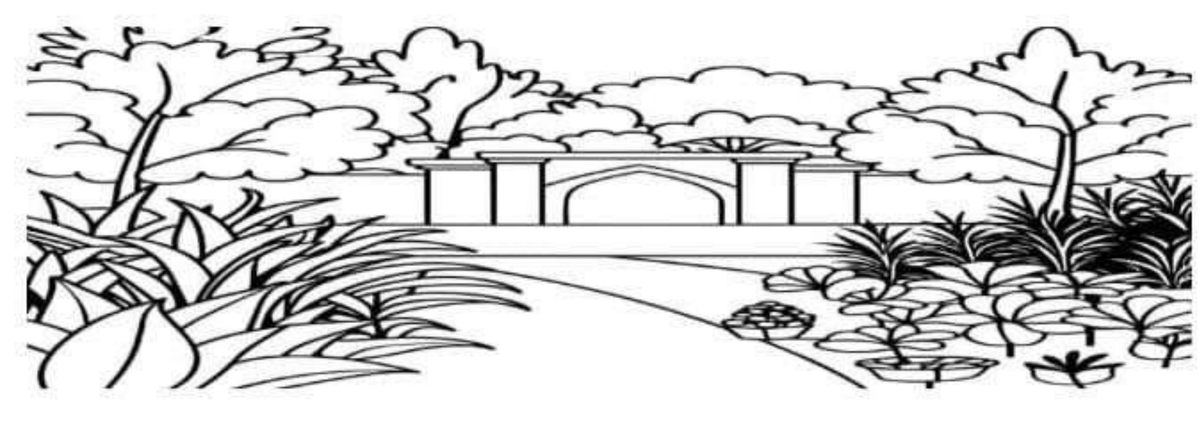
(75) प्राणी, पक्षी व झाडॆ यांचे संरक्षण करण्यासाठी अरण्ये कशी महत्वाची आहेत त्याचे विवरण करा. (कठिण)

(76) अरण्यापासून मिळणाऱ्या चार उत्पन्नंची नावे सांगा व त्यांचे प्रत्येकी एक उपयोग लिहा (सुलभ)

(77) आपण पाठात शिकल्या प्रमाणे रोपटे लावण्याची पध्द्त व त्यांचे संरक्षण करण्याची पध्दत याचे वर्णन करा. (कठिण)

(78) आपण झाडांवर प्रेम का केले पाहिजे व त्यांचे संरक्षण का केले पाहिजे हे उदाहरणासह स्पष्ट करा (सुलभ)

(79) खाली देलेल्या चित्रा मध्ये सुंदर रंग भरा .(सुलभ)

4. **वनस्पतींचा आधार-मूळ**

अध्ययन निष्पती :

वनस्पतीचे निरनिराळे भाग ओळखून नावे द्याल.

वनस्पतीच्या मूळांच्या मुख्य कार्यांची यादी कराल.

काही वनस्पतींची मुळे रुपांतरीत होऊन त्यांचे खाद्यपदार्थात रुपांतर होते.

मूळांच्या कार्या बद्दल साध्य कृतींचे विवरण कराल.

निसर्गात अढळणाऱ्य मुळांची माहिती घ्याल उदा. प्रधान मूळ पारंब्या, पाणी . साठविणारी मूळे इत्यादी.

मुळाबद्दल निरनिराळी माहिती करुन घ्याल उदा. १९ फूटी गाजर, ६०० कि.मी. . मूळ पाणी साठविलेले ७० किलो चे मूळ

खाली दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य उत्तर शोधून लिहा (सुलभ)

(1) वनस्पतीची मूळे कोठे वाढतात?

(ए)जमिनीवर (बी)जमिनीखाली (सी) पानावर (डी) फांद्यावर

(2) झाडाचा आधार कोणता ?

(ए) पाने (बी) खोड (सी) मूळ (डी) फुले

(3) हे मूळ औषधासाठी व स्वयंपाकासाठी उपयुक्त असते.

(ए) मुळा (बी) आल्ले (सी) हळद (डी) रताळे

(4) मुळे खोड पाने फुले फळे हे वनस्पतीचे --- आहेत.

(ए) झाडे (बी) खेळणी (सी) वनस्पती (डी) भाग

(5) विशेषत: मुळांचा रंग ---- असतो.

(ए) (बी) पांढरा (सी) केशरी (डी) हिरवा

(6) झाडाचा मुख्य आधार म्हणजे---

(ए) खोड (बी) मूळ (सी) पाने (डी) फुले

(7) कोणत्या झाडाचे मूळ खाद्यपदार्थ म्हणून वापरले जाते?

(ए) तपकिरी (बी) खोड (सी)गाजर (डी) पान

(8) मुळे आपल्या जाळ्यामुळे काय धरून ठेवतात ?

(ए) मातीचे कण (बी) दगड (सी) किटक (डी) बिया

(9) झाडांच्या जास्त वाढीसाठी मूळे जास्त पाणी साठवितात.

(ए) चूक (बी) ठिक आहे (सी) होय (डी) कोणतेही नाही.

(10) गाजर , बीटरुट कांदा आले हे वनस्पतीचे कोंणते भाग आहेत ?

(ए) खोड (बी) फळे (सी) मूळ (डी) फुले

रिकाम्या जागा भरा (सुलभ)

(11) वनस्पतीना ------पाण्याची आवश्यकता असते.

(12) वनस्पतींचे मूळे जमिनितून ---- व ---- शोषून घेतात.

(13) मूळे वनस्पतीना वाढण्यासाठी ---- करतात.

(14) कांही मूळांचे ----- मधे रुपांतर होते..

(15) ---- हे मूळ औषधी म्हणून वापरले जाते.

खालील वाक्ये चूक की बरोबर ओळखून लिहा. (सुलभ)

(16) वनस्पतीना उभे राहण्यासाठी मूळे मदत करतात.

(17) वनस्पतींची मूळे जमिनीवर वाढतात.

.(18) अश्वगंधा हे मूळ खाद्यपदार्थ म्हणून वापरले जाते

(19) मूळे पाण्याचे शोषण करत नाहित.

(20) गाजर ही मूळाची भाजी नाही.

(21) जोड्या जुळवा (सुलभ)

A प्राणी / वस्तु	B उपयोग/ विवरण
(अ) गाजर -----------	1. वनस्पतीना जमिनीशी घट्ट ठेवते.
(आ) अश्वगंधा -----------	2. खाद्यपदार्थ
(इ) मूळ ------------	3. हिरव्या रंगाची

(ई) मूळांचे जाळे -------- ---4 औषध

(उ) तेरड्याची वनस्पती---------5 पाणी व क्षार शोषून घेतात.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (एक गुणाचे प्रश्न) (सुलभ)

(22) वनस्पतीचा कोणता भाग जमिनीखाली वाढतो?

(23) विशेषत: मूळांचा रंग कोणता असतो ?

(24) वनस्पतीचा कोणता भाग पाणी व क्षार शोषून घेतो ?

(25) वनस्पतीचा कोणता भाग वनस्पतीना ताठ उभे राहण्यास मदत करतो ?

(26) वनस्पतीचा कोणता भाग पाणी व क्षार यांचा साठा करतो?

(27) तुमच्या घरी वापरल्या जाणाऱ्या मूळ भाज्यांची नावे सांगा.

(28) कोणती वनस्पती औषधी वनस्पती म्हणून ओळखली जाते?

(29) वनस्पतीची मूळे कमी पावसाच्या प्रदेशात क साठविली जातात?

(30) वडाच्या पारंब्याचे कार्य कोणते ?

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (दोन गुणाचे प्रश्न) (सुलभ)

(31) मूळाची दोन कार्ये लिहा. (साधारण)

(32) नाचना व भात यांच्या प्रयोगावरुन तुम्हाला काय समजले ?(सुलभ)

(33) वनस्पतींची मूळे कापल्यास काय होते? (कठिण)

(34) तेरडा किंवा गौरी वनस्पती रंगीत पाण्यात ठेवल्यास काय होते ? तुमच्या . , निरिक्षणात आलेल्या गोष्टी सांगा. (साधारण)

(35) भाजी साठी वापरल्या जाणाऱ्या दोन मूळांची नावे लिहा. (सुलभ)

(36) आपल्या रोजच्य जीवनात मूळांचे महत्व सांगा. (सुलभ)

(37) झाडावर वाढणाऱ्य वनस्पतींची मूळे हवेतून काय शोषून घेतात ? (साधारण)

(38) कशामुळे वनस्पती जमिनीतील क्षार शोषून घेतात ? (कठिण)

(39) वनस्पतीची मूळे जमिनीची धूप कशी रोखतात ? (साधारण)

(40) आदिवासी लोक वनस्पतीच्या मूळात संग्रहित झालेले पाणी का वापरतात

.   ?(कठिण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (तीन गुणाचे प्रश्न) (सुलभ)

(41) वनस्पतींच्या मुळांची तीन कार्ये लिहा. (साधारण)

(42) हरभरे किंवा कुळीथ पेरुन तू जी कृती केली आहेस त्या कृतीचे वर्णन कर (साधारण)

(43) तीन भाजी मूळांची नावे सांगा व त्यांचे उपयोग सांगा (सुलभ)

(44). तेरडा किंवा गौरीए झाड घेऊन तू जी कृती केली आहेस त्या कृतीबद्दल तुझे निरिक्षण सांग व त्याची कारणे सांग. (कठिण)

(45) जमिनीची धूप व पाण्याची साठवणूक या बाबतीतील मूळांचे कार्य काय?(सुलभ)

(46) जमिनीत वनस्पतीच्या बिया पेरल्या व त्यांना रोज पाणी दिले तर काय होते ? तुझे निरिक्षण सांग.(सुलभ)

(47) पारंब्या म्हणजे काय ? उदाहरण दे (साधारण)

(48) कमी पावसाच्या प्रदेशात झाडांना जगण्यासाठी मूळे कशी मदत करतात त्याचे वर्णन करा. (कठिण)

(49) नारळाच्या करवंटी मध्ये मूळांची वाढ निरिक्षण करण्यासाठी केलेल्या कृतीचे वर्णन करा.(कठिण)

(50) मुळे हा वनस्पतीच पाया आहे असे का म्हटले जाते ? (सुलभ)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (चार गुणाचे प्रश्न)

(51) मूळे आपणास कशी उपयोगी आहेत हे उदाहरणासह विवरण करा.(कठिण)

(52) पाठात दिलेल्या तीन कृती आठवून त्यांचे विवरण करा. (साधारण)

(53) मूळांचे चार उपयोग सांगा व प्रत्येकाचे एक उदाहरण द्या.(कठिण)

(54)) तेरड्याच्या वनस्पतीचे मूळ, वडाचे मूळ व कमी पावसाच्या प्रदेशात अढळणाऱ्या वनस्पतीच्या मूळांचे वर्णन कर (कठिण)

(55) मूळे वनस्पतींना कषा प्रकारे आधार देतात याचे वर्णन करा .(कठिण)

(56) तेरड्या च्या वनस्पतीच्या कृती वरुन तू काय शिकशिल.(साधारण)

(57) सुधारित मुळे म्हणजे काय ? खाद्यपदार्थ म्हणून व औषधी कारणांसाठी त्यांचा कसा उपयोग कसा त्याचे उदाहरणे द्या. (सुलभ)(

(58) वातावरणातील समतोल राखण्यास वनस्पतींच्या मूळांची कशी मदत होते ते सांग. (कठिण)

(59) पाठात सांगितलेल्या मूळाच्या प्रकाराची यादे कर व त्यांचे प्रकार सांग. (साधारण)

(60) मानव व वनस्पती यांच्या जीवानात वनस्पतींच्या मुळांचे महत्व सांग.

(कठिण)

(61) वनस्पतीचे सुंदर चित्र काढून त्याच्या भागाना नावे द्या व चित्र आकर्षक रंगवा (सुलभ)

पाठ ५:

फुले - रंग

अभ्यासाच्या अपेक्षित निकाल:

हा पाठ शिकल्यानंतर, विद्यार्थी खालील गोष्टी शिकतील:

• वेगवेगळ्या प्रकारची फुले गोळा करून त्यांच्या आकार, रंग, पाकळ्या आणि सुगंध यावर चर्चा करतील.

• फुलांची ऋतूनुसार येणारी कालावधी ओळखतील.

• वेगवेगळ्या हवामानात आणि परिस्थितीत फुले कशी उगमतात हे जाणून घेतील.

• फुलांचा दैनंदिन जीवनातील उपयोग ओळखतील - पूजा, सजावट, सुगंध, औषध, हार बनवण्यासाठी आणि मधमाशांसाठी अन्न म्हणून.

• वेगवेगळ्या वस्तूंवर छापलेली फुले ओळखतील.

• फुलविक्रेते वापरत असलेली अनौपचारिक मोजमाप पद्धत आणि फुलांची किंमत यांची माहिती होईल.

• काही विशेष फुलांबद्दल मनोरंजक तथ्ये समजतील.

• निसर्गातील आणि कलामधील फुलांचे सौंदर्य समजून त्याचे कौतुक करतील.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा (सोपे):

१. मोगऱ्याच्या फुलाचा रंग कोणता आहे?

A) लाल B) हिरवा C) पांढरा D) काळा

२. फुलांचा राजा कोण आहे?

A) संपिगे B) सुगंधराजा C) गुलाब D) केदगे

३. मोगऱ्याची फुले कोणत्या ऋतूमध्ये फुलतात?

A) उन्हाळा B) हिवाळा C) पावसाळा D) सर्व ऋतूंमध्ये

४. जास्वंद हे फुल _______ वर उगमते.

A) झाड B) वेल C) झुडूप D) वृक्ष

५. काटे असलेले फूल कोणते?

A) संपिगे B) बॉल फुल C) गुलाब D) जास्वंद

रिकाम्या जागा भरा (सोपे):

६. मोगऱ्याची फुले प्रामुख्याने ____________ ऋतूत आढळतात.

७. डाळीया फुले ____________ ऋतूत मिळतात.

८. ____________ हे फुलविक्रेते अनौपचारिक मोजमाप म्हणून वापरतात.

९. ____________ हे जगातील सर्वात मोठे फूल आहे.

१०. फुले विकणाऱ्या व्यक्तीस ____________ म्हणतात.

खालील विधाने खरी की खोटी ते सांगा (सोपे):

११. सर्व फुले एका ऋतूमध्ये फुलतात. ____________

१२. फुले फक्त देवाची पूजा करण्यासाठी वापरली जातात.

____

१३. आठ फूट (गज) हे क्यूबपेक्षा मोठे असते. _____________

१४. गुलाबाच्या पाकळ्यांपासून गुलकंद बनवतात. _____________

१५. वोल्फिया हे सर्वात मोठे फूल आहे. _____________

१६. खालील जोड्या लावा आणि लिहा (सोपे):

‘A’ ‘B’

१७. मोगरा – B) उन्हाळ्यात फुलणारे फूल

१८. शेवंती (सेंवटिगे) – E) हिवाळ्यात फुलणारे फूल

१९. फुलविक्रेता – D) फुले विकणारे

२०. रॅफ्लेसिया – C) सर्वात मोठे फूल

२१. हातमोजमाप – A) अनौपचारिक मोजमाप

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (एक गुणाचे प्रश्न) (सोपे):

२२. उन्हाळ्यात फुलणारे झाडाचे नाव सांगा.

२३. सुगंधासाठी प्रसिद्ध फूल कोणते?

२४. फुलविक्रेते हार मोजण्यासाठी काय वापरतात?

२५. पाण्यात उगमणारे फूल सांगा.

२६. शाहिनाच्या मते, एक हातमोजमाप मोगऱ्याच्या हाराची किंमत किती असते?

२७. जगातील सर्वात लहान फूल कोणते?

२८. जगातील सर्वात मोठे फूल कोणते?

२९. एक यार्ड तयार होण्यासाठी किती हातमोजमाप लागतात?

३०. अशी वस्तू सांगा ज्यावर फुलांचे डिझाइन छापलेले असते.

३१. देवपूजेसाठी कोणते फूल वापरले जाते?

३२. परफ्यूम बनवण्यासाठी फुलाचा कोणता भाग वापरतात?

३३. गुलकंद तयार करण्यासाठी कोणते फूल वापरतात?

३४. मधमाशा कोणत्या फुलांमधून आंबट मधरस (nectar) गोळा करतात?

३५. भारतातील ७५% फुले कोणत्या राज्यात पिकवली जातात?
३६. फुलांच्या बागेत आपल्याला काय करू नये?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन गुणांचे प्रश्न):

(कृपया दोन गुणांचे प्रश्नही पाठवा, मी त्यांचे भाषांतर करून देईन.)

३६. कोणत्याही दोन फुलांची नावे व ती कोणत्या ऋतूत फुलतात ते लिहा. (सोपे)
३७. फुलांचा दैनंदिन वापर लिहा. (सोपे)
३८. फुलांच्या हारांचे मोजमाप करण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या कोणत्याही दोन अनौपचारिक मोजमाप एककांची नावे लिहा. (मध्यम)
३९. सार्वजनिक बागांमध्ये फुले का तोडू नयेत? (मध्यम)
४०. हार तयार करण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या कोणत्याही दोन फुलांची नावे लिहा. (सोपे)
४१. “हातमोजमाप” म्हणजे काय? फुलविक्रेते ते कसे वापरतात? (मध्यम)
४२. कोरड्या फुलांचा उपयोगी वापर करण्याच्या दोन पद्धती लिहा. (कठीण)
४३. फुलांच्या डिझाईन असलेल्या कोणत्याही दोन वस्तूंची नावे लिहा. (कठीण)
४४. फुलविक्रेता फुलांचे काय करतो? (कठीण)
४५. मधमाशा फुलांमधून काय मिळवतात? (सोपे)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न):

४६. कोणतीही तीन फुले व ती कोणत्या ऋतूत फुलतात यांची नावे लिहा. (सोपे)
४७. आपल्या दैनंदिन जीवनात फुलांचे तीन उपयोग स्पष्ट करा. (सोपे)
४८. हातमोजमाप आणि यार्ड यामधील फरक स्पष्ट करा. (कठीण)
४९. फुलविक्रेते फुले विकताना अनौपचारिक मोजमाप कसे वापरतात? (सोपे)
५०. “द साँग ऑफ द फ्लॉवर मर्चंट” या कवितेच्या पहिल्या तीन ओळी लिहा. (कठीण)
५१. उद्यानभेटीदरम्यान शिक्षकांनी मुलांना काय सांगितले? (मध्यम)
५२. घरी व शाळेत फुले का लावावीत असे सांगितले जाते? (मध्यम)
५३. तुला माहीत असलेल्या फुलांबाबत कोणतीही तीन मनोरंजक तथ्ये लिहा.

(मध्यम)
५४. "मी बागेत आहे" या कवितेत फुलाच्या महत्त्वाबद्दल काय सांगितले आहे? (कठीण)
५५. पाण्यात उगमणारी तीन फुलांची नावे लिहा. (मध्यम)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न):

५६. खालील तक्ता पूर्ण करा (उदाहरणानुसार): (कठीण)

फुलाचे नाव	झाड/वेल/झुडूप	ऋतू	उपयोग
मोगरा	झाड	उन्हाळा	हार, पूजा
डाळीया	–	पावसाळा	सजावट
कमळ	पाणवनस्पती	हिवाळा	–

५७. फुलांच्या वैशिष्ट्यांची यादी पूर्ण करा (उदाहरणानुसार) (कठीण)

फूल	रंग	आकार	पाकळ्यांची संख्या	सुगंध
गुलाब	–	गोलसर	अनेक	होय
कमळ	पांढरे	गोलसर	–	होय
जास्वंद	लाल	फुगवलेले	अनेक	–

५८. कर्नाटकमधील फूलशेतीची भूमिका यावर थोडक्यात माहिती लिहा. (कठीण)
५९. शाहिनाच्या गोष्टीवरून फुलांचा बाजार कसा चालतो हे स्पष्ट करा. (कठीण)
६०. कोणत्याही चार फुलांची नावे व त्यांची मनोरंजक तथ्ये लिहा. (कठीण)
६१. मुले घरी व शाळेत फुलांचा सर्जनशील वापर कसा करू शकतात? (कठीण)
६२. जेव्हा शिक्षक व मुले बागेत गेले तेव्हा त्यांनी काय केले? कोणती सूचना दिली गेली? (कठीण)
६३. फुले या क्षेत्रांमध्ये कशी उपयुक्त आहेत यावर नोंद लिहा: (कठीण)

- पूजा
- सजावट

- औषध
- मधमाशा

६४. तुमच्या आवडत्या फुलाचे चित्र काढा व रंग भरा आणि त्याचे भाग लेबल करा (सोपे)

पाठ ६ :

प्रत्येक थेंब एकत्र

अभ्यासाच्या अपेक्षित निकाल:

हा पाठ शिकल्यानंतर विद्यार्थी खालील गोष्टी शिकतील:

- पाण्याची साखळी समजावून सांगतील.
- दैनंदिन जीवनात वापरल्या जाणाऱ्या पाण्याचे अनौपचारिक मोजमाप वापरून मोजमाप करतील.
- पिण्यासाठी योग्य असलेल्या पाण्याच्या स्रोतांचे वर्गीकरण करतील.
- पाणी साठवून ठेवण्यामुळे व वाया घालवल्यामुळे होणाऱ्या समस्यांची यादी तयार करतील.
- पाण्याचा पुनर्वापर व पावसाचे पाणी साठवणे याचे महत्त्व समजून घेतील.
- वाफ होणे आणि संघनन या संज्ञा समजावून सांगतील.
- दैनंदिन जीवनातील वेगवेगळ्या कामांसाठी पाण्याचा कसा वापर होतो हे सांगतील.
- पृथ्वीवरील पाण्याच्या वेगवेगळ्या स्रोतांची यादी तयार करतील.

- पाणी वाया जाण्यापासून रोखण्यासाठी करावयाच्या उपाययोजना समजतील आणि पाणी वाचवण्याच्या पद्धती अंगीकारतील.
- पाणी संवर्धनाचे महत्त्व व गरज समजतील.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा व लिहा:

१. पृथ्वीवर वापरण्यासाठी योग्य असलेले पाणी:
A) ४% B) १% पेक्षा कमी C) २% D) ३%

२. आकाशातील सर्व थेंब एकत्र आल्यास ते:
A) ढग बनते B) पाऊस पडतो C) वाफ होतो D) गडगडाट होतो

३. आपल्या शरीरात इतक्या टक्के पाण्याचे प्रमाण असते:
A) ९०% B) ७०% C) ५०% D) २०%

४. आपण पाण्याशिवाय किती दिवस राहू शकतो?
A) १० दिवस B) २ दिवस C) ३ दिवस D) १ दिवस

५. पाण्याचे स्रोत कोणते?
A) नदी B) विहीर C) तलाव D) वरील सर्व

रिकाम्या जागा भरा (सोपे):

६. द्रव अवस्थेतील पाणी वायू अवस्थेत रूपांतरित होणे यास ______________ म्हणतात.
७. जेव्हा पाण्याच्या वाफेतील हवा थंड होते तेव्हा ती लहान झऱ्यांमध्ये रूपांतरित होते, त्यांना ______________ म्हणतात.
८. वाफ होणे, संघनन, ढग निर्मिती व पावसाची प्रक्रिया मिळून ______________ असे म्हणतात.
९. पृथ्वीवरील केवळ ______________ टक्के पाणी गोडे पाणी म्हणून उपलब्ध आहे.
१०. भांडी, कपडे व भाजीपाला धुण्यासाठी वापरलेले पाणी ______________ ला घालता येते.

११. ______________ ही पावसाचे पाणी गोळा करून साठवण्याची प्रक्रिया आहे.
१२. समुद्राचे पाणी पिण्यासाठी योग्य नाही कारण त्यात ______________ असते.
१३. हवेमधील पाणी ______________ अवस्थेत असते.
१४. हिमनदांमध्ये आढळणाऱ्या पाण्याच्या घन अवस्थेला ______________ म्हणतात.
१५. ______________ किरणांचे तापमान पाण्याचे बाष्पीभवन घडवून आणते.

खालील विधाने खरी की खोटी ते सांगा (सोपे):

१६. पाण्याची साखळी ही पर्जन्य, संघनन व पर्जन्य यांची बनलेली असते. _______
१७. पृथ्वीवरील सर्व पाणी शुद्ध असून पिण्यास योग्य आहे. _______
१८. पावसाचे पाणी साठवणे पाणी संवर्धनास मदत करते. _______
१९. पाण्याची वायू अवस्था म्हणजे पाण्याची द्रव अवस्था आहे. _______
२०. पाण्याचा नाश झाल्यास पाणी उपलब्धतेवर काही परिणाम होत नाही. _______
२१. गारा म्हणजे पावसाच्या वेळी पडणाऱ्या बर्फाचे छोटे तुकडे असतात. _______
२२. एकदा वापरलेले पाणी पुन्हा वापरता येत नाही. _______
२३. मानवी शरीराचे सुमारे ६५% भाग पाण्याने बनलेला आहे. _______
२४. उकळते पाणी म्हणजे संघननाची उदाहरण आहे. _______
२५. पृथ्वीवरील एकूण पाण्यापैकी गोडे पाणी ९०% पेक्षा अधिक आहे. _______

जोड्या लावा (सोपे):

A B

२६. शेती – c) पावसाचे पाणी साठवणे
२७. बाष्पीभवन – g) द्रव अवस्थेपासून वायू अवस्थेकडे
२८. संघनन – a) वायू अवस्थेपासून द्रव अवस्थेकडे
२९. पाण्याचे थेंब – b) एकत्र येऊन ढग तयार होतात

३०. गोडे पाणी – f) पृथ्वीवरील एकूण पाण्यापैकी ३%

३१. समुद्राचे पाणी – e) पिण्यास योग्य नाही

३२. पाण्याची साखळी – h) पाण्याची सातत्यपूर्ण हालचाल

३३. पाण्याची वायू अवस्था – d) जलवाष्प

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (एक गुणाचे प्रश्न) (सोपे):

३४. पाण्याच्या साखळीचा प्रमुख उष्णतेचा स्रोत कोणता आहे?

३५. जेव्हा पाणी उकळते तेव्हा काय होते?

३६. पाण्याचे वाफेत रूपांतर होण्याच्या प्रक्रियेला काय म्हणतात?

३७. वाफ पुन्हा पाण्याच्या थेंबांमध्ये रूपांतरित होण्याच्या प्रक्रियेला काय म्हणतात?

३८. पिण्याच्या पाण्याचा एक स्रोत सांगा.

३९. घरी पाण्याचा एक उपयोग सांगा.

४०. ढगांमध्ये काय असते?

४१. आपल्या दैनंदिन जीवनात पाण्याची कोणती अवस्था वापरली जाते - द्रव, घन की वायू?

४२. पावसाचे पाणी साठवणे म्हणजे काय?

४३. गोड्या पाण्यापैकी किती टक्के पाणी दैनंदिन वापरासाठी योग्य आहे?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन गुणांचे प्रश्न):

४४. पाण्याचे कोणतेही दोन स्रोत लिहा. (सोपे)

४५. शाळेत पाण्याचा वापर कोणत्या दोन कामांसाठी होतो? (सोपे)

४६. जेव्हा ढग जड होतात तेव्हा काय होते? (कठीण)

४७. पावसाच्या पाण्याचे दोन उपयोग लिहा. (सोपे)

४८. पाणीटंचाईमुळे निर्माण होणाऱ्या दोन समस्या लिहा. (कठीण)

४९. तुमच्या घरात पाणी वाया घालवणाऱ्या दोन क्रिया लिहा. (मध्यम)

५०. पाणी वाचवण्याचे दोन मार्ग लिहा. (मध्यम)

५१. पाणी उकळताना तुम्हाला काय निरीक्षण होते? (मध्यम)

५२. घरी पाण्याचा वापर कोणत्या दोन गोष्टींसाठी करतो? (सोपे)

५३. साठवलेले पावसाचे पाणी कोणत्या कामासाठी वापरले जाते? (सोपे)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न):

५४. पाण्याच्या साखळीच्या तीन टप्प्यांवर थोडक्यात माहिती लिहा. (कठीण)

५५. पाण्याच्या विविध अवस्थांचे उदाहरणासह स्पष्टीकरण द्या. (सोपे)

५६. शाळेत पाणी कसे वाचवावे? तीन मुद्दे लिहा. (मध्यम)

५७. एखाद्या कृतीद्वारे बाष्पीभवनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. (कठीण)

५८. घरी वापरलेले पाणी पुन्हा कसे वापरता येते? (कठीण)

५९. पाणी वाया घालवल्यास काय परिणाम होतात? (कठीण)

६०. पावसाचे पाणी कसे उपयुक्त ठरते? तीन उदाहरणे द्या. (सोपे)

६१. घरी जास्त पाणी लागणाऱ्या तीन क्रियांची नावे लिहा. (सोपे)

६२. प्लास्टिक पिशवी प्रयोगातून तुम्ही काय शिकलात? (सोपे)

६३. पाणी वाया जाणे कमी करण्याचे मार्ग लिहा. (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न):

६४. पाण्याची साखळी स्पष्ट करा. तिचे टप्पे रेखाटून नाव लिहा. (कठीण)

६५. तुम्ही आणि तुमचे कुटुंब दैनंदिन क्रियांसाठी किती पाणी (अनौपचारिक प्रमाणात) वापरता याची यादी तयार करा. (कठीण)

६६. घरी पाण्याचा पुनर्वापर करण्याचे चार मार्ग स्पष्ट करा आणि त्याचे महत्त्व सांगा. (कठीण)

६७. दैनंदिन जीवनात पाण्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. किमान चार उपयोगांसह उदाहरणे द्या. (कठीण)

६८. पाणी वाया जाण्याची मुख्य कारणे कोणती? ते टाळण्यासाठी चार उपाय सांगा. (कठीण)

६९. पृथ्वीवर उपलब्ध पाण्याच्या प्रकारांची यादी तयार करा. आपल्यासाठी सर्वात उपयुक्त प्रकार कोणता व का, हे स्पष्ट करा. (कठीण)

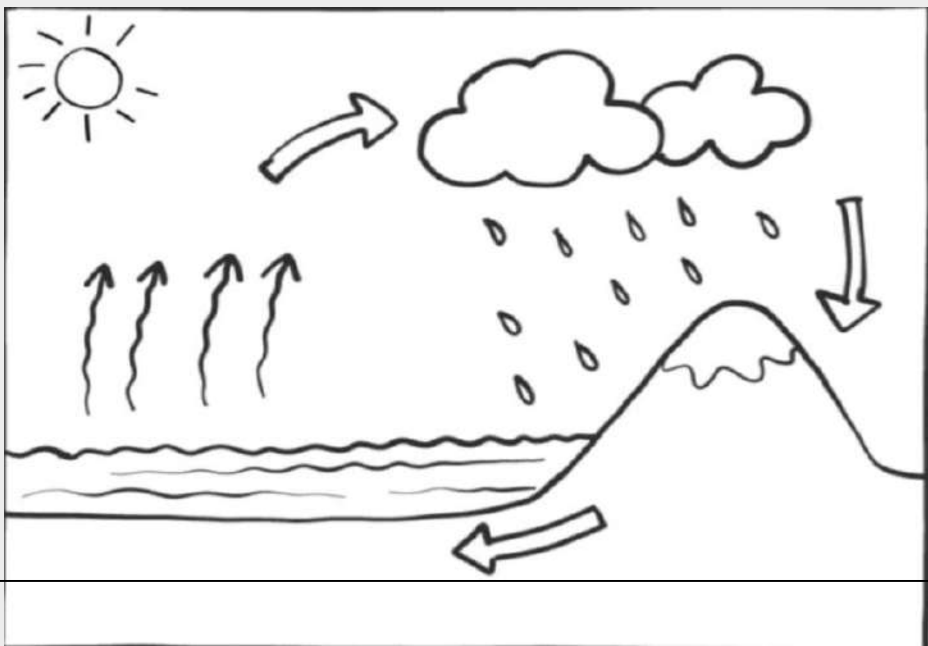
७०. पावसाचे पाणी साठवण्याची पद्धत स्पष्ट करा. ती आपल्यासाठी का महत्त्वाची आहे? (कठीण)

७१. जर एका दिवसासाठी घरात पाणी नसेल तर तुम्हाला कोणत्या अडचणी येतील? तेव्हा तुम्ही काय कराल? (कठीण)

७२. तुमच्या मित्राला पाणी वाचवण्याचे महत्त्व समजावण्यासाठी चार मुद्दे लिहा. (कठीण)

७३. वापरलेले पाणी पुनर्वापर केल्याचे फायदे काय आहेत? दैनंदिन जीवनातील उदाहरणे द्या. (कठीण)

७४. खालील चित्र योग्य प्रकारे रंगवा आणि भागांचे लेबल लावा. (कठीण)

धडा ७:

जलप्रदूषण - संवर्धन

अभिप्रेत अध्ययन निष्कर्ष:

या धड्याचा अभ्यास केल्यानंतर विद्यार्थी खालील गोष्टी शिकतील:

- जलप्रदूषणाची कारणे आणि त्याचे वाईट परिणाम ओळखता येतील.
- पाण्यामुळे पसरणाऱ्या आजारांची यादी तयार करता येईल.
- निर्जलीकरणाची कारणे समजतील आणि ओ.आर.एस. तयार करण्याची पद्धत शिकता येईल.
- आपल्या परिसरातील सुरक्षित व असुरक्षित पाण्याचे स्रोत ओळखता येतील.
- घरी, शाळेत आणि समाजात जलप्रदूषण रोखण्याचे महत्त्व समजेल.
- स्थानिक, शाळा, उद्योग आणि घरगुती स्तरावर जलप्रदूषण टाळण्यासाठी उपाय समजतील.

- प्रदूषण नियंत्रण मंडळ आणि पावसाच्या पाण्याचे संकलन (रेन वॉटर हार्वेस्टिंग) यांसारख्या शासकीय आणि सामुदायिक प्रयत्नांविषयी माहिती मिळेल.
- पाण्याचे स्रोत प्रदूषित होऊ नयेत यासाठी काय उपाय करता येतील हे समजेल.
- जलप्रदूषणामुळे मानव, वनस्पती आणि प्राण्यांच्या आरोग्यावर होणारे परिणाम समजतील.
- समुद्राच्या पाण्यातील मिठाची मात्रा कमी करणे (डिसाल्टिंग) आणि औद्योगिक पाण्याचे शुद्धीकरण करून त्याचा पुनर्वापर याविषयी जागरूकता वाढेल.

बहुपर्यायी प्रश्न (सोपे)

1. नद्यांमध्ये जलप्रदूषण होण्याचे कारण काय?
    - A) पाऊस
    - B) औद्योगिक सांडपाणी
    - C) हवेतील प्रदूषण
    - D) सूर्यप्रकाश
2. जलप्रदूषणामुळे होणारा आजार कोणता?
    - A) ताप

- B) बद्धकोष्ठता
- C) पिवळ्या कावळ्या (जॉन्डिस)
- D) सर्दी

3. जलप्रदूषण टाळण्याचा एक उपाय कोणता?
    - A) कचरा नदीत टाकणे
    - B) कचऱ्याचे योग्य प्रकारे व्यवस्थापन
    - C) कचरा जाळणे
    - D) कचरा टाकून देणे
4. जलप्रदूषणामुळे सर्वात जास्त कोणते प्राणी बाधित होतात?
    - A) पक्षी
    - B) जलचर प्राणी
    - C) सस्तन प्राणी
    - D) कीटक
5. जलप्रदूषण टाळण्याची पद्धत कोणती?
    - A) नदीत सांडपाणी टाकणे नाही
    - B) कचरा योग्य पद्धतीने टाकणे

- C) कचरा फेकून देणे
- D) कचरा जाळणे

रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

6. मातीचे कण, कचरा व घातक पदार्थ असलेले पाणी ____________ पाणी म्हणतात.

7. ____________ रोग हे दूषित पाण्यामुळे होतात.

8. दूषित पाणी पिल्यास ____________ आजार होतो, ज्यात शरीरातील पाण्याची कमतरता होते.

9. ओ.आर.एस. तयार करताना ____________, साखर, लिंबू रस व उकळलेले पाणी वापरले जाते.

10. ____________ ही संस्था पाण्याच्या गुणवत्तेचे रक्षण करते.

11. पिण्याच्या पाण्यातील हानिकारक जंतू मारण्यासाठी ____________ घातले जाते.

12. समुद्राच्या पाण्यातून मीठ काढून त्याचा वापर करण्याची प्रक्रिया ____________ म्हणतात.

13. कारखान्यांनी ____________ पाणी उपचारानंतरच सोडावे.

14. पाणी उकळल्यास त्यामधील ____________ नष्ट होतात.

15. खताचे खड्डे पाण्याच्या स्रोतापासून किमान ____________ मीटर दूर असावेत.

खालील विधाने खरी की खोटी? (सोपे)

16. जलप्रदूषणामुळे पिण्याचे पाणी असुरक्षित होते.

17. कॉलरा रोग दूषित पाण्यामुळे होत नाही.

18. ओ.आर.एस. शरीरातील पाण्याची कमतरता भरून काढतो.

19. कारखाने नेहमी वापरलेले पाणी स्वच्छ न करता सोडतात.

20. पावसाचे पाणी साठवणे हे ___________ पाण्याच्या संवर्धनास मदत करते.

21. पाणी उकळल्यास त्यातील हानिकारक जीवाणू नष्ट होतात.

22. प्रदूषित पाण्यात फक्त मातीचे कण, घाण व कीटकच असतात.

23. पाण्यात फ्लोरीन व पारा असला तरी तो हानिकारक नसतो.

24. जर पाणी स्वच्छ दिसत असेल, तरी त्याचे शुद्धीकरण करणे गरजेचे नाही.

25. जलप्रदूषणामुळे मासे यांसारखे जलचर प्राणी बाधित होतात.

26.योग्य जुळवा (सोपे)

A	B
a) क्लोरीन	a)बॅक्टेरिया नष्ट करते
b) ओ.आर.एस.	b)शरीरातील पाण्याची कमतरता भरतो
e) डिसाल्टिंग	e)समुद्राचे पाणी शुद्ध करणे
d) डिहायड्रेशन	d)शरीरातून पाणी गमावणे
e) प्रदूषण नियंत्रण मंडळ	e)पाण्याच्या गुणवत्तेवर लक्ष ठेवणारी संस्था
f) जलप्रदूषण	f)औद्योगिक सांडपाणी, कीटकनाशके इत्यादी
g) खताचे खड्डे	r)पाण्याच्या स्रोतापासून १० मीटर दूर ठेवावे
h) पाणी उकळणे	a)पाण्यातील जंतू नष्ट करणे
i) पावसाचे पाणी साठवणे	a)जलसंवर्धनासाठी पाणी गोळा करणे
j) जलप्रदूषणाचे स्रोत	i)कारखान्यांचा सांडपाणी, घाण इ.

एक गुणांचे प्रश्न (सोपे)

27. जलप्रदूषण म्हणजे काय?

28. दूषित पाण्यामुळे कोणते आजार होतात?.

29. आपण दूषित पाणी का पिऊ नये?

30. निर्जलीकरण म्हणजे काय?

31. पाणी उकळण्याचे महत्त्व काय आहे?

32. ओ.आर.एस. कशासाठी वापरले जाते?

33. पाणी शुद्ध करण्यासाठी काय करावे?

34. प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची भूमिका काय आहे?

35. पाणी संवर्धन का आवश्यक आहे?

36. पाण्यात फ्लोरीन किंवा पारा असल्यास काय होते?

दोन गुणांचे प्रश्न

37. जलप्रदूषणाची दोन कारणे लिहा.

38. दूषित पाणी आजार कसे निर्माण करते? दोन उदाहरणे द्या.

39. निर्जलीकरण म्हणजे काय?

40. ओ.आर.एस. कसे तयार करतात?

41. क्षारीकरण म्हणजे काय? ते का महत्त्वाचे आहे?

42. घरात जलप्रदूषण रोखण्यासाठी कोणते उपाय कराल?

43. कारखान्यांनी पाणी शुद्ध करूनच नदीत का सोडावे?

44. दूषित पाणी प्यायल्याने होणारे दुष्परिणाम काय?

45. खताचे खड्डे व संसर्गजन्य खड्डे जलप्रदूषण कसे करतात?

46. शहरात पावसाचे पाणी साठवणे का आवश्यक आहे?

तीन गुणांचे प्रश्न (Three Marks Questions)

47. जलप्रदूषण म्हणजे काय ते समजावून सांगा आणि त्याची कारणे लिहा. (सोपे)

48. जलप्रदूषणामुळे जलचर प्राणी आणि मानवी आरोग्यावर कसे वाईट परिणाम होतात? (मध्यम)

49. पाण्याचे स्रोत प्रदूषणापासून वाचवण्यासाठी कोणती पावले उचलावी लागतात हे समजावून सांगा. (सोपे)

50. ओ.आर.एस. कसे तयार करावे आणि निर्जलीकरण टाळण्यासाठी त्याचा वापर कसा करावा हे समजावून सांगा. (मध्यम)

51. पाणी पिण्यापूर्वी उकळल्याचे काय फायदे आहेत ते समजावून सांगा. (मध्यम)

52. स्वच्छ पाण्याचे महत्त्व समजावून सांगा आणि पाण्याचे संवर्धन करण्याचे उपाय लिहा. (सोपे)

53. दूषित पाण्यामुळे होणारे दोन रोग कोणते आहेत आणि ते टाळण्यासाठी कोणते उपाय करावे लागतात ते लिहा. (मध्यम)

54. पाण्याच्या गुणवत्तेचे रक्षण करण्यासाठी प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची भूमिका समजावून सांगा. (कठीण)

55. जलप्रदूषणामुळे पर्यावरणाचे कसे नुकसान होते हे समजावून सांगा. दोन उदाहरणे द्या. (मध्यम)

56. मोठ्यांच्या मदतीने दूषित पाणी शुद्ध करण्यासाठी कोणती पावले उचलली पाहिजेत ते लिहा. (कठीण)

चार गुणांचे प्रश्न (Four Marks Questions)

57.जलप्रदूषणाची प्रक्रिया आणि आरोग्यावर होणारे दुष्परिणाम

स्पष्ट करा. पिण्यापूर्वी पाणी शुद्ध करण्याच्या पद्धती लिहा.

(कठीण)

58. कॉलरा रोग आणि जलप्रदूषण यांचा संबंध समजावून सांगा. अशा प्रकारचे रोग टाळण्यासाठी आपण काय करावे? (कठीण)

59. पाणी संवर्धनाचे महत्त्व स्पष्ट करा आणि घरी व शाळेत जलप्रदूषण टाळण्यासाठी पाच उपाय लिहा. (कठीण)

60. जलप्रदूषणाचा जलचर प्राण्यांवर कसा परिणाम होतो ते समजावून सांगा. (कठीण)

61. पाणी शुद्ध करण्याच्या विविध पद्धती समजावून सांगा. उकळणे आणि गाळणी कशी उपयोगी ठरते ते लिहा. (कठीण)

62. समुद्राच्या पाण्यातील मीठ काढण्याची संकल्पना (डिसाल्टिंग) आणि त्याचे उपयोग समजावून सांगा. त्याचे परिणाम काय आहेत? (कठीण)

63. कारखाने जलप्रदूषण कसे कमी करू शकतात? पाण्याचा पुनर्वापर व पुनर्रचनेचे मार्ग स्पष्ट करा. (कठीण)

64. निर्जलीकरण टाळण्यासाठी ओ.आर.एस. वापरण्याचे महत्त्व समजावून सांगा. ते तयार करण्यासाठी लागणाऱ्या घटकांची यादी द्या व शरीराला ते कसे मदत करते हे सांगा. (कठीण)

65. जलप्रदूषण कमी करण्यासाठी समाज काय पावले उचलू शकतो? प्रत्यक्ष उपायांचा उल्लेख करा. (कठीण)

66. समजा, जलव्यवस्थापनाची जबाबदारी तुमच्यावर आहे. तर जलप्रदूषण टाळण्यासाठी आणि सर्वांना स्वच्छ पाणी मिळण्यासाठी तुम्ही कोणती पावले उचलाल? (कठीण)

67. पाण्याचा स्रोत असलेल्या विहिरीचे चित्र काढा व त्याला रंग भरा.

धडा ८:

अन्न - आरोग्य

अभिप्रेत अध्ययन निष्कर्ष:

या धड्याचा अभ्यास केल्यानंतर विद्यार्थी खालील गोष्टी शिकतील:

- संतुलित आहार काय आहे ते समजावून सांगू शकतील.
- विविध पोषकतत्त्वांचे वर्गीकरण करू शकतील.
- अन्नपदार्थ टिकवून ठेवण्याच्या पद्धतींचा सराव करू शकतील.
- प्राणी आणि पक्ष्यांच्या अन्नखाण्याच्या सवयी समजून घेतील आणि त्यांची चोच, दात व इतर अवयव अन्नानुसार कसे बदलतात हे ओळखतील.
- शरीरासाठी आवश्यक असणाऱ्या महत्त्वाच्या पोषकतत्त्वांबद्दल (जसे की कार्बोहायड्रेट्स, प्रथिने, स्निग्ध पदार्थ व जीवनसत्त्वे) त्यांची कार्ये व स्रोत समजतील.
- जीवनसत्त्वाच्या कमतरतेमुळे होणारे आजार ओळखतील.
- संतुलित आहाराचे महत्त्व लक्षात येईल.
- अन्न दूषित होऊ नये व संसर्गमुक्त राहावे यासाठी आवश्यक उपाय समजतील.
- हात धुणे व स्वच्छतेचे नियम पाळण्याचे महत्त्व ओळखतील.
- अन्न तयार करताना व खाताना स्वच्छता आणि सुरक्षिततेचे महत्त्व समजतील.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा (सोपे):

1. महत्त्वाच्या जीवनसत्त्वांचे प्रकार किती?

   A) ६ B) ४ C) ३ D) ८

2. वाढीसाठी आवश्यक असलेले पोषकतत्त्व कोणते?

   A) प्रथिने B) खनिजे C) जीवनसत्त्वे D) ऊर्जा

3. आयोडीनच्या कमतरतेमुळे कोणता आजार होतो?

   A) घशात गाठ (गॉइटर) B) अशक्तपणा C) अंधत्व D) ताप

4. दात व हिरड्यांच्या आरोग्यासाठी कोणते जीवनसत्त्व आवश्यक आहे?

   A) C B) D C) B D) A

5. वाघ कोणते अन्न खातो?

   A) फळे B) मांस C) भाजीपाला D) गवत

रिकाम्या जागा भरा (सोपे):

6. धान्यात आढळणारे पोषकतत्त्व म्हणजे _________________ आहे.

7. आपल्याला दररोज किमान _______________ लिटर पाणी प्यावे लागते.

8. रातांधळेपणा _______________ जीवनसत्त्वाच्या कमतरतेमुळे होतो.

9. संत्र्यामध्ये _______________ जीवनसत्त्व भरपूर असते.

10. सर्व पोषकतत्त्वे योग्य प्रमाणात असलेले अन्न _______________ अन्न म्हणतात.

11. लोणी व तुपात _______________ पोषकतत्त्व भरपूर असते.

12. फुलांतील मध पीण्यासाठी फुलपाखरू जे अवयव वापरते त्याला _______________ म्हणतात.

13. _______________ हे शरीराच्या वाढीस व विकासास मदत करते.

14. अन्न झाकून ठेवले पाहिजे जेणेकरून ते _______________ पासून सुरक्षित राहील.

15. दूषित अन्न खाल्ल्यास _______________ आणि उलट्या यांसारखे आजार होऊ शकतात.

खालील विधाने खरी की खोटी ते लिहा (सोपे):

16. कार्बोहायड्रेट्स शरीराला ऊर्जा देतात. _______

17. सूर्यप्रकाश त्वचेवर पडल्यावर जीवनसत्त्व तयार होते. _______

18. निरोगी राहण्यासाठी आपल्याला फक्त एकच प्रकारचे अन्न खावे लागते. _______

19. झुरळे अन्न दूषित करत नाहीत. _______

20. प्रथिने शरीराला आजारांपासून संरक्षण करतात. _______

21. दररोज २ लिटर पाणी पिणे आरोग्यास चांगले असते. _______

22. भाज्या जितक्या जास्त शिजवल्या जातात, तितकी त्यातील पोषकतत्त्वे जास्त टिकतात. _______

23. शिळे अन्न खाल्ल्यास पोटाशी संबंधित आजार होऊ शकतात. _______

24. जीवनसत्त्व B दात आणि हाडांचे रक्षण करते. _______

25. वाघ शिकार केलेले प्राणी खाण्यासाठी आपले दात वापरतो. _______

योग्य जुळवा (सोपे):

A (जीवनसत्त्वे / प्राणी)	B (उपयोग / सहाय्यक अवयव)
a) जीवनसत्त्व B	a. त्वचा, हृदय आणि पचनसंस्था यांचे रक्षण करते
b) जीवनसत्त्व A	b. चांगल्या दृष्टी, त्वचा आणि दातांचे रक्षण करते
c) जीवनसत्त्व D	c. हाडे आणि दातांचे रक्षण करते
d) जीवनसत्त्व C	d. हिरड्या आणि दातांचे रक्षण करते
e) फुलपाखरू	e. मध शोषण्यासाठी प्रोबास्किस वापरते
f) वाघ	f. मांस फाडण्यासाठी दात वापरतो
g) गरुड	g. खाण्यासाठी स्वतःचा सोंड वापरतो
h) सारस	h. अन्न पकडण्यासाठी मजबूत पाय वापरतो
i) हत्ती	i. अन्न पकडण्यासाठी चोच वापरतो

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (एक गुणाचे प्रश्न) (सोपे):

27. संतुलित आहार म्हणजे काय?

28. अन्नामध्ये आढळणारी मुख्य पोषकतत्त्वे कोणती?

29. कार्बोहायड्रेट्स म्हणजे काय?

30. कोणते जीवनसत्त्व डोळ्यांचे रक्षण करण्यास मदत करते?

31. प्रथिने आपल्या शरीराला कशी मदत करतात?

32. जीवनसत्त्व C भरपूर असलेले अन्नपदार्थाचे नाव सांगा.

33. जीवनसत्त्व D च्या कमतरतेमुळे काय होते?

34. अन्नातील स्निग्ध पदार्थांचे मुख्य कार्य काय आहे?

35. कोणता अन्नपदार्थ कार्बोहायड्रेट्सने भरलेला आहे?

36. दूषित अन्न खाल्ल्यास काय होते?

37. आपल्या शरीराला जीवनसत्त्व D कसे मिळते?

38. प्रथिने भरपूर असलेल्या अन्नपदार्थाचे नाव सांगा.

39. रागीत कोणते पोषकतत्त्व असते?

40. कुत्रा कोणते अन्न खातो?

41. स्कर्व्ही या रोगाची लक्षणे काय आहेत?

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (दोन गुणांचे प्रश्न):

42. दररोज पाणी पिण्याचे महत्त्व काय आहे ते समजावून सांगा?

(कठीण)

43. जीवनसत्त्व A च्या कमतरतेची लक्षणे काय आहेत ते समजावून सांगा? (कठीण)

44. गाय व वाघ यांच्यात अन्नखाण्याच्या सवयींमध्ये काय फरक आहे? (मध्यम)

45. अन्न योग्य प्रकारे साठवले नाही तर कोणत्या अडचणी निर्माण होऊ शकतात? (मध्यम)

46. जीवनसत्त्व C आपले शरीर कसे संरक्षित करते? (कठीण)

47. शरीराला ऊर्जा देण्यासाठी स्निग्ध पदार्थांचे काय महत्त्व आहे? (कठीण)

48. दररोज वेगवेगळ्या प्रकारचे अन्न खाणे का आवश्यक आहे? (मध्यम)

49. जीवनसत्त्व D आपल्या शरीराला कशी मदत करते?

50. शरीराला जीवनसत्त्व A देणाऱ्या अन्नपदार्थांची नावे सांगा. (मध्यम)

51. शिळे किंवा जास्त शिजवलेले अन्न खाल्ल्यास काय धोके होतात? (कठीण)

52. फुलपाखरू आपले अन्न कसे खाते? (मध्यम)

53. आरोग्यासाठी संतुलित आहार का महत्त्वाचा आहे? (कठीण)

54. शरीरातील प्रथिनांचे कार्य काय आहे? (मध्यम)

55. घरी अन्न साठवण्यासाठी कोणती काळजी घ्यावी लागते? (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (तीन गुणांचे प्रश्न):

56. खालील अन्नपदार्थ वेगवेगळ्या पोषकतत्त्वांच्या गटात वर्गीकृत

करा: तांदूळ, हरभरा, दूध, गाजर, लोणी. (मध्यम)

57. अन्नपिरॅमिडचे चित्र काढा आणि त्यातील अन्नगट लिहा. (कठीण)

58. अन्नामध्ये जीवनसत्त्वांचे महत्त्व यावर थोडक्यात लेख लिहा. (मध्यम)

59. घरी अन्न टिकवून ठेवण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या वाळवणे, मीठ घालणे व थंड ठेवणे या पद्धती समजावून सांगा. (मध्यम)

60. या अन्नपदार्थांमध्ये कोणती पोषकतत्त्वे आहेत ते लिहा:

तांदूळ

हरभरा

लोणी

पालक

अंडी

फळे

61. कार्बोहायड्रेट्स भरपूर असलेले पाच अन्नपदार्थ लिहा व कार्बोहायड्रेट्सचे महत्त्व समजावून सांगा. (कठीण)

62. प्राण्यांना अन्न खाण्यासाठी चोच, पाय व दात कसे मदत करतात हे समजावून सांगा. (कठीण)

63. अन्न का अधिक शिजवले जाते? (कठीण)

64. अन्न खाण्यापूर्वी आपले हात का धुवावेत? (मध्यम)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (चार गुणांचे प्रश्न):

65.दीपा अशक्त वाटत आहे. ती नियमितपणे तांदूळ, दूध आणि

भाजीपाला खाते. तिला वाढीस मदत करणारे पोषकतत्त्व कोणते

आहे आणि ऊर्जा देणारे पोषकतत्त्व कोणते आहे, हे समजावून

सांगा. (कठीण)

66. तुमचा मित्र फक्त चॉकलेट, चिप्स आणि सॉफ्ट ड्रिंक्स घेतो. त्यामुळे त्याच्या आरोग्यावर काय परिणाम होऊ शकतात आणि त्याने आपल्या आहारात कोणते बदल करावेत, ते समजावून सांगा. (कठीण)

67. तुमच्याकडे धान्याचा डबा, भाजीपाला असलेली थाळी आणि रसाचा ग्लास आहे. हे अन्नपदार्थ संतुलित आहारात कशी मदत करतात, यावर टीप लिहा. (कठीण)

68. वाघ मांस फाडण्यासाठी आपले दात कसे वापरतो आणि सारस आपले अन्न खाण्यासाठी आपली चोच कशी वापरतो, याचे चित्र काढा आणि समजावून सांगा. (कठीण)

69. तुम्ही अशा बाजारात आहात जिथे अन्न झाकलेले नाही. यामुळे काय समस्या उद्भवू शकतात आणि अन्न खरेदी करताना प्रदूषण टाळण्यासाठी तुम्ही काय करू शकता ते समजावून सांगा. (कठीण)

70. तुम्ही तुमच्या कुटुंबासाठी जेवण तयार करत आहात. तुमच्याकडे तांदूळ, हरभरा, फळे आणि दूध आहे. संतुलित

आहाराचे मेनू तयार करा आणि प्रत्येक अन्नपदार्थाचे महत्त्व समजावून सांगा. (कठीण)

71. घरी अन्न टिकवण्यासाठी कोणत्या पद्धती वापरल्या जाऊ शकतात हे समजावून सांगा. अन्न व्यवस्थित साठवण्याची गरज काय आहे ते समजावून सांगा. (कठीण)

72. एका जत्रेत झाकलेले नसलेले अन्न विकले जात आहे. अन्न झाकून ठेवण्याचे महत्त्व आणि दूषित अन्न खाल्ल्यामुळे कोणते रोग होऊ शकतात, हे समजावून सांगा. (कठीण)

73. तुम्ही मित्रांसोबत सहलीची योजना करत आहात. तुम्ही कोणते अन्नपदार्थ घेऊन जात आहात आणि सर्वांसाठी संतुलित आहार मिळावा यासाठी प्रत्येक अन्नपदार्थाची गरज काय आहे, हे समजावून सांगा. (कठीण)

74. गायीचे चित्र काढा आणि त्याला रंग भरा. (कठीण)

पाठ 9:

आहाराच्या सवयी

अध्ययन निष्पत्ती :-

या पाठाच्या अध्ययनानंतर विद्यार्थी पुढील गोष्टी शिकतील.

- आपणाला आहार कोठून व कसा उपलब्ध होतो याचे विवरण करतील.
- सामूहिक भोजनाचे प्रसंग ओळखतील आणि त्यात अवलंबिलेला क्रम ओळखतील.
- आहार आणि संस्कृतीतील विविधता जाणून घेतील.
- आपल्या जिल्ह्यातील आणि शेजारच्या जिल्ह्यातील आहार आणि सांस्कृतिक विविधता जाणून घेतील.
- आहार पदार्थ निर्मितीचे सर्व टप्पे क्रमवार ओळखतील.
- आपल्या घरी दररोज आणि सणा दिवशी तयार करण्यात येणाऱ्या अन्नपदार्थांची यादी करतील

खालील प्रश्नांची उत्तरे दिलेल्या पर्यायातून निवडून लिही.(सोपे)

1. हे प्रथिन युक्त अन्न आहे

   A) केळी B) अंडी C) गोड पदार्थ D) भाज्या

2. तांदूळ खालीलपैकी कोणत्या धान्यापासून तयार करतात.

   A) भात B) गहू C) तृणधान्य D) मका

3. आपला राज्य सण कोणता?

   A) ख्रिसमस B) गुढीपाडवा C) दसरा D) रमजान

4. एखादा अजगर कोणताही आहार न घेता इतक्या वर्षापर्यंत जगू शकतो.

   A)4 वर्ष B)1 वर्ष C)2 वर्ष D)3 वर्ष

5. तांदळामध्ये उपलब्ध असलेले जीवनसत्व.

A) B B) D C) A D) C

योग्य उत्तरांनी रिकाम्या जागा भर (सोपे)

6. आपण खात असलेले अन्न --------- आणि---------- या स्त्रोतांपासून मिळते.

7. सामूहिक भोजनाच्या वेळी लोक ---------,--------- आणि --------- प्रदान करून सहकार्य करतात.

8. शाळेमधील मध्यान्न आहार हे ---------- भोजनाचे उदाहरण आहे.

9. ज्या ठिकाणी अन्न शिजवले जाते तिथे योग्य --------- आणि---------- असले पाहिजे.

10. मंगळुरू व उडपी यासारख्या किनारपट्टीच्या जिल्ह्यातील लोक -------- हे विशेष अन्न म्हणून खातात.

11.---------- हे बेळगाव व बिदर सारख्या उत्तर कर्नाटक जिल्ह्यातील मुख्य अन्न आहे.

12. जीवनसत्व 'B' प्रामुख्याने --------- च्या बाहेरील थरात आढळते.

13. भाज्या जर जास्त शिजवल्या गेल्या तर त्यामधील --------- नष्ट होतात.

14.-------- या अन्नातील पोषक घटक जेवल्यानंतर चांगले पचतात.

15. सामूहिक भोजनाचे ठिकाण ---------- आणि ---------- पासून मुक्त असले पाहिजे.

खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिही (सोपे)

16. सामूहिक भोजन म्हणजे अनेक लोकांनी एकत्र जेवण करणे.

17. जे लोक सामुहिक भोजन तयार करतात ते स्वच्छ व स्वच्छ कपड्यांमध्ये असावेत.

18. स्वयंपाक करण्याच्या ठिकाणी योग्य प्रकाश व खेळती हवा आवश्यक असते.

19. अस्वच्छ भांड्यांमध्ये शिजवलेले अन्न खाण्यासाठी सुरक्षित असते.

20. जास्त अन्न सेवन करणे आरोग्यासाठी चांगले असते.

21. जेवणाआधी फळे खाल्ली तर त्यातील पोषक घटकांचे चांगले पचन होते.

22. लोकांच्या आहाराच्या सवयी त्यांच्या परिसरात उपलब्ध असलेल्या अन्नपदार्थांवर अवलंबून असतात.

23 कच्च्या किंवा अर्धवट शिजवलेल्या भाज्यांमध्ये पोषक घटक अधिक असतात.

24. इजिप्त मध्ये ख्रि.पू.278 पूर्वी घेतलेल्या मुळ्याच्या पिकांचा रंग लाल होता.

25 आपण सेवन करत असलेला जास्तीत जास्त आहार शरीर उबदार ठेवण्यासाठी मदत करतो.

26. खालील घटकांच्या योग्य जोड्या जुळवा(सोपे)

A

B

a) मध्यान भोजन

a) अनेक लोकांनी एकत्रित केलेलेजेवण

b) किनारपट्टी लगतचे जिल्हे

b) मका हा प्रमुख आहार

c) सामूहिक भोजन

c) माशाचे जेवण खास असते.

d) उत्तरेकडील जिल्हे	d) सामूहिक भोजनाचे
उदाहरण	
e) जेवणापूर्वीची काळजी	e) तांदळाच्या बाहेरील थरात
आढळते.	
f) जीवनसत्व B	f) स्वच्छ पाणी, स्वच्छ भांडी,
स्वच्छ	
g) जास्त प्रमाणात शिजविलेल्या भाज्या	g) तांदूळ आणि नाचना
h) मंड्या आणि म्हैसूर	h) पोषक घटक नष्ट होतात
i) प्रमाण बाहेर खाणे	i) काळा
j) ख्रिस्त पूर्व 278 मध्ये इजिप्त मध्ये घेतलेल्या मुळ्याचे पीक	j) अनारोग्य

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही(1 गुणांचे प्रश्न)(सोपे)

27. आपल्याला अन्न कुठून मिळते?

28. सामूहिक भोजन म्हणजे काय?

29. तुझ्या जिल्हयात तयार केला जाणारा एक विशेष आहार पदार्थ सांग?

30. सामूहिक जेवणानंतर जेवणाची पाने (पत्रावळी) कोण काढते?

31. मंगळूर आणि उडपी येथे सामान्यतः वापरले जाणारे आहार पदार्थ कोणते ?

32. घरी अन्न शिजवण्यासाठी,आपण धान्य कुठून आणतो?

33. बेळगावीसारख्या उत्तरेकडील जिल्हयांमध्ये सर्वाधिक वापरला जाणारा आहार पदार्थ कोणता ?

34. लोक वेगवेगळ्या आहाराच्या सवयी का आचरणात आणतात?
सामूहिक भोजनात स्वयंसेवकाची भूमिका काय असते?

35. वेगवेगळ्या प्रदेशांमध्ये आहाराच्या सवयी वेगवेगळ्या का असतात?

36. अर्धवट शिजवलेल्या भाज्या खाणे चांगले का असते ?

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही(2 गुणांचे प्रश्न)

37. योग्य क्रमाने अन्न उत्पादनाचे टप्पे सांग(कठीण)

38. सामूहिक भोजन तयार करताना कोणत्या खबरदाऱ्या घ्याव्यात?
(साधारण)

39. लोक वेगवेगळ्या आहार सवयी का अवलंबितात?(कठीण)

40. वेगवेगळ्या जिल्ह्यातील आहाराच्या सवयी वेगवेगळ्या असण्यासाठी परिणाम करणारे महत्त्वाचे घटक कोणते?(कठीण)

41. सामूहिक भोजनामध्ये स्वच्छता राखण्यासाठी कोणती पावले उचलली पाहिजेत?(साधारण)

42. सणाच्या वेळी तुमच्या घरी कोणते विशेष आहार पदार्थ तयार केले जातात? (साधारण)

43. सामूहिक भोजनात आहार व पर्यावरण कसे स्वच्छ ठेवता येईल?(साधारण)

44’ अन्न खाण्याची सवय त्या भागात उपलब्ध असलेल्या अन्नावर अवलंबून असते ‘ या वाक्याचा अर्थ सांग. (कठीण)

45. आहार सवयीच्या प्रथांचा, कुटुंबांच्या परंपरेची कसा संबंध आहे हे समजावून सांग (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही (3 गुणांचे प्रश्न)

46. तुमच्या घरी रोज तयार होणाऱ्या आणि सणाच्या वेळी तयार होणाऱ्या आहार पदार्थांची यादी करून त्यांची तुलना कर (सोपे)

47. एखाद्या गावातील सण किंवा जत्रेतील सामूहिक भोजनात, सहभाग घेतल्याचा तुझा अनुभव लिही(कठीण)

48. तुझ्या घरी वापरल्या जाणाऱ्या 10 आहार पदार्थांची यादी कर आणि ते कुठे मिळतात ते लिही(सोपे)

49. शाळेत जेवताना कोणती खबरदारी घेतली पाहिजे?(साधारण)

50. स्वच्छतेचे महत्व सांगा आणि सामूहिक भोजनात ती कशी राखता येईल ते लिही?(कठीण)

51. इतर भागातील आहारांची तुलना कर आणि तुझ्या जिल्ह्यात तयार होणाऱ्या विशेष आहाराचे वर्णन कर (कठीण)

52. किनारपट्टी प्रदेशातील आणि मैदानी प्रदेशातील लोकांच्या आहाराच्या सवयी मधील फरक ओळख (कठीण)

53. जेवणाआधी फळे खाण्याचा काय फायदा आहे? (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही (4 गुणांचे प्रश्न)

54. तुमच्या जिल्ह्यातील वेगवेगळ्या भागांचा भूगोल आणि हवामान याचा आहार सवयीवर कसा परिणाम होतो याचे विवरण कर.(कठीण)

55. सामूहिक भोजनाची भूमिका आणि गावातील सण उत्सवामध्ये सहकार्याचे महत्त्व यावर सविस्तर परिच्छेद लिही(कठीण)

56. समज तू एका जत्रेत आहेस, अन्न शिजविण्याची प्रक्रिया, साहित्य गोळा करण्यापासून अन्न वाढेपर्यंत सांग. त्याचप्रमाणे स्वयंसेवकाची भूमिका लिही (कठीण)

57. तुमच्या जिल्ह्यातील पारंपरिक आहाराचा परिचय दे. ते कसे बनवले जाते आणि ते कां विशेष आहे ते लिही (कठीण)

58. ताज्या किंवा अर्धवट शिजवलेल्या भाज्या खाणे का चांगले असते? कारण लिही (कठीण)

59. तुमच्या जिल्ह्यातील आहार सवयींची शेजारील जिल्ह्यातील आहार सवयी सोबत तुलना कर आणि किमान दोन वेगवेगळे अन्नपदार्थ किंवा पदार्थांची तयारी (preparations)यात समाविष्ट कर(कठीण)

60 जत्रा,सण किंवा सामूहिक भोजनात भाग घेतल्याचा तुझा अनुभव लिही.(कठीण)

61. तुझ्या जिल्ह्यातील वेगवेगळ्या आहाराच्या सवयीवर निबंध लिही. तुमच्या संस्कृतीशी संबंधित आहाराचे उदाहरण दे.(कठीण)

62. सणाच्या वेळी सामूहिक भोजनात समाजाची भूमिका काय आहे? समाजाने दिलेल्या योगदानाबद्दल लिही. (कठीण)

63. जत्रेचे चित्र बघ आणि त्यावर एक छोटा परिच्छेद लिही.(कठीण)

पाठ १०:

घर(निवारा)-विविधता

अभ्यासाचे उद्दिष्ट:

- कालानुरूप घरबांधणीतील बदल ओळखणे
- ग्रामीण व शहरी भागातील घरांमधील फरक समजून घेणे
- शहरी भागातील बहुमजली इमारती व झोपडपट्ट्यांची माहिती घेणे

• प्राणी व पक्ष्यांच्या निवाऱ्यांतील विविधता समजून घेणे

• पक्ष्यांची घरटी, प्राण्यांची गुहा व त्यासाठी लागणारी साधने ओळखणे

• हवामान व स्थानिक साहित्यावर आधारित घरांची रचना समजून घेणे

• बांधकामासाठी लागणारी साहित्ये व त्याची पद्धत समजून घेणे

• पर्यावरणपूरक बांधकाम तंत्रज्ञान समजून घेणे

• बहुमजली इमारतींचे फायदे व तोटे याची चर्चा करणे

योग्य पर्याय निवडा (Easy):

१. आपल्याला घराची गरज का असते?

अ) संरक्षणासाठी ब) निवाऱ्यासाठी क) जगण्यासाठी ड) वरील सर्व

२. बुर्ज खलिफा ही जगातील सर्वात उंच इमारत आहे. तिची उंची किती आहे?

अ) ३७२२ फूट ब) २७२२ फूट क) १७२२ फूट ड) ०७२२ फूट

३. आजकाल कोणत्या प्रकारची घरे बांधली जातात?

अ) पर्यावरणपूरक ब) हवेपूरक क) पावसपूरक ड) जमिनीपूरक

४. विणकर पक्षी कुठे राहतो?

अ) घर ब) गुहा क) घरटे ड) वरील सर्व

५. घरबांधणीसाठी कोणती साहित्ये वापरली जातात?

अ) लाकूड ब) वीट क) सिमेंट ड) वरील सर्व

योग्य शब्दांनी जागा भरा (Easy):

६. जिवरगी भागातील लोक त्यांच्या घरासाठी ___________ दगडांचा वापर करतात.

७. ज्या भागात पावसाचे प्रमाण जास्त आहे, तेथे घरांची छप्परे ___________ असतात.

८. ___________, वीट आणि लोखंडी सळया बहुमजली इमारतींसाठी वापरतात.

९. झोपडपट्ट्यांमध्ये योग्य ___________ आणि ___________ नसते.

१०. वेंकज्जीच्या पहिल्या घराला ___________ लावलेले होते.

११. जगातील सर्वात उंच इमारत ___________ दुबईमध्ये आहे.

१२. मधमाश्या त्यांच्या घराला म्हणजेच ___________ मेणाने तयार करतात.

१३. भारतातील सर्वात मोठी झोपडपट्टी ___________ (मुंबई) मध्ये आहे.

१४. घरबांधणीसाठी लागणारे साहित्य ___________ आणि ___________ यावर आधारित असते.

१५. ज्या भागात पावसाचे प्रमाण अधिक आहे, तिथे घरांची छप्परे ___________ असतात.

खालील विधानं खरी की खोटी ते सांगा (Easy):

१६. ज्या भागात पावसाचे प्रमाण अधिक आहे, तिथे घरांची छप्परे सपाट असतात.

१७. बहुमजली इमारतींमध्ये लिफ्ट आणि जिने असतात.

१८. झोपडपट्ट्यांमध्ये चांगली हवा आणि स्वच्छतेची सोय असते.

१९. प्राणी कायम एकसारखीच साहित्य वापरून निवारे बनवतात.

२०. सिमेंट आणि लोखंड यांचा वापर आधुनिक घरांमध्ये मोठ्या प्रमाणात होतो.

२१. गरम हवामानाच्या भागात लोक शाहाबाद दगडांचा वापर करतात.

२२. चिक्कमगळूरमध्ये घरांची छप्परे वाळलेल्या गवताने आच्छादलेली असतात.

२३. जिवरगीमधील घरांची छप्परे मुख्यतः मेटल शीट्सची असतात.

२४. बहुमजली इमारती शहरांमध्ये अधिक रहिवासी जागा देतात.

२५. सुतार पक्षी झाडामध्ये भगदाड करून घरटे बनवतो.

योग्य जुळवा (Easy):

२६. योग्य पर्याय जुळवा:

a) पांढरी मुंगी - वारुळ

b) चिमणी - काड्या व गवतांनी बनवलेले घरटे

c) मधमाशी - मेणाचे घरटे

d) उंदीर - बिळे

e) सुतार पक्षी - झाडामध्ये भगदाड करून बनवलेले घरटे

f) बेडूक - ताजे पाण्याचे स्त्रोत

g) मासा - पाण्याखालील क्षेत्र

h) वाघ - जंगलातील गुहा

एक गुणाचे प्रश्न (Easy):

२७. जिवरगी तालुक्यात घरं बांधण्यासाठी कोणते साहित्य वापरतात?

२८. कोप्पा, चिक्कमगळूरमध्ये प्रचलित छप्परप्रकार कोणता?

२९. बहुमजली इमारती म्हणजे काय?

३०. बेंगळुरूमध्ये छप्परासाठी कोणती वस्तू वापरली जाते?

३१. बहुमजली इमारतींचा मुख्य तोटा काय आहे?

३२. झोपडपट्टी म्हणजे काय?

३३. चिक्कमगळूरसारख्या भागात वाळलेल्या गवताचे छप्पर वापरण्याचा काय फायदा होतो?

३४. वेंकज्जीच्या बालपणीच्या घराच्या भिंती कोणत्या साहित्यांनी बनवलेल्या होत्या?

३५. आधुनिक बहुमजली इमारत बांधण्यासाठी एक साहित्य लिहा.

३६. वेंकज्जी लहानपणी कोणत्या प्रकारच्या घरात राहत होती?

दोन गुणांचे प्रश्न:

३८. जिवरगीमध्ये लोक घरं बांधण्यासाठी दगडांचा वापर का करतात?

३९. कोप्पा भागात छप्परासाठी वाळलेल्या गवताचा वापर का होतो?

४०. बहुमजली इमारतींचा एक फायदा आणि एक तोटा लिहा.

४१. विवेकने सांगितल्याप्रमाणे झोपडपट्ट्यांतील सामान्य समस्या कोणत्या आहेत?

४२. वेंकज्जीच्या कुटुंबाने झोपडी जळाल्यानंतर नवीन घर का बांधले?

४३. कालानुरूप घरबांधणीच्या पद्धतींमध्ये काय बदल झाले आहेत, समजावून सांगा.

४४. स्थानिक हवामानानुसार घर बांधण्यासाठी वापरली जाणारी साहित्ये कशी बदलतात?

४५. वेंकज्जीच्या नवऱ्याच्या घरासाठी कोणती साहित्ये वापरली गेली होती?

४६. काही भागांमध्ये बांबूचा वापर घर बांधण्यासाठी का केला जातो?

४७. झोपडपट्टीतील परिस्थिती सुधारण्यासाठी कोणते बदल केले जाऊ शकतात?

तीन गुणांचे प्रश्न:

४८. वेंकज्जी लहानपणी ज्या घरात राहत होती, त्या घराची वैशिष्ट्ये कोणती होती?

४९. उंदीर, पक्षी व कीटक यांच्या निवाऱ्यांमध्ये कोणते साम्य व फरक आढळतात?

५०. झोपडपट्टीत राहणाऱ्या लोकांना कोणत्या मुख्य अडचणींना सामोरे जावे लागते?

५१. वेंकज्जीच्या पालकांनी घर बांधण्याचा निर्णय का घेतला?

५२. आधुनिक घरे बांधण्यासाठी लागणारी सहा साहित्ये लिहा.

चार गुणांचे प्रश्न:

५३. घरामध्ये होणारे बदल आणि त्याचा समाजावर होणारा परिणाम समजावून सांगा.

५४. कल्पना करा की तुम्ही झोपडपट्टीमध्ये राहता. तुमचे आजूबाजूचे वातावरण सुधारण्यासाठी तुम्ही कोणती पावले उचलाल?

५५. प्राणी आपले घर वेगवेगळ्या प्रकारे बांधतात. यामधून आपल्याला काय शिकायला मिळते?

५६. घर हे फक्त निवारा नसून ते आपल्या संस्कृती व परंपरेचे प्रतिबिंब असते. या विधानाचे स्पष्टीकरण द्या.

५७. घराचे चित्र काढा, त्याला रंग भरून घरासाठी वापरलेली साहित्ये लिहा.

पाठ -11

कचरा-एक संपत्ती

या पाठाच्या अध्ययनानंतर

- ग्रामीण व शहरी कचऱ्यामधील फरक ओळखता येईल.
- कचऱ्याच्या योग्य प्रकारे विल्हेवाट लावण्याच्या पद्धती समजून घ्या.
- कोरडा कचरा, ओला कचरा, धोकादायक कचरा, आणि प्रदूषित कचरा अशा विविध प्रकारच्या कचऱ्यांची ओळख करून त्यांचे वर्गीकरण करा.
- गरज कमी करून कचरा कमी करण्याची सवय लावा.
- पुनर्वापर व पुनर्निर्मितीच्या तंत्राचा अभ्यास करा.
- उरलेले अन्न, सडलेला भाजीपाला यांचे कंपोस्ट खतामध्ये रूपांतर करायला शिका.
- वापरलेले पाणी झाडांना घालण्यास शिका किंवा शोष खड्ड्याचा वापर करण्यास शिका.
- प्रदूषण नियंत्रण आणि स्वच्छता राखण्याबाबत समाजात जनजागृती निर्माण करा.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा.

1. कचराकुंडीवर आढळणारे चिन्ह कोणते आहे ?

   अ) फुलाचे चित्र

   ब) अन्नाचे चित्र

   क) पुनर्वापर चिन्ह

   ड) पाण्याची टाकी

2. हिरव्या डब्यात टाकण्याचा कचरा कोणता?

   अ) औषधे आणि रसायने

   ब) पट्ट्या

   क) प्लास्टिक आणि काच

ड) स्वयंपाक घरातील कचरा

3. लाल डब्यात टाकावयाचा कचरा कोणता ?

अ) भाजीपाल्याचा कचरा

ब) सुया

क) धातूचे तुकडे

ड) फुटलेली ट्यूबलाइट

4. देशातील स्वच्छता कोणाकडून राखली पाहिजे ?

अ) शिक्षक

ब) नगरपालिका

क) प्रत्येक नागरिक

ड) पोलीस

5. सेंद्रिय खत तयार करण्यासाठी वापरण्यात येणारी पद्धत कोणती ?

अ) जैविक प्रणाली

ब) औद्योगिक प्रणाली

क) तेल प्रणाली

ड) रासायनिक पद्धत

योग्य उत्तरासह रिकाम्या जागा भरा.

6. भाजीपाला, फळांची साले, ब्रेडचे तुकडे हे --------- कचऱ्याचे उदाहरण आहे.

7. प्लास्टिक, काच, धातूचे तुकडे आणि रबर ही --------- कचऱ्याची उदाहरणे आहेत.

8. धोकादायक कचऱ्यामध्ये रंग, कीटकनाशके आणि --------- रसायने यांचा समावेश होतो.

9. सडणारा कचरा ----------- मध्ये रूपांतरीत केला जाऊ शकतो.

10. घराजवळील साचलेले पाणी ----------- आणि माशा यांच्यासाठी सुरक्षित ठिकाण बनते.

11. रद्दी गोळा करणारे लोक --------कचरा गोळा करून त्याचा पुनर्वापर करतात.

12. जुन्या बाटल्या, डब्बे आणि प्लास्टिक अशा लोकांना द्यावेत जे ------------ विकत घेतात.

13. वापरलेल्या पट्ट्या आणि सुई ----------- कचऱ्यात मोडतात.

14.वापरलेले प्लास्टिक, काच आणि कागदापासून नवीन वस्तू तयार करण्याच्या प्रक्रियेला ------------ म्हणतात.

खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिहा.

15. भाजीपाल, वापरलेले पाणी आणि शिल्लक अन्न हा ओला कचरा आहे.

16. कोरडा कचरा म्हणजे सडलेले मांस.

17.घातक कचरा खड्ड्यात टाकावा.

18. डास स्थिर पाण्यात बसल्यास रोग पसरू शकतात.

19. पुनर्वापर म्हणजे कचऱ्याचे नवीन उपयुक्त वस्तूमध्ये रूपांतर करणे.

20. प्लास्टिक एका वर्षाच्या आत कुजते.

21. कंपोस्ट खत वनस्पती वाढविण्यासाठी आणि जमिनीची सुपीकता वाढविण्यासाठी वापरले जाते.

22. कचरा कमी करण्यासाठी प्लास्टिकचा वापर कमी करणे चांगले.

23. कचरा गोळा करणारे ओला कचरा कंपोस्ट खतासाठी वापर करतात.

24. वापरलेल्या पट्ट्या आणि सुई हे प्रदूषित कचऱ्याची उदाहरणे आहेत.

25. खालील योग्य जोड्या जुडवा

a) कोरडा कचरा

b) ओला कचरा

c) प्रदूषित कचरा

d) धोकादायक कचरा

e) कंपोस्ट खत

B

a) भाजीपाला वापरलेले पाणी, शिल्लक अन्न.

b) प्लास्टिक, काच, धातूचे तुकडे

c) रंग, कीटकनाशके, बॅटऱ्या

d) जुन्या बाटल्या, डब्बे, रबरी वस्तू

e) वापरलेल्या पट्ट्या, सुया

f) ओल्या कचऱ्यापासून बनवलेले खत.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (प्रत्येकी एक गुण. (सोपे प्रश्न.)

26. कचरा म्हणजे काय?

27. पाठात नमूद केलेले कचऱ्याचे दोन प्रकार सांगा.

28. भाजीपाला, फळांची साले व वापरलेले पाणी काय करावे?

29. दोन धोकादायक कचऱ्यांची नावे सांगा.

30. पुनर्वापर म्हणजे काय ?

31. कचरा गोळा करण्यामध्ये कचरा वेचकची (Ragpickers) भूमिका काय असते?

32. कंपोस्ट खत म्हणजे काय?

33. घराबाहेर पाणी साचल्यास काय होते?

34. प्लास्टिक पिशव्यांचा वापर कमी का करावा ?

35. कुजलेल्या कचऱ्याचा एक उपयोग सांगा.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (प्रत्येकी दोन गुणांचे प्रश्न)

36. कचऱ्याचे पुनर्वापर करण्याच्या दोन पद्धती समजावून सांगा. (सोपा)

37. धोकादायक कचरा टाकून देणे का आवश्यक आहे ? झाडांच्या वाढीसाठी खतांची भूमिका काय आहे ? (कठीण)

38. साचलेल्या पाण्यामुळे होणारे रोग कसे टाळता येतील ? (कठीण)

39. प्लास्टिक आणि रबर यासारखा कोरडा कचरा काय करावा ? (कठीण)

40. उरलेले अन्न किंवा स्वयंपाक घरातील कचरा काय करावा? (मध्यम)

41. ओल्या आणि कोरड्या कचऱ्यामध्ये काय फरक आहे ? (कठीण)

42. पर्यावरणात प्लास्टिक कचरा कालांतराने काय होतो ? (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न)

43. कचऱ्याचे वेगवेगळे प्रकार कोणते आहेत आणि त्यांचे व्यवस्थापन कसे करावे ? (कठीण)

44. ओला कचरा कंपोस्ट खतामध्ये कसा रूपांतरित केला जाऊ शकतो ? हे समजावून सांगा. (कठीण)

45. पुनर्वापर, कचरा कसा कमी करतो आणि संपत्ती वाचविण्यास कसा मदत करतो ते समजावून सांगा. (कठीण)

46. विविध प्रकारच्या प्रदूषित कचऱ्यांच्या विल्हेवाटेची योग्य पद्धत समजावून सांगा. (कठीण)

47. धोकादायक कचऱ्याची योग्य प्रकारे विल्हेवाट न लावल्यास काय होते? (कठीण)

48. घरात प्लास्टिक वस्तूंच्या पुनर्वापराचे फायदे काय आहेत? (मध्यम)

49. शहरांमध्ये कचरा व्यवस्थापनाच्या अभावाचे परिणाम काय होतात? (मध्यम)

50. दैनंदिन जीवनात कचऱ्याचे प्रमाण कसे कमी करता येईल ? एक उदाहरण द्या. (कठीण)

51. ओल्या व सुक्या कचऱ्याचे वर्गीकरण का महत्त्वाचे आहे ? (मध्यम.)

52. सार्वजनिक ठिकाणी वारंवार कचरा टाकल्यास काय परिणाम होतात ? (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (प्रत्येकी चार गुण)

53. धड्यात नमूद केलेल्या कचऱ्यांच्या विविध प्रकारांचे उदाहरणासह स्पष्टीकरण द्या. (कठीण)

54. तुम्ही तुमच्या घरी आणि शाळेत कचरा कसा कमी करू शकता ? किमान तीन सूचना द्या. (मध्यम)

55. जुनी प्लास्टिक बादली, कागद इत्यादी वस्तूंचे काय करता येईल? पुनर्वापराच्या उपयोगाचे स्पष्टीकरण द्या. (कठीण)

56. सेंद्रिय खत पर्यावरण आणि वनस्पतीसाठी कसे फायदेशीर आहे हे समजावून सांगा. (मध्यम)

57. घरी कचऱ्याचे वर्गीकरण करण्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. (कठीण)

58. कचरा आणि साचलेल्या पाण्यामुळे होणाऱ्या रोगापासून वाचण्यासाठी कोणती पावले उचलावी लागतात हे समजावून सांगा. (कठीण)

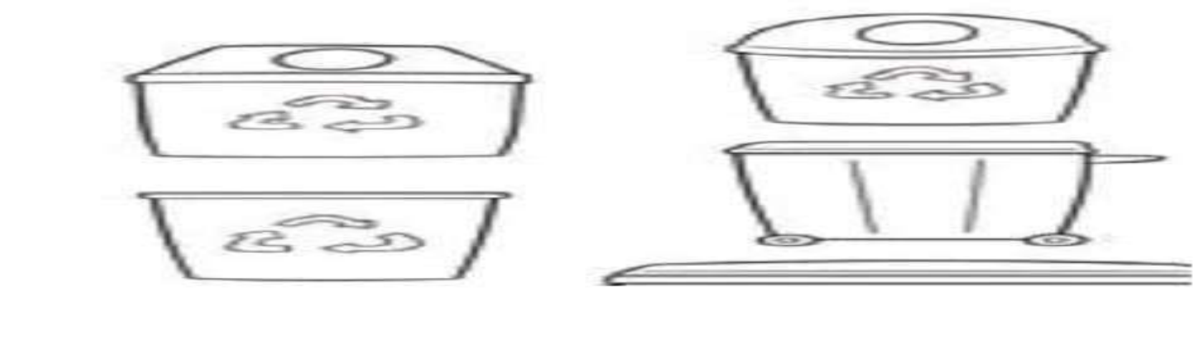
59. दैनंदिन जीवनात प्लास्टिकचा कमी का करावा ?

60. रस्त्यावर कचरा टाकला जात नाही याची खात्री तुम्ही कशी करू शकता ? (कठीण)

61. घातक कचऱ्याचा पर्यावरणावर काय परिणाम होतो आणि त्याचे व्यवस्थापन कसे करावे. (अवघड)

62. कचऱ्याचे योग्य प्रकारे व्यवस्थापन न केल्यास पर्यावरणावर काय परिणाम होतो? आपण हे प्रश्न कसे सोडू शकतो? (अवघड)

63. खाली दिलेल्या चार प्रकारच्या कचराकुंड्यांना रंग देऊन वेगवेगळ्या प्रकारच्या कचऱ्याची नावे सांगा. (कठीण)

पाठ 12

नकाशा शिका - दिशा जाणा

- स्थानिक चिन्हांचा वापर करून दिशा ओळखता येईल.
  (उदा. उत्तर दक्षिण पूर्व पश्चिम दिशा ओळखणे)
- नकाशा काढण्याच्या मूलभूत कौशल्यांचा अभ्यास करता येईल.
- ठिकाणी शोधण्यासाठी वेगवेगळी चिन्हे वापरून नकाशा काढता येईल.
- वेगवेगळ्या चिन्हा द्वारे नकाशावरील विविध ठिकाणी ओळखता येतील.
  (उदा. घर पाळणाघर शाळा मंदिर इत्यादी चिन्हे)
- नकाशावरील वस्तूंचे स्थान दुसऱ्या वस्तूंच्या संदर्भात ओळखता येईल.
- स्वतःच्या घराचे किंवा वर्ग खोलीचे मोजमाप पावलांनी किंवा मीटरने घेता येईल.
- मोजमापनुसार नकाशा काढता येईल आणि तो सेंटीमीटर मध्ये रूपांतरीत करता येईल.
- दिशा आणि महत्त्वाच्या खुणांच्या आधारे मार्गाचे नकाशे तयार करता येतील.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा. (सोपे)

1. सूर्य उगवतो ती दिशा कोणती?

    —) उत्तर ब) दक्षिण क) पश्चिम ड) पूर्व

2. कर्नाटक भारताच्या कोणत्या दिशेला आहे?

    —) उत्तर ब) दक्षिण क) पश्चिम

ड) पूर्व

3. जागतिक नकाशा म्हणजे--------

अ) भारताचा नकाशा ब) महासागराचा नकाशा क) दिशा दर्शविणारा नकाशा ड) पृथ्वीचा नकाशा

4. सर्वप्रथम नकाशा कोणी तयार केला?

—) भारतीय ब) इजिप्शियन क) अमेरिकन ड) ब्रिटिश

5. भारताच्या उत्तर भागात कोणती पर्वतरांगा आहेत?

—) निलगिरी ब) विंध्याचल क) हिमालय ड) अरावली.

रिकाम्या जागा योग्य उत्तरांनी भरा (सोपे)

6. चार मुख्य दिशा कोणत्या आहेत --------,--------,--------, आणि ------

7. धड्यात दिलेल्या उदाहरणात, यास्मिनची दोन पावले------- मीटर इतक्या अंतराच्या होती.

8. गावच्या नकाशावर संदर्भ बिंदू म्हणून वापरलेले एक मोठे--------- झाड.

9. कर्नाटकाची संबंधित अरबी समुद्र ----------दिशेला आहे.

10. सर्व नकाशांमध्ये-------- किंवा ---------- हे मापनाचे एकक असतात.

11. नकाशावर जाळे तयार करणाऱ्या काल्पनिक रेषा म्हणजे -------- आणि ---------.

12. ----------- नकाशे डोंगर, नद्या यासारख्या भौगोलिक रचनांना दाखवतात.

13. गावच्या नकाशावर टपाल कार्यालय -----------दिशेला आहे.

14. नकाशावर वापरता येणारे संदर्भ बिंदू म्हणजे -----------,--------, आणि ----------.

15. ग्रीक लोकांनी पृथ्वीचा नकाशा --------- मध्ये तयार केला.

16. ग्रीक लोकांनी पृथ्वीचा नकाशा ---------- काढला.

खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिहा (सोपे)

17. उत्तर दिशा नकाशाच्या खालच्या बाजूस असते.

18. खोलीची लांबी आणि रुंदी पावलांनी मोजता येते.

19. दिशादर्शक नकाशा महत्त्वाच्या ठिकाणांची ओळख करून घेण्यास उपयुक्त ठरतो.

20.अक्षांश आणि रेखांश हे पृथ्वीवर काढलेल्या काल्पनिक रेषांचे जाळे असते.

21. नकाशावर एखाद्या ठिकाणाचा दिशादर्शक संदर्भ बिंदूपासून दिला जातो.

22. मशिदीचा वापर दिशादर्शक नकाशावर एक महत्त्वाचे स्थळ चिन्ह म्हणून केला जाऊ शकतो.

23. मोजमापाचे योग्य रूपांतर नकाशाच्या मोजमापाच्या प्रमाणात केले जाऊ शकते.

24. नकाशे लोकवस्तीच्या भागांची ओळख करून देत नाहीत.

25. नकाशे तयार करताना चिन्हांचा वापर करणारे ग्रीक लोक हे पहिले होते.

26. योग्य जोड्या जुळवा. (सोपे)

अ

a) कर्नाटक

b) उत्तर

c) अक्षांश रेखांश

d) पावलांचे मोजमाप

e) ग्रीक

f) ओळखचिन्हे

g) वडाचे झाड

h) मोजमापनाचे एकक

ब

a) नकाशावरील मुख्य दिशा
b) भारताची दक्षिण दिशा
c) खोलीची लांबी आणि रुंदी मोजण्यासाठी वापरले जाते
d) नकाशावर चौकट तयार करण्यासाठी काल्पनिक रेषा.
e) गावच्या नकाशाचा संदर्भ बिंदू
f) सेंटीमीटर किंवा इंच
g) एखाद्या ठिकाणाची ओळख पटविण्यास मदत करते
h) पृथ्वीचा नकाशा प्रथम काढणारे

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (प्रत्येक प्रश्नाला एक गुण आहे.) (सोपे)

27. नकाशावर उत्तर दिशा दाखवण्यासाठी कोणते अक्षर वापरले जाते?

28) नकाशावर किती दिशा दाखवलेल्या असतात?

29) गावाच्या नकाशात मध्यभागी असलेल्या मोठ्या झाडाचे नाव काय आहे?

30) कर्नाटकाच्या उत्तर दिशेला असलेल्या राज्याचे नाव लिहा.

31. वटवृक्षाच्या कोणत्या दिशेला ग्रंथालय आहे?

32. नकाशा मध्ये वापरल्या जाणाऱ्या काही चिन्हांची नावे लिहा.

33. टपाल कार्यालयाच्या कोणत्या दिशेला शाळा आहे?

34. नकाशावर भूचिन्ह म्हणजे काय?

35. बागेपासून मंदिराकडे जाण्यासाठी कोणत्या दिशेने जावे लागेल?

36. रुग्णालयाच्या कोणत्या दिशेला मज्जिद आहे?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (प्रत्येकी दोन गुण)

वडाच्या झाडाच्या कोणत्या दिशेला खालील ठिकाणी आहेत (अवघड)

- तलाव
- ग्रंथालय
- शाळा

38. नकाशा काढताना ठळक चिन्हे का महत्त्वाचे असतात?

39. आपण नकाशाच्या मदतीने दिशा कशी शोधू शकतो?

40. नकाशावर स्थानिक चिन्ह आणि सार्वजनिक चिन्ह यामधील फरक काय आहे?

41. जर नकाशावर कोणतेही चिन्ह नसेल तर तुम्ही त्या ठिकाणाची दिशा कशी शोधाल?

42. तुमच्या वर्गाचा नकाशा काढण्यासाठी लागणारी मोजमाप पद्धत समजावून सांगा.

43. यास्मिन ने आपल्या वर्गाचा नकाशा काढण्यासाठी घेतलेली पावले पावले पावले समजावून सांगा.

44. अचूक नकाशा काढण्यासाठी स्केल (मोजपट्टी) वापरण्याचा काय फायदा आहे.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (प्रत्येकी तीन गुण)

45. खोलीची लांबी आणि रुंदी मोजमाप वापरून नकाशा काढण्याची पद्धत समजावून सांगा.

46. साध्या खोलीच्या नकाशावर वस्तूंची स्थिती कशी दाखवता येत?

47. नकाशावर वस्तूंची स्थिती शोधण्यासाठी ग्रीड प्रणाली वापरण्याचे फायदे काय आहेत?

48. आपल्या शाळेचा नकाशा काढा आणि दिशा दाखवा तसेच महत्त्वाची ठिकाणे लिहा.

49. नकाशा काढताना चिन्हांचा उपयोग करण्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

50. अनवरणे तालुका कार्यालयात जाण्यासाठी मार्गदर्शन करताना वापरलेली ठळक ठिकाणी नमूद करा

51. शाळेच्या मार्गासाठी नकाशा काढताना आवश्यक असलेले अंतर मोजण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

52. जागतिक नकाशा आणि स्थानिक नकाशा यामधील महत्त्वाचे फरक स्पष्ट करा.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (प्रत्येकी चार गुण)

53. आपल्या घरापासून शाळेपर्यंत मार्ग नकाशावर दाखवा किमान चार महत्त्वाची ठिकाणे दाखवा.

54. नकाशावर दिशा वापरून एखाद्या ठिकाणाचे स्थान कसे शोधता येते हे स्पष्ट करा.

55. आपल्या वर्ग खोलीची रचना ग्रीड प्रणाली वापरून काढा आणि टेबल खुर्ची इतर वस्तूंच्या स्थानांची नोंद करा.

56. यास्मिन च्या उदाहरणासारखे पावले मीटर मध्ये रूपांतरित करण्याची प्रक्रिया आणि गरज स्पष्ट करा.

57. हवामान नकाशा रेल्वे मार्ग नकाशा इत्यादी वेगवेगळ्या नकाशांचा उपयोग काय असतो हे स्पष्ट करा.

58. नकाशा आपल्या परिसरातील भौगोलिक वैशिष्ट्ये दाखवण्यासाठी कसा उपयुक्त ठरतो ? मार्गदर्शक चिन्हे आणि दिशा या स्पष्ट करा.

59. तालुका कार्यालयाचा मार्ग दाखविण्यासाठी मार्गदर्शक चिन्हे आणि दिशा यांचा एकत्रित वापर कसा केला जातो हे स्पष्ट करा.

60. आपल्या घरापासून शाळेपर्यंतचा मार्गनकाशा तयार करा.

पाठ 13:

अद्भुत यंत्र - आपले शरीर

शिकण्याचे परिणाम:-

1. पाच ज्ञानेंद्रिये (डोळे, कान, नाक, जीभ, त्वचा) आणि त्यांची कार्ये जुळवू शकतात.
2. बाहय आणि अंतर्गत अवयव ओळखून त्यांची भूमिका स्पष्ट करू शकतात.
3. मुख्य अंतर्गत अवयवांची नावे सांगू शकतात आणि ते या क्रियांमध्ये सहभागी होतात:
    - **श्वसन (Respiration):** नाक, श्वासनलिका, फुफ्फुसे.
    - **रक्तसंचार (Blood circulation):** हृदय, रक्तवाहिन्या.
    - **पचन (Digestion):** तोंड, घसा, अन्ननलिका, जठर, लहान आतडे, मोठे आतडे, गुद्द्वार.
    - **उत्सर्जन (Excretion):** मूत्रपिंड, मूत्रवाहिनी, मूत्राशय, मूत्रद्वार.
4. श्वसन प्रक्रिया आणि श्वसनाच्या चांगल्या सवयी अंगीकारू शकतात.
5. शरीरात हृदयाचे स्थान ओळखू शकतात आणि साध्या स्टेथोस्कोप मॉडेलने हृदयाचे ठोके ओळखून मोजू शकतात.
6. रक्तसंचार प्रक्रिया स्पष्ट करू शकतात आणि शुद्ध व अशुद्ध रक्तामधील फरक सांगू शकतात.
7. पचन अवयव ओळखून त्यांची कार्ये जाणून घेतील.
8. उत्तम आहार आणि आहार सेवनाशी संबंधित क्रिया सांगू शकतात.
9. उत्सर्जन अवयवांची नावे सांगून, ते शरीरातून अशुद्धी बाहेर टाकण्याची पद्धत स्पष्ट करू शकतात.
10. वैयक्तिक स्वच्छतेशी संबंधित चांगल्या सवयींचे पालन करू शकतात, उदाहरणार्थ: अंघोळ करणे, स्वच्छता पाळणे, पुरेसे पाणी पिणे, व्यायाम करणे.

11. मानवी शरीराबद्दल मनोरंजक तथ्ये आठवून इतरांना सांगू शकतात, उदाहरणार्थ: हाडांची संख्या, पचन अवयवाची लांबी, हृदयाचे ठोके.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडून लिहा

1. **आपल्या ज्ञानेंद्रियांची संख्या किती?**

अ) ३ ब) ५

क) २ ड) ६

2. **त्वचेचे काम काय आहे?**

अ) वास घेणे ब) गरम-थंड अनुभवणे

क) चव घेणे ड) ऐकणे

3. **पाहण्यासाठी मदत करणारा अवयव कोणता?**

अ) नाक ब) डोळा

क) कान ड) जीभ

4. **हवा कोणत्या अवयवाद्वारे आत घेतो?**

अ) त्वचा ब) जीभ

क) नाक ड) तोंड

5. **आपल्या शरीराला रक्त पुरवणारा अवयव कोणता?**

अ) फुफ्फुस ब) जठर

क) मूत्रपिंड ड) हृदय

रिकाम्या जागा भरा

6. _________ आपल्या शरीराच्या आंतरेंद्रियांचे रक्षण करते.
7. _________ आणि _________ आपल्या शरीराला आकार आणि रचना देतात.
8. आपण हवा _________ द्वारे आत घेतो.
9. ऑक्सिजन आत घेऊन कार्बन डायऑक्साइड बाहेर टाकण्याच्या प्रक्रियेला _________ म्हणतात.
10. शरीराच्या सर्व भागांना रक्त पंप करणारा अवयव _________ आहे.
11. रक्त शुद्ध होणारा अवयव _________ आहे.
12. शरीरातून मलमूत्र विसर्जनास मदत करणारा अवयव _________ आहे.
13. चावलेले अन्न _________ द्वारे पोटात जाते.
14. पचनक्रिया _________ मध्ये सुरू होते.
15. पचन न झालेले अन्न _________ द्वारे बाहेर जाते.
16. _________ वासाची ओळख करण्यास मदत करते.
17. _________ आवाज ऐकण्यास मदत करते.
18. _________ उष्णता, थंडी आणि स्पर्श जाणण्यास मदत करते.
19. _________ अन्न चघळण्यास मदत करते.
20. शरीरातून नको असलेले पदार्थ बाहेर टाकण्याच्या प्रक्रियेला _________ म्हणतात.
21. दररोज किमान _________ लिटर स्वच्छ पाणी प्यावे.
22. आपल्या शरीरात सुमारे _________ हाडे आहेत.

23. आपल्या शरीरात ________ पेक्षा जास्त सांधे आहेत.

24. हृदय एका मिनिटात सुमारे ________ वेळा धडकते.

25. आपल्या शरीरात ________ मूत्रपिंडे आहेत.

खालील प्रश्नांसाठी बरोबर किंवा चूक ते सांगा

26. त्वचा शरीराला झाकून संरक्षण देते.

27. आपण ऐकण्यासाठी जिभेचा वापर करतो.

28. फुफ्फुस हवेतून ऑक्सिजन शोषून घेते.

29. हृदय आपल्या मुठीएवढे मोठे असते.

30. अन्न नलिकेतून पोटात जाते.

31. रक्त शरीराच्या सर्व भागांमध्ये पसरत नाही.

32. पचन न झालेले अन्न लहान आतड्यातून रक्तात मिसळते.

33. मोठे आतडे अन्नाचे पूर्णपणे पचन करते.

34. किडनी शरीरातून मलमूत्र बाहेर टाकण्यास मदत करते.

35. तोंडाने श्वास घेणे चांगले आहे.

36. खोकताना तोंडावर रुमाल धरणे संसर्ग पसरण्यापासून रोखते.

37. जेवताना पटापट खाणे चांगले आहे.

38. हृदय छातीच्या डाव्या बाजूला असते.

39. स्टेथोस्कोप दृष्टी तपासण्यासाठी वापरतात.

40. दिवसातून १० वेळा दीर्घ श्वास घेण्याचा सराव करणे चांगले आहे.

जोड्या लावा

A	B
अ) कान	अ. वस्तू पाहणे
आ) डोळा	आ. आवाज ऐकणे
इ) जीभ	इ. वास ओळखणे
ई) नाक	ई. चव ओळखणे
उ) हृदय	उ. उष्णता, थंडी, स्पर्श जाणवणे
ऊ) त्वचा	ऊ. रक्त पंप करणारा अवयव
ऋ) मूत्रपिंड	ऋ. श्वासोच्छ्वासासाठी वापरला जाणारा अवयव
ए) फुफ्फुस	ए. रक्त गाळून मूत्र तयार करणे
ऐ) लहान आतडे	ऐ. अन्नाचे अंशतः पचन करणे
ओ) पोट	ओ. पचलेले अन्न रक्तात पाठवणे
औ) अन्ननलिका	औ. हवा फुफ्फुसांपर्यंत पोहोचवणे
अं) स्टेथोस्कोप	अं. अन्न पोटात पोहोचवणे
अः) मोठे आतडे	अः. शरीराला आकार आणि रचना देणे
क) हाडे आणि स्नायू	क. न पचलेले अन्न बाहेर टाकणे
ख) श्वासनलिका	ख. हृदयाचे ठोके तपासण्याचे उपकरण

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (एक गुणांचे प्रश्न)

42. आपल्या शरीराला अद्भुत यंत्र का म्हणतात?

43. हृदयाचे कार्य काय आहे?

44. हाडांचे मुख्य कार्य काय आहे?

45. त्वचेचे मुख्य कार्य काय आहे?

46. अन्ननलिकेचे कार्य काय आहे?

47. मज्जासंस्थेचे मुख्य कार्य काय आहे?

48. ऑक्सिजनचे महत्त्व काय आहे?

49. वायूंची देवाणघेवाण कोठे होते?

50. अन्नपचनाची प्रक्रिया कोठे सुरू होते?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन गुणांचे प्रश्न)

51. शरीराचे मुख्य अवयव कोणते आणि त्यांची कार्ये काय आहेत?

52. हृदयाचे कार्य स्पष्ट करा.

53. फुफ्फुसांची कार्ये स्पष्ट करा.

54. डोळ्यांची कार्ये स्पष्ट करा.

55. नाकाची कार्ये स्पष्ट करा.

56. कानांची कार्ये स्पष्ट करा.

57. त्वचेची कार्ये स्पष्ट करा.

58. शरीराचे तापमान नियंत्रित करणाऱ्या अवयवाचे वर्णन करा.

59. शरीरात किती हाडे आहेत आणि त्यांची कार्ये काय आहेत?

60. शरीराच्या यंत्राप्रमाणे काम करणाऱ्या भागांचे वर्णन करा.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न)

61. जठरात अन्न कसे पचते?

62. हृदयाची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.

63. फुफ्फुसांमार्फत ऑक्सिजन रक्तात कसा मिसळतो?

64. मूत्रपिंड शरीरातून अशुद्धी कशी बाहेर टाकतात?

65. त्वचेची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.

66. हाडे शरीराला कशाप्रकारे आधार देतात?

67. मज्जासंस्थेचे मुख्य अवयव कोणते आणि त्यांची कार्ये काय आहेत?

68. रक्त संचरण प्रक्रिया स्पष्ट करा.

69. शरीराचे तापमान नियंत्रित करण्यात त्वचेची भूमिका काय आहे?

70. अन्नपचनात यकृताची (liver) भूमिका स्पष्ट करा.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न)

71. पचनक्रिया प्रक्रिया स्पष्ट करा.

72. हृदयाची रचना आणि रक्त संचरण प्रक्रिया स्पष्ट करा.

73. फुफ्फुसांची कार्ये स्पष्ट करा.

74. मूत्रपिंडामार्फत कचरा बाहेर टाकण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

75. त्वचेची रचना आणि तिची विविध कार्ये स्पष्ट करा.

76. हाडांची रचना आणि शरीराला मिळणारा आधार स्पष्ट करा.

77. मज्जासंस्थेचे प्रमुख अवयव आणि त्यांची कार्ये स्पष्ट करा.

78. रक्त संचरण प्रक्रिया आणि तिचे महत्त्व स्पष्ट करा.

79. शरीराचे तापमान नियंत्रित करण्यात त्वचेची भूमिका स्पष्ट करा.

80. अन्नपचनात यकृताची भूमिका स्पष्ट करा.

81. मानवी श्वसनसंस्थेचे चित्र काढून भागांना नावे द्या.

पाठ 14:

वाहतुकीचे नियम

शिकण्याचे परिणाम:-

1. वाहतुकीचे नियम आणि सिग्नल दिव्यांचे महत्त्व जाणून घेतात.
2. पादचाऱ्यांनी रस्त्यावरून कुठे आणि कसे चालावे हे समजून घेतात.
3. लाल, पिवळा आणि हिरव्या रंगाच्या सिग्नल दिव्यांचा अर्थ समजून घेतात.
4. झेब्रा क्रॉसिंग म्हणजे काय आणि त्याचा उपयोग कसा करावा हे जाणून घेतात.
5. वाहतुकीचे नियम पाळल्याने प्राणघातक अपघात टाळता येतात हे समजून घेतात.
6. अपघात घडणाऱ्या अनेक परिस्थिती आणि त्या टाळण्यासाठीच्या उपाययोजना स्पष्ट करू शकतात.
7. रस्त्यावर दिसणाऱ्या विविध वाहतूक चिन्हांचा (साईन बोर्ड) अर्थ जाणून घेतात आणि त्यांना ओळखू शकतात.

8. रस्त्यावरून चालताना पाळावयाच्या योग्य आणि अयोग्य क्रिया ओळखू शकतात.

9. सामाजिक जबाबदारीने रस्ता सुरक्षा नियमांचे पालन करण्याची प्रवृत्ती वाढवतात.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडून लिहा

1. **रस्त्यावरून चालताना कोणत्या बाजूने चालावे?**

अ) कोणत्याही ब) डाव्या

क) डाव्या आणि उजव्या ड) कुठेही

2. **चार रस्ते एकत्र येतात त्या जागेला काय म्हणतात?**

अ) चौक (वर्तुळ) ब) त्रिकोण

क) आयत ड) समतल

3. **सिग्नल दिव्यांमध्ये किती रंग असतात?**

अ) ५ ब) ३

क) २ ड) ४

4. **लाल दिव्याचा संकेत काय दर्शवतो?**

अ) थांबा ब) तयार रहा

क) निघा ड) तटस्थ रहा

5. **ॲम्ब्युलन्स वाहनाचा मोफत क्रमांक कोणता आहे?**

अ) ११२ ब) १०९८

क) १०८ ड) २११

रिकाम्या जागा भरा

6. लोकांना रस्ता ओलांडण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या पांढऱ्या रेषांना _________ म्हणतात.

7. लाल दिव्याचा अर्थ _________.

8. हिरवा दिवा _________ असे सूचित करतो.

9. आपण रस्ता ओलांडताना _________.

10. वाहनांच्या हालचालींवर नियंत्रण ठेवणारे _________ पोलीस.

11. _________ क्रॉसिंगवरच रस्ता ओलांडावा.

12. _________ दिवा 'तयार रहा' असे सांगतो.

13. _________ म्हणजे पायी चालणारे लोक.

14. ट्रॅफिक सिग्नल रस्ता _________ टाळायला मदत करतात.

15. चार रस्ते मिळण्याच्या जागेला _________ म्हणतात.

16. आपण रस्त्याच्या कडेला _________ बाजूने चालावे.

खालील प्रश्नांसाठी बरोबर किंवा चूक ते सांगा

16. लाल दिवा 'थांबा' असे सांगतो.

17. पादचारी आपल्या इच्छेनुसार कोणत्याही ठिकाणी रस्ता ओलांडू शकतात.

18. लाल दिवा लागल्यावर वाहने थांबली पाहिजेत.

19. रस्त्यावर खेळणे सुरक्षित आहे.

20. ट्रॅफिक सिग्नल अपघात टाळायला मदत करतात.

21. चालत्या वाहनातून उडी मारणे किंवा चढणे सुरक्षित आहे.

22. झेब्रा क्रॉसिंग वापरून रस्ता ओलांडणे सुरक्षित आहे.

23. हिरवा दिवा 'जा' असे सूचित करतो.

24. बसमध्ये चढताना रांगेत उभे रहावे.

25. ट्रेन येत असताना रेल्वे रुळ ओलांडणे सुरक्षित आहे.

26. जोड्या लावा

A	B
अ) झेब्रा क्रॉसिंग	अ) थांबा
आ) लाल दिवा	आ) येथून ओलांडावे
इ) हिरवा दिवा	इ) तयार रहा
ई) पिवळा दिवा	ई) जा
उ) ट्रॅफिक पोलीस	उ) हॉस्पिटल जवळ आहे
ऊ) हॉर्न वाजवण्यास मनाई	ऊ) हळू जा
ऋ) डावे वळण	ऋ) वाहनांवर नियंत्रण ठेवणारे
ए) हॉस्पिटल झोन	ए) दिशा

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (एक गुणांचे प्रश्न)

27. पादचारी मार्गाचा उपयोग काय आहे?

28. लाल दिव्याचा अर्थ काय आहे?

29. रस्ता ओलांडताना आपण काय लक्षात ठेवावे?

30. वाहन चालवताना मोबाईल वापरणे योग्य आहे का?

31. ट्रॅफिक पोलिसांची भूमिका काय आहे?

32. रस्त्यावरील चिन्हे का आवश्यक आहेत?

33. वाहन चालकांनी कोणते नियम पाळावेत?

34. पादचारी पुलाचा उपयोग काय आहे?

35. वाहतुकीचे नियम मोडल्यास काय होऊ शकते?

36. शाळेच्या बसमधून प्रवास करताना मुलांनी काय लक्षात ठेवावे?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन गुणांचे प्रश्न)

37. वाहतुकीचे नियम पाळण्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

38. रस्त्यावरील चिन्हे कशी मदत करतात?

39. पादचारी मार्गाचा उपयोग स्पष्ट करा.

40. वाहन चालवताना सुरक्षित अंतर राखणे का आवश्यक आहे?

41. ट्रॅफिक पोलिसांची कामे स्पष्ट करा.

42. वाहतुकीचे नियम मोडल्यास कोणते परिणाम होऊ शकतात?

43. शाळेच्या बसमधून प्रवास करणाऱ्या मुलांना द्यायच्या सूचना कोणत्या?

44. रस्ता ओलांडताना मुलांना द्यायचे सल्ले कोणते?

45. वाहन चालवताना सतर्क राहिल्याने कशी मदत होते?

46. वाहतुकीच्या नियमांबद्दल जागृती निर्माण करण्याचे उपाय कोणते?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न)

47. वाहतुकीचे नियम पाळल्याने समाजाला काय फायदा होतो?

48. पादचारी पुलांचे उपयोग आणि त्यांची गरज याबद्दल स्पष्ट करा.

49. वाहतुकीचे नियम मोडल्यास होणारे संभाव्य धोके स्पष्ट करा.

50. शाळेच्या बसमध्ये मुलांच्या सुरक्षेसाठी घ्यावयाचे उपाय कोणते?

51. ट्रॅफिक पोलिसांची भूमिका आणि त्यांच्या कामाचे महत्त्व स्पष्ट करा. वाहन चालवताना सतर्क राहिल्याने अपघात कसे टाळता येतात?

52. रस्त्यावरील चिन्हे आणि त्यांचे अर्थ स्पष्ट करा.

53. पादचारी मार्गाचा उपयोग आणि त्याची गरज याबद्दल स्पष्ट करा.

54. वाहतुकीच्या नियमांबद्दल मुलांना शिक्षण देण्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

55. वाहतुकीचे नियम पाळून आपण समाजासाठी आदर्श कसे बनू शकतो?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न)

56. वाहतुकीचे नियम पाळण्याचे महत्त्व आणि ते मोडल्यास होणारे संभाव्य परिणाम.

57. पादचारी पुलांचे उपयोग, त्यांची गरज आणि त्यांचा वापर कसा करावा.

58. शाळेच्या बसमध्ये मुलांच्या सुरक्षेसाठी पाळावयाचे नियम आणि त्यांचे महत्त्व.

59. ट्रॅफिक पोलिसांची कामे, त्यांची भूमिका आणि ते वाहतूक नियंत्रण कसे करतात.

60. सिग्नल दिव्याचे चित्र काढून रंग भरा.

पाठ 15

वाहतूक आणि संपर्क

शैक्षणिक उद्दिष्टे:

हा धडा शिकल्यानंतर विद्यार्थी खालील गोष्टी शिकतील:

1. प्राणी हे वाहतुकीचे साधन म्हणून वापरले जातात हे ओळखणे.
2. वाहतुकीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या प्राण्यांबाबत संवेदनशीलतेने वागणे आणि प्रेम दाखवणे.
3. कालांतराने वाहतुकीच्या साधनांमध्ये झालेला बदल ओळखणे.
4. जुन्या आणि नव्या संपर्क साधनांमधील फरक ओळखणे.
5. ग्राहम बेल, राईट ब्रदर्स यांसारख्या शास्त्रज्ञांचे योगदान ओळखणे आणि त्याचे कौतुक करणे.
6. वाहतूक आणि संपर्क साधनामुळे जीवन अधिक सोपे आणि परस्पर जोडले गेले आहे हे समजून घेणे.

खालील प्रश्नांसाठी योग्य पर्याय निवडा आणि लिहा (सोपे):

1. **वाहतूक म्हणजे काय?**

   A) क्रीडा

   B) चित्रपट

   C) वस्तू आणि लोकांची हालचाल

   D) जेवण

2. **वाहतुकीसाठी सर्वसामान्यपणे वापरला जाणारा मार्ग कोणता आहे?**
   A) हवाई
   B) जमीन
   C) जल
   D) काहीही नाही

3. **रेल्वे कोणावरून चालते?**
   A) हवेवरून
   B) पाण्यावरून
   C) रेल्वे ट्रॅकवरून
   D) रस्त्यावरून

4. **जवळच्या ठिकाणी जाण्यासाठी वापरण्यात येणारे वाहन कोणते?**
   A) विमान
   B) सायकल
   C) जहाज
   D) ट्रेन

5. **दूर अंतरावर जाण्यासाठी वापरण्यात येणारे वाहन कोणते?**
   A) सायकल
   B) बैलगाडी
   C) ट्रेन
   D) स्कूटर

रिकाम्या जागा भराः (सोपे)

6. जुन्या काळात लोक ____________, ____________ आणि ____________ प्राण्यांचा वापर वाहतुकीसाठी करत असत.

7. ____________ चा वापर वाळवंटात वाहतुकीसाठी केला जातो.

8. 1853 मध्ये, पहिली रेल्वे ____________ ते ____________ दरम्यान चालवली गेली.

9. ____________ यांनी टेलिफोनचा शोध लावला.

10. आपण ____________ आणि ____________ चा वापर पत्र पाठवण्यासाठी करतो.

11. ____________ हे उपकरण दूर अंतरावर माहिती पाठवण्यासाठी वापरले जाते.

12. ____________ आणि ____________ ही संपर्कासाठी वापरली जाणारी आधुनिक साधने आहेत.

13. आपण जहाजाने ____________ वर प्रवास करतो.

14. ____________ हे एक माध्यम आहे ज्यात प्रादेशिक, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय बातम्या प्रसारित केल्या जातात.

15. टेलिफोनचा शोध ____________ यांनी लावला होता.

खालील विधानांना योग्य किंवा अयोग्य म्हणा (सोपे):

16. आजकाल बैलगाडी वाहतुकीसाठी सर्वाधिक वापरली जाते.

17. उंटाला "वाळवंटातील जहाज" म्हणून ओळखले जाते.

18. टेलिफोनचा शोध ग्राहम बेल यांनी लावला.

19. पहिली रेल्वे 1853 मध्ये मंगळूर आणि बंगलोर दरम्यान चालवली गेली.

20. वर्तमानपत्रे दररोज आणि आठवड्याला प्रकाशित होतात.

21. जहाजाचा वापर समुद्रात प्रवास करण्यासाठी होतो.

22. अवकाशयानांचा वापर पृथ्वीच्या आत प्रवास करण्यासाठी होतो.

23. पोस्ट ऑफिसच्या मदतीने पत्रे पाठवली जाऊ शकतात.

24. आपण दूरदर्शनवर बातम्या आणि कार्यक्रम पाहू शकतो.

25. आंतरराष्ट्रीय प्रवासासाठी सामान्यतः रेल्वे वापरली जाते.

योग्य जुळवा (सोपे)

A	B
A) पहिली ट्रेन	a) वाळवंटातील जहाज
B) उंट	b) 1853 मध्ये बॉम्बे ते ठाणे दरम्यान प्रवास केला
C) ग्रॅहम बेल	c) विमानाचा शोध लावला
D) राईट बंधू	d) टेलिफोनचा शोध लावला
E) कुत्रा	e) समुद्रमार्गे प्रवास
F) पत्रे	f) जुन्या काळात वाहतुकीसाठी वापरलेले पहिले प्राणी

A	B
G) जहाज	g) पोस्ट ऑफिसमधून पाठवली जातात
H)अंतराळया न	h) चित्रपट व कार्यक्रमांचे प्रक्षेपण
I) दूरदर्शन	i) रोजचे वर्तमानपत्र प्रकाशित होते
J) वर्तमानपत्र	j) अंतराळात उडणारे वाहन

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (एक गुणाचे प्रश्न - सोपे)

26. वाहतूक म्हणजे काय?
27. वाहतुकीची महत्त्वाची साधने कोणती?
28. वाहतुकीचा मुख्य उद्देश काय आहे?
29. जमिनीवरील वाहतुकीचे एक उदाहरण द्या.
30. हवेमार्गाची वाहतूक कधी उपयुक्त ठरते?
31. पाण्यावरील वाहतुकीचे एक उदाहरण द्या.
32. तुमच्या घरी पत्रे कोण आणतो?
33. लांबच्या ठिकाणी असलेल्या लोकांशी बोलण्यासाठी कोणते संपर्क साधन वापरतो?
34. लांबच्या ठिकाणी मजकूर पाठवण्याचे सर्वात वेगवान साधन कोणते?
35. पार्सल पाठवण्याचे सर्वात वेगवान साधन कोणते?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन गुणांचे प्रश्न - सरासरी)

36. वाहतुकीचे विविध प्रकार सांगा.

37. संवाद साधण्यासाठी वापरली जाणारी उपकरणे सांगा.

38. भू वाहतुकीसाठी कोणती वाहने वापरली जातात?

39. जलवाहतुकीसाठी कोणती वाहने वापरली जातात?

40. हवाई वाहतुकीसाठी कोणती वाहने वापरली जातात?

41. आपण पत्रे का लिहितो?

42. आपण टेलिफोनचा वापर का करतो?

43. इंटरनेटचे उपयोग काय आहेत?

44. रस्ते सुरक्षा सप्ताह कधी साजरा केला जातो?

45. विद्युत उपकरणे वापरताना काळजी का घ्यावी?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न)

46. तुमच्या भागात प्राणी कोणकोणत्या कारणासाठी वापरले जातात?

47. हवाई वाहतूक आणि स्थल वाहतुकीत काय फरक आहे?

48. वाहतुकीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या प्राण्यांची काळजी कशी घ्यावी?

49. वृत्तपत्रांचे महत्त्व काय आहे?

50. तुम्ही, तुमचे मित्र आणि कुटुंबीय कोणती संवाद माध्यमे वापरता, ती सांगा.

51. संवादाची कोणतीही तीन माध्यमे सांगा आणि त्यांच्याबद्दल काही वाक्य लिहा.

52. जलदगती गाड्या म्हणजे काय? त्या आपल्यासाठी कशा उपयुक्त आहेत?

53. अंतराळयानांचे उपयोग काय आहेत?

54. ग्रामीण भागात वापरण्यात येणारी वाहतूक साधने कोणती?

55. पोस्ट ऑफिसला भेट दिल्याबद्दल काही वाक्यांत वर्णन करा.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न)

56. पूर्वीच्या काळात लोक एक ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी कसे जायचे?

57. वृत्तपत्रांचे किती प्रकार असतात? त्यांचे स्पष्टीकरण द्या.

58. चांगली वाहतूक व्यवस्था देशाला काय फायदे करून देते?

59. वाहतुकीचे प्रकार काय आहेत? समजावून सांगा.

60. सध्याच्या काळात वापरल्या जाणाऱ्या जलद संवाद साधण्याच्या साधनांचे उदाहरणांसह वर्णन करा.

61. बैलगाडीचे चित्र काढा, जी एक वाहतुकीचे साधन आहे आणि त्याला रंग भरा.

पाठ 16:

बदलणारी कुटुंबे

अभ्यासाचे उद्दिष्ट:

हा धडा शिकल्यानंतर विद्यार्थी पुढील गोष्टी शिकतील:

- वर्षानुवर्षे कुटुंबपद्धतीत झालेले बदल ओळखणे.
- एक साधा कौटुंबिक वंशवृक्ष तयार करून त्यामध्ये बदल नोंदवणे.
- एक साधा वंशवृक्ष तयार करणे आणि कुटुंबात नवीन आलेले व गेलेले सदस्य नोंदवणे.
- कुटुंबातील सदस्यांमध्ये झालेल्या बदलांचे कारण स्पष्ट करणे.
- दिलेल्या वंशवृक्षाचा अभ्यास करून मोठ्या आणि लहान कुटुंबातील फरक स्पष्ट करणे.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा (सोपे)

1. तुमच्या कुटुंबातील प्रमुख कोण आहे?

A) भाऊ

B) वडील

C) मी

D) आई

2. ३ सदस्य असलेले कुटुंब हे कोणते कुटुंब आहे?

A) सर्वात लहान कुटुंब

B) लहान कुटुंब

C) मोठे कुटुंब

D) सर्वात मोठे कुटुंब

3. तुमच्या कुटुंबात कथा कोण सांगते?

A) काका

B) भाऊ

C) आजी

D) बहीण

4. कुटुंबातील सदस्यांची संख्या कमी का होते?

A) मृत्यू

B) स्थलांतर

C) लग्न

D) वरील सर्व

5. मोठी कुटुंबे लहान (न्यूक्लिअर) कुटुंबांमध्ये का बदलतात?

A) मतभेद

B) सहकार्याचा अभाव

C) प्रेम

D) समानता

योग्य उत्तर भरून पूर्ण करा (सोपे)

6. रामय्या आणि राजम्मा यांना ________ मुले आहेत.

7. गोपीला नवीन ________ मिळाली आणि तो आपल्या कुटुंबासह शहरात गेला.

8. पिंकी ________ शिक्षणासाठी जात आहे.

9. शीला ________ शी लग्न करते आणि नव्या कुटुंबात राहते.

10. सुरेश आणि राधिकाच्या कुटुंबात एक नवीन ________ जन्माला येतो.

11. काही कुटुंबीय वेगवेगळ्या कारणांमुळे ________ स्थळी जातात.

12. कौटुंबिक वृक्ष ________ आणि ________ पिढ्यांना दाखवतो.

13. काही वेळा मोठी कुटुंबे ________ कुटुंबांमध्ये रूपांतरित होतात.

14. एकाच कुटुंबात अनेक पिढ्या एकत्र राहत असतील तर ते ________ कुटुंब म्हणतात.

15. लोकुरू गावातील मोठ्या कुटुंबात ________ सदस्य आहेत.

खालील वाक्ये बरोबर की चूक ते लिहा (सोपे)

16. रामय्याचे कुटुंब अनेक वर्षांपासून बदललेले नाही.

17. गोपीला नवीन नोकरी मिळाली आणि त्याने आपल्या कुटुंबासह गाव सोडणे योग्य होते.

18. पिंकी उच्च शिक्षणासाठी घरी येते.

19. शीला लग्नानंतर आपल्या कुटुंबातून बाहेर जाते.

20. कौटुंबिक वृक्ष कुटुंबातील सदस्य आणि त्यामधील बदल दर्शवतो.

21. सर्व कुटुंबे आता मोठी होत आहेत.

22. स्थलांतर ही आजकाल कुटुंबांमधील बदलाची एक कारणे आहे.

23. सलीम आणि फातिमाला फक्त दोन मुले आहेत.

24. काही विधी आणि आर्थिक व्यवहारांसाठी कौटुंबिक वृक्ष उपयुक्त नाही.

25. बेंगळुरूमध्ये राहणारी कुटुंबे गावांतील कुटुंबांपेक्षा लहान आहेत.

---

26. जुळवा

A	B
a. गोपी	A. उच्च शिक्षणासाठी शहरात जात आहे

A	B
b. पिंकी	B. नवीन नोकरी मिळाली आणि कुटुंबासह गेला
c. सुरेशच्या कुटुंबातील नवीन सदस्य	C. रमेशशी लग्न करते
d. शीला	D. मूल
e. मोठे कुटुंब	E. काम, शिक्षण, लग्न
f. स्थलांतराची कारणे	F. अनेक पिढ्या एकत्र राहतात
g. कौटुंबिक वृक्ष	G. असंतोषामुळे सदस्यांची संख्या कमी होते
h. कुटुंबातील बदलांची कारणे	H. कुटुंबातील सदस्यांमधील नाते दर्शवतो
i. लहान कुटुंब	I. नवाज आणि नसीबा ही दोन मुले आहेत
j. सलीमचे कुटुंब	J. असंतोष, नवीन गरजा

पुढील प्रश्नांची उत्तरे द्या: (एक गुणाचे प्रश्न) (सोपे)

27. विभक्त कुटुंब म्हणजे काय?

28. संयुक्त कुटुंब म्हणजे काय?

29. लहान कुटुंबांच्या वाढीचे कारणे कोणती आहेत?

30. विभक्त कुटुंबाची मुख्य वैशिष्ट्ये काय आहे?

31. संयुक्त कुटुंबाची मुख्य वैशिष्ट्ये काय आहे?

32. कुटुंब कसे बदलत आहे?

33. कुटुंबातील मुलांची भूमिका काय आहे?

34. ग्रामीण भागात कोणत्या प्रकारचे कुटुंब जास्त दिसतात?

35. संयुक्त कुटुंबात किती सदस्य असतात?

36. समाजातील कुटुंबांच्या बदलांचा परिणाम काय होतो?

पुढील प्रश्नांची उत्तरे द्या: (दोन गुणांचे प्रश्न)

37. विभक्त आणि संयुक्त कुटुंबांमधील फरक काय आहे? (सोपे)

38. बदलणारे कुटुंब समाजावर कसा परिणाम करतात? (मध्यम)

39. विभक्त कुटुंबाचे उदाहरण द्या. (सोपे)

40. संयुक्त कुटुंबाचे फायदे स्पष्ट करा. (मध्यम)

41. विभक्त कुटुंब वाढण्याची कारणे कोणती आहेत? (मध्यम)

42. संयुक्त कुटुंबात मुलांना कोणत्या अडचणींना सामोरे जावे लागते? (कठीण)

43. संयुक्त कुटुंबात सर्वजण कसे सहकार्य करतात? (कठीण)

44. शहरी भागात सर्वाधिक कोणत्या प्रकारचे कुटुंब आढळतात? (मध्यम)

45. कुटुंब बदलल्यामुळे कौटुंबिक नातेसंबंधांवर काय परिणाम होऊ शकतो? (मध्यम)

46. बदलणाऱ्या कुटुंबांमध्ये संवाद कसा असतो? (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या: (तीन मार्क प्रश्न)

47. संयुक्त कुटुंब आणि संयुक्त फॅमिली यामधील फरक स्पष्ट करा. (सोपे)

48. बदलणाऱ्या कुटुंबांच्या पद्धतींचा समाजावर काय परिणाम होतो? (मध्यम)

49. संयुक्त कुटुंबातील सर्व सदस्यांच्या सहकार्याची भूमिका काय आहे? (कठीण)

50. विभक्त कुटुंबामध्ये प्राथमिक जबाबदाऱ्या कशा वाटल्या जातात? (कठीण)

51. शहरीकरण आणि रोजगाराचा कुटुंब बदलांवर काय परिणाम होतो ते स्पष्ट करा.

52. बदलणाऱ्या कुटुंबांमध्ये मुलांच्या सामाजिक विकासावर काय परिणाम होतो? (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या: (चार मार्क प्रश्न)

52. विभक्त कुटुंब आणि संयुक्त कुटुंब यामधील फरक स्पष्ट करा आणि त्यांचे फायदे व तोटे सांगा. (कठीण)

53. शहरीकरण आणि रोजगार बदल कसे कुटुंब व्यवस्थांना प्रभावित करत आहेत ते स्पष्ट करा. (कठीण)

54. बदलणाऱ्या कुटुंबांमधील मुलांचे भविष्य आणि समाजावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा. (कठीण)

55. संयुक्त कुटुंबातील सदस्यांच्या सहकार्यामुळे कुटुंबीयांचे बंध कसे मजबूत होतात ते स्पष्ट करा. (कठीण)

56. विभक्त कुटुंबामध्ये प्राथमिक जबाबदाऱ्या कशा वाटल्या जातात आणि याचा जीवनशैलीवर काय परिणाम होतो? (कठीण)

57. तुमचा कुटुंब वृक्ष रेखाटून तुमच्या कुटुंबातील सदस्यांची नावे लिहा. (कठीण)

धडा 17:

घर ही पहिली शाळा आहे

शिकण्याचे परिणाम:

1. घर ही पहिली शाळा आहे, जिथे संस्कृती, मूल्ये आणि धार्मिक प्रथा शिकल्या जातात.

2. विविध धर्म असलेली कुटुंबे त्यांच्या स्वतःच्या पद्धतींचे पालन करतात आणि त्यांना हे समजते की प्रत्येक धर्म नीतिमत्ता, आदर आणि प्रेम यासारख्या मूल्यांवर भर देतो.

3. ते त्यांच्या कुटुंबात होणाऱ्या दैनंदिन विधी आणि चालीरीतींचे वर्णन करू शकतात.

4. कुटुंबातील प्रत्येकाने सहकार्य करणे आणि एकत्र काम करणे किती महत्त्वाचे आहे हे त्यांना समजते.

5. ते वेगवेगळ्या धार्मिक कुटुंबांच्या पद्धतींची तुलना आणि विश्लेषण करू शकतात.

6. कुटुंबातून शिकलेली मूल्ये एखाद्या व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्वाला आणि समाजातील योगदानाला कशी आकार देतात हे त्यांना समजते.

7. जेव्हा कौटुंबिक मूल्यांमध्ये बदल होतो तेव्हा समाजातही बदल होतात (उदा. सर्व क्षेत्रात काम करणाऱ्या महिला, बालविवाह कमी होत आहेत, शिक्षण हा प्रत्येक मुलाचा अधिकार आहे).

8. महात्मा गांधी, मेजर जनरल करिअप्पा आणि बी.जी.एल. स्वामी यांच्या जीवनातील उदाहरणांद्वारे ते कुटुंबाचा प्रभाव समजून घेतात.

9. ते भविष्यात काय बनू इच्छितात हे सांगू शकतात आणि त्याचा समाजाला कसा फायदा होईल हे व्यक्त करू शकतात.

10. ते लघुकथांद्वारे चांगल्या आणि वाईट गुणांच्या परिणामांचे विश्लेषण करू शकतात.

खाली दिलेल्या पर्यायांमधून योग्य उत्तर निवडा: (सोपे)

1. हिंदूंचे पवित्र ग्रंथ

    一) कुराण

    ब) बायबल

    सी) ट्रिपेडल्स

    ड) भगवद्गीता

2. ख्रिश्चन धर्माचे संस्थापक

一) येशू ख्रिस्त

ब) श्री राम

सी) विष्णू

ड) मोहम्मद पैगंबर

3. हिंदू सणांपैकी एक.

一) रमजान

ब) ख्रिसमस

सी) दसरा

ड) गुड फ्रायडे

4. इस्लामचा पवित्र ग्रंथ

一) रामायण

ब) बायबल

सी) महाभारत

ड) कुराण

5. बौद्ध धर्माचे संस्थापक.

一) गौतम बुद्ध

ब) महावीर

सी) येशू ख्रिस्त

ड) श्रीकृष्ण

योग्य उत्तरांनी कोष्टी भराव्यात (सोपे):

6. कुटुंब हे ________, _________ आणि _________ यांचं एक छोटे एकक असते.

7. मी आणि माझे _________ शुक्रवारी, पवित्र दिवशी _________ करतो.

8. सोमवार रोजी आपण _________ मध्ये जाऊन प्रार्थना करू.

9. वडील पवित्र दिवसांवर मुलांना _________ देतात.

10. कुटुंबातील ज्येष्ठ सदस्य _________ आणि _________ इतरांना शिकवतात.

11. कुटुंबातील सदस्य _________ कामांमध्ये एकमेकांना मदत करतात.

12. पवित्रा, रझिया आणि जॉन यांच्या कुटुंबात वेगवेगळ्या _________ साजऱ्या होतात.

13. _________ आणि _________ यासारख्या चांगल्या सवयी कुटुंबातील सदस्य शिकवतात.

14. कोणती गोष्ट बरोबर आहे? (योग्य पर्याय निवडा)

अ	ब
रझिया आणि ता	ते दररोज पूजा करतात.
पवित्राचे वडील	घरी प्रार्थना करतो
पवित्राची आई	चर्चमध्ये जातो आणि प्रार्थना करतो.
जॉनचे कुटुंब	घर सजवतो आणि गोष्टी सांगतो
गांधीजी	मुलांना पुस्तके आणि पेन आणतात.
पवित्राला वडील	कुटुंबाकडून शिकलेल्या मूल्यांद्वारे सामाजिक सुधारणा

पहिला मुलगा	रस्त्याच्या मधोमध असलेल्या घरात गेला आणि त्याला पाणी पिण्याची संधी मिळाली.
चंद्रण्णा	एक दुःखी व्यक्ती आणि वाईट व्यक्तिमत्व असलेली व्यक्ती

सूचना: वरील वाक्यांमध्ये डावीकडची बाजू (अ) चुकीची असून उजवीकडची बाजू (ब) योग्य आहे.

या वाक्यांबाबत तुमचे मत काय आहे? खाली लिहा. (उत्तरे लिहा)

15. शिक्षणामुळे माणूस चांगला धर्म, नैतिकता, कला, विज्ञान आणि समाजशास्त्र समजून घेऊ शकतो.

16. पृथ्वी गोल असून ती स्वतःभोवती फिरते.

17. राज्य आणि धर्म वेगवेगळे असले पाहिजेत; दोघांमध्ये संबंध नसावा.

18. प्रत्येक व्यक्तीला समाजात समान संधी मिळायला हवी.

19. जातीपातीतून कोणतीही जात श्रेष्ठ नसते; सर्व मानव समान आहेत.

20. प्रत्येक मुलगा आणि मुलीला समान शिक्षण व संधी मिळाली पाहिजे.

21. महिलांना घर आणि समाज या दोन्हीत योगदान देता येते, त्यामुळे त्यांना कमी लेखू नये.

22. समाजात संवाद आणि सहकार्यामुळेच चांगले नाते तयार होते.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (एक गुणाचे प्रश्न) सोपे

23. मुलांचे पहिले शिक्षक कोण आहेत?

24. रविवारी कोणाचे कुटुंब एकत्र जेवते?

25. कोणाचे कुटुंब नमाज अदा करते?

26. जॉनचे वडील काय म्हणतात?

27. सर्व धर्म काय म्हणतात?

28. कुटुंबा काय आहे?

29. कोणाची आई गोष्ट सांगते?

30. जैन कोणते अन्न खातात?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन गुणांचे प्रश्न)

31 तुमच्या कुटुंबात दररोज कोणते धार्मिक उपक्रम केले जातात? स्पष्ट करा. (कठीण)

32. कुटुंबातील सदस्य घरकामात एकमेकांना कशी मदत करतात? एक उदाहरण द्या (सामान्य)

33. वडील तुम्हाला मित्र आणि वडीलधाऱ्यांशी कसे वागायला सांगतात? (कठीण)

34, तुमच्या कुटुंबात कोणते सण साजरे केले जातात? स्पष्ट करा. (सोपे)

35. तुमच्या कुटुंबातील एखाद्या सदस्यावर असलेल्या तुमच्या प्रभावामुळे समाजाला कशी मदत झाली आहे? स्पष्ट करा. (कठीण)

36. महात्मा गांधींनी त्यांच्या कुटुंबाकडून कोणती मूल्ये शिकली?

37. गांधीजींनी शिकवलेल्या मूल्यांमुळे समाजाच्या सुधारणांमध्ये कशी मदत झाली?

38. मोठे झाल्यावर तुम्ही काय होण्याचे स्वप्न पाहता? का?(सामान्य)

39 हे स्वप्न समाजाला कशी मदत करू शकते? (कठीण)?

40. चंद्रण्णा आणि त्याच्या समोरील मुलांचे वर्तन वेगळे असण्याचे कारण काय होते? (सामान्य)

41. तुम्हाला कोणत्या मुलाचे वर्तन सर्वात जास्त आवडते? का? (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न)

42. सणाच्या दिवशी ते काय करतात? (सोपे)

43. शिक्षण घेतल्यानंतर डॉक्टर काय करतात? (सामान्य)

44. आईच्या रोपांवरील प्रेम पाहून मुलांनी काय केले? (सामान्य)

45. चंद्रण्णाने पाहिलेल्या दोन मुलांचे वर्तन कसे होते? (सामान्य)

46. गांधीजींनी कोणते गुण शिकले? (मध्यम)

47. मेजर जनरल करिअप्पा यांनी त्यांच्या वडिलांकडून काय शिकले? (सामान्य)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न)

48. तुमच्या कुटुंबाकडून तुम्ही कोणते गुण शिकलात? (कठीण)

49. चंद्रण्णाने पाहिलेल्या दोन मुलांबद्दल सांगा? (कठीण)

50. संत रझिया आणि जॉन यांच्या धार्मिक पद्धतींबद्दल सांगा? (कठीण)

51. मोठे झाल्यावर तुला काय व्हायचे आहे? (कठीण)

52. तुमच्या कुटुंबात साजरा होणाऱ्या सणांपैकी तुम्हाला कोणता सण आवडतो? आणि का? त्याचे वर्णन तुमच्या स्वतःच्या शब्दात करा. (कठीण)

धडा १८

प्रत्येकजण अद्वितीय आहे

शिकण्याचे परिणाम:

1. त्यांच्या कुटुंबातील सदस्यांमध्ये आणि मित्रांमध्ये असलेले चांगले गुण आणि कौशल्ये ओळखण्यास सक्षम व्हा.
2. प्रत्येकजण वेगळा आहे आणि अद्वितीय क्षमता आणि प्रतिभेसह जगतो याची जाणीव असते.
3. ते विशेष गरजा असलेल्या मुलांच्या संवाद पद्धती (उदा. सांकेतिक भाषा, ग्रंथसूची) आणि त्यांच्याशी समान आणि संवेदनशील पद्धतीने कसे संवाद साधायचा याबद्दल शिकतात.
4. प्रतिभा करंजी सारख्या स्पर्धांमध्ये भाग घेऊन वैयक्तिक प्रतिभा आणि कौशल्ये ओळखली जातात आणि विकसित केली जातात.
5. ते त्यांच्या स्वतःच्या विशेष प्रतिभा ओळखतात आणि त्यांचा वापर करण्यास उत्साही होतात.
6. डॉ. राजकुमार, कुवेंपू, कित्तूर राणी चेन्नम्मा गंगुबाई हनागल यांसारख्या कन्नड नाडूच्या प्रख्यात व्यक्तींच्या कामगिरीबद्दल वाचा आणि त्यांना त्यांच्या बालपणात मिळालेल्या प्रोत्साहन आणि संधींबद्दल जाणून घ्या.
7. ते शारीरिकदृष्ट्या सक्षम व्यक्तींच्या कामगिरीबद्दल शिकतात आणि त्यांच्याबद्दल आदर निर्माण करतात.
8. थॉमस अल्टा एडिसनची जीवनकथा आपल्याला प्रतिकूल परिस्थितीतही यशस्वी कसे व्हायचे हे शिकवते.

9. विशेष गरजा असलेले लोक आपल्यासारखेच वाटतात आणि आदराने वागण्याचे मानवी मूल्य स्वीकारतात.

10. ते वडीलधाऱ्यांच्या मदतीने त्यांच्या परिसरातील विशेष आध्यात्मिक साधकांबद्दल माहिती गोळा करू शकतात आणि समजावून सांगू शकतात.

11. बालपणात विकसित झालेल्या कौशल्यांमुळे आणि मूल्यांमुळे महान लोकांच्या कामगिरी शक्य झाल्या हे समजून घ्या.

या खालील प्रश्नांसाठी योग्य उत्तर निवडा आणि गोलात चिन्हांकित करा (बहुपर्यायी प्रश्न)

1. एखाद्या व्यक्तीचे वेगळेपण काय असते?

अ) एखाद्या व्यक्तीचा व्यवसाय

ब) व्यक्तीचे व्यक्तिमत्व

क) व्यक्तीचे वय

ड)एखाद्या व्यक्तीचे वजन

2. एखाद्या व्यक्तीचे गुणधर्म कशातून येतात?

अ) आचरण

ब) शिक्षण

क) शिलात्मा

ड) अनुभव

3. आपण वैशिष्ट्ये कशी ओळखू शकतो?

)

b) निरीक्षण करा

c) पहा

ड) चौकशी करा

4. एखाद्या व्यक्तीचे कौशल्य कोणत्या वयात ओळखता येते?

अ) वृद्धापकाळ

ब) तरुण

सी) बालपण

5. कन्नड चित्रपटसृष्टीत कधीही न ऐकलेला असूनही अद्भुत अभिनय करणारा अभिनेता

अ) बालकृष्ण

ब) डॉ. राजकुमार

क) डॉ. विष्णुवर्धन

ड) शंकरनाग

रिकाम्या जागा भरा (पूर्ण वाक्य लिहा)

6. लताने राजूला _________ स्पर्धेत भाग घेण्याचा सल्ला दिला.

7. राजू लता यांचा आवाज गोड आहे. त्यांनी तिला _________ स्पर्धेत भाग घेण्यास सांगितले

8. मोहम्मदने रीटाला _________ स्पर्धेत भाग घेण्याचा सल्ला दिला.

9. रीता मोहम्मद. तिने मला_________स्पर्धेत भाग घेण्यास सांगितले.

10. डॉ. राजकुमार यांना त्यांच्या अभिनय आणि गायन कौशल्यासाठी _________ पुरस्कार मिळाला.

11. कुवेम्पुवराची_________ निर्मिती झाली.

12. कित्तूरची राणी चेन्नम्मा घोडेस्वारी आणि_________ तलवारबाजी शिकली.

13 गंगूबाई हनगल यांनी हिंदुस्तानी आणि_________संगीत शिकले.

14. थॉमस अल्टा एडिसन यांना बालपणी_________खूप ताप येत होता.

15 दृष्टीदोष असलेले लोक ज्यांना वाचण्यास आणि लिहिण्यास त्रास होतो ते लिपी_________वापरतात.

16. ऐकू आणि बोलण्यात अडचण असलेले लोक_________भाषेचा वापर करून संवाद साधतात.

17 सर एम. विश्वेश्वरय्या यांना भारताचा सर्वोच्च नागरी_________ पुरस्कार मिळाला.

या खालील प्रश्नांना योग्य उत्तर लिहा. (लघुत्तर प्रश्न)

18. लतादीदींनी मोहम्मदला स्पर्धेत भाग घेण्यास सांगितले, ज्यामध्ये प्रथम चिखल बनवायचा होता.

19. डॉ. राजकुमार यांनी २०० हून अधिक चित्रपटांमध्ये काम केले आहे.

20. त्यांना महान राष्ट्रीय कवी म्हणून ओळखले जात असे.

21. कित्तूरची राणी चेन्नम्मा संगीत क्षेत्रात उत्कृष्ट होती.

22. गंगूबाई हनगल यांनी रेडिओवर अनेक संगीत कार्यक्रम दिले होते.

23. थॉमस अल्मा एडिसन सुरुवातीला गणितात एक उत्कृष्ट विद्यार्थी होते.

24. ज्यांना ऐकायला आणि बोलायला त्रास होतो ते हातवारे करतात.

25. श्रवणदोष असलेल्यांसाठी ब्रेल लिपी.

26. मानवतावादी सेवेसाठी मदर तेरेसा यांना नोबेल पारितोषिक मिळाले.

27. टी.एन. बालकृष्ण हे बहिरे असूनही एक चांगले अभिनेते होते.

28. जुळवा (जोड्या लावा)

A	B
राजा	क्ले मॉडेलिंग स्पर्धा
लता	चित्रकला स्पर्धा
गीतां	गायन स्पर्धा
मोहमद	नाट्य स्फूर्त

कुवेम्पु	दादासाहेब फाळके पुरस्कार विजेते ई
डॉ. राजकुमार	जया भारत जननीया तनुजाते
गंगूबाई हनगल	घोडेस्वारी आणि तलवारबाजी शिकले
कित्तूर राणी चेन्नम्मा	हिंदुस्थानी संगीतात प्रसिद्ध असलेले एच
सर एम. विश्वेश्वरय्या	इलेक्ट्रिक बल्ब
थॉमस अल्वा एडिसन	भारत रत्न पुरस्कार पदकधर

खालील प्रश्नांना उत्तर द्या (एक वाक्य उत्तर असलेले प्रश्न):

29. शाळेत कोणता कार्यक्रम आयोजित केला जाईल?

30. गायन स्पर्धेत कोण सामील झाले?

31. राजूने कोणत्या स्पर्धेत भाग घेतला?

32. राष्ट्रगीत कोणी रचले?

33. थॉमस अल्वा एडिसनने कशाचा शोध लावला?

34. दृष्टिहीन लोक कोणती लिपी वापरतात?

35. कित्तूरची राणी कोण आहे?

36. कन्नड चित्रपटसृष्टीत कोण प्रसिद्ध आहे?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन गुणांचे प्रश्न)

37. रीता आणि मोहम्मद कोणत्या कौशल्यात प्रतिभावान आहेत? (सरासरी)

38. तुमच्या मित्रांच्या प्रतिभेबद्दल सांगा? (सरासरी)

39. तुमच्या पालकांचे गुण सांगा? (सामान्य)

40. डॉ. राजकुमार कोणत्या कौशल्यात तज्ज्ञ होते? (सामान्य)

41. कुवेम्पू आणि डॉ. राजकुमार बद्दल सांगा? (सामान्य)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न)

42. थॉमस अल्वा एडिसनच्या जीवनातून तुम्ही काय शिकलात? (६३०)

43. ऐकण्यास आणि बोलण्यास अडचण असलेले लोक कोणती भाषा वापरतात? (कठीण)

44. दृष्टिहीन लोकांशी आपण कसे वागले पाहिजे? (सामान्य)

45. कुवेम्पू (कठीण) द्वारे तुमच्या स्वतःच्या शब्दात लिहा.

46. गंगूबाई हनागल बद्दल सांगा? (सामान्य)

. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न)

47. लता आणि तिच्या मैत्रिणींच्या प्रतिभेबद्दल लिहा? (कठीण)

48. एखाद्या प्रसिद्ध व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्वाची ओळख करून द्या? (कठीण)

49. मित्रांची यादी तयार करायची? (सामान्य)

50. विशेष गरजा असलेल्या मुलांशी तुम्ही कसे वागावे? (सामान्य)

51. तुम्हाला सर्वात जास्त आवडणाऱ्या प्रसिद्ध व्यक्तीबद्दल चार ओळींमध्ये लिहा.

पाठ १९:

व्यवसाय - त्याचे महत्त्व

. तुमच्या परिसरातील आणि इतर ठिकाणांच्या वेगवेगळ्या व्यावसायिकांना ओळखणे.

. वेगवेगळे लोक करीत असलेल्या विविध उद्योगांबद्दल माहिती घेणे.

. एखादा उद्योग करणारी व्यक्ती दुसरे उद्योग करणाऱ्या व्यक्तींच्या वर अवलंबून असते हे समजून घेणे.

. मातकाम, सुतार काम, कसाई, लोहार, फुल विक्रेता, शिवणकाम, विणकाम, शेतकरी ,बांधकाम, पोस्टमन ,पोलीस ,डॉक्टर, मासे विक्रेता इत्यादी व्यवसायाबद्दल माहिती घेऊन त्यांची प्रशंसा करणे.

. बालकामगारांच्या समस्या जाणून घेणे.

. शिक्षण हे मोफत व सक्तीचे आहे हे समजून घेणे.

योग्य पर्याय निवडा (सोपे):

1. डॉक्टर आपल्याला भेटतात जेव्हा आपण

A) शाळेत जात असतो B) हॉटेलमध्ये असतो C) आजारी असतो D) जत्रेत असतो

2. आपले घर बांधले जाते

A) कामगारांकडून B) डॉक्टरांकडून C) आदिवासी लोकांकडून D) सुताराकडून

3. दातांचे उपचार कोण करतो?

A) डोळे B) हाडे C) हृदय D) दात

4. शाळेमध्ये विद्यार्थ्यांना कोण शिकवतो?

A) व्यापारी B) पोलिस C) शिक्षक D) माळी

5. आपल्याला पत्रे कोण आणून देतो?

A) शिंपी B) कुंभार C) टपालवाला D) कामगार

योग्य उत्तरांनी कोष्ठक भरा (सोपे):

6. रमणहळ्ळी गावातील लोक वेगवेगळ्या __________ मध्ये गुंतलेले आहेत.

7. आपण घालतो ती कपडे __________ पासून बनवलेले असतात.

8. 14 वर्षांखालील मुलांना कामावर ठेवणे हे एक __________ गुन्हा आहे.

9. लाकडापासून बाहुल्या व खेळणी __________ जिल्ह्यात बनवली जातात.

10. एकाच व्यवसाय करणारे लोक इतरांच्या __________ वर अवलंबून असतात.

11. प्रत्येकाचे __________ आहे की काम करणाऱ्या मुलांना सक्तीचे शिक्षण मिळावे.

12. सोमूच्या घरी दररोज वापरली जाणारी खाट ___________ ने बनवली आहे.

13. काम करणाऱ्या मुलांना अनेक अडचणी असतात, त्यापैकी एक ___________ अडचण असते.

14. सरकारने 6 ते 14 वयोगटातील काम करणाऱ्या मुलांसाठी ___________ शाळा सुरू केल्या आहेत.

15. शेतकऱ्याचा व्यवसाय ___________ म्हणून ओळखला जातो.

खालील विधाने खरी की खोटी ते लिहा (सोपे):

16. 14 वर्षांखालील मुलांना कामावर ठेवणे सोयीचे असते.

17. सुतार लाकूड कापतो आणि विविध वस्तू तयार करतो.

18. चन्नपटण हे लाकडी हस्तकलेसाठी प्रसिद्ध नाही.

19. काम करणाऱ्या मुलांना कोणत्याही अडचणी नसतात.

20. एका व्यक्तीचा व्यवसाय दुसऱ्याच्या व्यवसायावर अवलंबून असतो.

21. सरकार काम करणाऱ्या मुलांनाही शिक्षण पुरवते.

22. शेतकरी आपले कपडे तयार करण्यात मदत करतो.

23. डॉक्टर आणि शिक्षक हे स्थानिक कर्मचारी असतात.

24. शिक्षण हे सर्वांसाठी मोफत आणि सक्तीचे नाही.

25. शेती हा कर्नाटकातील एक महत्त्वाचा व्यवसाय आहे.

योग्य जुळवा (सोपे)

अ (व्यवसाय)	**ब (कामाचे वर्णन)**
a) सुतार	सर्वांसाठी अन्न उगम पावतो.
b) शेतकरी	लाकडापासून टेबल व खुर्च्या तयार करतो.
e) डॉक्टर	विद्यार्थ्यांना शिकवतो.
d) शिक्षक	रुग्णांवर उपचार करतो.
e) नृत्यांगना	फुले विकतो.
f) फुले विकणारा	नृत्य सादर करतो.
r) पोलीस	वाहन चालवतो.
a) वाहनचालक	पत्रे पोहोचवतो.
(a) शिंपी	कायदा व सुव्यवस्था राखतो.
i) पोस्टमन	कपडे शिवतो.

प्रश्न क्र. 27 ते 33: एक गुणाचे प्रश्न

27. तुमच्या वडिलांचा व्यवसाय काय आहे?

28. कर्नाटकमधील कोणते ठिकाण लाकडी खेळणी व बाहुल्यांसाठी प्रसिद्ध आहे?

29. कोणत्या वयोगटातील मुलांना कामावर ठेवू नये?

30. रामणहळ्ळी गावातील कोणताही एक व्यवसाय सांगा.

31. कर्नाटक स्थापत्यशास्त्राची वैशिष्ट्ये कोणती?

32. आपले कपडे कोण शिवतो?

33. शेतात बी पेरणारे कोण?

प्रश्न क्र. 34 ते 38: दोन गुणांचे प्रश्न

34. आपल्याला हत्तीच्या गोष्टीतून काय शिकायला मिळते? (मध्यम)

35. दोन वेगवेगळ्या व्यवसायातील लोकांची नावे व ते काय काम करतात ते लिहा. (सोपा)

36. काम करणाऱ्या मुलांना भेडसावणाऱ्या दोन समस्या लिहा. (कठीण)

37. कपडे तयार करण्याच्या प्रक्रियेत सामील असलेल्या वेगवेगळ्या व्यवसायांची नावे सांगा. (सोपा)

38. विविध व्यवसायांचे महत्त्व याबद्दल दोन वाक्ये लिहा. (सोपा)

प्रश्न क्र. 39: तीन गुणांचा प्रश्न

39. गोष्टीतील हत्तीने वेगवेगळ्या व्यवसायांना भेट देण्याची क्रमवारी लिहा. (कठीण)

40. आपल्या परिसरातील तीन व्यवसायांची नावे लिहा आणि ते काय करतात हे समजावून सांगा. (सोपे)

41. वेगवेगळ्या व्यवसायांचे परस्परावलंबित्व का आवश्यक आहे? (मध्यम)

42. एक शर्ट तयार करताना तीन पायऱ्या किंवा सहभागी व्यक्ती कोण आहेत ते लिहा. (कठीण)

43. काम करणाऱ्या मुलांच्या हितासाठी सरकारने कोणती पावले उचलली आहेत, ते लिहा. (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न)

44. हत्तीने किती लोकांना भेट दिली आणि का?

45. आपल्या परिसरातील कोणतेही १० वेगवेगळे व्यवसायांची नावे लिहा.

46. हत्तीच्या गोष्टीतून आपल्याला कोणता धडा मिळतो?

47 काम करणाऱ्या मुलांना भेडसावणाऱ्या चार प्रमुख समस्या लिहा. (कठीण)

48. समाजात वेगवेगळ्या व्यवसायांचे महत्त्व यावर थोडक्यात लिहा. (कठीण)

49. कर्नाटकमध्ये प्रसिद्ध असलेल्या व्यवसायांवर एक लेख लिहा. (कठीण)

50 शेतकरी नांगरणी करत असलेले चित्र काढा आणि रंगवा. (कठीण)

प्रकरण 20

सण आणि उत्सव

अध्ययन निष्पत्ती

या पाठाच्या अध्ययनानंतर विद्यार्थी खालील सामर सामर्थ्ये प्राप्त करतील.

*शालेय कार्यक्रम आणि राष्ट्रीय उत्सवात भाग घेणे .

*स्वातंत्र्य दिन, प्रजासत्ताक दिन आणि गांधी जयंती यासारख्या राष्ट्रीय सणांचे महत्त्व ओळखतील.

*राष्ट्रध्वज, राष्ट्रगीत आणि राष्ट्रीय बोधचिन्ह ओळखतील .

*राष्ट्र शब्दाचा अर्थ समजून घेतील .

*कर्नाटकाची राज्य प्रतीके ओळखतील .

*कन्नड राज्योत्सव ,दसरा इत्यादी कर्नाटकाचे उत्सव ओळखतील आणि त्यांचे महत्त्व जाणून घेतील.

* सण का साजरे केले जातात याबद्दल जागृती आणि लोकांमधील सहकार्य याचे महत्त्व जाणून घेतील.

योग्य पर्याय निवडा. (सुलभ)

1.कर्नाटकची राजधानी

A)मंगळूर B) बळारी C)बेंगळूर D)दावणगिरी

2.कर्नाटकाचा राज्यपक्षी

A)चिमणी B)कोकिळा C)निळकंठ D)मोर

3.कर्नाटकाचा राज्य उत्सव

A)दिवाळी B)दसरा C)रमजान D)गुड फ्रायडे

4.कर्नाटकाची राज्यभाषा

A) कन्नड B)तेलगू C)तामिळ D)मराठी

5. कर्नाटकाचे राज्य फुल

A)गुलाब B)शेवंती C)जास्वंदी D)कमळ

रिकाम्या जागा भरा (सुलभ)

6.भारत _______रोजी स्वतंत्र झाला.

7. 15 ऑगस्ट रोजी_______ साजरा करतात.

8. प्रजासत्ताक दिन _______रोजी साजरा करतात.

9. गांधी जयंती _______रोजी साजरी करतात .

10.कन्नड राज्यात्सव _______रोजी साजरा करतात .

11.आपल्या राष्ट्रध्वजात______.   रंग आहेत .

12.आपल्या राष्ट्रीय बोधचिन्हात_______ सिंह आहेत .

13.भारताचे राष्ट्रगीत________ हे आहे.

14.कर्नाटकाचे नाडगीत________ हे आहे .

15.भारताचे राष्ट्रीय फळ _______हे आहे.

खालील वाक्य चूक की बरोबर सांगा.(सुलभ)

16. 15 ऑगस्ट रोजी स्वातंत्र्य दिन साजरा करतात.

17. मुले शाळेत राष्ट्रगीत म्हणत नाहीत.

18.आपल्या राष्ट्रीय बोधचिन्हात चार सिंह आहेत;पण आपण त्यातील फक्त तीनच पाहू शकतो.

19.मोर हा आपला राष्ट्रीय पक्षी आहे.

20. कन्नड राज्योत्सव हा आपला राष्ट्रीय सण आहे.

21. आपल्या राष्ट्रध्वजात पाच रंग आहेत.

22. राष्ट्रीय बोधचिन्हामुळे लोकांमध्ये देशभक्ती आणि एकतेची भावना जागृत होते.

23. बालदिन 14 नोव्हेंबर रोजी साजरा केला जातो.

24. भारताच्या राष्ट्रीय बोधचिन्हात घोडा, चक्र आणि म्हैस यांचा समावेश आहे.

25. हत्ती हा भारताचा राष्ट्रीय प्राणी आहे.

26. योग्य जोड्या जुळवा. (सुलभ)

A.प्रजासत्ताक दिन	a.15 ऑगस्ट
B.स्वातंत्र्य दिन.	b.26 जानेवारी
C.कन्नड राज्योत्सव	c.2 ऑक्टोबर
D गांधी जयंती	d. 1 नोव्हेंबर
E.राष्ट्रीय बोधचिन्ह.	e.जनगणमन
F राष्ट्रगीत.	f.चार सिंह
G.राष्ट्रीय पक्षी	g तीन रंग आणि मध्यभागी चक्र.
H. राष्ट्रध्वज	h. मोर
I राष्ट्रीय फळ.	i. वाघ
J.राष्ट्रीय प्राणी.	j. आंबा

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (एक गुणाचे प्रश्न) (सुलभ)

27. आपण स्वातंत्र्य दिन केव्हा साजरा करतो ?

28.आपण प्रजासत्ताक दिन केव्हा साजरा करतो ?

29.राष्ट्रीय बोधचिन्हाच्या खाली काय लिहिलेले असते?

30. कर्नाटकच्या ध्वजातील रंग कोणकोणते?

31. आपले राष्ट्रीय फूल कोणते?

32. मुलांचे चाचा असे कोणाला म्हणतात ?

33. आपले राष्ट्रगीत कोणते ?

34. राष्ट्रीय बोधचिन्हात किती सिंह आहेत ?

35. आपला राज्यवृक्ष कोणता ?

36. आपला राष्ट्रीय पक्षी कोणता ?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (प्रत्येकी दोन गुण)

37. आपले राष्ट्रीय सण कोणते? कोणतीही दोन उदाहरणे द्या.(कठीण)

38. राष्ट्र आणि देश यातील दोन फरक लिहा.(सुलभ)

39. आपल्या कोणत्याही दोन राष्ट्रीय बोधचिन्हांची नावे आणि त्यांचे महत्त्व सांगा .(साधारण)

40. राष्ट्रगीत म्हणताना आपण कोणती दक्षता घ्यावी?(साधारण)

41. आपल्या राज्याचे नाव आणि राष्ट्रीय पक्षी लिहा .(साधारण)

42. बालदिना दिवशी मुले काय काय करतात ?(साधारण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी तीन गुण)

43. आपल्या राष्ट्रीय बौद्ध चिन्हाबद्दल थोडक्यात माहिती लिहा .(साधारण)

44. आपण गांधी जयंती आणि प्रजासत्ताक दिन का साजरा करतो ? (कठीण)

45. आपले तीन राष्ट्रीय सण आणि त्यांच्या तारखा लिहा .(कठीण)

46. राष्ट्रीय सण साजरे केल्यामुळे आपल्यामध्ये कोणती मूल्ये विकसित होतात ?(कठीण)

47. शाळेत बालदिन साजरा करतेवेळी मुले कोणकोणत्या कृती करतात ?(कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा प्रत्येकी चार गुण

48. तुमच्या शाळेत साजऱ्या झालेल्या स्वातंत्र्य दिनाबद्दल थोडक्यात लिहा .(कठीण)

49. भारताचा राष्ट्रिय प्रतीकांचे विवरण करा.(कठीण)

50 भारताच्या राष्ट्रध्वजाचे चित्र काढून रंग द्या. (साधारण)

LESSON 21

KHO- KHO

.विविध खेळ आणि खेळांचे नियम यांची माहिती करून घेणे.

. मैदानी खेळ व बैठे खेळ ओळखून त्यांची नावे सांगणे.

. सांघिक खेळ खेळल्याने सहकार्य, सांघिक प्रेरणा, नियमांचे पालन ,मैत्री, ध्येय गाठण्याचे कौशल्य इत्यादी अनेक गोष्टी आत्मसात होतात .तसेच सामाजिक संबंध आणि अनेक चांगल्या गोष्टींचा विकास होतो हे समजून घेणे.

. हॉकी, क्रिकेट, बॅडमिंटन, धनुर्विद्या, कॅरम ,बुद्धिबळ इत्यादी खेळात वापरण्यात येणारी साधने व तंत्रे याबद्दल विस्तृत माहिती देणे.

. आपल्या देशातील प्रसिद्ध खेळाडूंना ओळखून त्यांच्या विषयी माहिती घेणे.

. खो खो चे मैदान, संघ रचना, व खेळाचे नियम याविषयी माहिती घेणे.

. खो खो खेळण्याचे नियम व चुका ओळखून,नियमांचे महत्त्व समजून घेणे.

. मित्र/सहकाऱ्यांसोबत खो खो चे मैदान तयार करून तेथे खो-खो खेळण्यास सज्ज होणे.

. सण व महोत्सव यांचे मनोरंजनात्मक महत्त्व ओळखून त्यांची वैशिष्ट्ये सांगणे.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा (सोपे)

1. खो-खो खेळाच्या मैदानाचा आकार कसा आहे?

अ) चौरस ब) वर्तुळ c) त्रिकोण ड) आयत

2. बिया वापरून खेळला जाणारा खेळ.

अ) रेक ब) अलिगुली घर क) साप खाणे ड) क्रिकेट

3. फासे वापरून खेळला जाणारा खेळ

अ) चौरस ब) रेक c) फासे खेळ D) बुद्धिबळ

4. आपल्या देशाचा राष्ट्रीय खेळ

अ) व्हॉलीबॉल ब) थो बॉल क) क्रिकेट ड) ठेवा

5. विश्वनाथ आनंद कोणत्या खेळासाठी प्रसिद्ध आहेत?

अ) बुद्धिबळ ब) कॅरम सी) शूटिंग D) धावत आहे

रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

6. मेथीच्या दाण्यांचा वापर करून खेळला जाणारा खेळ.

7. हा एक पाय दुमडून खेळला जाणारा खेळ आहे.

8. हा खेळ चेंडू आणि बॅट वापरून खेळला जातो.

9. हा पाण्यात खेळला जाणारा खेळ आहे.

10. गटात खेळला जाणारा खेळ. आहे.

11. हा खेळ हात आणि चेंडू वापरून खेळला जातो.

12. हा खेळ विशेषतः तुमच्या जिल्ह्यात खेळला जातो.

13. हा खेळ तुम्ही जत्रांमध्ये पाहिला असेल.

14. खो-खो म्हणजे शेताचा आकार.

15. खो-खो शेतात किती खांब असतात?

16. खो-खो संघात खेळाडूंची संख्या असते.

17. खो-खो खेळातील प्रत्येक डाव १० मिनिटे चालतो.

18. गोलपोस्टजवळ उभे असलेले खेळाडू.

19. प्रसिद्ध क्रिकेटपटू प्रकाश पदुकोण हा खेळ खेळतात.

20. प्रसिद्ध खो-खो खेळाडू उषा अनंतारामन या राज्यातील आहेत.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या: बरोबर की चूक (सोपे)

21. खो-खो हा खेळ १२ खेळाडूंच्या दोन संघांमध्ये खेळला जातो.

22. खो-खो खेळाची एक इनिंग १५ मिनिटे चालते.

23. खो-खो मैदान आयताकृती आकाराचे आहे.

24. खो-खो संघात ९ खेळाडू आणि ३ पर्यायी खेळाडू असतात.

25. खेळाडू खो-खो मैदानाच्या आत एका सरळ रेषेत बसतात.

26. धावताना तुम्ही मध्य रेषेवर पाऊल ठेवले पाहिजे.

27. खो-खो सांघिक स्पर्धा सहकार्य आणि सामाजिक सौहार्द वाढवते.

28. सर्कस आणि उत्सव मनोरंजन करत नाहीत.

29. प्राणी हक्क संघटना सर्कसमध्ये प्राण्यांच्या वापराचे समर्थन करतात.

30. दरवर्षी सर्कस कंपन्यांची संख्या वाढत आहे.

31. लिहिणे सेट करा (सोपे)

अ (PLAYER/PLAY)	**B (खेळ / वर्णन)**
A. राहुल द्रविड	A. बॅडमिंटN
B. सचिन तेंडुलकर	B. ऍथलेटिक्स
C प्रकाश पदुकोण	C. HOCKEY
D. पी. टी. उषा	D. शूटिंग
E. मालती होला	E. CRICKET
F. अभिनव बिंदा	F. ऍथलेटिक्स
G. आर. धनराज पिल्लई	G. CHESS
H.. विश्वनाथन आनंद	H. HOCKEY
I. सानिया मिर्झा	I. कबड्डी
I. ममता पुजारी	J. TENNIS

32. खालील खेळांशी उपकरणे जुळवा आणि लिहा (सोपे)

A (खेळ)	**B (साधन / वर्णन)**
A. CRICKET	a काठी आणि चेंडू
B. PUT ON	b बॅट आणि बॉल
C. धनुर्वेदी	c रॉकेट आणि शटल
D.बॅडमिंटन	d धनुष्य बाण
E.CHESS	E. STRIKER AND COINS
F.एफ कॅरम	f बुद्धिबळ बोर्ड आणि नाणी

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (एक गुणांचे प्रश्न) (सोपे)

33. चिंचेच्या बिया वापरून खेळणे म्हणजे काय?

34. एका पायाने खेळला जाणारा खेळ कोणता?

36. बॅट आणि बॉलचा खेळ म्हणजे काय?

37 फासे वापरून खेळला जाणारा खेळ कोणता आहे?

38 पाण्यात खेळला जाणारा खेळ कोणता आहे?

39 खो-खो संघात किती खेळाडू असतात?

40. कर्नाटकातील प्रसिद्ध खो-खो वादक कोण आहे?

41 खो-खो मैदानाचा आकार कसा आहे?

42. खो-खोचा एक फेरी किती मिनिटे चालतो?

43 खो-खो मध्ये स्पर्धकाने त्याच्या मित्राला स्पर्श करताना काय म्हणावे?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन गुणांचे प्रश्न)

44. खो-खो खेळाचे दोन नियम कोणते आहेत? (सोपे)

45. दोन इनडोअर गेम आणि दोन आउटडोअर गेमची नावे सांगा. (सोपे)

46. गट खेळांचे दोन फायदे काय आहेत? (मध्यम)

47.. दोन प्रसिद्ध भारतीय खेळाडू आणि त्यांच्या खेळांची नावे सांगा. (सोपे)

48. खो-खो मध्ये फाउल म्हणजे काय? एक उदाहरण द्या. (हार्ड)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांचे प्रश्न)

49. सर्कस शोच्या घसरणीची तीन कारणे लिहा आणि सांगा. (कठीण)

50. गट खेळ सामाजिक एकता कशी वाढवतात? (कठीण)

51. खो-खो खेळण्यासाठी काही सुरक्षितता नियम सांगा. (मध्यम)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न)

52. खो-खो मैदानाच्या लेआउटचे वर्णन करा: (कठीण)

53. खो-खोचा चौथा नियम लिहा आणि म्हणा: (सामान्य)

54 तुम्ही पाहिलेल्या सर्कस शोचे वर्णन करा: (सामान्य)

55. चार प्रसिद्ध भारतीय खेळाडू आणि त्यांच्या खेळांचे वर्णन करा (मध्यम)

56. खो-खो स्तंभाचे चित्र काढा. (कठीण)

धडा - 22

सुविधा - सुधारणा

शिकण्याचे परिणाम:

1. नैसर्गिक संसाधने आणि मानवी सर्जनशीलता यामुळे जीवनशैली कशी सुधारली आहे हे स्पष्ट करू शकता.

2. दैनंदिन जीवनासाठी आवश्यक असलेल्या वस्तू ओळखू शकत नाही आणि त्यांचे वर्णन करू शकत नाही.

3. ते प्राचीन काळातील आणि आजच्या काळात मानव वापरत असलेल्या आवश्यक वस्तूंमधील फरकांची तुलना आणि समजू शकतात.

4. नैसर्गिक संसाधनांचा वापर करून साधने, यंत्रे आणि उत्पादने तयार करण्यात विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाची भूमिका समजून घ्या.

5. वडिलांच्या मदतीने माती (हातांनी) आणि इतर साहित्यापासून साधे मॉडेल बनवू शकतो.

6. चार्ल्स बॅबेजने पहिला संगणक कसा बनवला आणि धातूंचे महत्त्व जाणून घ्या.

7. मातीच्या भांड्यांचा कमी होत चाललेला वापर आणि फुलांच्या भांड्यांचा सर्जनशील वापर, त्यांची रचना आणि वापर याबद्दल ते शिकू शकतात.

8. ते चित्रे पाहून जुन्या आणि नवीन सुविधांची तुलना आणि फरक करू शकतात.

9. मानवी सर्जनशीलतेमुळे सांस्कृतिक आणि तांत्रिक पातळीवर होत असलेल्या सतत सुधारणांबद्दल तुम्हाला माहिती असेल.

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा (सोपे)

1.मानवी जगण्यासाठी ही मूलभूत सुविधांपैकी एक आहे.

अ) पाणी ब) वीट c) दगड ड) झाड

2. आरोग्य सेवा कुठून दिली जाते?

अ) बाजार ब) हॉटेल क) रुग्णालय .ड. PARK

3. स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याचे काय फायदे आहेत?

अ) प्रयत्न b) उद्योग सी) मनोरंजन डी) रोग निर्मूलन

4. मुलांना शिक्षण देण्यासाठी कोणत्या सुविधांची आवश्यकता आहे?

अ) बाजार b) शाळा C.दुकान D.HOSPITAL

5. गावांमध्ये रस्त्यांचा अभाव काय दर्शवितो?

अ) स्वच्छता ब) समृद्धी सी) विकास ड) मागास

रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

6. विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या मदतीने मानव अनेक संसाधनांचा वापर करू शकला आहे.

7. घरे बांधण्यासाठी यंत्रे आणि धातूंचा वापर केला जातो.

8. हे ट्रॅक्टर, ट्रक आणि बसेसमध्ये घडते. आणि डिझेलचा वापर

9 बॅबेजने पहिला संगणक तयार केला.

10. फुलांचा आणि घराच्या सजावटीचा वाढता वापर. वडाची झाडे

11. .स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी अमेरिकेत बनवण्यात आला होता. किलो तांब्यापासून.

12 लोक त्यांच्या संसाधनांचा वापर विविध उत्पादने बनवण्यासाठी करतात.

13. तंत्रज्ञानामुळे लोकांची जीवनशैली बदलली आहे.

14. कागद लगद्यापासून बनवला जातो.

15. धातू आणि चकाकी.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या खरे की खोटे (सोपे):

16 तारखेला १८३७ रोजी चार्ल्स बॅबेजने पहिला संगणक बनवला.

17. आजच्या काळात स्वयंपाकासाठी मातीच्या भांड्यांचा वापर वाढत आहे.

18. धातू स्वच्छ करणे कठीण असते आणि दैनंदिन जीवनात ते कमी सामान्य असतात.१८. धातू स्वच्छ करणे कठीण असते आणि दैनंदिन जीवनात क्वचितच वापरले जातात.

19. ट्रॅक्टर आणि सिंचन पंपांमध्ये पेट्रोलचा वापर केला जातो.

20. सर्जनशीलता मानवांना नवीन उत्पादने तयार करण्यास मदत करते.

21. स्वातंत्र्याचा पुतळा लोखंडाचा बनलेला आहे.

22. विज्ञान आणि तंत्रज्ञानामुळे निसर्गाच्या संसाधनांचा चांगला वापर होण्यास मदत होते.

23. मातीच्या कुंड्यांच्या मदतीने फुलांचे वडाचे झाड बनवता येते.

24. कागद हा धातूच्या लगद्यापासून बनवला जातो.

25. यंत्रे दैनंदिन कामांमध्ये मदत करतात.

26. सेट करा आणि लिहा. (सोपे)

A. पहिला संगणक	A. मातीची भांडी
B.. कागद तयार करण्यासाठी वापरला जातो	B. चार्ल्स बॅबेज
C. ट्रॅक्टर आणि बसेसमध्ये वापर	C. स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी
D. हे तांब्यापासून बनलेले आहे.	D. झाडाची साल
E सर्जनशीलतेने बनवलेले	E. पेट्रोल आणि डिझेल
F.प्राचीन काळी स्वयंपाकासाठी वापरला जाणारा	F.भिन्न उत्पादने

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या, एक गुणाचे प्रश्न (सोपे)

27. कागद बनवण्यासाठी कोणते साहित्य वापरले जाते?

28. संगणकाचा जनक कोण आहे?

29. स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी बनवण्यासाठी कोणत्या धातूचा वापर केला जातो?

30. धातूंचा एक वापर लिहा.

31. माणूस त्याच्या सर्जनशीलतेने मातीची भांडी कशी बनवतो?

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या, (दोन गुणांचे प्रश्न.)

32. आज माणूस आपल्या अन्नासाठी आणि प्रवासासाठी कोणती साधने वापरतो? (सामान्य)

33. नैसर्गिक संसाधने आपल्याला काय देतात? (सामान्य)

34 मानव सर्जनशीलतेद्वारे कोणत्या गोष्टी निर्माण करतो? (कठीण)

35 माती आणि कागदापासून काय बनवले जात असे? (सामान्य)

36. धातूचे दोन गुणधर्म लिहा. (सोपे)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या, (तीन गुणांचे प्रश्न.)

37. प्राचीन आणि आधुनिक काळात अन्न, वाहतूक आणि लेखनासाठी कोणती संसाधने वापरली जात होती? (सामान्य)

38 नैसर्गिक संसाधनांचे तीन उपयोग लिहा. (कठीण)

39. विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचे (सामान्य) उपयोग लिहा.

40. मानव सर्जनशीलतेद्वारे कोणत्या गोष्टी निर्माण करतो? (कठीण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (चार गुणांचे प्रश्न)

41. नैसर्गिक संसाधने आणि सर्जनशीलता यांनी मानवी जीवन कसे सुधारले आहे हे उदाहरणांसह स्पष्ट करा? (कठीण)

42. मूलभूत गरजांच्या आधारावर प्राचीन काळातील आणि आजच्या जीवनाची तुलना करा (उदाहरणार्थ: कपडे, वाहतूक, स्वयंपाक, लेखन): (कठीण)

43. धातू आणि त्यांचे आपल्या जीवनातील महत्त्व यावर लघु निबंध: (मध्यम)

44. वेगवेगळ्या प्रकारची भांडी काढा आणि त्यांचे उपयोग स्पष्ट करा (सामान्य)

45. पंखा आणि पंख्याचे चित्र काढा आणि रंगवा (कठीण)धडा-२२ सुविधा-सुधारणा

पाठ: 23

वस्त्र वैविध्यता

अध्ययन निष्पत्ती :

या धड्याचे अध्ययन केल्यावर विद्यार्थी खालील गोष्टी शिकतील :

• वस्त्रांमधील विविधता ओळखतील.

• कपडे व डिझाइन तयार करताना वापरले जाणारे रंग समजून घेतील.

• वेगवेगळ्या जिल्ह्यांमध्ये वापरले जाणारे कपडे व पोशाख प्रकार जाणून घेतील.

• कापडाचे तुकडे गोळा करून पोषाखांचे नमुने तयार करतील.

• वेगवेगळ्या कापड तुकड्यांपासून डिझाइन बनवणे व लावणे शिकतील.

- कापडनिर्मितीची विविध पायरी समजून घेतील.
- आपल्या राज्यातील व इतर ठिकाणच्या पारंपरिक कापडांविषयी माहिती मिळवतील.

योग्य पर्याय निवडा व लिहा (सोपे)

1 वैशिष्ट्यपूर्ण पोशाख काय दर्शवतो?

a) अन्नप्रकार b) निवासस्थान c) वस्त्राचा आकार व शैली d) खेळांची माहिती

2. हवामानाचा कपड्यांच्या वैविध्यतेवर परीणाम होतो का?

a) परिणाम होत नाही b) हवामानानुसार कपडे बदलतात c) अन्न बदलते d) खेळ बदलतात

3. पावसाळ्यात सहसा कोणते कपडे वापरले जातात?

a) हलके कपडे b) स्वेटर c) रेनकोट d) रेशमी कपडे

4 . हिमवर्षाव असलेल्या भागात लोक कोणते कपडे घालतात?

a) लोकरचे कपडे b) पातळ कपडे c) गरम कपडे d) ओले कपडे

5. शिक्षकांचा पोषाख कसा असतो?

a) दिखाऊ कपडे b) आरामदायी व कामास योग्य c) पार्टी ड्रेस d) शैक्षणिक पोशाख

रिकाम्या जागा भराः (सोपे)

6. उन्हाळ्यासाठी _____________ कपडे वापरणे उपयुक्त असते.

7. पावसाळ्यात आपण _____________ वापरतो.

8. हिवाळ्यात आपण _____________ कपडे वापरतो.

9. ____________ जिल्ह्यातील इल्लकल साड्या प्रसिद्ध आहेत.

10. __________ हा एक लवचिक प्राणी आहे व त्यापासून रेशीम मिळतो.

11. माणसे त्यांच्या सर्जनशीलतेने विविध रंग व डिझाइनचे _____________ तयार करतात.

12. ____________ फुलांपासून, पानांपासून, फळांपासून तयार केले जाऊ शकतात.

13. पुरुषांचे पारंपरिक कपडे म्हणजे _____________, शर्ट आणि दुपट्टा.

14. मुलींचे पारंपरिक पोशाख म्हणजे _____________ साडी आणि चोळी

15. फळे व पाने वापरून कपड्यांना रंगवणे ही _____________ कला आहे.

खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिहा (सोपे)

16. उन्हाळ्यासाठी हलके कपडे उपयोगी असतात.

17. हिवाळ्यात रेशमी कपडे वापरले जात नाहीत.

18. कर्नाटक राज्य हे भारतातील सर्वात मोठे रेशीम उत्पादक राज्य आहे.

19. रेशीम फक्त रासायनिक रंगांनी रंगवले जाते, नैसर्गिक रंग वापरले जात नाहीत.

20. पावसाळ्यातील कपडे पाणी शोषून घेण्याची क्षमता असतात.

21. इलकल साड्या बागलकोट जिल्ह्यात प्रसिद्ध आहेत.

22. प्रारंभी कापड त्वचा, रेशीम व पानांपासून तयार होत असे.

23. मुली साडी व ब्लाउज घालतात.

24. शेतात उगवलेल्या फळांपासून कपड्यांना रंगवले जाते.

25. कुर्ता, शर्ट आणि धोतर हे पुरुषांचे पारंपरिक कपडे आहेत.

जोड्या जुळवा (सोपे)

अ **ब**

a.रेशीम a.पांढरकपडे

b. उन्हाळा - b.कर्नाटक हे भारतातील सर्वात मोठे रेशीम उत्पादन राज्य

c. साडी व ब्लाउज _- c. रेनकोट

d. पावसाळा - d पारंपरिक स्त्रियांचा पोशाख

e. बागलकोट - e. धोतर व शर्ट

f. पुरुषांचे पारंपरिक कपडे - f. इलकल साडी

एक गुणाचे प्रश्न (सोपे)

27. उन्हाळ्यात आपण कोणते कपडे घालतो?
28. रेशीम म्हणजे काय?
29. पावसाळ्यात कोणते कपडे योग्य असतात?
30. इल्लकल साडी कोणत्या जिल्ह्यात प्रसिद्ध आहे?
31. कर्नाटकातील पुरुषांचे पारंपरिक कपडे कोणते आहेत?
32. कपड्यांना रंग देण्यासाठी वापरले जाणारे नैसर्गिक घटक कोणते आहेत?
33. उन्हाळ्यासाठी सर्वोत्तम कपडे कोणते आहेत?
34. कपडे आपले संरक्षण कसे करतात?

दोन गुणाचे प्रश्न

35. उन्हाळी व हिवाळी कपड्यांमधील फरक लिहा. (मध्यम)
36. शिवलेले व न शिवलेले कापड यांची दोन उदाहरणे द्या. (कठीण)
37. कर्नाटकातील दोन पारंपरिक पोशाख कोणते? (सोपे)
38. कर्नाटकातील दोन रेशीम उत्पादक जिल्ह्यांची नावे सांगा.
39. हिवाळा व पावसाळ्यात कोणते कपडे घालावेत? (कठीण)

तीन गुणाचे प्रश्न

40. पोषाख तयार करण्याच्या पायऱ्यांची यादी करा. (मध्यम)

41. नवीन कपडे तयार करताना मानवी सर्जनशीलतेचे उदाहरसमजावून सांगा. (कठीण)

42. कपड्यांचे तीन उपयोग सांगा. (सोपे)

43. शिवलेले व न शिवलेले कपडे यांची उदाहरणे द्या. (कठीण)

चार गुणाचे प्रश्न

44. कर्नाटकातील विविध जिल्ह्यांतील पारंपरिक पोशाख नमुने सांगा. (कठीण)

45. नैसर्गिक रंग वापरून कपडे रंगवण्याची प्रक्रिया समजावून सांगा. (कठीण)

46. हवामानानुसार वापरण्यात येणारे कपडे सांगा. (कठीण)

47. नवीन कपडे तयार करताना सर्जनशीलता कशी वापरली जाते ते सांगा. (कठीण)

48. तुमच्या परिसरातील लोक घालत असलेल्या वेगवेगळ्या कपड्यांची चित्रे काढा व रंगवा. (मध्यम)

धडा-२४

मेघदाद प्रवास:

अध्ययननिष्पत्ती

अध्ययनानंतर विद्यार्थी खालील गोष्टी शिकतील:

1.पृथ्वी सर्व सजीवांची निवारा आहे हे समजणे.

2.पृथ्वीवर हवा, माती व पाणी आहेत, जे सर्व सजीवांसाठी अत्यावश्यक आहेत हे जाणणे.

3.हवा व माती यांचे महत्व जाणणे.

4.ऋतूंमध्ये होणारे बदल ओळखणे.

5.समुद्रकिनारा, वाळवंट, मैदान, टेकडी, पठार, पर्वत, खिंड, धबधबा, पाऊस यांसारखी भौगोलिक वैशिष्ट्ये ओळखणे.

6.हवामान व ऋतू यामधील फरक समजणे.

7.टेकडी व पर्वत यामधील उंची व फरक समजणे.

8.उन्हाळा, पावसाळा व हिवाळा या तीन ऋतूंचा जीवनावर होणारा परिणाम समजणे.

9.हवा, पाणी व माती यांचे प्रदूषण समजून त्यावरील प्रतिबंध जाणणे.

खालील प्रश्नांसाठी योग्य पर्याय निवडा: (सोपे)

1.इंद्रधनुष्याच्या रंगांची संख्या किती आहे?

2.कर्नाटकातील सर्वात उंच शिखर कोणते?

3.झाडे त्यांची पाने कधी झडवतात?

4.हवामान बदलांमुळे कोणती गोष्ट होते?

5.पृथ्वीवरील जीवांना श्वास घेण्यासाठी काय आवश्यक आहे?

योग्य उत्तरांनी रिकाम्या जागा भरा: (सोपे)

6.टेकड्या समुद्रसपाटीपासून _________ मीटर उंच असतात.

7.दोन टेकड्यांमधील अरुंद जागा ___________ म्हणतात.

8.टेकड्यांवरून वाहणाऱ्या नदीला ___________ म्हणतात.

9.नदीने वाहून आणलेली व टाकलेली माती ___________ माती म्हणतात.

10.कर्नाटकातील सर्वात उंच शिखर ___________ आहे.

11.रेशीम तयार करणाऱ्या कीटकांच्या स्रावाला ___________ म्हणतात.

12.लोक ___________ ऋतूत उबदार कपडे घालतात.

13.इंद्रधनुष्याचे ___________ रंग असतात.

14.हिमालयाची सर्वात लांब शृंखला ___________ म्हणतात.

15.हवा, पाणी व ___________ हे सजीवांसाठी अत्यावश्यक घटक आहेत.

खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिहा: (सोपे)

16.शहर ही मोकळया जमिनीहून उंच असतात.

17.प्रदूषित हवा श्वास घेण्यासाठी योग्य आहे.

18.नदीचे पाणी टेकड्यावरून पडल्यास धबधबा तयार होतो.

19.प्लास्टिक व रसायनांचा अती वापर मातीला प्रदूषित करतो.

20.थार वाळवंट भारताच्या पूर्व भागात आहे.

21.पाण्याचे थेंब व प्रकाश यांच्या प्रभावामुळे इंद्रधनुष्य तयार होते.

22.हवामान व ऋतू याचा अर्थ सारखाच आहे.

23.उन्हाळ्यानंतर हिवाळा ऋतू येतो.

24.माती वनस्पती वाढवते व घर बांधायला उपयोगी पडते.

25.काश्मीर भारताच्या उत्तर दिशेला आहे.

---

26 जोड्या जुळवा: (सोपे)

A	B
A. जॉग फॉल्स	c. भारतातील सर्वात उंच धबधबा
B. इंद्रधनुष्य	d. सात रंग

	(VIBGYOR)
C. माउंट एव्हरेस्ट	a. जगातील सर्वात उंच शिखर (टिबेट)
D. उन्हाळा	e. थंड पाण्यात अंघोळ
E. मुळ्ळयनगिरी शिखर	f. कर्नाटकातील सर्वात उंच शिखर
F. काश्मीर	g. खिंड
G. क्षयरोग	h. हवा प्रदूषण
H. रासायनिक खत	b. माती प्रदूषण

एक गुणाचे प्रश्न: (सोपे)

27. सर्व सजीवांसाठी निवासस्थान कोण आहे?

28. या धड्यात कथन करणारा कोण आहे?

29. नारळाची झाडे कुठे उगम पावतात?

30.समुद्रकिनाऱ्यावर लाटांच्या आदळण्यामुळे काय होते?

31.वाळवंटात सर्वत्र काय दिसते?

32.सपाट भूमीला काय म्हणतात?

33.नद्या मैदानी भागात कोणती माती आणतात?

34.पठार म्हणजे काय?

35.टेकड्या समुद्रसपाटीपासून किती उंच असतात?

36.खिंड म्हणजे काय?

37.पर्वत म्हणजे काय?

38.धबधबा म्हणजे काय?

39.इंद्रधनुष्याचे रंग आठवण्यासाठी कोणत्या अक्षरांचा वापर होतो?

40.इंद्रधनुष्याला किती रंग असतात?

41.खिंडांचा आकार कसा असतो?

दोन गुणांचे प्रश्न:

42.वाळवंटाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

43.समुद्राच्या लाटांचा परिणाम काय होतो?

44.मातीचे उपयोग सांगा.

45.उन्हाळ्यात व हिवाळ्यात हवामान कसे असते?

46.हवेचे दोन उपयोग सांगा.

47.पाणी प्रदूषित कसे होते?

48.हवा प्रदूषण टाळण्यासाठी दोन उपाय सांगा.

49.पावसाळ्यात हवामान कसे असते?

50.उन्हाळ्यात लोक कोणते कपडे घालतात?

51.हिवाळ्यात लोक कोणत्या प्रकारचे अन्न खातात?

तीन गुणांचे प्रश्न:

52.ढगाने आपल्या प्रवासात काय काय पाहिले?

53.टेकडी व पर्वत यामध्ये काय फरक आहे?

54.पावसाळ्यात लोक काय करतात?

55.हवा, माती व पाणी प्रदूषित होऊ नये म्हणून काय करावे?

56.वातावरण म्हणजे काय?

57.हवामान म्हणजे काय? हवामान व वातावरण यामधील फरक काय आहे?

58.ढग कुठे प्रवास करतो?

59.इंद्रधनुष्य म्हणजे काय?

60.पाण्याचे उपयोग काय आहेत?

61.प्रदूषणामुळे जमिनीच्या साधनांवर कोणते प्रश्न निर्माण होतात?

चार गुणांचे प्रश्न:

62.ढगाच्या प्रवासात त्याने कोणती नैसर्गिक साधने पाहिली?

63.ऋतूंचे उपयोग सांगा.

64.पर्यावरण प्रदूषित कसे होते? त्याचे प्रतिबंध कोणते?

65.हवामान व ऋतूमध्ये काय फरक आहे?

66.आपल्याला हवा, पाणी व माती का आवश्यक आहेत?

67.उन्हाळा व हिवाळ्यात लोक कोणते कपडे घालतात व कोणते अन्न खातात?

68.पाऊस पडताना दाखवणारे चित्र काढा - ज्यामध्ये ढग, सूर्य, झाडे, पाऊस दाखवा.

पाठ 25

आपले राज्य- आपला अभिमान

अध्ययन निष्पत्ती :-

या पाठाच्या अध्ययन नंतर विद्यार्थी पुढील गोष्टी शिकतील.

- भारताच्या नकाशात कर्नाटकाचे स्थान दर्शवितील.
- कर्नाटक राज्याच्या स्वाभाविक विभागांची ओळख करून घेतील.
- आपल्या राज्यातील ऐतिहासिक आणि प्रसिद्ध नैसर्गिक स्थळे ओळखतील.
- ऐतिहासिक आणि प्रसिद्ध नैसर्गिक स्थळांचे महत्त्व ओळखून त्यांचे संरक्षण करण्याचे कौशल्य विकसित करतील.
- आपल्या राज्यातील नद्या आणि त्यांच्या प्रवाहाची दिशा समजून घेतील.
- कर्नाटकातील महत्त्वाच्या जिल्ह्यांची नावे ओळखतील.
- राज्यातील प्रमुख शहरे ऐतिहासिक स्थळे व नैसर्गिक स्थळांची माहिती मिळवितील.
- आपल्या राज्याच्या सौंदर्य व ऐतिहासिक वारसांचे जतन करण्याची जबाबदारी समजून घेतील.

योग्य पर्याय निवडून खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही (सोपे)

1. कर्नाटक राज्याची राजधानी

a) मैसूर b) बेळगावी c) बेंगळुरू d) हुबळी

2. कर्नाटकाच्या ध्वजाचा रंग

a) लाल आणि पांढरा b) निळा आणि पांढरा c) पिवळा आणि लाल d) हिरवा आणि पिवळा

3. कर्नाटकाचा राज्यपक्षी

a) नीलकंठ (धनेश) b) लांडोर c) वाघ d) मोर

4. केंपेगौडा ने या राज्याची स्थापना केली.

a) मैसूर b) बेंगळुरू c) चिकबळापूर d) शिमोगा

5. कन्नड राजोत्सव या महिन्यात साजरा केला जातो.

a) जानेवारी b)जुन c) नोव्हेंबर d) डिसेंबर

योग्य उत्तरांनी रिकाम्या जागा भर (सोपे)

6. भारताच्या नकाशामध्ये पश्चिमेला स्थित असलेले राज्य ---------

7. आपल्या राज्याचे नाव --------- आहे.

8. कर्नाटकामध्ये एकूण --------- जिल्हे आहेत.

9. पश्चिम किनारपट्टीचा प्रदेश -------- किनारपट्टी म्हणून ओळखला जातो.

10. मलनाड प्रदेशांमध्ये -------- जास्त सापडते.

11. उत्तर मैदानी प्रदेशात पावसाचे प्रमाण --------- असते.

12. दक्षिण मैदानी प्रदेशात-------- टेकड्या आहेत.

13. पश्चिम किनारपट्टीच्या प्रदेशातील लोकांचा मुख्य व्यवसाय -------- आहे.

14. मलनाड प्रदेशातील मुख्य पीक -------- आहे.

15 जोग धबधबा -------- जिल्ह्यात आहे.

16. कर्नाटकातील बारामाही वाहणारी नदी --------

17. हंपी ही --------- साम्राज्याची राजधानी होती.

18 --------- जिल्ह्याला 'उतारांचे प्रदेश' म्हणून ओळखले जाते.

19. बेंगळूर शहराचे मुख्य आकर्षण -------- सौध आहे.

20. नंदी टेकडी हे एक महत्त्वाचे -------- आहे.

खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिही (सोपे)

21. केरळ राज्य कर्नाटकाच्या उत्तर दिशेला आहे.

22. उडपी हे कर्नाटकाच्या किनारपट्टी प्रदेशात स्थित आहे.

23 मलनाड प्रदेशात पावसाचे प्रमाण कमी आहे.

24. सागवान आणि देवदार झाडांची वाढ मलनाड प्रदेशात होते.

25. गोकाकचा धबधबा दक्षिण मैदानी प्रदेशात आहे.

26 कर्नाटकाची राजधानी बेंगळुरू आहे.

27. कारवार हे धातू कामासाठी प्रसिद्ध आहे.

28. बंडीपूर हे पक्षी अभयारण्य आहे.

29. विजयपूर शहराचे जुने नाव विजापूर आहे.

30. नागरगोळे हे एक वन्यजीव अभयारण्य आहे.

31. कृष्णा नदी ही एक बारामाही वाहणारी नदी आहे.

32. सुपारी आणि कॉफीची पिके मलनाड प्रदेशात घेतली जातात.

33. हंपी हे एक ऐतिहासिक स्थळ आहे.

34 कोलार हे दक्षिण मैदानी प्रदेशात स्थित आहे.

35. कल्लू कोट हा एक सुंदर समुद्रकिनारा आहे.

खालील घटकांची योग्य जुळणी कर (सोपे)

A	B
A. पश्चिम किनारपट्टीचा प्रदेश	A.कॉफी पीक
B. मलनाड प्रदेश	B. उडपी
C. उत्तरेकडील मैदानी प्रदेश	C. अभ्रक, ग्रॅनाईट
D.दक्षिणेकडील मैदानीप्रदेश	D. सोने,लोखंड
E.हंपी	E. थंड हवेचे ठिकाण
F. नंदीटेकडी	F. विजयनगर साम्राज्य
G. कारवार	G. शिमोगा जिल्हा
H. जोग धबधबा	H. मासेमारी
I.हासन	I. समुद्र किनाऱ्याचे शहर

J. मंगळुरू J. मलनाड जिल्हा

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही (एक गुणांचे प्रश्न(सोपे)

37. आपले राज्य कोणते?

38. कर्नाटकामध्ये किती जिल्हे आहेत?

39. कर्नाटकाच्या शेजारील दोन राज्यांची नावे सांगा

40 कर्नाटकाच्या पश्चिमेला कोणता समुद्र आहे?

41 कर्नाटकाची राजधानी कोणती?

42 कर्नाटकामध्ये सर्वाधिक पाऊस कोणत्या विभागात पडतो?

43. चंदनाची सर्वाधिक लागवड कोणत्या विभागात आहे?

44. दक्षिण मैदानी प्रदेशातील लोकांचा मुख्य व्यवसाय कोणता?

45. कर्नाटकाची बारामाही वाहणारी नदी कोणती?

46. विजयनगर जिल्ह्यातील महत्त्वाचे ऐतिहासिक स्थळ कोणते?

47. चिकबळापुर जिल्ह्यातील प्रमुख पर्यटन स्थळ कोणते?

48. कर्नाटकामध्ये अस्वल अभयारण्य कोठे आहे?

49. पश्चिम किनारपट्टी प्रदेशाचे दुसरे नाव काय आहे?

50 ‘खाण भूमी ‘म्हणून ओळखले जाणारे ठिकाण कोणते?

51. कर्नाटकाचे सांस्कृतिक शहर कोणते?

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही (2 गुणांचे प्रश्न)

52. मलनाड प्रदेशामध्ये सर्वाधिक घेतली जाणारी पिके कोणती?(सोपे)

53. नद्यांचे उपयोग लिही (साधारण)

54. बंगळुरू मधील दोन पर्यटन स्थळांची नावे लिही (साधारण)

55. हंपी च्या दगडी रथाविषयी लिही (कठीण)

56. कर्नाटकातील दोन धबधब्यांची नावे लिही (सोपे)

57. लोक नैसर्गिक पर्यटन स्थळांना भेट का देतात?(साधारण)

58. ऐतिहासिक स्थळे आणि नैसर्गिक पर्यटन स्थळांचे संरक्षण कसे करावे? (साधारण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही (3 गुणांचे प्रश्न)

59. कर्नाटकातील चार नैसर्गिक विभागांची नावे लिही (साधारण)

60. किनारपट्टी प्रदेशातील लोकांचे प्रमुख व्यवसाय कोणते?(साधारण)

61. मलनाड प्रदेशातील प्रमुख पिकांची नावे लिही (सोपे)

62. उत्तरेकडील मैदानी प्रदेशातील लोकांचे व्यवसाय लिही. (साधारण)

63. दक्षिणे कडील मैदानी प्रदेशांमध्ये घेतल्या जाणाऱ्या प्रमुख पिकांची नावे लिही(साधारण)

64. नद्या कशा उपयुक्त असतात?(साधारण)

65. हंपीतील मंदिरे आणि शिल्पकला काय दर्शवितात? (साधारण)

66. कर्नाटकातील प्रसिद्ध पर्यटन स्थळे कोणती? लोक तेथे वारंवार भेटी का देतात?

67. उत्तर मैदानी प्रदेशामध्ये वाढणाऱ्या झाडांची नावे लिही (साधारण)

68. लोकांनी पर्यावरणाचे संरक्षण कसे करावे(साधारण)

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही (4 गुणांचे प्रश्न)

69. कर्नाटकातील चार मुख्य नैसर्गिक विभागांची नावे लिही (साधारण)

70. कर्नाटकातील ऐतिहासिक स्थळे काय दर्शवितात (कठीण)

71. नद्यांच्या उपयोगांची यादी तयार कर.(साधारण)

72. कर्नाटकातील लोकांचे प्रमुख व्यवसाय लिही (साधारण)

73. लोक सहसा कोणत्या प्रकारच्या ठिकाणी भेटी देतात?(साधारण)

74. किनारपट्टीचा प्रदेश आणि उत्तरेकडील मैदानी प्रदेश यांच्यातील फरक लिही

(साधारण)

75. पर्यावरण संरक्षणासाठी कोणते नियम पाळावेत?(कठीण)

76. कर्नाटकामधील प्रमुख शहरांविषयी लिही (कठीण)

77. वन्यजीवांचे संरक्षण का करावे?(साधारण)

78. मलनाड प्रदेशातील लोकांचे पोशाख' अन्न आणि व्यवसाय याबद्दल लिही (कठीण)

79. विविध नैसर्गिक विभाग ओळख आणि ते वेगवेगळ्या रंगानी रंगव (कठीण)

उत्तरे

पाठ 1

प्राणी जगत

योग्य पर्याय उत्तर निवडा.

1. क) मानव

2. ब) उंट

3. अ) पोपट

4. ब) निळा देवमासा

5. क) सिंह

6. ब) गाय

7. अ) कल्ले

8. क) कोंबडी

9. ब) वाघ

10. अ) बैल

खाली रिकाम्या जागा भरा.

11. पाणी

12. माकड

13. शाकाहारी प्राणी

14. दूध , लोकर

15. वाघ

16. निळा देवमासा

17. व्याघ्र योजना

18. शेळी

19. गिरगिट (रंग बदलू शकणारा सरडा)

20. चित्ता

खालील विधाने चूक की बरोबर सांगा.

21. चूक

22. बरोबर

23. चूक

24. बरोबर

25. बरोबर

26. बरोबर

27. चूक

28. बरोबर

29. जोड्या जुळवा

प्राणी	उपयोग
अ) गाय	अ) गवत
आ) मेंढी	आ) लोकर
इ) माकड	इ) झाडावर चढून फळे खातो
ई) मधमाशी	ई) मध
उ) कोंबडी	उ) अंडी
ऊ) मासा	ऊ) पाण्यातील कीटक खाऊन परिसर शुद्धीकरण
ए) घोडा	ए) घोडा गाडी
ऐ) फुलपाखरू	ऐ) लहान रंगीबेरंगी कीटक
ओ) गिधाड	ओ) मृत प्राणी खाऊन परिसर स्वच्छ ठेवतो
औ) बैल	औ) शेती नांगरणे

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (1 गुणांचे प्रश्न)

30. वाघ

31. चित्ता

32. आपला रंग बदलतो.

33. निळा देव मासा

34. मासा, देवमासा

35. मिश्रहारी

36. मधमाशी

37. गवत

38. झाडावर(घरटे)

39. शाहाकारी

2 गुणांचे प्रश्न

40)

मानव बोलतो प्राणी बोलत नाही.

मानव कपडे घालतो. प्राणी कपडे घालत नाही.

41) गाय दूध देते.

बैल शेतकऱ्याला मदत करतो.

42) वनस्पतीजन्य अन्नपदार्थ खाणाऱ्या प्राण्यांना शाकाहारी प्राणी म्हणतात. उदा. गाय,

प्राण्यापासून मिळणारे आहार पदार्थ खाणाऱ्या प्राण्यांना मांसाहारी प्राणी असे म्हणतात. उदा. वाघ

43) वनस्पतीजन्य अन्नपदार्थ खाणाऱ्या प्राण्यांना शाकाहारी प्राणी असे म्हणतात.

44) अलीकडे वाघांची संख्या कमी होत आहे. त्यांच्या रक्षणासाठी भारत सरकारने वाघ वाचवा ही मोहीम सुरू केली आहे

45) सरडा आपला रंग बदलून स्वतःचे रक्षण करून घेतो.

46) वनस्पती आणि प्राणी या दोन्हीपासून मिळणारे अन्नपदार्थ खाणाऱ्या प्राण्यांना मिश्राहारी प्राणी असे म्हणतात.उदा. कुत्रा, मानव

47) मानव हा कामासाठी, दळणवळणासाठी आणि आहारासाठी प्राण्यांच्या वरती अवलंबून आहे तर प्राणी हे सुरक्षेसाठी माणसावरती अवलंबून आहेत.

48) प्राणी आम्हाला दूध, लोकर आणि मांसा देतात. प्राणी आपल्याला शेतीसाठी आणि दळणवळणासाठी उपयोगी आहेत. प्राणी पर्यावरण स्वच्छ ठेवतात.

49) गाय जमिनीवर राहते. गवत खाते आणि गाय मोठी असते. ससा हा बिळात राहतो वनस्पती खातो आणि आकाराने लहान असतो.

50) शाकाहारी प्राणी हे फक्त वनस्पती खातात.उदा. गाय आणि शेळी

51) माकडे बियांचे वहन करतात. पक्षी त्रासदायक किटक खातात. किटक हे परागीभवनासाठी मदत करतात.

52) जंगली प्राणी जंगलात राहतात ते स्वतः अन्न मिळवतात.उदा. वाघ, हत्ती.

53) मधमाश्या परागीभवनाला मदत करतात. ते आम्हाला मध देतात. ते वनस्पतीच्या वाढीसाठी मदत करतात.

54)

शाकाहारी प्राणी	मांसाहारी प्राणी
गाय	वाघ
शेळी	सिंह
हरीण	लांडगा

56) सरड्यासारखे काही प्राणी शत्रूपासून रक्षण करण्यासाठी आपला रंग बदलतात.

4 गुणांचे प्रश्न

56) शाकाहारी प्राणी वनस्पती आणि वनस्पतीची फळे खातात. उदा. गाय, शेळी, हरीण.

मांसाहारी प्राणी मांस खातात. उदा. वाघ, सिंह, लांडगा.

मिश्रहारी प्राणी वनस्पती आणि प्राण्यांचे मांस दोन्ही खातात. उदा. कुत्रा, मानव.

57) प्राणी दूध देतात.

प्राणी लोकर देतात.

शेतीसाठी मदत करतात.

दळणवळणासाठी मदत करतात.

परागीभवनासाठी मदत करतात.

58) प्राणी निसर्गाचा समतोल राखतात. ते आपल्याला वेगवेगळ्या कामात मदत करतात. प्राणी नसेल तर निसर्गाचा नाश होईल. प्राण्यांचे रक्षण करणे हे मानवाचे कर्तव्य आहे.

59)

प्राणी	निवारा	आहार

सिंह	जंगल	मांसा
गाय	गाव	गवत
मासा	पाणी	कीटक
शेळी	जमीन	झाडाची पाने

60) शाकाहारी प्राणी फक्त वनस्पती खातात.उदा. गाय, शेळी, हरीण.

मांसाहारी प्राणी फक्त मांस खातात. उदा. वाघ, सिंह.

मिश्रहारी प्राणी दोन्ही खातात. उदा. कुत्रा आणि मानव.

61) मुख ,डोके कल्ले,पर,शेपूट,खवले,

LESSON . 2

उत्तरे

योग्य पर्याय निवडून खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (सोपे प्रश्न)

1. a) झाडाची फांदी
2. d) षटकोनी
3. c) मधमाशी
4. c) कळप
5. d) फुल
6. c) 3
7. c) आहार संग्रहित करणे
8. a) अंडी घलणे.
9. b) मिठाई
10. b) नागरहोळे

रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा. (सोपे प्रश्न)

11. कळप
12. मकरंद
13. अंडी घलणे.
14. मेण
15. मधाचे पोळ
16. शुद्ध मध
17. मधमाशी पालन
18. घट्टपणे
19. मध

चूक की बरोबर लिहा.

20. चूक
21. बरोबर
22. चूक

23. बरोबर
24. चूक
25. बरोबर
26. चूक
27. चूक
28. बरोबर
29. बरोबर

30. जोड्या जुळवा.

प्राणी / वस्तू	**कृती / उपयोग**
a) राणीमाशी	a) अंडी घलणे
b) मेण	b) पोळ बांधण्यासाठी
c) कामगार माशी	c) पोळ बांधणे व आहार संग्रहित
d) लाकडी पेटी	d) मध संग्रहित करण्यासाठी वापर
e) मध	e) आहार आणि औषध म्हणून वापर
f) मांजर	f) आपल्या पिल्लांना प्रेमाने चटते

1 गुणांचे प्रश्न

31. बैलगाडी
32. फुलातील मकरंद
33. पिल्लं
34. मेणाचा वापर
35. अंडी घलणे
36. मेण
37. झाडावर किंवा फांदीवर
38. मध
39. मकरंद
40. पाण्यामध्ये मधाचे थेंब टाकून (शुद्ध मध पाण्यात बुडते)
41. मध
42. मेण
43. माकडाचे पिल्लू
44. कसे चालायचे व अन्न शोधणे.
45. मकरंद

2 गुणांचे प्रश्न

46. आपल्या रक्षणासाठी आणि एकमेकांना मदत करण्यासाठी
47. दुसऱ्या मधमाशींना पाहून आणि फुलासमोर नृत्य करून
48. कामगार माशी - पोळे बांधतात व मध संग्रहित करतात.राणीमाशी - अंडी घालते.
49. औषधे साठी व आहारासाठी
50. मधमाशा परागकण एका फुलातून दुसऱ्या फुलाकडे वाहून येतात. वनस्पतींच्या वाढीला मदत करतात.
51. मधाचा थेंब पाण्यामध्ये टाका, मध जर शुद्ध असेल तर पाण्यात न मिसळता तळाशी जाऊन बसते.

52. त्यांच्या पिल्लांना जगण्यासाठी आणि आहार शोधणे हे शिकण्यासाठी ते काळजी घेतात.

3 गुणांचे प्रश्न

53. मधमाश्या फुलातील मकरंद शोषतात. तो मकरंद आपल्या पोटात गोळा करतात आणि त्यांचे रूपांतर मधामध्ये करून पोळ्यात साठवितात.
54. मधमाश्या वनस्पतींना वाढण्यास मदत करतात. मधमाश्या नसतील तर वनस्पती वाढणे शक्य नाही. म्हणून मधमाशांचे संरक्षण केले पाहिजे.
55. राणीमाशी अंडी देते. कामगार माशी पोळ बांधते. आणि मकरंद गोळा करते. नर मधमाशी मिलनातून मधमाशांची संख्या वाढविते.
56. तेजस हरीण आणि हत्तीचा कळप एकत्र जाताना बघितला. प्राणी हे संरक्षणासाठी म्हणून कळपात राहतात. त्यामधून ते एकमेकांची कशी काळजी घेतात हे दिसते.
57. माकडाचे पिल्लू आपल्या आईला घट्ट पकडते. यातून त्याचे आई विषयी प्रेम आणि सुरक्षतेची भावना दिसून येते.
58. खेड्यामध्ये आम्हाला लहान मधचे पोळ झाडावरती, घरच्या चपराला किंवा भिंतीला दिसून येतात. यामध्ये मधमाशांचे पोळे, मोठ्या जंगली माशांचे पोळे आणि लहान माशांचे पोळे असते.
59. मधामुळे आम्हाला शक्ती मिळते. मध्ये हे औषधी म्हणून खोकला आणि पचनांच्या समस्येमध्ये उपयोगाला येते.
60. माकडे पिल्लांना भरवतात. आणि सोबत घेऊन जातात. कोंबडी पिल्लांना दाणे वेचून खाण्याचे शिकवते.
61. मधमाशा मकरंद गोळा करून मध बनवितात. मधमाशा परागीभवनास मदत करतात. मधमाशा नसतील तर निसर्गाचा समतोल राहणार नाही.

4 गुणांचे प्रश्न

62. मी प्रत्येक फुलावर उडत उडत जाऊन मकरंद गोळा करते. आणि मी पोळ्यामध्ये परत येऊन तो साठवते. दुसऱ्यांना मार्ग दाखवण्यासाठी मी नाचते. मी राणी माशीला मदत करते आणि पोळ स्वच्छ ठेवते.
63. मध हे आहार आणि औषध म्हणून उपयोगात येते. मेण हे मेणबत्ती आणि पॉलिश रंग बनवण्यास उपयोगी आहे. काही उपचारांमध्ये मधमाशांचा दौष करून उपचार केला जातो.
64. प्राणी हे एकमेकाला मदत करण्यासाठी कळपात राहतात. ते आपल्या पिल्लांचे रक्षण करतात. आणि आहार वाटून घेतात. एकत्र राहून ते सुरक्षित राहतात.
65. मधमाशीचे कुटुंब राणीमाशी, कामगार माशी,नरमशी असे असते. मानवाचे कुटुंब आई-वडील मुले असे असते. दोन्ही कुटुंबात एकत्र राहतात, काम करतात आणि एकमेकांची काळजी घेतात.
66. हरीण आणि हत्ती हे कळपात राहतात. वाघ एकटा राहतो. मधमाशा सुद्धा एकत्रित राहतात. यातून त्यांची एकता आणि कामाचे योग्य वाटप दिसून येते.
67. मधमाशांचे पोळे षटकोनाकृती असते. राणीमाशी अंडी देते कामगार माशी काम करते. मध हा मकरंद गोळा करून पोळ्यात साठवून बनतो.
68. मधमाश्या पोळ्या स्वच्छ ठेवतात. मकरंद गोळा करताना ते फुलांचा परागकण वाहून नेतात. वनस्पतींना वाढण्यास मदत करतात. नवीन मधमाशांना कृतीद्वारे मध गोळा करायचा शिकवतात.
69. मधमाशा निसर्गाला मदत करतात. ते आम्हाला मध आणि मेण देतात. फुले आणि फळांच्या वाढीसाठी मधमाशा मदत करतात.

70. प्राण्यांच्या कडून संघटित काम, प्रेम, काळजी आणि वाटप करणे इत्यादी गुण असतात. त्यांच्याकड

पाठ ३ - वनभ्रमंती

उत्तर

खाली दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य उत्तर शोधून लिहा (सुलभ):

(1) (ए) बांबू
(2) (बी) अरण्याजवळ
(3) (सी) ड्रासेरा
(4) (ए) सागवान
(5) (बी) झाडावर

रिकाम्या जागा भरा (सुलभ):

(6) अरण्याजवळ
(7) मत्ती
(8) झाडावर
(9) लाकूड
(10) अरण्ये वाचवा अरण्ये वाढवा
(11) बांबू
(12) कोको-द-मेर
(13) किटकभक्षक
(14) कडूनिंब
(15) पक्षी

खालील वाक्ये चूक की बरोबर ओळखा (सुलभ):

(16) चूक

(17) बरोबर

(18) चूक

(19) बरोबर

(20) चूक

(21) बरोबर

(22) बरोबर

(23) बरोबर

(24) चूक

(25) चूक

---

(26) जोड्या जुळवा (सुलभ):

(अ) चंदन वृक्ष - 1. सुगंधी द्रव्य तयार करण्यासाठी

(आ) सागवान वृक्ष - 2. घर बांधण्यासाठी उपयोगी

(इ) किटकभक्षी वनस्पती - 3. किटकेभक्षी

(ई) बांबू - 4. गवताच्या जातीतील

(उ) अप्पिको चळवळ - 5. अरण्ये वाचवा अरण्ये वाढवा

(ऊ) ब्रायोफिलम - 6. पर्णफुटी

(ए) आवळा - 7. औषधे तयार करण्यासाठी उपयोगी

(ऐ) मँग्रुव - 8. झाडावरच मूळ वाढणे

(ओ) कडूनिंब - 9. अरण्यात सापडतात

(औ) कोको-दी-मेर - 10. सर्वात मोठे बी

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (एक गुणाचे प्रश्न) (सुलभ):

(27) सीता

(28) अरण्याजवळ

(29) आंबा

(30) खेळतात, उड्या मारतात

(31) सरपटतो व झोपतो

(32) मोगरा

(33) वाघ, सिंह

(34) फळे, सावली, औषधे, प्राणवायू देतात

(35) लिंबूचे झाड

(36) अरण्ये वाचवा अरण्ये वाढवा

(37) ड्रासेरा

(38) गवत

(39) कोको-दी-मेर

(40) कर्नाटकात पाच राष्ट्रीय उद्याने आहेत

(41) सागवान झाडाच्या लाकडाचा

(42) ब्रायोफिलम

(43) जमिनीची धूप होण्यापासून वाचवतात

(44) हळद, अश्वगंधा

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (दोन गुणाचे प्रश्न) (सुलभ):

(45) सागवान, चंदन

(46) आंबा, फणस

(47) हरीण, वाघ

(48) औषध व किटकनाशक म्हणून उपयोग

(49) शिडी व कागद बनविण्यासाठी

(50) चंदनापासून सुगंधी द्रव्ये तयार होतात व धार्मिक कार्यात वापर होतो

(51) अशोक व नारळ

(52) सुगंधी फुले देणारी वेल म्हणजे सुगंधी वेली

(53) वडाचे झाड सावली देते व पक्ष्यांना आसरा देते

(54) अरण्ये वाचवा, अरण्ये वाढवा

(55) काही वनस्पती किटक खातात त्यांना किटकभक्षक वनस्पती म्हणतात

(56) काही फळे आहार म्हणून, काही औषध म्हणून वापरली जातात

(57) झाडे तोडल्याने वातावरणाचा समतोल बिघडतो व प्राणवायू कमी होतो

(58) रोपटे व्यवस्थित न लावल्यास वाढ होत नाही

(59) झाडे, वेली, फुले - सौंदर्याची खाण नसते, तर फळांची खाण

तीन गुणाचे प्रश्न (सुलभ)

(60) जमिनीत एक योग्य आकाराचा खड्डा खणावा. त्यात रोपटी ठेवून त्यांच्या खोडापर्यंत माती भरावी व नियमित पाणी द्यावे.

(61) अरण्यांमुळे आपल्याला प्राणवायू, फळे, लाकूड मिळते. जमिनीची धूप थांबते व औषधे मिळतात.

(62) **बांबू -** कागद बनविण्यासाठी,**सागवान** - घर बांधण्यासाठी,**कडूनिंब** - औषधे तयार करण्यासाठी

(63) अप्पिको चळवळ ही अरण्ये वाचवण्यासाठी सुरू करण्यात आलेली होती.

(64) अरण्ये प्राणी व पक्ष्यांना आहार व निवारा देतात.

(65) **मध** - औषध म्हणून उपयोग, **लाकूड** - घर बांधण्यासाठी उपयोगी,**अश्वगंधा -** औषध तयार करण्यासाठी

(66) अरण्यांचा नाश झाल्यास प्राण्यांचा निवारा नष्ट होतो व प्राणवायूची कमतरता होते.

(67) **सागवान** - कर्नाटक, **बांबू -** जंगल, **चंदन** - किनारपट्टी

(68) **आंबा -** आहार,**जंगली आवळा -** औषध,**फणस** - आहार

(69) पाणी, माती आणि सूर्यप्रकाश

चार गुणाचे प्रश्न (सुलभ)

(70) अरण्यांमुळे झाडे वाढतात. प्राणी व पक्षांना आहार व निवारा मिळतो. आपल्याला ताजी, स्वच्छ हवा व प्राणवायू मिळतो.

(71) अरण्ये प्राणवायू देतात. पावसाचे प्रमाण राखतात. प्राणी सुरक्षित राहतात. वातावरणातील समतोल राखतो.

(72) रोपट्यांच्या आजूबाजूची माती सैलसर करावी. नियमित पाणी द्यावे. जनावरांपासून वाचवण्यासाठी कुंपण करावे.

(73) अरण्यांचा नाश झाल्यास प्राणी स्थलांतरित होतात. जमिनीची धूप होते व प्राणवायू कमी होतो.

(74) अप्पिको चळवळीदरम्यान लोकांनी झाडांना मिठी मारून जंगलतोडीचा विरोध केला.

(75) **सागवान** - घर बांधण्यासाठी,**कडूनिंब** - औषधासाठी,**बांबू -** कागदासाठी,**चंदन** - सुगंधी द्रव्यासाठी

(76) अरण्ये प्राणी व पक्ष्यांना आहार व निवारा देतात. त्यांचे रक्षण करतात.

(77) **मध** - आहार, **झाडे -** घर बांधण्यासाठी,**आंबा -** आहार,**कडूनिंब** - औषधे

(78) योग्य ठिकाणी खड्डा खणून रोपटी लावावी. खोडापर्यंत माती भरावी. कुंपण करावे. पाणी घालावे.

(79) झाडे आपल्याला प्राणवायू, फळे, फुले, औषधे व सावली देतात. म्हणून अरण्ये वाढवा, वाचवा.

(80) खाली दिलेल्या चित्रामध्ये सुंदर रंग भरा. *(चित्र शिक्षक देतात)*

पाठ 4 वनस्पतीचा आधार – मूळ

(उत्तरे)

खाली दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य उत्तर शोधून लिहा (सुलभ):

(1) (बी) जमिनीखाली
(2) (सी) मूळ
(3) (बी) आल्याचे मूळ
(4) (डी) भाग
(5) (ए) तपकिरी
(6) (बी) मूळ
(7) (सी) गाजर
(8) (ए) मातीचे कण
(9) (सी) होय
(10) (सी) मूळ

रिकाम्या जागा भरा (सुलभ):

(11) वाढीसाठी
(12) पाणी व क्षार
(13) मदत
(14) खाद्यपदार्थ व औषधे
(15) अश्वगंधा

खालील वाक्ये चूक की बरोबर ओळखा (सुलभ):

(16) बरोबर
(17) चूक
(18) चूक
(19) चूक
(20) बरोबर

(21) जोड्या जुळवा (सुलभ):

A वस्तु / वनस्पती	**B उपयोग / विवरण**
(अ) गाजर	1. खाद्यपदार्थ
(आ) अश्वगंधा	2. औषध
(इ) मूळ	3. पाणी व क्षार शोषून घेतात
(ई) मूळांचे जाळे	4. वनस्पतीना जमिनीशी घट्ट ठेवते
(उ) तेरड्याची वनस्पती	5. हिरव्या रंगाची

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (एक गुणाचे प्रश्न) (सुलभ):

(22) **मुळे**
(23) **तपकिरी**
(24) **मुळे**
(25) **खोड**
(26) **मुळांचे जाळे**
(27) **गाजर, बीटरूट, कांदा, आल्य**
(28) **अश्वगंधा**
(29) **पाणी**
(30) **झाडाच्या पसरलेल्या फांद्यांना आधार देण्याचे कार्य पारंब्या करतात**

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (दोन गुणाचे प्रश्न) (सुलभ):

(31)

- झाडांना आधार देणे
- पाणी व क्षार शोषून घेणे

(32)

- बियांना मूळे येतात
- बिया मोठ्या होऊ लागतात

(33)

- वनस्पतींना पाणी मिळणार नाही

- वनस्पती सुकतील व मरून जातील

(34)

- वनस्पतींची पाने व खोड रंगीत होईल
- वनस्पतीमध्ये पाण्याची हालचाल दिसेल

(35)

- गाजर
- बीटरूट

(36)

- खाद्यपदार्थ म्हणून उपयोग (उदा. गाजर)
- औषध म्हणून उपयोग (उदा. हळद)

(37) झाडावर वाढणाऱ्या वनस्पतींची मूळे हवेतून हवेतील दमटपणा शोषून घेतात.

(38) मुळांचे जाळे जमिनीतून क्षार शोषून घेण्यास मदत करतात.

(39) वनस्पतीची मूळे माती घट्ट धरून ठेवतात त्यामुळे जमिनीची धूप रोखली जाते.

(40)

- पिण्यासाठी
- दुष्काळी प्रदेशात जगण्यासाठी त्यांना सहाय्य होते

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (तीन गुणाचे प्रश्न) (सुलभ):

(41)

- झाडांना आधार देणे
- जमिनीतून पाणी व क्षार शोषून घेणे
- आहार साठवितात

(42)
बी जमिनीत पेरल्यावर बी अंकुरते, मुळे व कोंब फुटू लागतात व वनस्पती वाढू लागते.

(43)

- गाजर – भाजी म्हणून उपयोग

- आल्य – स्वयंपाकात उपयोग
- हळद – औषध म्हणून उपयोग

(44) या कृतीने रंगीत पाणी वनस्पतीच्या पानापर्यंत कसे पोहोचते हे दिसून येते. तसेच मूळे पाणी शोषून घेतात हे दिसून येते.

(45) मूळांचे जाळे जमिनीतील मातीचे कण घट्ट पकडून ठेवते. तसेच जमिनीची धूप रोखते व जमिनीत पाणी साठविण्यास मदत करते.

(46)

- मूळे वाढतात
- वनस्पतींचे कोंब येतात
- त्यांना पाने फुटतात व वनस्पती सुदृढ होतात

(47) झाडांच्या फांद्यांपासून जमिनीकडे येणाऱ्या मुळांना पारंब्या म्हणतात. उदा. वडाचे झाड

(48) कमी पावसाच्या प्रदेशातील वनस्पतींची मूळे पाणी साठवतात. अशा वनस्पतींची मूळे जमिनीत खोलवर जातात.

(49) नारळाची करवंटी घ्या, त्यात माती भरा. त्यात नाचणी किंवा भाताची बिया पेरा. नियमित पाणी द्या व निरीक्षण करा.

(50)
मूळे सर्वप्रथम वाढतात. त्या वनस्पतीला आधार देतात व तिच्या वाढीस मदत करतात. त्यामुळे मूळ हा पाया असतो.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (चार गुणाचे प्रश्न):

(51)

- **खाद्यपदार्थ –** गाजर, बीटरूट
- **औषधे –** हळद, अश्वगंधा
- वनस्पतींची वाढ मूळेमुळे होते
- कमी पावसाच्या प्रदेशात पाणी साठवतात

(52)

- हरभऱ्याच्या प्रयोगातून मुळे जमिनीत वाढतात
- तेरड्याच्या प्रयोगातून पाणी पानांपर्यंत जात असल्याचे दिसते
- नाचणी/भाताच्या प्रयोगातून बियामधून प्रथम मूळ येते हे समजते

(53)

- मुळे वनस्पतीला आधार देतात
- मूळांचा उपयोग खाद्यपदार्थ (गाजर) व औषधांमध्ये (अश्वगंधा) होतो
- मुळे माती घट्ट धरतात व जमिनीची धूप थांबवतात

(54)

- तेरड्याच्या वनस्पतीची हिरवी मुळे पाणी साठवतात
- वडाच्या फांद्यांपासून खाली येणाऱ्या मुळांना पारंब्या म्हणतात
- कमी पावसाच्या भागातील मुळे पाणी साठवतात

(55)

- मुळे झाडाला आधार देतात
- पाणी व क्षार जमिनीतून शोषून घेतात
- वनस्पतीच्या वाढीस मदत करतात

(56)

- मुळे पाणी शोषून वनस्पतीच्या वरच्या भागात पोचवतात
- पोषक अंश पुरवतात

(57)

- काही वनस्पतींची पाने व खोड सुधारित मुळे असतात
- उदाहरण – गाजर, अश्वगंधा

(58)

- मुळे माती धरून ठेवतात
- धूप रोखतात
- परिसर शुद्ध होतो व प्राणवायू मिळतो

(59)

- सामान्य मुळे – पाणी व क्षार शोषण
- पारंब्या – वनस्पतीला आधार
- संग्रही मुळे – आहार साठवण

(60)

- मानवाला आहार, औषधे व स्वच्छ हवा मिळते
- वनस्पतीला पाणी व पोषक द्रव्ये मिळतात

(61) वनस्पतीचे सुंदर चित्र काढून त्याच्या भागांना नावे द्या व रंगवा

मुख्य उत्तरे

पाठ ५:

फुले - रंग

✔योग्य पर्याय निवडा (सोपे)

१. C) पांढरे

२. C) गुलाब

३. A) उन्हाळा

४. C) झुडूप

५. C) गुलाब

रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

६. उन्हाळा

७. पावसाळा

८. हातमोजमाप

९. रॅफ्लेसिया

१०. फुलविक्रेता

बरोबर की चूक ते ओळखा (सोपे)

११. चुकीचे

१२. चुकीचे

१३. बरोबर

१४. बरोबर

१५. चुकीचे

✓ जोड्या लावा (सोपे)

१७. जाई - B) उन्हाळ्यात फुलणारे फूल

१८. शेवंती - E) हिवाळ्यात फुलणारे फूल

१९. फुलविक्रेता - D) फुले विकणारे

२०. रॅफ्लेसिया - C) सर्वात मोठे फूल

२१. हातमोजमाप - A) अनौपचारिक माप

एक गुणाचे प्रश्न (सोपे)

२२. गुलमोहर

२३. जाई

२४. हातमोजमाप

२५. कमळ

२६. रु. २०

२७. वुल्फिया

२८. रॅफ्लेसिया

२९. दोन हातमोजमाप

३०. साडीची किनार

३१. जाई

३२. पाकळ्या

३३. गुलाब

३४. कर्नाटका

३५. फुले तोडू नयेत

दोन गुणांचे प्रश्न

३६. जाई - उन्हाळा; डाळीया - पावसाळा

३७. पूजा, सजावट

३८. हातमोजमाप, बोटमोजमाप

३९. ती सार्वजनिक संपत्ती आहे आणि सर्वांनी तिचा आनंद घ्यायला हवा

४०. जाई, गुलाब

४१. हातमोजमाप म्हणजे कोपरापासून बोटांपर्यंतचे अंतर; विक्रेते हार मोजण्यासाठी याचा उपयोग करतात

४२. शुभेच्छा पत्रे, भिंतीची सजावट बनवणे

४३. साडीची किनार, चादरी

४४. ती फुले हार, गुच्छ किंवा सैल फुले म्हणून विकते

४५. मधरस (nectar)

तीन गुणांचे प्रश्न

४६. जाई - उन्हाळा; शेवंती - हिवाळा; डाळीया - पावसाळा

४७. पूजा/उपासनेसाठी, सजावटीसाठी, अत्तर बनवण्यासाठी

४८. हातमोजमाप लहान असतो; यार्ड मोठे असते व जास्त फुलांचे मोजमाप करण्यासाठी वापरतात

४९. विक्रेते फुले हाताभोवती गुंडाळतात किंवा हातमोजमापाने मोजून किंमत ठरवतात

५०. मी माझी फुले रस्त्यावर विकतो, / सौम्य व गोड सुगंधासह, / माझी फुले तुमची पूजा पूर्ण करतात

५१. फुले तोडू नका, नीट निरीक्षण करा, निसर्गाचा आदर करा

५२. ती आजूबाजूचे वातावरण सुंदर बनवतात व आनंद देतात

५३. जाईला गोड वास असतो, कमळ पाण्यात उगम पावते, रॅफ्लेसिया हे सर्वात मोठे फूल आहे

५४. कवितेत म्हटले आहे की फुले आनंद व सौंदर्य देतात आणि देवाच्या निर्मितीचा एक भाग आहेत

५५. कमळ, लिली, पाणकुंड

चार गुणांचे प्रश्न

५६.फुलाचे नाव	**झाड/वेल/झाडाचे प्रकार**	**ऋतू**	**उपयोग**
मोगरा	झाड	उन्हाळा	हार, पूजा
डाळीया	झाड	पावसाळा	सजावट
कमळ	पाणवनस्पती	हिवाळा	पूजा, औषध

५७.

फुल	**रंग**	**आकार**	**पाकळ्यांची संख्या**	**सुगंध**
गुलाब	लाल	गोल	बऱ्याच	होय
कमळ	पांढरे	गोल	अनेक	होय
जास्वंद	लाल	घंटासारखा	अनेक	होय

५८. कर्नाटक भारतातील ७५% फुले उत्पादन करतो. अनेक शेतकरी फुलशेतीतून कमाई करतात. याचा उपयोग निर्यात व मंदिरातील पूजेसाठी होतो.

५९. शाहिना पहाटेच फुले खरेदी करते. ती हातमोजमाप (हाताचा माप) वापरते. ती रस्त्यावर हार विकते. ती आपल्या कुटुंबाचा उदरनिर्वाह करते.

६०. गुलाब - सुगंध, कमळ - पाण्यात उगमते, मोगरा - पूजेसाठी वापरतात, रॅफ्लेसिया - सर्वात मोठे फूल

६१. फुलांची रांगोळी तयार करा, ग्रीटिंग कार्ड्स, बुकमार्क्स बनवा, वह्यांची सजावट करा

६२. शिक्षकांनी मुलांना फुले तोडू नयेत, फक्त निरीक्षण करावे असे मार्गदर्शन केले. मुलांनी चित्रे काढली आणि गाणी गायली.

६३. फुलांचा उपयोग: ● देवपूजेसाठी
● घर व कार्यक्रम सजवण्यासाठी
● औषधे तयार करण्यासाठी
● मध तयार करण्यासाठी मधमाशा मधरस गोळा करतात

पाठ ६ :

प्रत्येक थेंब एकत्रित...

योग्य पर्याय निवडा:

१. B) १% पेक्षा कमी

२. B) पाऊस

३. B) ७०%

४. C) ३ दिवस

५. D) वरील सर्व

रिकाम्या जागा भरा:

६. वाफ होणे

७. थेंब

८. पाण्याची साखळी

९. १% पेक्षा कमी

१०. पाणी देणे

११. पावसाचे पाणी साठवणे

१२. मीठ

१३. वायू

१४. बर्फ

१५. सूर्याचे

बरोबर की चूक ते सांगा:

१६. चूक

१७. चूक

१८. बरोबर

१९. चूक

२०. चूक

२१. बरोबर

२२. चूक

२३. बरोबर

२४. चूक

२५. चूक

जोड्या लावा:

'A' 'B'

२६. शेती – c) पावसाचे पाणी साठवणे

२७. वाफ होणे – g) द्रव अवस्थेपासून वायू अवस्थेकडे

२८. संघनन – a) वायू अवस्थेपासून द्रव अवस्थेकडे

२९. पाण्याचे थेंब – b) एकत्र येऊन ढग बनतात

३०. गोडे पाणी – f) पृथ्वीवरील एकूण पाण्यापैकी ३%

३१. खारट पाणी – e) पिण्यायोग्य नाही

३२. पाण्याची साखळी – h) पाण्याचे सातत्याने होणारे हालचाल

३३. पाण्याची वायू अवस्था – d) जलवाष्प

एक गुणाचे प्रश्न (सोपे):

३४. सूर्य

३५. ते वाफ किंवा वायू मध्ये रूपांतरित होते.

३६. बाष्पीभवन

३७. संघनन

३८. नदी / विहीर / नळाचे पाणी

३९. पिण्यासाठी / अंघोळीसाठी / भांडी धुण्यासाठी

४०. लहान पाण्याचे थेंब

४१. द्रव

४२. पावसाचे पाणी गोळा करून साठवणे

४३. १% पेक्षा कमी

दोन गुणांचे प्रश्न:

४४. नदी आणि विहीर
४५. पिण्यासाठी आणि वर्ग साफसफाईसाठी
४६. जेव्हा ढग जड होतात तेव्हा पाऊस पडतो
४७. झाडांसाठी आणि भविष्यासाठी साठवण्यासाठी
४८. दुष्काळ आणि आरोग्य समस्या
४९. नळ उघडा ठेवणे; टाक्या ओसंडून वाहणे
५०. नळ बंद करा; शॉवरऐवजी बादलीचा वापर करा
५१. वाफ बाहेर येते आणि फुग्यांची निर्मिती होते
५२. पिण्यासाठी आणि स्वयंपाकासाठी
५३. झाडांना पाणी घालणे

तीन गुणांचे प्रश्न:

(कृपया तीन गुणांचे प्रश्नही द्या, मी त्यांचं भाषांतर करून देईन.)

५४. पाण्याच्या साखळीच्या तीन टप्प्या:

- वाफ होणे - पाणी वाष्पात रूपांतरित होते.
- संघनन - वाष्प ढगांमध्ये रूपांतरित होते.
- पर्जन्य - ढग पाणी पावसाच्या रूपात सोडतात.

५५. पाण्याच्या अवस्था:

- घन - बर्फ
- द्रव - पाणी
- वायू - जलवाष्प

५६. शाळेमध्ये पाणी वाचविण्याचे मार्ग:

- गळणारे नळ बंद करा.
- साफसफाईसाठी बादल्या वापरा.
- विद्यार्थ्यांना पाणी कमी वापरण्याचे शिक्षण द्या.

५७. बाष्पीभवन क्रिया:

- सूर्यप्रकाशात एका वाटीत पाणी ठेवा.
- थोड्या वेळानंतर पाण्याची पातळी कमी होते.
- उष्णतेमुळे बाष्पीभवन होते हे दर्शवते.

५८. वापरलेले पाणी पुन्हा वापरणे:

- धुण्याचे पाणी साफसफाईसाठी वापरा.
- स्वयंपाकाचे पाणी झाडांना घाला.
- त्यामुळे स्वच्छ पाणी वाचते.

५९. पाणी वाया घालवल्याचे परिणाम:

- पाण्याचा तुटवडा.

- अस्वच्छता.
- शेती व पिण्यासाठी पाणी उपलब्ध नसणे.

६०. पावसाचे पाणी कशासाठी उपयुक्त आहे:

- झाडांना पाणी घालण्यासाठी.
- टाक्या व विहिरी भरण्यासाठी.
- मजले व वाहने धुण्यासाठी.

६१. जास्त पाणी लागणाऱ्या क्रिया:

- अंघोळ.
- कपडे धुणे.
- मजले साफ करणे.

६२. प्लास्टिक पिशवी प्रयोग काय दर्शवतो:

- पाणी वाफेत रूपांतरित होते.
- वाफ थेंबांमध्ये बदलते.
- पाण्याची साखळी कृतीत दिसते.

६३. वाया जाणारे पाणी कमी करण्याचे मार्ग:

- नळ नीट बंद करा.
- गळती दुरुस्त करा.
- पाणी शहाणपणाने वापरा.
- शक्य असल्यास पाणी पुन्हा वापरा.

चार गुणांचे प्रश्न:

६४. पाण्याची साखळी चित्रासह:

- चित्र काढा व नाव लिहा: वाफ होणे → संघनन → पर्जन्य → साठवणूक
- टप्प्यांचे थोडक्यात वर्णन करा.

६५. पाण्याचा वापर यादी (अनौपचारिक):

- पिणे - ५ लिटर
- अंघोळ - २० लिटर
- कपडे धुणे - ३० लिटर
- स्वयंपाक - १० लिटर
- साफसफाई - १५ लिटर
- प्रति व्यक्ती एकूण: ~८० लिटर/दिवस

६६. पाणी पुनर्वापर करण्याचे चार मार्ग:

• स्वयंपाकाचे पाणी पुन्हा वापरा.

• अंघोळीचे पाणी फ्लशसाठी वापरा.

• उरलेले पाणी झाडांना घाला.

• पावसाचे पाणी गोळा करा.

महत्त्व: पाणी वाचते, पर्यावरणासाठी फायदेशीर.

६७. दैनंदिन जीवनात पाण्याचे महत्त्व:

• पिणे - आपले आरोग्य टिकते.

• स्वयंपाक - अन्नासाठी लागते.

• साफसफाई - आजूबाजूचा परिसर स्वच्छ राहतो.

• शेती - पीक उगमण्यासाठी आवश्यक.

६८. पाणी वाया जाण्याची कारणे:

• गळणाऱ्या पाईप्स

• ओसंडून वाहणाऱ्या टाक्या

• न वापरलेले चालू नळ

● साफसफाईसाठी जास्त वापर

प्रतिबंध: गळती दुरुस्त करा, बादली वापरा, वापर मोजा, इतरांना शिकवा.

६९. पाण्याचे प्रकार:

● समुद्राचे पाणी, नदीचे पाणी, पावसाचे पाणी, भूगर्भातील पाणी, बर्फ

● गोडे पाणी सर्वात उपयुक्त - ते पिण्यायोग्य व सुरक्षित असते.

७०. पावसाचे पाणी साठवणे:

● पावसाचे पाणी टाक्यांमध्ये साठवा.

● नंतर ते दैनंदिन वापरासाठी वापरा.

महत्त्व: पाणी वाचते व टंचाईच्या वेळी मदत होते.

७१. जर घरी पाणी नसेल तर:

● पिणे, स्वयंपाक, साफसफाई करता येणार नाही.

● थकवा व अस्वच्छता वाटेल.

● पाणी मागावे लागेल किंवा विकत घ्यावे लागेल.

● पुढच्या वेळी पाणी वाचवायला शिकू.

७२. मित्राला - पाणी वाचव कारण:

(कृपया पूर्ण वाक्य द्या, मी त्याचे भाषांतर करतो.)

- पाणी म्हणजे जीवन.
- पैसे वाचतात.
- प्राणी आणि झाडांना मदत होते.
- रोज आवश्यक असते.

७३. पाणी पुनर्वापराचे फायदे:

- गोडे पाणी वाचते.
- पाण्याचे बिल कमी येते.
- बाग व साफसफाईसाठी उपयुक्त.
- कपडे धुतल्याचे पाणी मजले पुसण्यासाठी वापरा.

धडा ७:

जलप्रदूषण – संवर्धन

योग्य पर्याय निवडा (सोपे):

1. ब) औद्योगिक कचरा
2. क) पिवळ्या ताप (जॉन्डिस)
3. ब) कचऱ्याची योग्य विल्हेवाट

4. ब) जलचर जीव

5. अ) नदीत कचरा टाकू नये

रिकाम्या जागा भरा (सोपे):

6. प्रदूषित
7. पाण्याद्वारे पसरणारे
8. अतिसार
9. मीठ
10. प्रदूषण नियंत्रण मंडळ
11. क्लोरीन
12. मिठीकरण (डिसॅलिनेशन)
13. स्वच्छ
14. जंतू
15. १०

खालील विधाने बरोबर की चूक ते सांगा (सोपे):

16. बरोबर
17. चूक
18. बरोबर
19. चूक

20. गोड

21. बरोबर

22. चूक

23. चूक

24. चूक

25. बरोबर

जोड्या लावा (सोपे):

A	B
a) क्लोरीन	b)जंतूंना मारण्यासाठी पाण्यात टाकले जाते
b) ओ.आर.एस. द्रावण	a)शरीरातील पाण्याच्या कमतरतेस उपाय करते
c) मिठीकरण	d)समुद्राच्या पाण्याचे मिठीकरण व शुद्धीकरण
d) निर्जलीकरण (डिहायड्रेशन)	e)शरीरातून पाण्याचा नाश होणे
e) प्रदूषण नियंत्रण मंडळ	f)पाण्याच्या गुणवत्तेची देखरेख करणारी संस्था
f) जलप्रदूषण	j)औद्योगिक कचरा, कीटकनाशके, माती इत्यादी

A	B
g) खताच्या खड्ड्यांपासून अंतर	h)किमान १० मीटर अंतरावर असावे
h) पाणी उकळणे	r)पाण्यातील जंतू मारते
i) पावसाचे पाणी साठवणे	i)पाणी साठवण्यासाठी पावसाचे पाणी गोळा करणे
j) पाणी प्रदूषणाची कारणे	j)औद्योगिक कचरा, कीटकनाशके, माती इत्यादी

एक गुणी प्रश्न (सोपे):

29. जलप्रदूषण म्हणजे पाणी घाण करणे व वापरण्यास अयोग्य बनवणे.

28. कॉलरा व पिवळा ताप

29. त्यामुळे आपल्याला आजार होऊ शकतो.

30. शरीरातून पाण्याचा नाश होणे म्हणजे निर्जलीकरण.

31. पाणी उकळल्याने त्यातील जंतू मरतात.

32. निर्जलीकरणावर उपचार करण्यासाठी.

33. पाणी उकळावे किंवा गाळावे.

34. त्यामुळे पाणी स्वच्छ व सुरक्षित राहते.

35. भविष्यासाठी स्वच्छ पाणी वाचवण्यासाठी.

36. ते आरोग्यास हानिकारक असते.

दोन गुणी प्रश्न:

37. कारखान्यांचा कचरा व सांडपाणी हे प्रदूषण निर्माण करतात.

38. यामुळे कॉलरा, अतिसार यांसारखे आजार पसरतात.

39. निर्जलीकरण म्हणजे शरीरात खूप कमी पाणी असणे.

40. मीठ, साखर, लिंबाचा रस उकळलेल्या पाण्यात मिसळून ORS तयार होते.

41. समुद्राच्या पाण्यातून मीठ काढून ताजं पाणी मिळवणे.

42. पाणी कमी वापरा, कचरा नाल्यांत टाकू नका.

43. घाण पाणी नद्यांना व प्राण्यांना त्रास देते, म्हणून ते स्वच्छ केले पाहिजे.

44. यामुळे आजार व पोटदुखी होऊ शकते.

45. खताच्या खड्ड्याजवळील पाण्यात कचरा मिसळतो व ते प्रदूषित होते.

46. शहरांमध्ये पावसाचे पाणी कमी पडते, म्हणून साठवलेले पाणी भविष्यात उपयुक्त ठरते.

तीन गुणी प्रश्न:

47. जेव्हा सांडपाणी, कचरा, रसायने पाण्यात मिसळतात, तेव्हा जलप्रदूषण होते.

48. प्रदूषणामुळे मासे मरतात आणि घाण पाणी प्यायल्याने माणसे आजारी पडतात.

49. पाण्यात कचरा टाकू नये, शौचालयाचा वापर करावा, सांडपाणी शुद्ध करावे.

50. ORS मध्ये मीठ, साखर, लिंबू व उकळलेले पाणी असते. हे आजारी लोकांना बरे वाटण्यासाठी मदत करते.

51. पाणी उकळल्याने जंतू मरतात, पाणी पिण्यायोग्य होते व आजारांपासून संरक्षण मिळते.

52. स्वच्छ पाणी आरोग्यासाठी आवश्यक आहे. नळ बंद ठेवणे व पावसाचे पाणी साठवणे हे उपयुक्त उपाय आहेत.

53. कॉलरा व टायफॉईड. हे टाळण्यासाठी पाणी उकळून घ्यावे व स्वच्छ भांड्यांत ठेवावे.

54. प्रदूषण नियंत्रण मंडळ पाण्याची तपासणी व संरक्षण करते. ते पाणी स्वच्छ ठेवण्यासाठी नियम तयार करते.

55. प्रदूषित पाणी माशांना हानी पोहोचवते व शेतीसाठी नदीचे पाणी व्यर्थ होते.

56. मोठ्यांना पाणी उकळण्यास, गाळण्यास व स्वच्छ भांड्यांत साठवण्यास सांगावे.

चार गुणी प्रश्न:

57. जलप्रदूषण कसे होते:
जेव्हा घाण व कचरा पाण्यात मिसळतो, तेव्हा जलप्रदूषण होते. यामुळे आजार होतात.
शुद्धीकरणाचे उपाय:
- पाणी उकळणे

● गाळणीने गाळणे
● क्लोरीन वापरणे
● स्वच्छ ठिकाणी साठवणे

58. कॉलरा घाण पाण्यामुळे पसरतो.
प्रतिबंध:
● स्वच्छ पाणी प्या
● पाणी उकळून प्या
● ORS वापरा
● आजूबाजूचा परिसर स्वच्छ ठेवा

59. पाणी जीवनासाठी अत्यंत महत्त्वाचे आहे. आपल्याला ते वाचवले पाहिजे.
पाणी वाचवण्यासाठी पाच उपाय:
● गळणारे नळ दुरुस्त करा
● पाणी वाया घालवू नका
● पाईपऐवजी बादलीचा वापर करा
● वनस्पतींसाठी पाणी पुन्हा वापरा
● इतरांना याबद्दल माहिती द्या

60. प्रदूषित पाणी मासे आणि समुद्रातील वनस्पती मारते.
● त्यांना श्वास घेता येत नाही
● ते रसायने खातात आणि मरतात

61. पाण्याच्या शुद्धीकरणाचे उपाय:
● उकळल्याने जंतू मरतात
● गाळल्याने घाण निघते
● क्लोरीन जंतूंना मारते
● स्वच्छ साठवणुकीमुळे पाणी सुरक्षित राहते

62. मिठीकरण म्हणजे समुद्राच्या पाण्यातून मीठ काढणे.
वापर: पिण्यासाठी व शेतीसाठी
परिणाम: जास्त गोड पाणी मिळते

63. कारखान्यांनी सांडपाणी सोडण्यापूर्वी त्यावर प्रक्रिया करावी.
पाणी पुनर्वापर: बागेसाठी, स्वच्छतेसाठी, यंत्र थंड करण्यासाठी वापरता येते

64. ORS आजारी व निर्जलीकरण झालेल्यांना उपयोगी ठरतो.
साहित्य: मीठ, साखर, लिंबू, पाणी
उपयोग: शरीराला ऊर्जा व पाणी मिळते

65. समाज काय करू शकतो:
● शौचालये तयार करणे
● गटारे स्वच्छ करणे
● लोकांना शिक्षित करणे

- कचरा टाकणे थांबवणे
- पावसाचे पाणी साठवणे

66. माझी पाण्याविषयी कृती:

- फिल्टर वापरून पाणी शुद्ध करणे
- सर्वांना शिक्षित करणे
- स्वच्छ पावसाचे पाणी साठवणे
- नद्या व तलाव स्वच्छ करणे
- कारखान्यांचा कचरा नदीत जाण्यापासून रोखणे

धडा ८:

अन्न – आरोग्य

योग्य पर्याय निवडा (सोपे):

1. डी) ८
2. अ) प्रथिने
3. अ) घशाचा गलगंड (गॉइटर)
4. अ) C
5. ब) मांस

रिकाम्या जागा भरा (सोपे):

6. कार्बोहायड्रेट्स
7. २
8. A
9. C

10. संतुलित
11. मेद (फॅट्स)
12. प्रोबॉसिस
13. प्रथिनं
14. धूळ आणि कीटक
15. अतिसार

बरोबर की चूक (सोपे):

16. बरोबर
17. बरोबर
18. चूक
19. चूक
20. चूक
21. बरोबर
22. चूक
23. बरोबर
24. चूक
25. बरोबर

जोड्या लावा (सोपे):

A	**B**
a) जीवनसत्त्व B	b)त्वचा, हृदय व पचनसंस्था यांचे संरक्षण करते
b) जीवनसत्त्व A	a)चांगले दृष्टी, त्वचा आणि दात टिकवते

A	B
c) जीवनसत्त्व D	d)हाडे व दातांचे संरक्षण करते
d) जीवनसत्त्व C	e)दात आणि हिरड्यांचे संरक्षण करते
e) फुलपाखरू	f)परागरस शोषण्यासाठी प्रोबॉसिस वापरते
f) वाघ	e)मांस फाडण्यासाठी दात वापरतो
g) घार	a)अन्न पकडण्यासाठी मजबूत पाय वापरते
h) बगळा	a)अन्न पकडण्यासाठी चोच वापरतो
i) हत्ती	r)सोंडेने गवत खातो

एक गुणी प्रश्न (सोपे):

27. संतुलित आहार म्हणजे असा आहार ज्यामध्ये सर्व पोषक घटक योग्य प्रमाणात असतात.
28. कार्बोहायड्रेट्स, प्रथिने, मेद, जीवनसत्त्वे, खनिजे, पाणी.
29. कार्बोहायड्रेट्स शरीराला ऊर्जा देतात.
30. जीवनसत्त्व अ.
31. प्रथिने शरीराची वाढ व दुरुस्ती करतात.
32. संत्रे
33. अशक्त हाडे व दात

34. मेद ऊर्जा देतो व शरीर उबदार ठेवतो.

35. तांदूळ

36. यामुळे अतिसार आणि उलटी होऊ शकते.

37. सूर्यप्रकाशातून

38. कडधान्ये जसे की बीन्स आणि अंडी

39. कॅल्शियम व लोह

40. कुत्रा मांस आणि भात खातो

41. हिरड्यांतून रक्त येणे, अशक्तपणा

दोन गुणी प्रश्न:

42. पाणी शरीर थंड ठेवते आणि पचनास मदत करते.

43. जीवनसत्त्व अ ची कमतरता झाल्यास रात्रांधळेपणा व डोळे कोरडे होतात.

44. गाय गवत खाते (शाकाहारी), वाघ मांस खातो (मांसाहारी).

45. अन्न व्यवस्थित साठवले नाही तर ते सडू शकते, कीटक व जंतू लागू शकतात.

46. जीवनसत्त्व क स्कर्वीपासून संरक्षण करते व त्वचा निरोगी ठेवते.

47. मेद दीर्घकाळ ऊर्जा देतो आणि शरीरात उष्णता साठवतो.

48. प्रत्येक अन्न पदार्थ वेगवेगळे पोषक घटक देतो, म्हणून सर्व प्रकारचे अन्न खाणे आवश्यक आहे.

49. ते हाडे मजबूत होण्यास मदत करते.

50. गाजर, पपई, दूध आणि हिरव्या पानांची भाजी.

51. त्यामुळे अन्न विषबाधा, पोटदुखी किंवा आजार होऊ शकतात.

52. फुलपाखरू फुलांमधून परागरस शोषण्यासाठी लांब प्रोबॉसिस वापरते.

53. संतुलित आहार ऊर्जा, ताकद देतो व रोगांपासून संरक्षण करतो.

54. प्रथिने स्नायू तयार करतात, शरीराचे भाग दुरुस्त करतात व वाढीस मदत करतात.

55. अन्न स्वच्छ, झाकलेल्या भांड्यांत साठवा आणि गरजेनुसार फ्रीजमध्ये ठेवा.

हवे असल्यास मी याचे पीडीएफ/वर्ड फाईल रूपांतरही करून देऊ शकतो. हवे का?

तीन गुणी प्रश्न:

56. अन्नाचे प्रकार:

● तांदूळ – कार्बोहायड्रेट्स
● शेंगदाणे / बीन्स – प्रथिने
● दूध – कॅल्शियम, प्रथिने
● गाजर – जीवनसत्त्व अ
● लोणी – मेद

57. अन्न पिरॅमिड: (चित्र काढा व लेबल करा)

● तळाशी: धान्य (कार्बोहायड्रेट्स)

● मधोमध: फळे / भाज्या (जीवनसत्त्वे)
● वरच्या बाजूस: तेल / गोड पदार्थ (कमी वापरावेत)

58. जीवनसत्त्वे शरीर निरोगी ठेवतात आणि आजारांपासून संरक्षण करतात. ती त्वचा, दात, हाडे आणि दृष्टीस मदत करतात.

59. अन्न साठवणुकीचे उपाय:
● वाळवणे – पाणी काढून टाकते (उदा. पापड)
● मीठ घालणे – जंतू वाढू देत नाही (उदा. लोणचं)
● थंड ठेवणे – अन्न ताजं राहतं (उदा. फ्रीज)

60.
● तांदूळ – कार्बोहायड्रेट्स
● शेंगदाणे – प्रथिने
● लोणी – मेद
● पालक – लोह व जीवनसत्त्व अ
● अंडे – प्रथिने व जीवनसत्त्व ड
● फळे – जीवनसत्त्वे व पाणी

61.
● कार्बोहायड्रेट्सयुक्त अन्न: तांदूळ, पोळी, केळं, साखर, बटाटा
● महत्व: काम व खेळासाठी ऊर्जा मिळते

62.
● चोच – अन्न पकडायला व फोडायला मदत करते
● पाय – अन्न पकडण्यासाठी मदत करतात (उदा. घार)
● दात – मांस फाडणे किंवा अन्न चावणे (उदा. वाघ, गाय)

63.
● अतीशय शिजवलेले अन्न पोषणमूल्ये आणि चव गमावते

64.

● हात धुतल्याने जंतू मरतात आणि आजारांपासून संरक्षण होते

चार गुणी प्रश्न:

65.

● दीपास वाढीसाठी अधिक प्रथिनांची गरज आहे आणि उर्जेसाठी कार्बोहायड्रेट्सची.

● प्रथिनयुक्त अन्न: बीन्स, अंडी

● ऊर्जा देणारे अन्न: तांदूळ

66.

● चॉकलेट व चिप्समध्ये पोषणमूल्य नसते, फक्त मेद असतो

● त्यामुळे लठ्ठपणा व खराब आरोग्य होऊ शकते

● त्याने फळे, दूध, भाज्या आणि धान्य खावे

67.

● धान्य (ऊर्जा), भाज्या (जीवनसत्त्वे), रस (खनिजे व पाणी)

● एकत्रितपणे हे संतुलित आहार तयार करतात

68. (चित्र काढा आणि समजावून सांगा)

● वाघ धारदार दातांनी मांस फाडतो

● बगळा लांब चोच वापरून पाण्यातून अन्न उचलतो

69.

● झाकलेले नसलेले अन्न माशा, धूळ व जंतूने दूषित होऊ शकते

● आपल्याला झाकलेले अन्न विकत घ्यावे व खाण्याआधी धुवावे

70.

● मेन्यू: तांदूळ (ऊर्जा), शेंगदाणे (प्रथिने), फळे (जीवनसत्त्वे), दूध

(कॅल्शियम)
● यामुळे वाढ, ताकद व आरोग्य मिळते

71.

● साठवणुकीचे उपाय:
○ फ्रीजमध्ये ठेवणे
○ वाळवणे
○ मीठ घालणे
○ स्वच्छ डब्यांत ठेवणे
● अन्नाची चव टिकते व सडण्यापासून बचाव होतो

72.

● झाकलेले अन्न जंतूंपासून सुरक्षित असते
● दूषित अन्नामुळे अतिसार व उलटी होऊ शकते

73.

● सहलीसाठी बरोबर घ्यावे:
○ फळे (जीवनसत्त्वे)
○ पोळी/तांदूळ (ऊर्जा)
○ उकडलेले अंडे (प्रथिने)
○ पाणी (हायड्रेशन)
● एकत्रितपणे हे संतुलित आहार बनवतात.

पाठ-9 आहाराच्या सवयी

पर्यायांमधून योग्य उत्तरे निवडून लिही

1. अंडी
2. भात

3. दसरा

4. 2 वर्ष

5. A)B

रिकाम्या जागा भर

6. वनस्पती आणि प्राणी

7. अन्न,ताट, पाणी

8. सामूहिक

9. प्रकाश आणि हवा

10. मासे

11. ज्वारी

12. तांदूळ

13. जीवनसत्व

14. फळे

15. स्वच्छ आणि माशांपासून

चूक की बरोबर (सोपे)

16. बरोबर

17. बरोबर

18. बरोबर

19. चूक

20. चूक

21. बरोबर

22. बरोबर

23. बरोबर

24. चूक

25. चूक

26.दिलेल्या घटकांच्या योग्य जोड्या जुळविणे (सोपे)

A .	B
a) मध्यान भोजन	d) सामूहिक भोजनाचे उदाहरण
b) किनारपट्टी लगतचे जिल्हे	c) माशाचे जेवण खास असते
c) सामूहिक भोजन	a) अनेक लोकांनी एकत्र केलेले जेवण

d) उत्तरेकडील जिल्हे	b) मका हा प्रमुख आहार
e) जेवणापूर्वीची काळजी	f) स्वच्छ पाणी, स्वच्छ भांडी,स्वच्छ जागा
f)जीवनसत्व बी	e) तांदळाच्या बाहेरील थरात आढळते
g) जास्त प्रमाणात शिजवलेल्या भाज्या	h) पोषक घटक नष्ट होतात
h) मंड्या आणि मैसूर	g) तांदूळ आणि नाचना
i) प्रमाणाबाहेर खाणे	j) अनारोग्य
j) इसपु 278 मध्ये इजिप्त मध्ये घेतलेल्या मुळ्याचे पीक	i) काळा

एक गुणांचे प्रश्न(सोपे)

27.आम्हाला वनस्पती व प्राण्यांकडून अन्न मिळते.

28. सामूहिक जेवण म्हणजे अनेक लोकांनी एकत्रित केलेले जेवण

29.(उदाहरणार्थ : बीसी बेले भात – प्रदेशानुसार बदलते)

30. स्वयंसेवक किंवा मदतनीस.

31. मासे आणि भात

32. दुकानातून किंवा बाजारातून

33. ज्वारी किंवा मका

34. हो. स्वयंसेवक अन्न वाढण्यास,स्वच्छता राखण्यास आणि आयोजन करण्यास मदत करतात.

35. हवामान, पिकांची लागवड, आणि परंपरा या कारणांमुळे.

36. ती पोषक घटकांनी भरलेली असतात आणि पचायला हलकी असतात.

दोन गुणांचे प्रश्न

37. पेरणी- वाढ- कापणी – साठवण – स्वयंपाक

38. शुद्ध पाणी, स्वच्छ भांडी वापरा आणि परिसर स्वच्छ ठेवा.

39. वेगवेगळ्या ठिकाणी वेगवेगळी पिके पिकविली जातात त्यामुळे आहाराच्या सवयी वेगवेगळ्या असतात.

40. हवामान,माती,पिके आणि पाण्याची उपलब्धता

41. परिसर स्वच्छ ठेवा, हात धुवा, अन्न झाकून ठेवा आणि स्वच्छ कपडे परिधान करा.

42. उदाहरणार्थ:- गुढीपाडवा यासारख्या सणांमध्ये खीर (गोड पदार्थ)

43. परिसर स्वच्छ ठेवा, अन्न झाकून ठेवा कचऱ्याची योग्य विल्हेवाट लावा.

44. लोक त्यांच्या परिसरामध्ये पिकविलेले अथवा मिळणारे आहार पदार्थ खातात.

45. अन्न,परंपरा, सण आणि रितीरिवाजांशी जोडलेले असते.

तीन गुणांचे प्रश्न

46. दररोज: भात,आमटी, भाज्या सणाच्या वेळी : गोड पदार्थ, वडे, खीर.

47.(नमुना उत्तर) मला जेवण वाढायला आणि अनेक लोकांसोबत बसून जेवायला आवडले. प्रत्येकाने मदत केली आणि जेवण रुचकर होते.

48.

* भात – शेतातून

* डाळ -दुकानातून

* कांदा- बाजारातून

* टोमॅटो- बागेतून

* दूध- डेअरीतून

* दही- घरातून

* केळ- दुकानातून

* तेल- किराणा दुकानातून

* मीठ - दुकानातून

* नारळ -झाडावरून

49. हात धुवा, रांगेत बसा, स्वच्छ ताट आणा, अन्न वाया घालू नका.

50. माझ्या घरी: भात आणि गोड पोंगल, मित्राच्या घरी: चपाती आणि हलवा

51. अन्न शिजवण्याची, वाढण्याची आणि खाण्याची जागा स्वच्छ ठेवल्यास रोगांचा प्रतिबंध होतो आणि अन्न सुरक्षित राहते.

52. किनारपट्टी भागातील लोक मासे आणि भात खातात,मैदानी प्रदेशातील लोक ज्वारी किंवा नाचना या सारखे धान्य खातात.

53. फळे पचनास मदत करतात आणि जेवणाआधी ऊर्जेचा झपाट्याने पुरवठा करतात.

4 गुणांचे प्रश्न

54. किनारपट्टी भागातील लोक मासे व भात खातात तर मैदानी प्रदेशातील सामान्यता बाजरी व ज्वारी खातात.पाऊस व जमीन याला कारक आहे.

55. सामूहिक भोजन लोकांना एकत्र आणते. प्रत्येक जण स्वयंपाक, वाढणे, स्वच्छता यामध्ये मदत करतो यामुळे मैत्री व एकीचे संबंध प्रस्थापित होतात.

56 स्वयंसेवक धान्य, भाजीपाला आणि इंधन गोळा करतात. स्वयंपाकी अन्न तयार करतात. रांगेने सर्व लोकांना अन्न वाढले जाते. सर्वजण मिळून स्वच्छता करतात.

57. उदाहरणार्थ – रागी मुद्दे (नाचणीचा पदार्थ) कर्नाटकात -नाचण्याच्या पिठापासून तयार केले जाते आणि सांबारा सोबत खाल्ले जाते. हे आरोग्यदायी आणि स्थानिक आहे.

58. ताज्या आणिअर्धवट शिजवलेल्या भाज्यांमध्ये अधिक पोषक तत्वे असतात. जास्त शिजवल्याने पोषक तत्व नष्ट होतात.

59. माझ्या जिल्ह्यात : भात आणि रस्सम शेजारच्या जिल्ह्यात: ज्वारीची भाकरी आणि चटणी. असा विविध आहार त्या त्या भागातील पिकांवर अवलंबून असतो.

60.जत्रेत मी अन्न वाढण्यासाठी मदत केली. बरेच लोक आले होते.जेवण साधे होते आणि सर्वांनी वाटून खाल्ले.

61. माझ्या जिल्ह्यात भात आणि सांबार सामान्य आहे. सणांमध्ये आम्ही लाडू आणि खीर यासारखे गोड पदार्थ तयार करतो.

62. समाज, अन्नाची व्यवस्था,वाढणे, स्वच्छता राखणे यात मदत करतो.सर्वांच्या सहकार्यामुळे सामूहिक भोजन यशस्वी होते.

पाठ १०:

घर (   ) विविधता

योग्य पर्याय निवडा (सोपे प्रश्न):

1. सर्व पर्याय योग्य आहेत
2. २७२२ फूट
3. पर्यावरणपूरक
4. घरटे
5. सर्व पर्याय योग्य आहेत

रिकाम्या जागा भरा (सोपे प्रश्न):

6. शाहाबाद
7. उताराची
8. सिमेंट
9. प्रकाश व वायुवीजन
10. शेण
11. बुर्ज खलिफा
12. पोळं
13. धारावी
14. हवामान व उपलब्धता
15. उताराची

खालील विधाने खरी की खोटी ते ठरवा:

16. चुकीचे
17. बरोबर
18. चुकीचे
19. चुकीचे
20. बरोबर
21. बरोबर
22. बरोबर
23. बरोबर
24. चुकीचे
25. बरोबर
26. बरोबर

जोड्या लावा:

- a) पांढऱ्या मुंग्या – e) वारुळे
- b) चिमणी – a) काड्या व गवताचे घरटे
- c) मधमाशी – d) मेणाचे घरटे
- d) उंदीर – e) बिळे
- e) सुतार पक्षी – f) झाडात भोक करून घरटे बांधतो
- f) बेडूक – b) गोड्या पाण्याचे स्त्रोत
- g) मासा – a) पाण्यातील क्षेत्रे
- h) वाघ – r) जंगलातील गुहा

एक गुणांचे प्रश्न:

27.शाहाबाद दगड

28.गवताची छप्पर

29.उंच इमारती

30.सिमेंट पत्रे

31.मोकळ्या जागेचा अभाव

32.दयनीय परिस्थितीतील वस्ती

33.उन्हाळ्यात घर थंड राहते

34.माती आणि दगड

35.सिमेंट

36.झोपडी

दोन गुणांचे प्रश्न:

38.कारण शाहाबाद दगड स्थानिक आणि थंड असतो

39.घर कोरडे व उबदार ठेवण्यासाठी

40.फायदा: कमी जागेत जास्त घरे; तोटा: वैयक्तिक जागेचा अभाव

41.टॉयलेट्स नाहीत, अंधार, दुर्गंधी, अस्वच्छता

42.जुनी झोपडी जळून गेली

43.पूर्वी माती व गवत; आता सिमेंट, विटा व स्टील

44.गरम भागात जाड दगड; पावसात उताराची छप्पर

45.विटा, सिमेंट, पत्रे

46.बांबू हलका, मजबूत आणि सहज उपलब्ध

47.स्वच्छ परिसर, टॉयलेट्स, जलनिःसारण व्यवस्था

तीन गुणांचे प्रश्न:

48.मातीची भिंत, गवताचे छप्पर, खिडक्या नाहीत, आत अंधार

49.उंदीर बिळे, पक्षी घरटी, कीटक वारुळे/पोळे

50.अस्वच्छता, पाणीटंचाई, टॉयलेट्स नाहीत, गर्दी

51.पाऊस, थंडी व प्राण्यांपासून संरक्षणासाठी

52.सिमेंट, विटा, वाळू, स्टील, लाकूड, रंग

चार गुणांचे प्रश्न:

53.घरे मजबूत झाली, शहरे वाढली, जीवन सुलभ झाले

54.परिसर स्वच्छ ठेवणे, झाडे लावणे, टॉयलेट्स, कचरा टाकणे

55.प्राणी नैसर्गिक साधनांचा योग्य वापर शिकवतात

56.घरे आपली परंपरा, साहित्य व जीवनशैली दर्शवतात

LESSON.11

कचरा – एक संपत्ती

उत्तरपत्रिका

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा

1. क. पुनर्वापर चिन्ह
2. ड. स्वयंपाक घरातील कचरा
3. ब. सुया

4. क. प्रत्येक नागरिक
5. अ. जैविक प्रणाली

   योग्य शब्द वापरून रिकाम्या जागा भरा.

6. ओला
7. कोरडा
8. विषारी
9. सेंद्रिय खत
10. डास
11. कोरडा
12. भंगार
13. धोकादायक
14. पुनर्निर्मिती

खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिहा.

15. चूक
16. चूक
17. बरोबर
18. बरोबर
19. बरोबर
20. चूक
21. बरोबर
22. बरोबर
23. बरोबर
24. चूक
25. खालील योग्य जोड्या जुळवा
    a) कोरडा कचरा – b) प्लास्टिक, काच, धातूचे तुकडे
    b) ओला कचरा – a) भाजीपाला, वापरलेले पाणी, उरलेले अन्न.
    c) प्रदूषित कचरा – e) रंग, किटकनाशके, बॅटऱ्या
    d) घातक कचरा – d) वापरलेल्या पट्ट्या, सुया
    e) कंपोस्ट – f) ओल्या कचऱ्यापासून बनविलेले खत.
    f) रॅगपीकर्स जमा करतात – e) जुन्या बाटल्या, डब्बे, रबरी वस्तू.

    खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (प्रत्येकी एक गुण)

26. कचरा म्हणजे टाकावू खराब वस्तू.
27. ओला कचरा आणि कोरडा कचरा
28. त्यांना खत बनवण्यासाठी खड्ड्यामध्ये टाकावे .

29. घातक कचरा आणि प्रदूषित कचरा.
30. पुनर्निर्मिती म्हणजे जुन्या वस्तूपासून नवीन वस्तू बनविणे.
31. कचरा वेचकाची कोरडा कचरा गोळा करून पुनर्निर्मितीसाठी वापर करणे.
32. कंपोस्ट खत म्हणजे सडलेल्या अन्न व वनस्पती पासून बनविलेले खत.
33. डास वाढून रोगराई पसरू शकते.
34. कारण प्लास्टिक पर्यावरणाला हानी पोहोचविते.
35. ते कंपोस्ट बनविण्यासाठी वापरले जाऊ शकते.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (प्रत्येकी दोन गुणाचे प्रश्न)

36. वस्तूंचा पुनर्वापर करणे आणि टाकाऊ पासून टिकाऊ वस्तू तयार करणे.
37. धोकादायक कचरा हानी पोहोचू शकतो. सेंद्रिय खत वनस्पतींना वाढीसाठी मदत करते.
38. पाणी झाकून ठेवा, परिसर स्वच्छ ठेवा आणि डासापासून बचावासाठी जाळ्या वापरा.
39. त्या वस्तू पुनर्निर्मितीसाठी द्याव्यात.
40. त्याला कंपोस्ट खड्ड्यामध्ये टाकून खत बनवता येते.
41. ओला कचरा खत म्हणून शेतामध्ये वापरता येतो. कोरड्या कोरड्या कचऱ्याचा पुनर्वापर करता येतो.
42. प्लॅस्टिक कचरा फार काळ टिकतो आणि जमिनीत व पाण्यात प्रदूषण निर्माण करतो.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (प्रत्येकी तीन गुण)

43.ओला कचरा, सुका कचरा, धोकादायक कचरा आणि प्रदूषित कचरा. प्रत्येक कचरा योग्य डब्यात टाकावा.

44.ओला कचरा कंपोस्ट खड्ड्यात टाकला जातो काही काळानंतर तो सेंद्रिय खत बनतो.

45. पुनर्वापरामुळे कचरा कमी होतो त्यामुळे पैसे आणि साधने वाचतात.
46. प्रदूषित कचरा जसा की वापरलेली मलमपट्टी जाळून नष्ट करावी किंवा सुरक्षित रित्या पुरावे.
47. तो माणसांना आणि प्राण्यांना इजा करू शकतो तसेच जमीन व पाण्यालाही प्रदूषित करू शकतो.
48. प्लास्टिक पुनर्वापरामुळे आर्थिक बोजा कमी होऊ शकतो. कारण प्लास्टिक पासून कुंड्या, डबे किंवा पिशव्या तयार करू शकतो.
49. कचरा गटारांना अडथळा निर्माण करू शकतो आणि आजार होऊ शकतात.
50. वस्तूंचा पुनर्वापर व पुनर्निर्मिती करून. उदाहरणात कापडाच्या पिशव्या वापरणे.

51. कारण ओला कचरा कंपोस्ट साठी वापरता येईल आणि सुका कचरा पुनर्वापर करता येईल.
52. त्यामुळे जागा अस्वच्छ होते आणि रोग पसरतात.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या प्रत्येकी चार गुण.

53. ओला कचरा: फळांच्या साली सुका कचरा: कागद,धोकादायक कचरा: इंजेक्शनची सुई प्रदूषत कचरा: कीटकनाशके.
54. आपण वस्तू पुन्हा वापरून, पुनर्वापर करून आणि प्लास्टिकचा कमी वापर करून कचरा कमी करू शकतो.
55. जुनी प्लास्टिकची बादली, झाडे लावण्यासाठी वापरता येते. पुनर्वापरामुळे प्रदूषण कमी होते.
56. सेंद्रिय खत तयार केल्याने कचरा कमी होतो आणि वनस्पतीच्या योग्य वाढीसाठी साठी उपयुक्त ठरते.
57. कचरा वर्गीकरणामुळे योग्य विल्हेवाट लावता येते त्यामुळे कंपोस्टिंग आणि पुनर्वापर सुलभ होते.
58. पाण्याची टाकी स्वच्छ ठेवा साचलेले पाणी काढा डास प्रतिबंधक वापरा.
59. कापडी पिशव्या वापरा प्लास्टिकच्या बाटल्या पासून दूर राहा डब्यांचा पुनर्वापर करा.
60. रस्ता स्वच्छ आहे हे पाहून आपण रस्त्यावर कचरा टाकत नाही याची खात्री करू शकतो.
61. धोकादायक कचऱ्यामुळे प्रदूषण होऊ शकते तो विशेष डब्यामध्ये ठेवला पाहिजे.
62. कचऱ्यामुळे हवा, पाणी आणि जमीन प्रदूषित होते आपण पुनर्वापर, कंपोस्टिंग व कचऱ्याची योग्य विल्हेवाट लावुन .

पाठ – 12

नकाशा शिका - दिशा जाण ा

उत्तर पत्रिका

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा. (सोपे)

1. सूर्य उगवतो त्या दिशेचे नाव.
   ड) पूर्व
2. कर्नाटक भारताच्या या दिशेला स्थित आहे.
   ब) दक्षिण
3. जागतिक नकाशा म्हणजे.........
   ड) पृथ्वीचा नकाशा
4. सर्वप्रथम नकाशा कोणी तयार केला होता?
   —)इजिप्शियन लोकांनी

5. भारताच्या उत्तरेकडील डोंगर रांगा

—)हिमालय

योग्य उत्तर आणि जागा भरा (सोपे)

6) चार मुख्य दिशा म्हणजे पूर्व पश्चिम दक्षिण आणि उत्तर

7) या पाठात दिलेल्या उदाहरणानुसार यास्मिनची दोन पावले = एक मीटर

8) गावाच्या नकाशावर संदर्भ बिंदू म्हणून एक एक मोठे वडाचे झाड वापरण्यात आले आहे.

9) कर्नाटकाच्या पश्चिम दिशेला अरबी समुद्र आहे.

10) नकाशां मापनाची एकक म्हणून सेंटीमीटर किंवा इंच वापरली जातात.

11) नकाशावर जाळे तयार करण्यात मदत करणाऱ्या काल्पनिक रेषा म्हणजे रेखांश आणि अक्षांश होय.

12) भौगोलिक नकाशे पर्वत आणि नद्या यासारखी भौगोलिक वैशिष्ट्ये दर्शवितात.

13) गावच्या नकाशावर उत्तर दिशेला पोस्ट ऑफिस आहे.

14) नकाशावर वापरता येणारी महत्त्वाची चिन्हे म्हणजे वडाचे झाड पोस्ट ऑफिस आणि शाळा.

15) ग्रीक लोकांनी पृथ्वीचा नकाशा प्राचीन काळात काढला होता.

खालील विधाने चूक की बरोबर ते सांगा. (सोपे)

17. नकाशा मध्ये उत्तर दिशा खालच्या बाजूला असते. (चूक)

18. खोलीची लांबी व रुंदी पावलाने मोजता येते.(बरोबर)

19. नकाशावरील मार्ग महत्त्वाच्या स्थळांची ओळख करून घेण्यास मदत करतो.(बरोबर)

20. रेखांश व अक्षांश या पृथ्वीवरील काल्पनिक काढलेल्या रेषा आहेत. (बरोबर)

21. नकाशा एखाद्या संदर्भ बिंदू वरून स्थानाची दिशा दाखवीतो. (बरोबर)

22. मशीद मार्ग नकाशावर एक महत्त्वाची ओळख चिन्ह म्हणून वापरली जाऊ शकते. बरोबर

23. नकाशाच्या मोजमापाच्या प्रमाणावरून योग्य अंतर मोजता येते. (बरोबर)

24. नकाशे लोक वस्ती असलेली क्षेत्र समजून घेण्यास मदत करत नाहीत.(चूक)

25. नकाशा तयार करण्यासाठी चिन्हांचा उपयोग करणारे पहिले लोक ग्रीक होते.(बरोबर)

26. योग्य जोड्या जुळवा. (सोपे)

a.कर्नाटक….b) भारताच्या दक्षिण दिशेला

b. उत्तर….. a) नकाशाचे मुख्य दिशा

c. अक्षांश -रेखांश….. d) नकाशावर चौकोन तयार करण्यासाठी असलेल्या काल्पनिक रेषा.

d. पावलांचे माप….. c) खोलीची लांबी व रुंदी मोजण्यासाठी वापरले जाते.

e. ग्रीक….. h) पृथ्वीचा नकाशा प्रथम तयार करणारे.

f. ओळख चिन्हे…. g) एखाद्या ठिकाणाचा शोध घेण्यास मदत करतात.

g. वडाचे झाड…. e) गावाच्या नकाशाचा संदर्भ बिंदू.

h. मोजमापाचे एकक…f) सेंटीमीटर किंवा इंच.

सेवा काढून केलेला खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (एक गुण) सोपे

27. नकाशावर उत्तर दिशा दर्शविण्यासाठी कोणते अक्षर वापरले जाते

उत्तर: N

28. नकाशावर किती दिशा दर्शविल्या आहेत.

उत्तर: चार

29. गावाच्या नकाशामध्ये मधोमध असलेल्या मोठ्या झाडाचे नाव काय आहे?
उत्तर : वडाचे झाड
30. कर्नाटकाच्या उत्तरेकडे असलेल्या राज्याचे नाव सांगा.
उत्तर : महाराष्ट्र
31. वडाच्या झाडाच्या कोणत्या दिशेला ग्रंथालय आहे.
उत्तर : पूर्व
32. नकाशा मध्ये वापरले जाणारे काही चिन्हे सांगा
उत्तर : झा, शाळा, पोस्ट ऑफिस, रुग्णालय इ.
33. पोस्ट ऑफिसच्या कोणत्या दिशेला शाळा आहे
उत्तर: दक्षिण
34. नकाशावरील मार्गदर्शक स्थळ म्हणजे काय?
उत्तर : ओळखण्याजोगे स्थान जे दिशा दर्शविण्यासाठी वापरले जाते.
35. बागेतून मंदिराकडे जाण्यासाठी कोणत्या दिशेने जावे लागेल?
उत्तर: उत्तर
36. रुग्णालयाच्या कोणत्या दिशेला मशिद आहे ?
उत्तर : पश्चिम
खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या.
37. वडाच्या कोणत्या दिशेला खालील ठिकाणी आहेत?
तलाव : पश्चिम
वाचनालय : पूर्व
शाळा : दक्षिण
38. नकाशा काढताना महत्त्वाची ठिकाणे का महत्त्वाची असतात ?
उत्तर : कारण ती आपल्याला महत्त्वाची ठिकाणे सहज शोधायला मदत करतात आणि मार्गदर्शन करतात.
39. नकाशाच्या मदतीने आपण दिशा कशा शोधू शकतो?
उत्तर : आपण उत्तर दिशा दर्शविणारा N चिन्ह वापरू शकतो आणि इतर दिशा त्यानुसार शोधू शकतो.
40. नकाशावरील स्थानिक चिन्हे आणि सार्वजनिक चिन्हांमधील फरक काय आहे?
उत्तर : स्थानिक चिन्हे विहिरीसारखी स्थानिक ठिकाणी दर्शवितात तर सार्वजनिक चिन्हे पोस्ट ऑफिस सारखी सार्वजनिक ठिकाणी दर्शवितात.
41. जर नकाशावर कोणतीही दिशा दिलेली नसेल तर एखाद्या ठिकाणाची दिशा आपण कशी शोधू शकतो?
उत्तर : जवळची ओळखणारी ठिकाणे (ओळखचिन्हे) आणि N हे उत्तर दिशेचे चिन्ह वापरून दिशा शोधता येते.
42. तुमच्या वर्गाचा नकाशा काढण्यासाठी आवश्यक मोजमाप करण्याची पद्धत समजावून सांगा.
उत्तर : पायऱ्यांनी किंवा पट्ट्याने लांबी व रुंदी मोजता येते आणि टेबल किंवा खुर्ची सारख्या प्रत्येक वस्तू नोंद करता येते.

43. यास्मिन ने तिच्या वर्गाचा नकाशा काढण्यासाठी कोणते टप्पे घेतले ते समजावून सांगा.

उत्तर : तिने पायऱ्यांनी मोजमाप घेतले, ठळक चिन्हे वापरली, भिंती काढल्या आणि वस्तू योग्य ठिकाणी ठेवल्या.

44. अचूक नकाशा काढण्यासाठी स्केल वापरण्याचा काय फायदा आहे?

उत्तर : हे वस्तूचे अचूक अंतर आणि स्थान कागदावर दर्शविण्यास मदत करते.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (तीन गुणांसाठी)

45. खोलीची लांबी आणि रुंदी मोजून नकाशा काढण्याची पद्धत समजावून सांगा

उत्तर : टेप किंवा पावले वापरून खोली मापा, कागदावर एक चौकट काढा आणि त्यामध्ये टेबल, खुर्च्या, दरवाजे यासारख्या वस्तू योग्य जागेवर चिन्हांकित करा.

46. खोलीच्या साध्या नकाशावर वस्तूंची स्थिती कशी दाखवता येते?

उत्तर : प्रमाण आणि चिन्हाचा वापर करून जसे की टेबलासाठी चौकट आणि खुर्चीसाठी वर्तुळ आणि त्या योग्य दिशेनुसार ठेवणे.

47. नकाशावर वस्तूचे स्थान शोधण्यासाठी ग्रीड प्रणाली वापरण्याचे फायदे काय आहेत?

उत्तर : ग्रीड प्रणाली नकाशा विभागण्यास मदत करते स्थान सहज शोधता येते आणि वस्तू अचूक ठेवता येतात.

48. तुमच्या शाळेचा नकाशा काढा आणि दिशा दाखवा तसेच महत्त्वाच्या ठिकाणांचा शोध घ्या.

(विद्यार्थ्यांनी स्वतः काढायचा आहे.)

49. नकाशा काढताना चिन्हांचा वापर का महत्त्वाचा आहे हे समजावून सांगा .

उत्तर : चिन्हे लहान जागेत ठिकाणे स्पष्ट दाखवायला मदत करतात समजायला सोपे असते आणि वेळ वाचतो.

50. मला आणि सांगायचं अनवरणे तालुका कार्यालय गाठण्यासाठी वापरलेली ठळक

उत्तर : शाळा, मशीद, पोस्ट ऑफिस आणि बाजार

51. घरापासून शाळेपर्यंतचा मार्ग दाखविणारा साधा नकाशा तयार करण्यासाठी आवश्यक असलेले अंतर मोजण्याची प्रक्रिया समजावून सांगा.

उत्तर : चालत जा आणि पावले मोजा झाड किंवा दुकानासारखी ठळक स्थळे नोंदवा सर्व दिशा दाखवत कागदावरच स्केल वापरून नकाशा काढा.

52. जागतिक नकाशा आणि स्थानिक नकाशा मधील महत्त्वाचे फरक समजावून सांगा.

उत्तर : जागतिक नकाशा देश आणि महासागर दाखवितो. स्थानिक नकाशा गाव किंवा शाळा, रस्ते आणि ठळक स्थळे दाखवितो.

53. तुमच्या घरापासून शाळेपर्यंत चा मार्ग नकाशावर काढा किमान चार महत्त्वाची ठिकाणे (लँडमार्क) दाखवा.

(विद्यार्थ्यांनी काढायचा आहे.)

54. नकाशावर दिशा वापरून एखाद्या ठिकाणाचे स्थान आपण कसे शोधू शकतो हे समजावून सांगा.

उत्तर : आपण उत्तर दिशेचे चिन्ह वापरतो आणि पूर्व पश्चिम व दक्षिण दिशा ओळखतो. झाड किंवा पोस्ट ऑफिस सारख्या ओळखीच्या ठिकाणापासून आपण त्या ठिकाणी पोहोचतो.

55. ग्रीड प्रणाली वापरून आपल्या वर्गाची रचना नकाशावर काढा व टेबल, खुर्ची इतर वस्तूची ठिकाणे ओळखा.

(विद्यार्थ्यांनी काढायचे आहे.)

56. यास्मिन च्या उदाहरणासारखे पावले मीटर मध्ये रूपांतरित करण्याची प्रक्रिया आणि गरज समजावून सांगा.

उत्तर : यास्मिन ने खोलीची मोजणी पावलाने केली तिला माहीत होते की दोन पावले बरोबर एक मीटर त्यामुळे योग्य अंतरासह नकाशा तयार करणे सोपे झाले.

57. हवामान नकाशा रेल्वे मार्ग नकाशा यासारखे वेगवेगळे नकाशे वेगवेगळ्या कारणासाठी कसे उपयोगी ठरतात?

उत्तर : हवामान नकाशा पाऊस व सूर्य दाखवतो तर रेल्वे नकाशा रेल्वे मार्ग दाखवितो. प्रत्येक नकाशा वेगवेगळ्या वापरासाठी वेगळी माहिती देतो.

58. नकाशा स्थानिक भौगोलिक वैशिष्ट्ये दाखवण्यासाठी कसा उपयुक्त ठरतो? लँडमार्क व दिशा सह समजवा.

उत्तर : नकाशा नद्या डोंगर रस्ते दाखवतो. मंदिर, शाळा यासारखी लँडमार्क व दिशा दिल्यास आपल्याला परिसर समजायला सोपा जातो.

59. तालुका कार्यालयाचा मार्ग दाखविण्यासाठी लँडमार्क व दिशा एकत्र कशा वापरल्या जातात हे समजवा.

उत्तर : आपण शाळेसारख्या लँडमार्क पासून सुरुवात करतो पोस्ट ऑफिस कडे पूर्वेला जातो नंतर उत्तरेकडे वळून तालुका कार्यालय गाठतो लँडमार्क्स व दिशा मार्ग शोधायला मदत करतात.

पाठ-13:

अद्‌भुत यंत्र-आपले शरीर

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडून लिहा (उत्तरे)

1. आपल्या ज्ञानेंद्रियांची संख्या

   अ) ३ **ब) ५**

   क) २ ड) ६

2. त्वचेचे काम काय आहे?

   अ) वास घेणे **ब) गरम-थंड अनुभवणे**

   क) चव घेणे ड) ऐकणे

3. पाहण्यासाठी मदत करणारा अवयव

   अ) नाक **ब) डोळा**

क) कान ड) जीभ

4. हवा कोणत्या अवयवाद्वारे आत घेतो?

अ) त्वचा ब) जीभ

क) नाक ड) तोंड

5. आपल्या शरीराला रक्त पुरवणारा अवयव

अ) फुफ्फुस ब) जठर

क) मूत्रपिंड **ड) हृदय**

रिकाम्या जागा भरा

6. सापळा आपल्या शरीराच्या आंतरेंद्रियांचे रक्षण करतो.
7. हाडे आणि स्नायू शरीराला आकार आणि रचना देतात.
8. आपण नाकातून हवा श्वास घेतो.
9. ऑक्सिजन आत घेऊन कार्बन डायऑक्साइड बाहेर टाकण्याच्या प्रक्रियेला श्वसन म्हणतात.
10. शरीराच्या सर्व भागांना रक्त पंप करणारा अवयव हृदय आहे.
11. फुफ्फुसात रक्त शुद्ध होते.
12. रक्त गाळून मूत्र तयार करणारा अवयव मूत्रपिंड आहे.
13. चावलेले अन्न अन्ननलिकेतून जठरात जाते.
14. पचनक्रिया तोंडात सुरू होते.
15. न पचलेले अन्न/ शरीराला नको असलेले पदार्थ गुद्द्वारामार्फत मलाच्या रूपात बाहेर टाकले जातात.
16. नाक वास ओळखायला मदत करते.
17. कान आवाज ऐकायला मदत करतात.
18. त्वचा थंडी, उष्णता आणि स्पर्श अनुभवायला मदत करते.
19. दात अन्न चावायला मदत करतात.
20. शरीरातून टाकाऊ पदार्थ बाहेर टाकण्याच्या क्रियेला उत्सर्जन म्हणतात.

21.आपण दररोज किमान २ लिटर शुद्ध पाणी प्यावे.

22.आपल्या शरीरात सुमारे २०६ हाडे आहेत.

23.शरीरात १०० पेक्षा जास्त सांधे (joints) आहेत.

24.आपले हृदय प्रत्येक मिनिटाला सुमारे ७२ वेळा धडकते.

25.आपल्या शरीरात २ मूत्रपिंड आहेत.

बरोबर की चूक ते सांगा (उत्तरे)

26.बरोबर

27.चूक

28.बरोबर

29.चूक

30.बरोबर

31.चूक

32.बरोबर

33.बरोबर

34.बरोबर

35.बरोबर

36.बरोबर

37.बरोबर

38.बरोबर

39.चूक

40.बरोबर

41.

जुळवा.

(A) (B)

अ) - आ

आ) - अ

इ) - ई

ई) - इ

उ) - ऊ

ऊ) - उ

ए) - ए

ऐ) - ए

ऐ) - ए

ओ) - ओ

औ) - अः

औ) - अं

अं) - औ

अः) - ओ

एका गुणांची उत्तरे

42. आपल्या शरीराला अद्भुत यंत्र का म्हणतात? आपले शरीर विविध अवयवांच्या समन्वयाने कार्य करते, म्हणून ते एक अद्भुत यंत्र आहे.
43. हृदयाचे मुख्य कार्य काय आहे? हृदय रक्त पंप करण्याचे कार्य करते.
44. हाडांचे मुख्य कार्य काय आहे? हाडे शरीराला आकार आणि आधार देतात.
45. त्वचेचे मुख्य कार्य काय आहे? त्वचा शरीराचे संरक्षण करणारे बाह्य आवरण आहे.
46. अन्ननलिकेचे कार्य काय आहे? अन्ननलिका अन्न पचायला मदत करते.
47. मज्जासंस्थेचे मुख्य कार्य काय आहे? मज्जासंस्था शरीराच्या विविध भागांना संदेश पाठवते.

48. ऑक्सिजनचे महत्त्व काय आहे? ऑक्सिजन सजीवांच्या श्वसनक्रियेसाठी आवश्यक आहे.

49. वायूंची देवाणघेवाण कोठे होते? वायूंची देवाणघेवाण फुफ्फुसात होते.

50. अन्नपचनाची प्रक्रिया कोठे सुरू होते? अन्नपचन तोंडात सुरू होते.

दोन गुणांची उत्तरे

51. प्रश्न: शरीराचे मुख्य अवयव कोणते आणि त्यांची कार्ये काय आहेत?

उत्तर: डोके, हात, पाय आणि туловище हे शरीराचे मुख्य भाग आहेत. डोके विचार करण्यासाठी, हात कामासाठी, आणि पाय चालण्यासाठी मदत करतात. हे शरीराचा तोल सांभाळतात.

52. प्रश्न: हृदयाचे कार्य स्पष्ट करा.

उत्तर: हृदय रक्त पंप करते. ते ऑक्सिजन आणि पोषक तत्वे शरीराच्या सर्व भागांना पुरवते. हृदयाचे कार्य शरीराच्या आरोग्यासाठी अत्यंत महत्त्वाचे आहे.

53. प्रश्न: फुफ्फुसांची कार्ये स्पष्ट करा.

उत्तर: फुफ्फुसे ऑक्सिजन शोषून घेतात आणि कार्बन डायऑक्साइड बाहेर टाकतात. या प्रक्रियेला श्वासोच्छ्वास म्हणतात. हे जगण्यासाठी आवश्यक आहे.

54. प्रश्न: डोळ्यांची कार्ये स्पष्ट करा.

उत्तर: डोळे प्रकाश ग्रहण करून दृश्य तयार करतात. ते पाहण्यासाठी मदत करतात. डोळ्यांचे आरोग्य जपणे महत्त्वाचे आहे.

55. प्रश्न: नाकाची कार्ये स्पष्ट करा.

उत्तर: नाक श्वासोच्छ्वासासाठी मदत करते. ते वास ओळखायलाही मदत करते. नाकातून शुद्ध हवा शरीरात प्रवेश करते.

56. प्रश्न: कानांची कार्ये स्पष्ट करा.

उत्तर: कान ध्वनी लहरी ग्रहण करतात. ते आवाज ऐकायला मदत करतात. कानांचे आरोग्य जपणे महत्त्वाचे आहे.

57. प्रश्न: त्वचेची कार्ये स्पष्ट करा.

उत्तर: त्वचा शरीराचे रक्षण करते. ती तापमान नियंत्रित करते. त्वचेद्वारे स्पर्शाचा अनुभव घेता येतो.

58.प्रश्न: शरीराचे तापमान नियंत्रित करणाऱ्या अवयवाचे वर्णन करा.

उत्तर: त्वचा शरीराचे तापमान नियंत्रित करते. ती थंडी आणि उष्णता अनुभवायला मदत करते. त्वचेचे आरोग्य जपणे महत्त्वाचे आहे.

59.प्रश्न: शरीरात किती हाडे आहेत आणि त्यांची कार्ये काय आहेत?

उत्तर: शरीरात सुमारे २०६ हाडे आहेत. ती शरीराचा आकार ठरवतात. हाडे शरीराच्या अवयवांचे रक्षण करतात.

60.प्रश्न: शरीराच्या यंत्राप्रमाणे काम करणाऱ्या भागांचे वर्णन करा.

उत्तर: शरीराचे सर्व अवयव समन्वयाने काम करतात. ते एकत्र येऊन शरीर चालवतात. शरीराचा तोल सांभाळण्यासाठी हे अवयव मदत करतात.

तीन गुणांची उत्तरे

61. जठरात अन्न कसे पचते? अन्न जठरात आल्यावर, पेप्सिन नावाचे एन्झाइम प्रथिने पचायला मदत करते. येथील हायड्रोक्लोरिक आम्ल अन्नाला द्रव रूपात बदलते. हा रस अन्नाला लहान कणांमध्ये बदलायला मदत करतो.

62. हृदयाची रचना आणि कार्यपद्धती स्पष्ट करा. हृदय चार कप्प्यांचे (डावे आणि उजवे अलिंद आणि निलय) बनलेले असते. ते सतत धडधडत राहून ऑक्सिजनयुक्त रक्त शरीराच्या भागांना पाठवते. ऑक्सिजनविरहित रक्त फुफ्फुसांकडे पाठवून शुद्ध करते.

63. फुफ्फुसांमधून ऑक्सिजन रक्तात कसा मिसळतो? आपण श्वास घेतल्यावर ऑक्सिजन श्वासनलिकेमार्फत फुफ्फुसात जातो. तेथील अल्व्हिओलायमार्फत ऑक्सिजन रक्ताच्या केशिकांमध्ये मिसळतो. रक्तातील हिमोग्लोबिन ऑक्सिजन शोषून घेऊन शरीराच्या भागांना पोहोचवते.

64. मूत्रपिंड शरीरातून टाकाऊ पदार्थ कसे बाहेर टाकतात? मूत्रपिंड रक्त गाळून अतिरिक्त पाणी, मीठ आणि टाकाऊ पदार्थ काढून टाकतात. हे पदार्थ मूत्राच्या रूपात मूत्रमार्गाद्वारे मूत्राशयात पाठवले जातात. त्यानंतर मूत्र नैसर्गिक मार्गाने शरीराबाहेर जाते.

65. त्वचेची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा. त्वचा एपिडर्मिस आणि डर्मिस या दोन भागांपासून बनलेली आहे. ती शरीराचे रोगजंतू, उष्णता आणि जखमांपासून रक्षण करते. त्यात घामाच्या ग्रंथी, संवेदी ग्रंथी आणि रक्तवाहिन्या असतात.

66.हाडे शरीराला कशाप्रकारे आधार देतात? हाडे शरीराला आकार आणि स्थिरता देतात. ती अंतर्गत अवयवांचे रक्षण करतात आणि हालचालीसाठी मदत करतात. हाडांमध्ये रक्तपेशींची निर्मिती होते.

67.मज्जासंस्थेचे मुख्य अवयव कोणते आणि त्यांची कार्ये काय आहेत? मज्जासंस्थेचे मुख्य अवयव मेंदू, मेरुरज्जू आणि मज्जातंतू आहेत. ते शरीराच्या सर्व अवयवांकडून संदेश गोळा करून त्वरित प्रतिसाद देतात. मज्जासंस्था सर्व शारीरिक आणि मानसिक क्रिया नियंत्रित करते.

68.रक्त संचरण प्रक्रिया स्पष्ट करा. हृदय ऑक्सिजनयुक्त रक्त डाव्या निलयातून शरीराच्या अवयवांना पाठवते. ऑक्सिजनविरहित रक्त उजव्या अलिंदात घेऊन पुन्हा फुफ्फुसांना पाठवते. ही प्रक्रिया सतत चालून शरीराच्या सर्व भागांना पोषक तत्वे पुरवली जातात.

69.शरीराचे तापमान नियंत्रित करण्यात त्वचेची भूमिका काय आहे? त्वचेतील घामाच्या ग्रंथी घाम बाहेर टाकून शरीर थंड करायला मदत करतात. त्यामुळे शरीराचे तापमान स्थिर राखले जाते. ती बाह्य तापमानाला शरीराला जुळवून घ्यायला मदत करते.

70.अन्नपचनात यकृताची भूमिका स्पष्ट करा. यकृत पित्त रस (bile) तयार करते. ते चरबीचे पदार्थ पचवण्यासाठी जठर आणि मूत्रपिंडाला मदत करते. पित्तरस चरबीला लहान थेंबांमध्ये विभागते, ज्यामुळे पचन सोपे होते.

चार गुणांची उत्तरे

71.पचनक्रिया प्रक्रिया स्पष्ट करा. अन्न घशातून जठरात जाते. जठरात पेप्सिन नावाचे एन्झाइम प्रथिने पचवते. तेथील हायड्रोक्लोरिक आम्ल अन्नाला साखरेत बदलते. पचलेले अन्न रसाच्या रूपात बदलते. याला "काइम" (Chyme) म्हणतात. त्यानंतर ते लहान आतड्याकडे जाते.

72.हृदयाची रचना आणि रक्त संचरण प्रक्रिया स्पष्ट करा. हृदय चार कप्प्यांचे बनलेले आहे: डावे आणि उजवे अलिंद, डावे आणि उजवे निलय. ते स्नायूंनी बनलेले एक मजबूत अवयव आहे. उजव्या अलिंदातून हृदय ऑक्सिजनविरहित रक्त फुफ्फुसांना पाठवते. तेथून ऑक्सिजनयुक्त रक्त डाव्या अलिंदात घेऊन शरीराच्या भागांना पंप करते. या प्रक्रियेला रक्त संचरण म्हणतात. ते शरीराच्या सर्व भागांना पोषक तत्वे आणि ऑक्सिजन पुरवते.

73.फुफ्फुसांची कार्यपद्धती स्पष्ट करा. आपण श्वास घेताना हवा नाकातून श्वासनलिकेत जाते. तेथून ती फुफ्फुसात जाते. फुफ्फुसात अल्व्हिओलाय नावाचे

लहान फुगे असतात. अल्व्हिओलायच्या आत ऑक्सिजन आणि कार्बन डायऑक्साइडची देवाणघेवाण होते. ऑक्सिजन रक्तात मिसळतो आणि कार्बन डायऑक्साइड बाहेर येतो. अशा प्रकारे श्वसन चालते.

74. मूत्रपिंडामार्फत टाकाऊ पदार्थ बाहेर टाकण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. मूत्रपिंड शक्तिशाली गाळणी अवयव आहेत. ते रक्तातून टाकाऊ पदार्थ, जास्त पाणी आणि मीठ वेगळे करतात. हे टाकाऊ पदार्थ मूत्राच्या रूपात बाहेर टाकतात. मूत्र नलिकेमार्फत मूत्राशयात जाते. तेथे काही काळ साठून नंतर शरीराबाहेर जाते. हे शरीर ताजे आणि निरोगी ठेवते.

75. त्वचेची रचना आणि तिची विविध कार्ये स्पष्ट करा. त्वचा शरीरातील सर्वात मोठा अवयव आहे. ती एपिडर्मिस आणि डर्मिस या दोन मुख्य स्तरांपासून बनलेली आहे. त्वचा रोगजंतू, हानिकारक किरणे आणि जखमांपासून संरक्षण देते. त्यात संवेदी ग्रंथी, घामाच्या ग्रंथी असतात. त्वचा तापमान नियंत्रित करते आणि तापमानाचा समतोल राखते. ती शरीराच्या आंतरेंद्रियांना झाकून त्यांचे रक्षण करते.

76. हाडांची रचना आणि शरीराला मिळणारा आधार स्पष्ट करा. हाडे घन अवयव आहेत, ती शरीराला आकार आणि स्थिरता देतात. ती अंतर्गत अवयवांचे रक्षण करतात. हाडांच्या आत रक्तपेशी निर्मितीची केंद्रेही असतात.

77. मज्जासंस्थेचे प्रमुख अवयव आणि त्यांची कार्ये स्पष्ट करा. मज्जासंस्थेचे मुख्य अवयव मेंदू, मेरुरज्जू आणि मज्जातंतू आहेत. मेंदू सर्व क्रिया नियंत्रित करतो. मेरुरज्जू शरीराच्या इतर भागांकडून मेंदूला संदेश पाठवतो. मज्जातंतू हे संदेश वाहून नेतात. ते संवेदना, हालचाल आणि प्रतिसादासाठी मदत करतात. हे शरीराचे नियंत्रण केंद्र आहे.

78. रक्त संचरण प्रक्रिया आणि तिचे महत्त्व स्पष्ट करा. रक्त संचरण हृदयामार्फत सतत चालणारी प्रक्रिया आहे. ऑक्सिजनयुक्त रक्त हृदय शरीराच्या भागांना पाठवते. ऑक्सिजनविरहित रक्त हृदयात परत येऊन फुफ्फुसात जाते. तेथे ते पुन्हा शुद्ध होऊन ऑक्सिजन घेऊन शरीरात जाते. ही प्रक्रिया शरीराच्या जीवनक्रियासाठी अत्यंत आवश्यक आहे. ती शरीराच्या सर्व भागांना पोषक तत्वे, संप्रेरके आणि तात्पुरती ऊर्जा देते.

79. शरीराचे तापमान नियंत्रित करण्यात त्वचेची भूमिका स्पष्ट करा. त्वचेत स्वेद ग्रंथी असतात. त्या घाम बाहेर टाकून शरीर थंड करतात. त्यामुळे शरीराचे तापमान नियंत्रित राहते. त्वचा बाह्य तापमान ओळखते. ती तापमानातील बदल मेंदूला पाठवते. त्वचा उष्णता नियंत्रक यंत्राप्रमाणे कार्य करते.

80. अन्नपचनात यकृताची भूमिका स्पष्ट करा. यकृत शरीरातील अत्यंत महत्त्वाचा पचन अवयव आहे. ते पित्त रस (bile juice) नावाचा पाचक रस तयार करते. पित्तरस चरबीला लहान तुकड्यांमध्ये विभागते. ते लहान आतड्यात पचनासाठी मदत करते. यकृत विषारी पदार्थ गाळते. ते शरीराच्या शुद्धीकरणात आणि ऊर्जा निर्मितीतही महत्त्वाची भूमिका बजावते.

पाठ-14:

वाहतुकीचे नियम

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडून लिहा (उत्तरे)

1. रस्त्यावरून चालताना कोणत्या बाजूने चालावे?

अ) कोणत्याही बाजूने

ब) डाव्या बाजूने

क) डाव्या आणि उजव्या बाजूने

ड) कुठेही

2. चार रस्ते एकत्र येतात त्या जागेला काय म्हणतात?

अ) चौक (वर्तुळ)

ब) त्रिकोण

क) आयत

ड) समतल

3. सिग्नल दिव्यांमध्ये किती रंग असतात?

अ) ५ **ब) ३**

क) २ ड) ४

4. लाल दिव्याचा संकेत काय दर्शवतो?

अ) थांबा (Stop)

ब) तयार रहा (Get Ready)

क) निघा (Go)

ड) तटस्थ रहा (Be neutral)

5. ॲम्ब्युलन्स वाहनाचा मोफत क्रमांक कोणता आहे?

अ) ११२

ब) १०९८

क) १०८

ड) २११

रिकाम्या जागा भरा (उत्तरे)

6. रस्त्यावर लोकांना ये-जा करण्यासाठी असलेल्या पांढऱ्या पट्ट्यांना झेब्रा क्रॉसिंग म्हणतात.
7. लाल दिवा थांबा असे सूचित करतो.
8. हिरवा दिवा जा असे सूचित करतो.
9. आपण फक्त झेब्रा क्रॉसिंगवरच रस्ता ओलांडला पाहिजे.
10. वाहतूक पोलीस वाहनांच्या हालचालींवर नियंत्रण ठेवतात.
11. पिवळा दिवा तयार रहा असे सूचित करतो.
12. पादचारी म्हणजे पायी चालणारे लोक.
13. वाहतूक सिग्नल रस्ते अपघात टाळण्यास मदत करतात.
14. चार रस्ते मिळण्याच्या जागेला चौक/वर्तुळ म्हणतात.
15. आपण रस्त्याच्या डाव्या बाजूने चालावे.

सत्य किंवा असत्य (उत्तरे)

16.लाल दिवा 'थांबा' असे सांगतो. - सत्य (True)

17.पादचारी कुठेही रस्ता ओलांडू शकतात. - असत्य (False)

18.लाल दिवा लागल्यावर वाहने थांबली पाहिजेत. - सत्य (True)

19.रस्त्यावर खेळणे सुरक्षित आहे. - असत्य (False)

20.वाहतूक दिवे अपघात टाळायला मदत करतात. - सत्य (True)

21.चालत्या वाहनावर चढू शकतो. - असत्य (False)

22.झेब्रा क्रॉसिंग वापरणे सुरक्षित आहे. - सत्य (True)

23.हिरवा दिवा 'जा' असे सूचित करतो. - सत्य (True)

24.बसमध्ये चढताना रांगेत उभे रहावे. - सत्य (True)

25.ट्रेन येत असताना रेल्वे रुळ ओलांडणे सुरक्षित आहे. - असत्य (False)

योग्य जोड्या लावा (उत्तरे)

A	B
अ) झेब्रा क्रॉसिंग	येथून रस्ता ओलांडा
आ) लाल दिवा	थांबा
इ) हिरवा दिवा	जा
ई) पिवळा दिवा	तयार रहा
उ) वाहतूक पोलीस	वाहतूक नियंत्रण करतो
ऊ) हॉर्न वाजवू नका	हॉस्पिटल जवळ आहे
ऋ) डावे वळण	दिशा
ए) हॉस्पिटल झोन	हळू जा

एका वाक्यात उत्तरे

26.प्रश्न: पादचारी मार्गाचा उपयोग काय आहे?

उत्तर: पादचारी सुरक्षितपणे चालण्यासाठी पादचारी मार्ग मदत करतो.

27.प्रश्न: लाल दिव्याचा अर्थ काय आहे?

उत्तर: लाल दिवा दिसल्यावर वाहन थांबवावे.

28.प्रश्न: रस्ता ओलांडताना काय लक्षात ठेवावे?

उत्तर: उजवी-डावी बाजू पाहून निश्चितपणे रस्ता ओलांडावा.

29.प्रश्न: वाहन चालवताना मोबाईल वापरणे योग्य आहे का?

उत्तर: नाही, त्यामुळे धोका होऊ शकतो.

30.प्रश्न: वाहतूक पोलिसांची भूमिका काय आहे?

उत्तर: ते वाहतूक नियंत्रण करून सुरक्षितता राखतात.

31.प्रश्न: रस्त्यावरील चिन्हे का आवश्यक आहेत?

उत्तर: ही चिन्हे वाहन चालकांना दिशा आणि नियम सांगतात.

32.प्रश्न: वाहन चालकांनी कोणते नियम पाळावेत?

उत्तर: त्यांनी वेग मर्यादा, दिवे आणि चिन्हे यांचे पालन केले पाहिजे.

33.प्रश्न: पादचारी पुलाचा उपयोग काय आहे?

उत्तर: रस्ता ओलांडणाऱ्या पादचाऱ्यांसाठी हा सुरक्षित मार्ग आहे.

34.प्रश्न: वाहतुकीचे नियम मोडल्यास काय होऊ शकते?

उत्तर: अपघात आणि दंड होऊ शकतो.

35.प्रश्न: शाळेच्या बसमधून प्रवास करताना काय लक्षात ठेवावे?

उत्तर: व्यवस्थित बसावे आणि खिडकीतून डोकावू नये.

दोन वाक्यात उत्तरे

36. वाहतुकीचे नियम रस्त्यावर शिस्त आणि वाहतुकीची सुव्यवस्था राखायला मदत करतात. नियम पाळल्याने अपघात टाळता येतात. हे वाहनचालक आणि पादचारी यांच्या जीवनाच्या सुरक्षिततेसाठी उपयुक्त आहे.

37. रस्त्यावरील चिन्हे चालकांना पूर्वसूचना, मार्गदर्शन आणि नियम सांगतात. ती वाहन चालवताना स्पष्टता देतात आणि अपघात टाळतात. सुरक्षित वाहतुकीसाठी ती आवश्यक आहेत.

38. पादचारी मार्ग पादचाऱ्यांना रस्त्यावरील इतर वाहनांपासून दूर राहायला मदत करतो. तो पादचाऱ्यांच्या जीवनाच्या सुरक्षिततेसाठी मदत करतो. आणीबाणीच्या परिस्थितीत सुरक्षितपणे जाण्यासाठी तो उपयुक्त आहे.

39. समोरून येणारी वाहने थांबल्यास अपघात टाळण्यासाठी अंतर मदत करते. अचानक ब्रेक लावताना हे खूप उपयुक्त ठरते. हे चालकाला प्रतिसाद देण्यासाठी वेळ देते.

40. ते रस्त्यावर वाहतूक नियंत्रित करतात. वाहतुकीचे नियम अंमलात आणण्याचे काम ते करतात. अपघात किंवा वाहतूक कोंडी झाल्यास ते मदत करतात.

41. नियम मोडल्यामुळे अपघात होऊ शकतात. जीवितहानी किंवा दुखापत होण्याची शक्यता असते. नियम मोडल्याबद्दल दंड आकारला जातो.

42. मुलांनी व्यवस्थित बसावे आणि स्थिर राहावे. खिडकीबाहेर डोके काढू नये किंवा ओरडू नये. चालक आणि वाहकांना सहकार्य करावे.

43. त्यांनी झेब्रा पट्टी वापरून रस्ता ओलांडला पाहिजे. उजवीकडे आणि डावीकडे पाहिल्यानंतरच रस्ता ओलांडावा. मोठ्या व्यक्तीसोबत रस्ता ओलांडणे उत्तम.

44. हे चालकाला वेळेवर प्रतिक्रिया देण्यास मदत करते. अपघात टाळण्यासाठी हे महत्त्वाचे आहे. हे स्वतःच्या आणि इतरांच्या जीवनाच्या सुरक्षिततेसाठी उपयुक्त आहे.

45. शाळा आणि समुदायांमध्ये शिबिरे आयोजित केली जाऊ शकतात. वर्तमानपत्रे, जाहिराती आणि माध्यमांद्वारे जनजागृती केली जाऊ शकते. वाहतूक दिनानिमित्त मुलांमध्ये ज्ञान वाढवता येते.

तीन वाक्यात उत्तरे

46. वाहतुकीचे नियम पाळल्याने रस्त्यावरील अपघात कमी होतात. लोक सुरक्षितपणे त्यांच्या इच्छित स्थळी पोहोचू शकतात. रस्त्यावरील वाहतूक सुरळीत होते आणि वेळेची बचत होते. लोकांमध्ये सामाजिक जबाबदारीची भावना निर्माण होते.

47. पादचारी पूल रस्त्यावरून चालणाऱ्या लोकांसाठी बांधलेले आहेत. बस स्टॉप किंवा शाळांजवळ ते अत्यंत आवश्यक आहेत. पादचारी वाहतुकीच्या मार्गापासून दूर रस्ता ओलांडू शकतात. मुले आणि वृद्धांसाठीही हा एक सुरक्षित मार्ग आहे.

48. नियम मोडल्यामुळे अपघात होण्याची शक्यता वाढते. त्यामुळे जीवितहानी किंवा आर्थिक नुकसान होऊ शकते. रस्त्यावरील वाहतुकीत गोंधळ निर्माण होतो. पोलीस दंड आकारू शकतात आणि परवाना रद्द होऊ शकतो.

49. मुलांनी व्यवस्थित बसावे आणि खेळू नये. बस थांबल्यानंतरच बसमधून उतरावे. बसमध्ये खिडकीबाहेर डोके काढणे चुकीचे आहे. बसमध्ये शिक्षक किंवा मोठ्या व्यक्तीचे पर्यवेक्षण असावे.

50. वाहतूक पोलीस रस्त्यावरील वाहतूक नियंत्रित करतात. ते वाहनांच्या योग्य हालचालीसाठी मार्गदर्शन करतात. अपघाताच्या वेळी ते त्वरित मदत करतात. ते लोकांना वाहतुकीच्या नियमांबद्दल जागरूक करतात.

51. काळजीपूर्वक वाहन चालवल्यास वेळेवर प्रतिक्रिया देणे शक्य होते. वेग नियंत्रण, नियमांचे पालन आणि लक्ष केंद्रित करणे आवश्यक आहे. अनपेक्षित परिस्थिती योग्यरित्या हाताळता येते. हे केवळ स्वतःचेच नव्हे तर इतरांचेही प्राण वाचवते.

52. रस्त्यावरील चिन्हे चालकांना सूचना देणारी चिन्हे आहेत. उदाहरणार्थ, "थांबा" चिन्ह त्वरित थांबण्याचे सूचित करते. "हळू" म्हणजे वेग कमी करणे. ही चिन्हे धोक्यांबद्दल किंवा मार्गातील बदलांबद्दल चेतावणी देतात.

53. पादचारी मार्ग पादचाऱ्यांसाठी तयार केलेला आहे. तो रस्त्याच्या कडेला रस्त्यापेक्षा उंच असतो. तो पादचाऱ्यांना वाहनांच्या रहदारीपासून दूर ठेवण्यास मदत करतो. मुले, वृद्ध आणि अपंग व्यक्तींना याचा अधिक फायदा होतो.

54. मुलांना चांगले नागरिक होण्यासाठी नियम माहित असले पाहिजेत. लहानपणीच शिक्षण दिल्यास ती त्यांची सवय बनते. शाळांमध्ये प्रात्यक्षिक प्रशिक्षण दिले जाऊ शकते. खेळ किंवा व्हिडिओद्वारे त्यांना शिकवता येते.

55. जर आपण नियम पाळले तर इतरही ते पाळण्यास प्रवृत्त होतात. यामुळे सकारात्मक सामाजिक बदल होऊ शकतो. समाजात शिस्त आणि जबाबदारीची भावना वाढते. आपण एक आदर्श बनल्याने पुढच्या पिढीलाही चांगला धडा मिळतो.

चार वाक्यात उत्तरे

57. वाहतुकीचे नियम रस्त्यावरील सुरक्षिततेसाठी आवश्यक आहेत. ते पाळून रस्त्यावरील अपघात कमी करता येतात. नियम चालक, पादचारी आणि इतर वाहनचालकांना मार्गदर्शन करतात. नियम मोडल्यास अपघात होण्याची शक्यता जास्त असते. अपघातांमुळे जीवितहानी, आर्थिक भार आणि मानसिक त्रास होऊ शकतो.
58. पादचारी पूल पादचाऱ्यांना वाहनांच्या रहदारीपासून वाचवतात. ते लोकांना महामार्गावर अडथळा न आणता मजबूत सुरक्षा प्रदान करतात. प्रौढ, मुले आणि ज्येष्ठ नागरिकांसाठी ते विशेषतः उपयुक्त आहेत. पूल वापरल्याने अपघाताचा धोका कमी होतो. पादचाऱ्यांनी फक्त पुलावरूनच रस्ता ओलांडावा.
59. शाळेच्या बसमध्ये मुलांची सुरक्षा महत्त्वाची आहे आणि योग्य नियमांचे पालन केले पाहिजे. मुलांनी बसमध्ये बसलेले असताना सीट बेल्ट लावावा. बस चालकाने नियमांनुसारच वाहन चालवावे. बस थांबवताना मुलांना सुरक्षितपणे उतरण्यासाठी मार्गदर्शन करावे. बसमध्ये आवाज करू नये आणि मुलांचे डोके खिडकीतून बाहेर जाणार नाही याची काळजी घ्यावी.
60. वाहतूक पोलीस रस्त्यावरील वाहतुकीचे नियम लागू करतात. ते वाहन चालकांना मार्गदर्शन करतात. वाहतुकीच्या सुरक्षिततेसाठी ते वाहनांचे नियमित वाटप आणि व्यवस्थापन पाहतात. वाहतूक कोंडीवर नियंत्रण ठेवणे, अपघातस्थळी मदत करणे आणि इतर आपत्कालीन कामे ते करतात.
61. रस्त्यावरील चिन्हे वाहतुकीचे नियम सांगणारे संकेत आहेत. यामध्ये सिग्नल, वेग मर्यादा आणि चेतावणी चिन्हे यांचा समावेश आहे. रस्त्यावरील चिन्हे पाहिल्याने चालकांना पूर्वसूचना मिळण्याची संधी मिळते. चिन्हे पाळल्याने अपघातांची संख्या कमी होते. सर्व वाहनचालक आणि पादचाऱ्यांनी चिन्हांचा आदर केला पाहिजे.

धडा १५: वाहतूक आणि संवाद

योग्य पर्याय निवडा (सोपे)

1. C) वस्तू आणि लोकांची हालचाल
2. B) वाहतुकीचा प्रकार

3. C)रेल्वे कशावर चालते
4. B) वाहतुकीचे साधन
5. C) जलद गतीचं वाहन

रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

6. जुने लोक घोडे, बैल आणि उंट वापरत असत.

7. वाळवंटातील वाहतुकीसाठी **उंट** वापरला जातो.

8. १८५३ मध्ये पहिली रेल्वे **बॉम्बे ते ठाणे** दरम्यान धावली.

9. **अलेक्झांडर ग्रॅहॅम बेल** यांनी टेलिफोनचा शोध लावला.

10. पत्रे पाठवण्यासाठी आपण **टपाल लिफाफे आणि शिक्के** वापरतो.

11. **टेलिफोन** हे दूरवर माहिती पाठवण्यासाठी वापरण्यात येणारे साधन आहे.

12. **मोबाईल फोन** आणि **इंटरनेट** हे आधुनिक संवाद साधने आहेत.

13. आम्ही **पाण्यात जहाजाने** प्रवास करतो.

14. **टेलिव्हिजन** हे माध्यम आहे ज्यावर देशांतर्गत आणि आंतरराष्ट्रीय बातम्या दाखवल्या जातात.

15. टेलिफोनचा शोध **ग्रॅहॅम बेल** यांनी लावला.

बोलून दाखवा (सोपे)

16. चुकीचे

17. बरोबर

18. बरोबर

19. चुकीचे

20. बरोबर

21. बरोबर

22. चुकीचे

23. बरोबर

24. बरोबर

25. चुकीचे

जोडी लावा (सोपे)

A → B

1. पहिली ट्रेन → 1853 मध्ये बॉम्बे ते ठाणे गेली
2. उंट → वाळवंटातील वाहतुकीसाठी
3. ग्रॅहॅम बेल → टेलिफोनचा शोध लावला
4. राईट ब्रदर्स → विमानाचा शोध लावला
5. कुत्रा → वाहतुकीसाठी वापरलेले पहिले प्राणी
6. पत्र → टपालातून पाठवले जातात
7. जहाज → समुद्रमार्गे प्रवास
8. अंतराळयान → अवकाशात उडणारे वाहन
9. टेलिव्हिजन → चित्रपट व बातम्या दाखवतो
10. वृत्तपत्र → दररोजच्या बातम्या प्रकाशित करतो

एक गुणाचे प्रश्न (सोपे)

26. वाहतूक म्हणजे काय?

→ लोक व वस्तू एक ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी हलवणे.

27. वाहतुकीची महत्त्वाची साधने कोणती?

→ जमीन, पाणी व हवाई वाहतूक.

28. वाहतुकीचा महत्त्वाचा उद्देश काय आहे?

→ एक ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी जाणे व वस्तू वाहून नेणे.

29. जमिनीवरील वाहतुकीचे उदाहरण द्या.

→ बस किंवा सायकल.

30. हवाई वाहतूक केव्हा उपयोगी आहे?

→ दूरवर लवकर जाण्यासाठी.

31. जल वाहतुकीचे उदाहरण द्या.

→ जहाज किंवा होडी.

32. तुमच्या घरी पत्रे कोण पोहोचवतो?

→ पोस्टमन.

33. दूर अंतरावर बोलण्यासाठी कोणते संवाद साधने वापरतो?

→ टेलिफोन किंवा मोबाईल फोन.

34. मजकूर जलद पाठवण्याचे साधन कोणते?

→ इंटरनेट किंवा एसएमएस.

35. पार्सल जलद पाठवण्याचे साधन कोणते?

→ कुरिअर सेवा किंवा स्पीड पोस्ट.

दोन गुणांचे प्रश्न:

36. वाहतुकीचे प्रकार सांगा:

→ जमीन, पाणी, आणि हवाई वाहतूक.

37. संवाद उपकरणे सांगा:

→ टेलिफोन, मोबाईल फोन, टीव्ही, रेडिओ, इंटरनेट.

38. जमिनीवरील वाहनांची उदाहरणे:

→ कार, बस, ट्रेन, सायकल, स्कूटर.

39. पाण्यावर चालणाऱ्या वाहनांची उदाहरणे:

→ होड्या, जहाजे, स्टीमर.

40. हवेत उडणाऱ्या वाहनांची उदाहरणे:

→ विमान, हेलिकॉप्टर, जेट.

41. आपण पत्रे का लिहितो?

→ दूरच्या लोकांना संदेश पाठवण्यासाठी.

42. आपण टेलिफोन का वापरतो?

→ जवळ नसलेल्या लोकांशी बोलण्यासाठी.

43. इंटरनेटचे उपयोग काय आहेत?

→ संदेश पाठवणे, व्हिडीओ पाहणे, शिकणे, गेम खेळणे.

44. रोड सेफ्टी आठवडा कधी साजरा होतो?

→ जानेवारी महिन्यात.

45. विजेच्या साधनांपासून काळजी का घ्यावी?

→ कारण ते झटके देऊ शकतात किंवा आग लागू शकते.

तीन गुणांचे प्रश्न:

46. तुमच्या भागात प्राणी कोणत्या कामासाठी वापरले जातात?

→ बैल नांगरणीसाठी, गाढव सामान वाहण्यासाठी, उंट किंवा बैलगाडी वाहतुकीसाठी वापरतात.

47. हवाई व जमिनीवरील वाहतूक यातील फरक:

→ हवाई वाहतूक वेगवान आणि महाग आहे. जमिनीवरील वाहतूक हळू आणि स्वस्त आहे.

48. वाहतुकीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या प्राण्यांची काळजी कशी घ्यावी?

→ त्यांना चांगले अन्न व पाणी द्यावे, जास्त काम करू नये, आणि प्रेमाने वागवावे.

49. वृत्तपत्राचे महत्त्व काय?

→ ते दररोज बातम्या देतात, जगात काय घडते हे कळते, आणि आपले वाचन सुधारते.

50. तुमच्या आणि तुमच्या मित्र-परिवाराकडून वापरले जाणारे संवाद माध्यम:

→ मोबाईल फोन, इंटरनेट, टीव्ही, पत्र.

51. संवादाची तीन साधने आणि त्यांचा उपयोग:

→ टेलिफोन: बोलण्यासाठी

→ टीव्ही: बातम्या व शो पाहण्यासाठी

→ वृत्तपत्र: रोजच्या घडामोडी वाचण्यासाठी

52. जलदगती ट्रेन म्हणजे काय आणि त्या कशा उपयोगी आहेत?

→ एक्सप्रेस किंवा बुलेट ट्रेन वेगाने चालतात आणि दूरवर लवकर पोहोचण्यास मदत करतात.

53. अंतराळयान कसे उपयुक्त आहे?

→ ते आपल्याला अवकाशाचे अध्ययन, उपग्रह प्रक्षेपण, आणि ग्रहांचा अभ्यास करण्यास मदत करतात.

54. ग्रामीण भागातील वाहतूकची साधने:

→ बैलगाड्या, सायकली, ट्रॅक्टर, बस.

55. पोस्ट ऑफिसच्या भेटीचे वर्णन द्या:

→ मी वडिलांसोबत गेलो. आम्ही टपाल पेट्या, शिक्के, आणि पार्सल पाहिले. पोस्टमनने पत्र कसे पाठवले जाते हे समजावले.

धडा १६: बदलती कुटुंबे

☑ योग्य पर्याय निवडा (सोपे)

1. B) वडील
2. B) लहान कुटुंब
3. C) आजी
4. D) वरील सर्व
5. A) मतभेद

✎ रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

6. रामय्या आणि राजम्मा यांना **चार** मुले आहेत.
7. गोपीला नवीन **नोकरी** मिळाली आणि तो आपल्या कुटुंबासोबत शहरात गेला.
8. पिंकी **बंगळुरू** ला उच्च शिक्षणासाठी जात आहे.
9. शीला **रमेश** शी लग्न करते आणि नंतर नवीन कुटुंबात राहते.
10. सुरेश आणि राधिकाच्या कुटुंबात नवीन **बाळ** जन्माला येते.
11. काही कुटुंब सदस्य वेगवेगळ्या कारणांसाठी **स्थलांतर** करतात.
12. कुटुंब वृक्ष **भूतकाळ आणि वर्तमान** पिढ्या दर्शवतो.
13. मोठी कुटुंबे कधी कधी अनेक कारणांमुळे **अणुकुटुंबात** रूपांतरित होतात.
14. जिथे अनेक पिढ्या एकत्र राहतात, अशा कुटुंबाला **संयुक्त कुटुंब** म्हणतात.
15. लोकरू गावात एका मोठ्या कुटुंबात **आठ** सदस्य आहेत.

☑ बरोबर की चूक (सोपे)

16. चूक

17.बरोबर

18.चूक

19.बरोबर

20.बरोबर

21.चूक

22.बरोबर

23.बरोबर

24.चूक

25.बरोबर

🔄 जुळवा (सोपे)

A	**B**
a. गोपी	B. नवीन नोकरी मिळाली आणि कुटुंबासोबत गेला

A	B
b. पिंकी	A. उच्च शिक्षणासाठी शहरात जात आहे
c. सुरेशच्या कुटुंबातील नवीन सदस्य	D. मूल
d. शीला	C. रमेशशी लग्न करणे
e. मोठे कुटुंब	F. अनेक पिढ्या एकत्र राहतात
f. स्थलांतराची कारणे	E. काम, शिक्षण, लग्न
g. कुटुंब वृक्ष	H. कुटुंबातील सदस्यांचे नाते दाखवते
h. कुटुंबातील बदलाचे कारण	J. असमाधान, नवीन मागण्या
i. लहान कुटुंब	G. असमाधानामुळे कुटुंबातील सदस्य कमी होणे
j. सलीमचे कुटुंब	I. नवाज आणि नसिबा ही दोन मुले आहेत

एक गुणाचे प्रश्न (सोपे)

27. **अणुकुटुंब म्हणजे काय?**

एक छोटे कुटुंब जेथे आई-वडील आणि त्यांची मुले असतात.

28. **संयुक्त कुटुंब म्हणजे काय?**

मोठे कुटुंब जिथे अनेक सदस्य आणि पिढ्या एकत्र राहतात.

29. **लहान कुटुंबे वाढण्याची कारणे कोणती?**

नोकरी, शिक्षण, आणि शहरांकडे स्थलांतर.

30. **अणुकुटुंबाची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती?**

कमी सदस्य आणि साधं जीवन.

31. **संयुक्त कुटुंबाची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती?**

अनेक सदस्य एकत्र राहतात आणि जबाबदाऱ्या वाटून घेतात.

32**. कुटुंब कसे बदलत आहे?**

लोक वेगळे राहू लागतात, नोकरी मिळवतात, किंवा लग्न करून नवीन कुटुंब तयार करतात.

33. **कुटुंबातील मुलांची भूमिका काय आहे?**

वृद्धांना मदत करणे, चांगल्या सवयी शिकणे, आणि सर्वांचा सन्मान करणे.

34. **ग्रामीण भागात कोणत्या प्रकारचे कुटुंब जास्त दिसते?**

संयुक्त कुटुंबे.

35. **संयुक्त कुटुंबात किती सदस्य असतात?**

साधारणतः पाच किंवा सहा पेक्षा अधिक सदस्य असतात.

36. **समाजात कुटुंबातील बदलाचा काय परिणाम होतो?**

कुटुंबे लहान होतात आणि मुलांना कमी आधार मिळतो.

दोन गुणांचे प्रश्न

37. **अणुकुटुंब आणि संयुक्त कुटुंब यामधील फरक:**

- अणुकुटुंब लहान असते, त्यात आई-वडील आणि मुले असतात.

- संयुक्त कुटुंब मोठे असते, त्यात आजी-आजोबा, काका-काकू, मामा, मावस, इ. असतात.

38. **बदलणारी कुटुंबे समाजावर कसा परिणाम करतात?**

लहान कुटुंबांमध्ये आधार कमी असतो आणि लोक एकटे पडतात.

39. **अणुकुटुंबाचे उदाहरण:**

वडील, आई आणि एक मूल एकत्र राहत आहेत.

40. **संयुक्त कुटुंबाचे फायदे:**

प्रेम, आधार, कामाची विभागणी, आणि चांगल्या सवयी शिकवल्या जातात.

41. **अणुकुटुंब वाढण्याची कारणे:**

नोकऱ्या, शहरी जीवन, शिक्षण, आणि जागेचा अभाव.

42. **संयुक्त कुटुंबातील मुलांसाठी अडचणी:**

कमी गोष्टी मिळतात, सगळ्यांसोबत समायोजन करावे लागते.

43. **प्रत्येकजण संयुक्त कुटुंबात एकत्र कसा राहतो?**

काम, पैसा, आणि मदत एकत्र वाटून घेतात.

44. **शहरी भागात कोणत्या प्रकारचे कुटुंब सामान्य आहे?**

अणुकुटुंब.

45. **बदलत्या कुटुंबांमुळे नात्यांवर काय परिणाम होतो?**

नाती कमकुवत किंवा दूर जाऊ शकतात.

46. **बदलणाऱ्या कुटुंबांमध्ये संवाद कसा होतो?**

बोलणे कमी होते आणि मोबाईल/संदेशाचा जास्त वापर होतो.

तीन गुणांचे प्रश्न

47. **अणुकुटुंब आणि संयुक्त कुटुंब यामधील फरक:**

- संयुक्त कुटुंबात अनेक लोक असतात आणि जबाबदाऱ्या वाटून घेतल्या जातात.
- अणुकुटुंब लहान असते आणि त्यामध्ये कमी वाटणी असते.
- दोन्ही कुटुंबात प्रेम असते पण वेगवेगळ्या प्रकारे.

48. **बदलणाऱ्या कुटुंब पद्धती समाजावर काय परिणाम करतात?**
लोक दूर जातात, मुले आजी-आजोबांना मिस करतात, आणि घरात कमी आधार मिळतो.

49. **संयुक्त कुटुंबात सहकार्याचे महत्त्व:**
सर्वजण एकमेकांना मदत करतात. आजी-आजोबा शिकवतात, पालक कमावतात, मुले अभ्यास करतात – त्यामुळे कुटुंब मजबूत होते.

50. **विभागलेल्या कुटुंबात प्राथमिक जबाबदाऱ्या:**
प्रत्येक व्यक्तीला स्वतःच जेवण बनवावे लागते, काम करावे लागते, स्वच्छता करावी लागते आणि सर्व काही एकटेच करावे लागते. जीवन व्यस्त आणि कधी कधी तणावपूर्ण होते.

51. **बदलणाऱ्या कुटुंबांमध्ये सामाजिक विकासावर काय परिणाम करतो?**
आई-वडिलांकडून मिळणारा आधार, प्रेम, शिक्षण आणि वेळ यामुळे मुलांचा चांगला सामाजिक विकास होतो.

चार गुणांचे प्रश्न

52. अणुकुटुंब वि. संयुक्त कुटुंब – फायदे आणि तोटे:

◈ **अणुकुटुंब:**

फायदे: अधिक गोपनीयता, निर्णय घेणे सोपे.

तोटे: कमी आधार, पालकांवर जास्त कामाचा ताण.

◈ **संयुक्त कुटुंब:**

फायदे: प्रेम, मदत, जबाबदाऱ्या वाटून घेणे.

तोटे: कमी गोपनीयता, सर्वांशी जुळवून घ्यावे लागते.

53. नागरीकरण आणि रोजगार कुटुंबपद्धतीत कसे बदल घडवतात?

लोक नोकरीसाठी शहरात जातात, छोट्या घरांमध्ये राहतात आणि अणुकुटुंब तयार होतात. वडीलधारी मंडळी गावी राहतात.

54. बदलत्या कुटुंबांमध्ये मुलांचे भवितव्य:

मुलांना एकटं वाटू शकतं, त्यांना अधिक काळजी आणि पालकांकडून मूल्ये शिकवणे आवश्यक असते. समाजाने त्यांना आधार दिला पाहिजे.

55. संयुक्त कुटुंबातील सहकार्य नात्यांमध्ये घट्टपणा कसा आणतो?

सदस्य कामांची विभागणी करतात, सण एकत्र साजरे करतात, गरज पडल्यास मदत करतात आणि मूल्ये शिकवतात. यामुळे प्रेम व एकता निर्माण होते.

56. विभागलेल्या कुटुंबातील जबाबदाऱ्या आणि जीवनशैलीवरील परिणाम:

लहान कुटुंबांमध्ये काम वाढते. पालक अधिक काम करतात, मुलांना कमी वेळ मिळतो. कुटुंब व्यस्त होतं आणि अनेकदा थकलेलं असतं.

धडा-१७ घर ही पहिली शाळा आहे

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा (उत्तरे)

1. हिंदू धर्माचे पवित्र ग्रंथ

अ) कुराण

ब) बायबल

क) त्रिपिटक

ड) **भगिद्गीता**

2. ख्रिश्चन धर्माचे संस्थापक

अ) **येशू ख्रिस्त**

ब) श्री राम

c) विष्णू

ड) मुहम्मद पैगंबर

3. हा एक हिंदू सण आहे.

अ) रमजान

ब) ख्रिसमस

c) **दसरा**

ड) गुड फ्रायडे

4. हा इस्लामचा पवित्र ग्रंथ आहे.

अ) रामायण

ब) बायबल

c) महाभारत

D)**कुराण**

5. बौद्ध धर्माचे संस्थापक

अ) **गौतम बुद्ध**

ब) महावीर

क) येशू ख्रिस्त

D)श्रीकृष्ि

रिकाम्या जागा भरा - उत्तरे

6 धर्म, संस्कृती

7 पित्या, प्रार्थना कर

8 मंदिर/चर्च/मशीद, प्रार्थना

9आयडीजी/सीपी वंदी

10 प्रेम, आदर

11 घरकाम/घरकाम

12 सण

13 दयाळूपणा, दया

सेट लिहा (उत्तरे)

अ	ब
रझिया आणि आई	घरी प्रार्थना करतो
पवित्राचे वडील	ते दररोज पूजा करता
पवित्राची आई	घर सजवतो आणि गोष्टी सांगतो
जॉनचे कुटुंब	चर्चमध्ये जातो आणि प्रार्थना करतो.
गांधीजी	कुटुंबाकडून शिकलेल्या मूल्यांद्वारे सामाजिक सुधारणा
पवित्राला वडील	मुलांना पुस्तके आणि पेन आणतात.
पहिला मुलगा	एक दुःखी व्यक्ती आणि वाईट व्यक्तिमत्व असलेली व्यक्ती
चंद्रण्णा	रस्त्याच्या मधोमध असलेल्या घरात गेला आणि त्याला पाणी पिण्याची संधी मिळाली.

खरे किंवा खोटे - उत्तरे

12 खरे

13 खरे

14 चुकीचे / खोटे

15 खरे

16 खरे

17 खरे

18 चुकीचे/ खोटे

19 खरे

एक मार्क - उत्तरे

23 मुलांचे पहिले शिक्षक त्यांचे पालक असतात.

24 पवित्राचे कुटुंब रविवारी एकत्र जेवते.

25 रझियाचे कुटुंब शुक्रवारची नमाज अदा करते.

26 योहान शिकवतो की पित्याने सर्वांशी नम्रतेने आणि प्रेमाने वागले पाहिजे.

27 सर्व धर्म प्रेम आणि आदर यावर भर देतात.

28 कुटुंब म्हणजे प्रेम आणि आधार वाटून घेणाऱ्या लोकांचा एक छोटासा गट.

29 रझियाची आई तिला एक गोष्ट सांगते.

30 जैन पारंपारिकपणे शाकाहारी आहार घेतात.

दोन मार्क - उत्तरे

31 माझे कुटुंब दररोज प्रार्थना करते. माझे वडील दिवा लावतात आणि देवाला फुले अर्पण करतात.

32 कुटुंबातील सदस्य घराची साफसफाई, स्वयंपाक, कपडे धुण्यास मदत करतात. उदाहरणार्थ, मी झाडांना पाणी देतो.

33 वडील आपल्याला मित्र आणि वडीलधाऱ्यांशी प्रेमाने वागण्यास सांगतात.

34 माझे कुटुंब दिवाळी/ख्रिसमस/ईद साजरे करते. आम्ही घर स्वच्छ करतो, सजवतो आणि खास जेवण खातो.

35 आमच्या कुटुंबातील वडीलधारी मंडळी आमच्या परिसरातील मुलांना वाचायला शिकवून समाजाला मदत करतात.

36 गांधीजींनी सर्वांना सत्य, दया, करुणा आणि आदर याबद्दल सांगितले.

37 या मूल्यांनी गांधीजींना स्वातंत्र्यलढ्यात आणि समानतेच्या लढ्यात मदत केली.

38 मला शिक्षक व्हायचे आहे कारण मला मुलांना वाचायला शिकवायला आवडते.

39 समाजातील मुलांना चांगले शिक्षण देण्यास मदत करणे हे माझे स्वप्न आहे.

40 पहिल्या मुलाने चंद्रण्णावर रागाच्या भरात असे वागले.

41 मला दुसऱ्या मुलाचे वर्तन आवडले कारण तो मदतगार आणि दयाळू होता.

तीन गुण- उत्तरे

42 दिवाळीत आपण दिवे लावतो, नाताळात झाडे सजवतो आणि ईदच्या वेळी मिठाई वाटतो.

43 डॉक्टर त्यांच्या कुटुंबियांकडून मिळालेल्या शिक्षणातून गरिबांना मोफत औषध आणि आरोग्य शिक्षण देतात.

44 आईच्या वनस्पतींवरील प्रेमाचे अनुकरण करून, मुलांनी झाडे लावली आणि वातावरण हिरवेगार ठेवले.

45 पहिल्या मुलाने वाईट वागले. दुसऱ्या मुलाने वेगळ्या प्रकारे मदत केली.

46 महात्मा गांधीजींनी सत्य, दया आणि सहिष्णुता शिकली.

47 मेजर जनरल करिअप्पा यांनी हे खूप काही शिकले, आदर आणि धैर्य.

चार मार्क - उत्तरे

48 माझ्या कुटुंबात मी शिकलेले प्रेम, आदर आणि प्रामाणिकपणा यांचा माझ्या वर्तनावर आणि ध्येयांवर परिणाम झाला. उदाहरण: मी नेहमीच माझ्या मित्रांना मदत करतो.

49 पहिला मुलगा रागाने ओरडला कारण तो निर्दयी होता. दुसऱ्या मुलाने मदत केली कारण तो वचनबद्ध होता. चंद्रण्णा दुसऱ्या मुलाचे वागणे मला आवडले. या कथेतून आपण शिकतो की आपण प्रेमाने आणि मदतीने वागले पाहिजे.

50 पवित्राचे कुटुंब मंदिरात जाते, रझियाचे कुटुंब मशिदीत जाते, जॉनचे कुटुंब चर्चमध्ये जाते. धर्म वेगवेगळे असले तरी ते एकत्र प्रेम आणि आदर शिकवतात.

51 मला डॉक्टर व्हायचे आहे कारण मी रुग्णांच्या आरोग्याचे रक्षण करू शकतो. यामुळे समाजाला मदत होईल. कौटुंबिक मूल्ये प्रामाणिकपणा, प्रेम, वाटणी आणि आदर शिकवून समाजात सकारात्मक बदल घडवून आणतात. उदाहरणार्थ, जर आपण अन्न वाटून घेतले तर प्रत्येकजण आनंदी आणि उपासमारीपासून मुक्त होऊ शकतो.

धडा-१८

प्रत्येकजण अद्वितीय आहे

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा.

(उत्तरे)

१. एखाद्या व्यक्तीचे वेगळेपण काय असते?

अ) एखाद्या व्यक्तीचा व्यवसाय

ब) **व्यक्तीचे व्यक्तिमत्व**

क) व्यक्तीचे वय

ड)एखाद्या व्यक्तीचे वजन

२. एखाद्या व्यक्तीचे गुणधर्म कशातून येतात?

अ) आचरण

ब) शिक्षण

क) शिलात्मा

ड) **अनुभव**

३. आपण वैशिष्ट्ये कशी ओळखू शकतो?

)

b) निरीक्षण करा

c) **पहा**

ड) चौकशी करा

४. एखाद्या व्यक्तीचे कौशल्य कोणत्या वयात ओळखता येते?

अ) वृद्धापकाळ

ब) **तरुण**

सी) बालपण

५. कन्नड चित्रपटसृष्टीत कधीही न ऐकलेला असूनही अद्भुत अभिनय करणारा अभिनेता

अ) **बालकृष्ण**

ब) डॉ. राजकुमार

क) डॉ. विष्णुवर्धन

ड) शंकरनाग

रिकाम्या जागा भरा उत्तरे

6 चित्रकला

7 गाण्याची स्पर्धा

8 नाटक

9 नाटक

10 दादासाहेब फाळके

11 जय भारत जननी तनुजाते

12 कदंब युद्ध

13 हिंदुस्थानी

14 बहिरा

15 ब्रुला लिव्ही

16 सांकेतिक/सांकेतिक भाषा

17 भारतरत्न

खरी किंवा खोटी उत्तरे

18 चुकीचे

19 खरे

20 खरे

21 चुकीचे

22 खरे

23 चुकीचे

24 खरे

25 चुकीचे

26 खरे

27 खरे

28. जुळवा (जोड्या लावा)

A	B
राजा	क्ले मॉडेलिंग स्पर्धा
लता	चित्रकला स्पर्धा
रीतां	गायन स्पर्धा
मोहमद	नाट्य स्फूर्त

कुवेम्पु	जया भारत जननीया तनुजाते
डॉ. राजकुमार	दादासाहेब फाळके पुरस्कार विजेते ई
गंगूबाई हनगल	हिंदुस्थानी संगीतात प्रसिद्ध असलेले एच
कित्तूर राणी चेन्नम्मा	घोडेस्वारी आणि तलवारबाजी शिकले
सर एम. विश्वेश्वरय्या	भारत रत्न पुरस्कार पदकध
थॉमस अल्वा एडिसन	इलेक्ट्रिक बल्ब

एका मार्काने उत्तर दिले

29 शाळेचा वार्षिक कार्यक्रम

30 लता

31 चित्रकला

32 कुंपू

33 विद्युत इमारत

34 बाला लिपी

35 कित्तूर राणी चेन्नम्मा

36 डॉ. राजकुमार

दोन मार्कांची उत्तरे

37 रीटाचा आवाज सुंदर आहे. मोहम्मद नाटकांमध्ये चांगला अभिनय करतो.

38 माझा मित्र गाण्यात चांगला आहे. दुसरा एक चित्र काढण्यात चांगला आहे.

39 माझी आई दयाळू आहे, माझे वडील मेहनती आहेत.

40 डॉ. राजकुमार हे एक कुशल अभिनेते आणि गायक आहेत,

41 कुवेंपू - कवी: डॉ. राजकुमार - अभिनेता आणि गायक.

तीन मार्कांची उत्तरे

42 एडिसनच्या कथेतून आपण शिकतो की जर आपण चिकाटीने प्रयत्न केले तर आपल्याला यश मिळेल.

43 बोलणे आणि ऐकणे या समस्या असलेले लोक सांकेतिक भाषेचा वापर करतात.

44 आपण सहान आणि भूती यांच्याशी समानतेने वागले पाहिजे, एकमेकांना मदत केली पाहिजे.

45 कुवेम्पू यांनी कविता लिहिल्या, राज्यगीत रचले आणि ते कन्नड भाषेचे एक महान कवी होते.

46 गंगूबाई हनगल एक प्रसिद्ध गायिका म्हणून वाढल्या, त्यांना त्यांच्या कुटुंबाने आणि शिक्षकांनी प्रोत्साहन दिले.

चार मार्कांची उत्तरे

47. लता आणि तिच्या मैत्रिणी:

लता चित्र काढण्यात कुशल आहे,

रीता गाण्यात चांगली आहे.

राजू क्ले मॉडेल बनवतो.

तो मोहम्मदला नाटकात काम करण्याचा सल्ला देतो.

48. प्रसिद्ध व्यक्तिमत्वावरील परिच्छेद (कुवेम्पू 23दाहरण):

कुवेम्पू यांना लहानपणापासूनच वाचन आणि लेखनाची आवड होती. ते मोठे झाल्यावर एक प्रसिद्ध कन्नड कवी झाले. त्यांनी "जया भारत जननीय्य तनुजाते" हे गाणे लिहिले. त्यांना अनेक पुरस्कार मिळाले आहेत.

49. **मित्रांची यादी तयार करा:**

मित्राचे नाव.		प्रतिभा
अनु.	गाते	ती छान गाते
राहुल	चित्रकला	तो सुंदर चित्रे काढतो.
मीना.	नृत्य.	ती सुंदर नाचते.
रवी.	कथाकथन.	तो आकर्षक कथा सांगतो.

50. विशेष गरजा असलेल्या मुलांशी कसे वागावे: आपण त्यांच्याशी दयाळूपणे आणि संयमाने वागले पाहिजे. आपण त्यांच्याशी सांकेतिक भाषेतून किंवा सोप्या शब्दांत बोलू शकतो. आपण त्यांना समान म्हणून पाहिले पाहिजे आणि त्यांना प्रोत्साहन दिले पाहिजे.

Lesson 19 –

व्यवसाय - त्याचे महत्त्व (सोप्या प्रश्नांसाठी):

योग्य पर्याय निवडा (सोपे)

1. C) आजारी

2. A) मजूर

3. D) दात

4. C) शिक्षक

5. C) पोस्टमन

योग्य उत्तर लिहा (सोपे)

6. व्यवसायांमध्ये

7. कापडापासून

8. दंडनीय

9. चन्नपटण

10. कामावर

11. जबाबदारी

12. सुतार

13. आरोग्य

14. ब्रीज

15. शेती

खरे की खोटे सांगा (सोपे)

16. खोटे

17. खरे

18. खोटे

19. खोटे

20. खरे

21. खरे

22. खोटे

23. खरे

24. खोटे

25. खरे

जोड्या लावा (सोपे)

(व्यवसाय)	(कामाचे वर्णन)
a) सुतार	लाकडापासून टेबल व खुर्च्या बनवतो
b) शेतकरी	सर्वांसाठी अन्न उगम करतो
c) डॉक्टर	रुग्णांवर उपचार करतो
d) शिक्षक	विद्यार्थ्यांना शिकवतो
e) नर्तकी	नृत्य सादर करते
f) फुलवाला	फुले विकतो
g) पोलीस	कायदा व सुव्यवस्था राखतो
h) ड्रायव्हर	वाहन चालवतो
i) पोस्टमन	पत्रांचे वितरण करतो

j) शिंपी   कपडे शिवतो

प्रश्नोत्तर - एक गुणाचे प्रश्न (सोपे)

27. माझ्या वडिलांचा व्यवसाय शेतकरी / वाहनचालक / शिक्षक आहे. (योग्य कोणताही व्यवसाय ग्राह्य)

28. चन्नपटण हे लाकडी खेळणी व बाहुल्यांसाठी प्रसिद्ध आहे.

29. 14 वर्षाखालील मुलांना कामावर ठेवू नये.

30. शेती / सुतारकाम / मडकी बनवणे (रामणहळ्ळीतील कोणताही एक व्यवसाय)

31. कर्नाटक स्थापत्यकला मंदिरांसाठी आणि लाकडी हस्तकलेसाठी प्रसिद्ध आहे.

32. शिंपी आपले कपडे शिवतो.

33. शेतकरी शेतात बी पेरतो.

प्रश्नोत्तर - दोन गुणांचे प्रश्न

34. आपण शिकतो की प्रत्येक काम महत्त्वाचे असते. प्रत्येकाच्या कामाचा आदर केला पाहिजे.

35. डॉक्टर - आजारी लोकांवर उपचार करतो. शेतकरी - पिके व अन्न पिकवतो.

36. आरोग्य समस्या आणि शिक्षण न मिळणे - ह्या काम करणाऱ्या मुलांच्या समस्या आहेत.

37. शेतकरी कापूस पिकवतो. शिंपी कपडे शिवतो.

38. प्रत्येक काम महत्त्वाचे असते. लोक एकमेकांना त्यांच्या कामातून मदत करतात.

प्रश्नोत्तर - तीन गुणांचे प्रश्न

39. हत्तीने प्रथम शिंपीला भेट दिली, मग शेतकऱ्याला, त्यानंतर विणकराला आणि शेवटी दुकानदाराला भेट दिली.

40.

- शेतकरी: शेतात अन्नधान्य पिकवतो.
- डॉक्टर: आजारी लोकांवर उपचार करतो.
- शिक्षक: शाळेत विद्यार्थ्यांना शिकवतो.

41. एक व्यवसाय दुसऱ्यावर अवलंबून असतो. उदाहरणार्थ, शिंपीला विणकराने बनवलेले कापड लागते. त्यामुळे सर्व कामे परस्परावलंबी आहेत.

42.

- शेतकरी कापूस पिकवतो.
- विणकर कापड तयार करतो.
- शिंपी शर्ट शिवतो.

43.

- सरकार मोफत शिक्षण देते.
- ब्रीज शाळा स्थापन केल्या आहेत.
- बालकामगार थांबवण्यासाठी कायदे बनवले आहेत.

प्रश्नोत्तर - चार गुणांचे प्रश्न

44. हत्तीने शिंपी, शेतकरी, विणकर आणि दुकानदाराला भेट दिली. त्याला शर्ट शिवण्यासाठी मदतीची गरज होती.

45.1. शेतकरी

2. डॉक्टर

3. शिक्षक

4. शिंपी

5. सुतार

6. ड्रायव्हर

7. पोलीस

8. पोस्टमन

9. दुकानदार

10. नर्तकी

46. हत्तीच्या गोष्टीतून आपण शिकतो की प्रत्येक काम मूल्यवान आहे आणि लोक एकमेकांवर अवलंबून असतात. प्रत्येक व्यवसायाचा आदर केला पाहिजे.

47.

- शाळेसाठी वेळ नसणे
- आरोग्याच्या समस्या
- कमी उत्पन्न
- विश्रांती व खेळासाठी वेळ नसणे

48. प्रत्येक व्यवसाय समाजासाठी उपयुक्त असतो. शेतकरी अन्न पिकवतो, शिक्षक शिक्षण देतो, डॉक्टर आरोग्य राखतो. सर्व व्यवसाय एकमेकांना पूरक आहेत.

49. कर्नाटक शेती, चंदन शिल्पकला, रेशीम विणकाम आणि लाकडी खेळण्यांसाठी प्रसिद्ध आहे. हे व्यवसाय अनेक लोकांद्वारे केले जातात व राज्याला खास बनवतात.

पाठ २०:

सण - एक आनंद

बरोबर उत्तर निवडा (सोपे)

1. सी) बंगलोर

2. डी) इंडियन रोलर (भारतीय निळकंठ)

3. बी) दसरा

4. अ) कन्नड

5. सी) जास्वंद

रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

6. १५ ऑगस्ट १९४७

7. स्वातंत्र्य दिन

8. २६ जानेवारी

9. २ ऑक्टोबर

10. १ नोव्हेंबर

11. तीन

12. चार

13. जन गण मन

14. जय भारत जननीय तनुजाते

15. आंबा

खरे की खोटे सांगा (सोपे)

16. खरे

17. खोटे

18. खरे

19. खरे

20. खोटे

21. खोटे

22. खरे

23. खरे

24. खोटे

25. खोटे

जोड्या लावा (सोपे)

A B

a. प्रजासत्ताक दिन	२६ जानेवारी
b. स्वातंत्र्य दिन	१५ ऑगस्ट
c. कन्नड राज्योत्सव	१ नोव्हेंबर
d. गांधी जयंती	२ ऑक्टोबर
e. राष्ट्रीय चिन्ह	चार सिंह
f. राष्ट्रगीत	"जन गण मन"
g. राष्ट्रीय पक्षी	मोर
h. राष्ट्रीय ध्वज	मध्ये चक्र असलेले तीन रंग
i. राष्ट्रीय फळ	आंबा
j. राष्ट्रीय प्राणी	वाघ

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (प्रत्येकी १ गुण - सोपे)

27. १५ ऑगस्ट

28. २६ जानेवारी

29. सत्यमेव जयते

30. पिवळा आणि लाल

31. कमळ

32. जवाहरलाल नेहरू

33. जन गण मन

34. तीन सिंह दिसतात

35. सांबराची झाडे

36. मोर

प्रत्येकी २ गुणांचे प्रश्न

37 राष्ट्रीय सण संपूर्ण भारतभर साजरे केले जातात.

उदाहरणे: स्वातंत्र्य दिन आणि प्रजासत्ताक दिन.

38.देश म्हणजे सीमारेषा असलेला एक भौगोलिक भाग असतो.

राष्ट्र म्हणजे समान संस्कृती आणि भाषा असलेल्या लोकांचा समूह असतो.

39.राष्ट्रीय ध्वज - यामध्ये तीन रंग आणि मध्ये एक चक्र असते. ते शांती, ताकद आणि प्रगतीचे प्रतीक आहे.

राष्ट्रगीत - हे देशप्रेम आणि आदर व्यक्त करण्यासाठी गायले जाते.

40.आपण राष्ट्रगीत गाताना स्थिर उभे राहिले पाहिजे, आदर दाखवला पाहिजे, आणि योग्य पद्धतीने गावे लागते.

41.राज्य प्राणी: भारतीय हत्ती

राष्ट्रीय प्राणी: वाघ

42.चित्रकला स्पर्धा घेतल्या जातात.

सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर केले जातात.

३ गुणांचे प्रश्न

43.भारताचे राष्ट्रीय चिन्ह हे चार सिंहांचे आहे.

हे शौर्य, ताकद आणि सत्याचे प्रतीक आहे.

ते अशोक स्तंभावरून घेतले आहे.

44.गांधी जयंती - २ ऑक्टोबर रोजी साजरी केली जाते. महात्मा गांधींचे स्मरण केले जाते.

प्रजासत्ताक दिन - २६ जानेवारी रोजी साजरा केला जातो. आपला संविधानाचा सन्मान केला जातो.

45.स्वातंत्र्य दिन - १५ ऑगस्ट

प्रजासत्ताक दिन - २६ जानेवारी

गांधी जयंती - २ ऑक्टोबर

46.राष्ट्रीय सण साजरे करून आपल्यामध्ये एकता, आदर, देशभक्ती आणि प्रेम या भावना निर्माण होतात.

47. मुले परेडमध्ये भाग घेतात, देशभक्तीपर गीते गातात, चित्रे काढतात, भाषणे देतात आणि सांस्कृतिक कार्यक्रमांमध्ये सहभागी होतात.

---

४ गुणांचे प्रश्न

48. स्वतंत्रता दिन - माझ्या शाळेतील साजरा

आमच्या शाळेत दरवर्षी १५ ऑगस्ट रोजी स्वातंत्र्य दिन साजरा केला जातो. मुख्याध्यापक ध्वजारोहण करतात.

आपण राष्ट्रगीत गातो, विद्यार्थी भाषणे देतात, नृत्य व गीते सादर करतात.

मुख्य पाहुणे भाषण देतात. सर्वांना प्रसाद (साखर, मिठाई) वाटला जातो.

49. भारताचे राष्ट्रीय चिन्ह

भारताचे राष्ट्रीय चिन्ह चार सिंहांचे असून ते अशोक स्तंभावरून घेतले आहे.

हे शौर्य, सामर्थ्य आणि सत्य यांचे प्रतीक आहे.

हे सरकारी कागदपत्रांवर आणि चलनावर वापरले जाते.

50. चार राष्ट्रीय चिन्हे

राष्ट्रीय ध्वज: यामध्ये तीन रंग आणि चक्र आहे. ते एकता आणि शांतीचे प्रतीक आहे.

राष्ट्रीय पक्षी: मोर - तो सुंदर आहे आणि सौंदर्य आणि कृपेचे प्रतीक आहे.

राष्ट्रीय प्राणी: वाघ - तो ताकद आणि शौर्याचे प्रतीक आहे.

राष्ट्रगीत: “जन गण मन” - ते आपल्या देशाबद्दलचा आदर आणि प्रेम दर्शवते.

---

51. आमच्या शाळेतील बालदिन

बालदिन १४ नोव्हेंबर रोजी साजरा केला जातो. हा पंडित जवाहरलाल नेहरू यांचा वाढदिवस आहे.

शिक्षक नेहरूजींविषयी भाषणे देतात.

खेळ आणि चित्रकला स्पर्धा आयोजित केल्या जातात.

विद्यार्थी सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करतात.

सर्व मुलांना मिठाई व बक्षिसे दिली जातात.

Lesson no. 21

kho- kho

--उत्तरे

१. खो-खो खेळाच्या मैदानाचा आकार कसा आहे?

)

ब) वर्तुळ

c) त्रिकोण

ड) आयत

२. बिया वापरून खेळला जाणारा खेळ.

अ) रेक

ब) अलिगुली घर

क) साप खाणे

ड) क्रिकेट

३. फासे वापरून खेळला जाणारा खेळ

अ) चौरस

ब) रेक

c) फासे खेळ

बुद्धिबळ

४. आपल्या देशाचा राष्ट्रीय खेळ

अ) व्हॉलीबॉल

ब) थो बॉल

2)

ड) ठेवा

५. विश्वनाथ आनंद कोणत्या खेळासाठी प्रसिद्ध आहेत?

अ) बुद्धिबळ

ब) कॅरम

सी) शूटिंग

धावत आहे

रिकाम्या जागा भरा

अलिगुली माने हा खेळ ६ चिंचेच्या बिया वापरून खेळला जातो.

७ खो-खो हा एक पाय दुमडून खेळला जाणारा खेळ आहे.

क्रिकेट हा ८ चेंडू आणि एका बॅटचा वापर करून खेळला जाणारा खेळ आहे.

९. पोहणे हा पाण्यात खेळला जाणारा खेळ आहे.

कबड्डी हा खेळ १० जणांच्या गटात खेळला जातो.

११. क्रिकेट हा असा खेळ आहे जिथे चेंडू हातांनी वापरला जातो.

१२. खो-खो (किंवा स्थानिक प्रसिद्ध खेळ) हा तुमच्या जिल्ह्याचा एक खास खेळ आहे.

१३. तुम्ही जत्रेत पाहिलेला खेळ रिंग टॉस होता (किंवा स्थानिक जत्रेत ६).

१४. खो-खो मैदानाचा आकार आयताकृती आहे.

१५. खो-खो मैदानावरील खांबांची संख्या २ आहे.

१६. खो-खो संघातील खेळाडूंची संख्या ११ आहे.

१७. प्रत्येक खो-खो डाव ९ मिनिटांचा असतो.

१८. गोलपोस्टजवळ उभे असलेले खेळाडू बचावपटू असतात.

१९. राष्ट्रीय खेळाडू प्रकाश पदुकोण बॅडमिंटन खेळतात.

20. प्रसिद्ध खो-खो खेळाडू उषा अनंतरामन कर्नाटकातील आहेत.खरी किंवा खोटी उत्तरे

२१. खो-खो हा खेळ ११ खेळाडूंसह दोन संघांमध्ये खेळला जातो. (बरोबर

खरी किंवा खोटी उत्तरे

२१. खो-खो हा खेळ ११ खेळाडूंच्या दोन संघांमध्ये खेळला जातो. (बरोबर)

२२. खो-खोचा एक डाव १५ मिनिटे चालतो. (खोटे)

२३. खो-खो मैदानाचा आकार आयताकृती आहे. (बरोबर)

२४. खो-खो संघात ९ खेळाडू आणि ३ अतिरिक्त खेळाडू असतात. (२)

२५. मैदानातील खेळाडू एका सरळ रेषेत बसतात. (बरोबर)

२६. धावताना तुम्ही मध्यभागी असलेल्या रेषेवर पाऊल ठेवू शकता. (चुकीचे)

२७. खो-खो संघ परस्पर सहकार्य आणि सामाजिक सौहार्द वाढवतो. (बरोबर)

२८. सर्कस आणि मेळे हे मनोरंजनाचे स्रोत नाहीत. (खोटे)

२९. प्राणी कल्याणकारी संस्था सर्कसमध्ये प्राण्यांच्या वापराला पाठिंबा देतात. (खोटे)

३०. दरवर्षी सर्कस कंपन्यांची संख्या वाढत आहे का? (खोटे)

३१. एक संच लिहा.

ब (क्रीडा / वर्णन)

A. राहुल द्रविड

एक सचिन तेंडुलकर

b क्रिकेट

e प्रकाश पदुकोण

C. बॅडमिंटन

ब (क्रीडा / वर्णन)

ई. पी. टी. उषा

d ॲथलेटिक्स

यू मालती होला

e ॲथलेटिक्स

श्री.अभिनव बिंद्रा

f शूटिंग

आर. धनराज पिल्लई

g टाकणे

A. विश्वनाथन आनंद

h बुद्धिबळ

A. सानिया मिर्झा

i टेनिस

I. ममता पुजारी

G. भांग

३२. अ (६)

बी (साधन / वर्णन)

a काठी आणि चें

c रॉकेट आणि शटलकॉक

E. धनुर्विद्या

d धनुष्य बाण

A. कॅरम

. मानसिक आणि Kaidin

अरे बुद्धिबळ

f बुद्धिबळ आणि मोहरा

एका मार्काने उत्तर दिले

३३. चिंचेच्या बिया वापरून खेळणे म्हणजे काय?

उत्तर: अलिगुली माने

३४. एक पाय दुमडून खेळला जाणारा खेळ कोणता?

उत्तर: लंगडा पक्षी

३५. बॅट आणि बॉलचा खेळ म्हणजे काय?

उत्तरः क्रिकेट

३६. फासे वापरून खेळला जाणारा खेळ कोणता आहे?

उत्तर : पगडे

३७. पाण्यात खेळला जाणारा खेळ कोणता आहे?

उत्तर: पोहणे

३८. खो-खो संघात किती खेळाडू असतात?

उत्तर: 11

३९. कर्नाटकातील प्रसिद्ध खो-खो वादक कोण आहे?

उत्तर: उषा अनंतरामन

४०. खो-खो मैदानाचा आकार कसा आहे?

उत्तर: आयत

४१. खो-खोचा एक फेरी किती मिनिटे चालतो?

उत्तर: 9 मिनिटे

४२. खो-खो मध्ये स्पर्धकाने त्याच्या मित्राला स्पर्श करताना काय म्हणावे?

उत्तर: "खो"

दोन मार्कांची उत्तरे

४३. खो-खो खेळाचे दोन नियम कोणते आहेत?

उत्तर:

तुम्ही "खो" म्हणावे आणि तुमच्या मित्राच्या पाठीवर थाप द्यावी.

धावताना मध्यभागी असलेल्या रेषेवर पाऊल ठेवू नका.

४४. दोन इनडोअर गेम आणि दोन आउटडोअर गेमची नावे सांगा.

उत्तर:

घरातील खेळ: बुद्धिबळ, कॅरम

मैदानी खेळ: क्रिकेट, कबड्डी

४५. गट खेळांचे दोन फायदे काय आहेत?

उत्तर: संघभावना वाढवते.

सामाजिक सौहार्दाला प्रोत्साहन देते.

४६. दोन प्रसिद्ध भारतीय खेळाडू आणि त्यांच्या खेळांची नावे सांगा.

उत्तर:

राहुल द्रविड - क्रिकेट

पी.टी. उषा - ॲथलेटिक्स

४७. खो-खो मध्ये फाउल म्हणजे काय? एक उदाहरण द्या.

उत्तर:

फाउल म्हणजे नियमांचे उल्लंघन,

उदाहरण: धावताना मध्यभागी असलेल्या रेषेवर पाऊल ठेवणे.

तीन गुणांची उत्तरे

४८. सर्कस शोच्या घसरणीची तीन कारणे लिहा आणि सांगा.

उत्तर:

प्राण्यांच्या वापराला विरोध.

नवीन मनोरंजन पर्याय (टेलिव्हिजन, इंटरनेट).

सुरक्षा समस्या.

४९. गट खेळ सामाजिक एकता कशी वाढवतात?

उत्तर: गट खेळांसाठी सर्वांना एकत्र खेळावे लागते,

ते सुसंवाद, सहकार्य आणि मैत्री वाढवतात.

५०. खो-खो खेळण्यासाठी काही सुरक्षितता नियम सांगा.

उत्तर:

मध्य रेषेवर पाऊल ठेवण्याची गरज नाही.

जेव्हा तुम्हाला वेगाने धावायचे असेल तेव्हा तुम्ही एखाद्याच्या मानेवर टेकून त्यांना स्पर्श केला पाहिजे.

खेळाडूंनी एकमेकांची काळजी घेतली पाहिजे.

चार मार्कांची उत्तरे

१. खो-खो शेताच्या मांडणीचे वर्णन करा:

आकार, आयताकृती

खांबांची संख्या २ आहे.

दोन खांबांमधील चौरसांची संख्या

खांबांमधील ओळींची संख्या 8

५२. खो-खोचा चौथा नियम लिहा आणि म्हणा:

तुम्ही स्वतःच्या पाठीवर "खो" असे थापले पाहिजे.

मध्य रेषेवर पाऊल ठेवू नका.

O

दिशा बदलू नका.

"खो" हा मधल्या फळीतून जयजयकार करू नये.

५३. तुम्ही पाहिलेल्या सर्कस शोचे वर्णन करा:

विविध कलाकृती आणि प्रदर्शने.

प्राणी शो.

मी खूप मोहित झालो आणि मला ते पुन्हा पहायला आवडेल.

५४. चार प्रसिद्ध भारतीय खेळाडू आणि त्यांच्या खेळांचे वर्णन करा:

राहुल द्रविड - क्रिकेट

पी.टी. उषा - ॲथलेटिक्स

विश्वनाथन आनंद - बुद्धिबळ

सानिया मिर्झा - टेनिस

धडा - २२:

सुविधा - सुधारणा

(उत्तरे)

१. मानवी जगण्यासाठी ही मूलभूत सुविधांपैकी एक आहे.

अ) पाणी

ब) इत्ती गे

c) दगड

ड) झाड

२. आरोग्य सेवा कुठून दिली जाते?

अ) बाजार

ब) हॉटेल

क) रुग्णालय

)

उद्यान

३. स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याचे काय फायदे आहेत?

अ) श्री

b) उद्योग

सी) मनोरंजन

डी) रोग

निर्मूलन

४. मुलांना शिक्षण देण्यासाठी कोणत्या सुविधांची आवश्यकता आहे?

दुकान

अ) बाजार

६)

क) रुग्णालय

५. गावांमध्ये रस्त्यांचा अभाव काय दर्शवितो?

अ) स्वच्छता

स्थिती

ब) समृद्धी

सी) विकास

ड) मागास

23

रिकाम्या जागा भरा (उत्तरे)

6.

7 घर

8 कारसाठी

९. चार्ल्स बॅबेज

10 भांडी

11 80,000

12 हात

13 बदल

14 आहेत

15 जोरदार

खरे की खोटे (उत्तरे)

16

17

18 चुकीचे आहे

19 चुकीचे आहे

20

21 चुकीचे आहे

22

23

24 चुकीचे आहे

धडा-२२ सुविधा-सुधारणा

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा.

(उत्तरे)

१. मानवी जगण्यासाठी ही मूलभूत सुविधांपैकी एक आहे.

अ) पाणी

ब) इत्ती गे

c) दगड

ड) झाड

२. आरोग्य सेवा कुठून दिली जाते?

अ) बाजार

ब) हॉटेल

क) रुग्णालय

)

उद्यान

३. स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याचे काय फायदे आहेत?

अ) श्री

b) उद्योग

सी) मनोरंजन

डी) रोग

निर्मूलन

४. मुलांना शिक्षण देण्यासाठी कोणत्या सुविधांची आवश्यकता आहे?

दुकान

अ) बाजार

६)

क) रुग्णालय

५. गावांमध्ये रस्त्यांचा अभाव काय दर्शवितो?

अ) स्वच्छता

स्थिती

ब) समृद्धी

सी) विकास

ड) मागास

23

रिकाम्या जागा भरा (उत्तरे)

6.

7 घर

8 कारसाठी

९. चार्ल्स बॅबेज

10 भांडी

11 80,000

12 हात

13 बदल

14 आहेत

15 जोरदार

खरे की खोटे (उत्तरे)

16

17

18 चुकीचे आहे

19 चुकीचे आहे

20

21 चुकीचे आहे

22

23

24 चुकीचे आहे

25

२६ सेट लिहा (उत्तरे)

A. पहिला संगणक

A. कागद तयार करण्यासाठी वापरला जातो

चार्ल्स बॅबेज

मातीची भांडी

ई. ट्रॅक्टर आणि बसेसमध्ये वापर

पेट्रोल आणि डिझेल

हे तांब्यापासून बनलेले आहे.

स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी

/स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी

A. सर्जनशीलतेने बनवलेले

विविध उत्पादने

धडा-२२ सुविधा-सुधारणा

खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा.

(उत्तरे)

१. मानवी जगण्यासाठी ही मूलभूत सुविधांपैकी एक आहे.

अ) पाणी

ब) इत्ती गे

c) दगड

ड) झाड

२. आरोग्य सेवा कुठून दिली जाते?

अ) बाजार

ब) हॉटेल

क) रुग्णालय

)

उद्यान

३. स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याचे काय फायदे आहेत?

अ) श्री

b) उद्योग

सी) मनोरंजन

डी) रोग

निर्मूलन

४. मुलांना शिक्षण देण्यासाठी कोणत्या सुविधांची आवश्यकता आहे?

दुकान

अ) बाजार

६)

क) रुग्णालय

५. गावांमध्ये रस्त्यांचा अभाव काय दर्शवितो?

अ) स्वच्छता

स्थिती

ब) समृद्धी

सी) विकास

ड) मागास

23

रिकाम्या जागा भरा (उत्तरे)

6.

7 घर

8 कारसाठी

९. चार्ल्स बॅबेज

10 भांडी

11 80,000

12 हात

13 बदल

14 आहेत

15 जोरदार

खरे की खोटे (उत्तरे)

16

17

18 चुकीचे आहे

19 चुकीचे आहे

20

21 चुकीचे आहे

22

23

24 चुकीचे आहे

25

२६ सेट लिहा (उत्तरे)

A. पहिला संगणक

A. कागद तयार करण्यासाठी वापरला जातो

चार्ल्स बॅबेज

मातीची भांडी

ई. ट्रॅक्टर आणि बसेसमध्ये वापर

पेट्रोल आणि डिझेल

हे तांब्यापासून बनलेले आहे.

स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी

/स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी

A. सर्जनशीलतेने बनवलेले

विविध उत्पादने

प्राचीन काळी स्वयंपाकासाठी वापरला जाणारा ओ.

लाकडाचा लगदा

प्राचीन काळी स्वयंपाकासाठी वापरला जाणारा ओ.

लाकडाचा लगदा

25

२६ सेट लिहा (उत्तरे)

A. पहिला संगणक

A. कागद तयार करण्यासाठी वापरला जातो

चार्ल्स बॅबेज

मातीची भांडी

ई. ट्रॅक्टर आणि बसेसमध्ये वापर

पेट्रोल आणि डिझेल

हे तांब्यापासून बनलेले आहे.

स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी

/स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी

A. सर्जनशीलतेने बनवलेले

विविध उत्पादने

प्राचीन काळी स्वयंपाकासाठी वापरला जाणारा ओ.

लाकडाचा लगदाएका मार्काने उत्तर दिले

27.

२८. चार्ल्स बॅबेज

29.

३०. यंत्रे बनवण्यासाठी वापरले जाते.

३१ मातीकामात यंत्रांचा वापर

दोन मार्कांची उत्तरे

३२ जुन्या काळात: भांडे, बैलगाडी सध्याच्या काळात: प्रेशर कुकर, बस

३३ नैसर्गिक संसाधने आपल्याला आवश्यक असलेल्या गोष्टी पुरवतात, जसे की पाणी, लाकूड इ.

३४ मानव त्यांच्या सर्जनशीलतेचा वापर खेळणी आणि कला वस्तू बनवण्यासाठी करतात.

३५ माती आणि कागदाचा वापर घरी कलाकृती बनवण्यासाठी करता येतो.

३६ धातू मजबूत असतात आणि त्यांना सहजपणे आकार देता येतो.

तीन मार्कांची उत्तरे

37 जुन्या वेळा

भांडे

आजची वेळ

लिफ्ट कार्ट

प्रेशर कुकर

लॉरी/कचरा

पानांवर कागद आणि संगणक लिहिणे

३८ नैसर्गिक संसाधनांमुळे घरे बांधणे, कपडे बनवणे आणि प्रवास करणे सहज शक्य होते.

३९ विज्ञान आणि तंत्रज्ञानामुळे यंत्रे, औषधे आणि उत्तम वाहतूक व्यवस्था उपलब्ध होते.

४० सर्जनशीलतेचा वापर फुले, मण्यांपासून कलाकृती आणि भांडी बनवण्यासाठी केला जाऊ शकतो.

चार मार्कांची उत्तरे

41

यंत्रे पेट्रोलवर चालतात.

कागद झाडाच्या सालीपासून/लाकडापासून बनवला जातो.

घरे बांधण्यासाठी आणि अन्न शिजवण्यासाठी धातूंचा वापर केला जातो.

ते माती आणि कापडाच्या कणांपासून सर्जनशीलपणे कलाकृती बनवतात.

42

जुना काळ

आजची वेळ

कपडे

हात धरला

मशीन बनवली

वाहतूक बैलगाडी

बस आणि लॉरी

स्वयंपाक

एक भांडे स्टोव्ह

गॅस स्टोव्ह, इंडक्शन

ताडपत्री लिहिणे

कागद आणि संगणक

४३ धातू मजबूत आणि लवचिक असतात. त्यांना आकार देता येतो. ते अवजारे, यंत्रे आणि इमारतींसाठी वापरले जातात. ते स्वच्छ करणे सोपे असते.

४४. विविध भांडी:

पाण्याचे भांडे : पाणी ठेवण्यासाठी

फ्लॉवर पॉट: फुले ठेवण्यासाठी

कुकिंग पॉट : शिजवण्यासाठी

सजावटीचे भांडे: सजावटीसाठी

उत्तरे

पाठ – २३:

पोशाख – डिझाईन

योग्य पर्याय निवडा (सोपे)

1.C) आ आकार आणि शैली

2.B) हवामानानुसार कपडे बदलतात

3.C) स्लिंग किंवा पाऊसकोट

4.A) लोकरीचे कपडे

5.B) आरामदायक आणि कामासाठी योग्य

रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

6.कापूस

7.पाऊसकोट

8.लोकरी

9.बागलकोट

10.रेशीमकीटक

11.कपडे

12.रंग

13.धोतर

14.स्कर्ट

15.नैसर्गिक

बरोबर की चूक (सोपे)

16.बरोबर

17.चूक

18.बरोबर

19.चूक

20.चूक

21.बरोबर

22.बरोबर

23.बरोबर

24.बरोबर

25.बरोबर

जोड्या जुळवा (सोपे)

A **B**

a. रेशीम – b. कर्नाटक हा सर्वात मोठा उत्पादक आहे

b. उन्हाळा – a. पांढरे कपडे

c. साडी आणि ब्लाऊज – d. पारंपरिक स्त्रियांचे वस्त्र

d. पावसाळा – e. पाऊसकोट

e. बागलकोट – f. इळकल साडी

f. पुरुषांचे पारंपरिक वस्त्र – e. धोतर आणि शर्ट

एक गुणांचे प्रश्न (सोपे)

27. उन्हाळ्यात आपण कापसाचे कपडे घालतो.

28. रेशीम हा रेशीमकीटक बनवलेला मऊ आणि चमकदार धागा आहे.

29. पावसाळ्यात रेनकोट उपयुक्त असतो.

30. बागलकोट जिल्ह्यात इळकल साड्या प्रसिद्ध आहेत.

31. धोतर, शर्ट आणि कुर्ता ही पुरुषांची पारंपरिक वस्त्रे आहेत.

32. फुले, पाने आणि फळांपासून नैसर्गिक रंग मिळतात.

33. उन्हाळ्यासाठी हलके कापसाचे कपडे योग्य आहेत.

34. कपडे आपल्याला उष्णता, थंडी आणि पावसापासून संरक्षण देतात.

दोन गुणांचे प्रश्न

35.उन्हाळ्यात हलकी आणि थंड कापसाची वस्त्रे घालतात.

हिवाळ्यात जाड आणि उबदार लोकरीची वस्त्रे घालतात.

36.शिवलेली कपडे: शर्ट, फ्रॉक

न शिवलेली कपडे: साडी, धोतर

37.इळकल साडी आणि म्हैसूर रेशीम ही कर्नाटकाची पारंपरिक वस्त्रे आहेत.

38.म्हैसूर आणि रामनगर हे कर्नाटकातील रेशीम उत्पादक जिल्हे आहेत.

39.हिवाळ्यात उबदार राहण्यासाठी लोकरीचे कपडे घालावेत.

पावसाळ्यात ओले होऊ नये म्हणून रेनकोट घालावा.

तीन गुणांचे प्रश्न **40.**

1 कापडाचे साहित्य घ्या 2.

योग्य आकारात कापा

3.कपड्याचे तुकडे शिवा

माणूस आपली सर्जनशक्ती वापरून रंगीबेरंगी, आकर्षक आणि उपयोगी कपडे तयार करतो.

तो धागा, डिझाईन आणि मशिन्स वापरतो.

41.कपडे आपले हवामानापासून संरक्षण करतात

कपडे आपल्याला स्वच्छ ठेवतात

कपड्यांतून आपली संस्कृती दिसते

42.शिवलेले कपडे: शर्ट, स्कर्ट, पॅण्ट

शिवलेले कपडे: साडी, धोतर

चार गुणांचे प्रश्न

43.

- बागलकोट: इळकल साड्या
- म्हैसूर: म्हैसूर रेशीम
- कोडगु: पारंपरिक कूर्ग पोशाख
- उत्तर कर्नाटक: लुंगी आणि शर्ट
- प्रत्येक जिल्ह्याचा पोशाखाचा वेगळी शैली आहे.

44.

- नैसर्गिक रंग पाने, फळे, फुले यांपासून बनवले जातात.
- कापड उकळून रंगाच्या पाण्यात बुडवले जाते.
- कापड रंग शोषून घेतो.
- वाळल्यानंतर ते नैसर्गिक रंगीत कापड होते.

45.

● उन्हाळा: कापसाचे कपडे

● पावसाळा: रेनकोट किंवा प्लास्टिक कोट

● हिवाळा: लोकरीचे कपडे

● बर्फवृष्टी: जाड जॅकेट आणि हातमोजे

46.

● मनुष्य रेशीम, कापूस, लोकरी यासारखी सामग्री वापरतो.

● फ्रॉक, जिन्स, साडी यासारखे नवे प्रकार तयार करतो.

● रंग, प्रिंट्स आणि भरतकाम सर्जनशीलता दर्शवतात.

● ते आरामदायक आणि सुंदर कपडे तयार करतात.

पाठ – २४: मेघदादाचा प्रवास

योग्य पर्याय निवडा (सोपे)

1.B) 7

2.C) मुल्लायनगिरी

3.C) उन्हाळा

4.A) ऋतू

5.B) हवा

रिकाम्या जागा भरा (सोपे)

6.1993

7.दरी

8.ओढा किंवा नदी

9.गाळयुक्त/सेंद्रिय माती

10.मुळळयनगिरी

11.रेशीम

12.हिवाळा

13.सात

14.हिमालय

15.सूर्यप्रकाश

बरोबर की चूक (सोपे)

16.चूक

17.चूक

18.बरोबर

19.बरोबर

20.चूक

21.बरोबर

22.चूक

23.चूक

24.बरोबर

25.बरोबर

जोड्या जुळवा (सोपे)

26.A. जोग धबधबा – c. भारतातील सर्वात उंच धबधबा

26.B. इंद्रधनुष्य – d. सात रंग (VIBGYOR)

26.C. माउंट एव्हरेस्ट - a. जगातील सर्वोच्च शिखर (तिबेट)

26.D. उन्हाळा - e. थंड पाण्याने आंघोळ

26.E. मुळ्ळयनगिरी शिखर – f. कर्नाटकातील सर्वोच्च शिखर

26.F. काश्मीर – g. दरी

26.G. क्षयरोग – h. हवामान प्रदूषण

26.H. रासायनिक खते – b. माती प्रदूषण

एक गुणांचे प्रश्न (सोपे)

27.निसर्ग हे सर्व सजीव प्राण्यांचे निवासस्थान आहे.

28.या धड्यात कथन करणारा ढग होय.

29.समुद्रकिनाऱ्याजवळ.

30.त्याने संगीत किंवा आवाज निर्माण केला.

31.वाळवंटात सर्वत्र वाळू दिसते.

32.सपाट जमीन म्हणजे मैदानी प्रदेश.

33.नद्या गाळयुक्त माती आणतात.

34.सपाट उंच जमीन म्हणजे पठार.

35.टेकड्या सागर सपाटीपासून सुमारे 100 ते 1000 मीटर उंच असतात.

36.दरी ही दोन टेकड्यांमधील खालची जमीन असते.

37.पर्वत म्हणजे उंच भू-भाग.

38.धबधबा म्हणजे उंचीवरून खाली पडणारे पाणी.

39.VIBGYOR

40.इंद्रधनुष्यात 7 रंग असतात.

41.दऱ्या सामान्यतः V-आकार किंवा U-आकाराच्या असतात.

दोन गुणांचे प्रश्न

42.● वाळवंटात फारसा पाऊस पडत नाही. ● सर्वत्र वाळू असते.

43.समुद्राच्या लाटा किनाऱ्यावर आपटतात आणि वाळूत ध्वनी व आकृती निर्माण करतात.

44.● माती वनस्पतींच्या वाढीस मदत करते. ● मातीपासून घर, मडकी व इतर वस्तू बनवतात.

45.● उन्हाळा: उष्ण व ऊन असतो. ● हिवाळा: थंड व धुकेयुक्त असतो.

46.● हवा श्वास घेण्यासाठी मदत करते. ● ती पक्ष्यांना उडायला आणि ढगांना हालचाल करायला मदत करते.

47.● खूप वाहने वापरणे थांबवा. ● अधिक झाडे लावा.

48.पावसाळ्यात हवामान थंड व ओलसर असते.

49.उन्हाळ्यात लोक कापसाचे कपडे घालतात.

50.हिवाळ्यात लोक गरम जेवण जसे सूप, गरम भात खातात.

तीन गुणांचे प्रश्न

51.ढगाने पर्वत, नद्या, जंगले, शेत, प्राणी आणि खेडी पाहिली.

52. टेकड्या लहान असतात, सुमारे **300–1000 मीटर.**

पर्वत उंच असतात, **1000** मीटरपेक्षा जास्त.

पर्वतांच्या शिखरावर बर्फ असतो; टेकड्यांवर नसतो.

53.लोक छत्र्या, रेनकोट वापरतात आणि घरात राहतात.

54. नद्यांमध्ये कचरा टाकू नका.

प्लास्टिक वस्तूंचा कमी वापर करा.

हवेची शुद्धता राखण्यासाठी झाडे लावा.

55.वायुमंडळ ही पृथ्वीभोवतीचे हवेचे आवरण आहे.

56. हवामान म्हणजे दररोजची स्थिती (उष्ण, थंड, पाऊस).

वायुमंडळ म्हणजे पृथ्वीभोवतीचे हवेचे आवरण.

57.ढग डोंगर, नद्या, जंगले व शेतांवरून प्रवास करत होता.

58.इंद्रधनुष्य म्हणजे पावसानंतर आकाशात दिसणारे सात रंगांचे मिश्रण.

59. पाणी प्यायला वापरतात.

स्वयंपाक, अंघोळ आणि शेतीसाठी वापरले जाते.

60. प्लास्टिक, कचरा आणि रसायनांमुळे जमीन प्रदूषित होते.

ही जमीन शेतीसाठी योग्य राहत नाही.

चार गुणांचे प्रश्न

61.ढगाने पाहिले: हिरवी जंगले ,वाहणाऱ्या नद्या , पर्वत आणि दऱ्या ,शेती व खेडी — हे सर्व सजीवांना आवश्यक नैसर्गिक साधनसंपत्ती आहेत.

62.उन्हाळा कपडे आणि पीके वाळवण्यासाठी उपयुक्त असतो.

पावसाळा नद्या आणि तलाव भरतो.

हिवाळा गहू सारख्या पिकांसाठी चांगला असतो.

ऋतूंमुळे शेतकरी, वनस्पती आणि प्राणी यांना मदत होते.

63.प्लास्टिक, धूर आणि कचरा यामुळे प्रदूषण होते. हवा अशुद्ध होते, पाणी अस्वच्छ होते, मातीचा पोत कमी होतो. कचरा फेकणे थांबवा, पर्यावरणपूरक वस्तू वापरा, झाडे लावा.

64.हवामान: दररोजचे बदल (पाऊस, ऊन, थंडी).

हवामानाची दीर्घकालीन स्थिती म्हणजे हवामान (climate). उदा: राजस्थान गरम आहे (हवामान),आज

ढगाळ आहे (हवामान).

65. हवा: श्वास घेण्यासाठी गरजेची.

पाणी: पिण्यासाठी, शेतीसाठी आवश्यक.

माती: शेतीसाठी आणि घरे बांधण्यासाठी उपयोगी.

66. उन्हाळा: हलके कापसाचे कपडे, थंड अन्न, फळे. हिवाळा: लोकरीचे कपडे, गरम अन्न जसे सूप, भात

उत्तर पत्रिका

पाठ 25

आपले राज्य- आपला अभिमान

पर्यायांमधून योग्य उत्तर निवडून लिही (सोपे)

1. बेंगळुरू
2. पिवळा आणि लाल
3. नीलकंठ(धनेश)
4. बेंगळुरू
5. नोव्हेंबर

रिकाम्या जागा भर (सोपे)

6.गुजरात

7. कर्नाटक

8. 31

9. करावली

10. पाऊस

11. कमी

12. खूप

13. मासेमारी

14. भात

15. मलनाड

16. कृष्णा

17. विजयनगर

18. कोडगू

19. विधान सौध

20. थंड हवेचे ठिकाण

चूक की बरोबर

21. चूक

22. बरोबर

23. चूक

24. बरोबर

25. चूक

26. बरोबर

27. चूक

28. चूक

29. बरोबर

30 बरोबर

31. बरोबर

32 बरोबर

33. बरोबर

34. बरोबर

35. चूक

36.खाली दिलेल्या घटकांच्या योग्य जोड्या जुळव (सोपे)

A	B
A) पश्चिम किनारपट्टीचा प्रदेश	H) उडपी
B) मलनाड प्रदेश	J) मलनाड जिल्हा
C) उत्तर मैदानी प्रदेश	D) सोन, लोखंड
D) दक्षिण मैदानी प्रदेश	C) अभ्रक,ग्रॅनाईट
E) हंपी	F) विजयनगर साम्राज्य
F) नंदी टेकड्या	E) थंड हवेचे ठिकाण
G) कारवार	I) समुद्रकिनाऱ्यावरचे शहर
H) जोग धबधबा	G) शिमोगा जिल्हा
I) हसन	A) कॉफी पीक
J) मंगळुरू	B) मासेमारी

एक गुणाचे प्रश्न (सोपे)

37. कर्नाटक

38. 31

39.आंध्रप्रदेश आणि तमिळनाडू

40. अरबी समुद्र

41.बेंगळुरू

42. मलनाड प्रदेश

43 मलनाड प्रदेश

44 शेती

45 कृष्णा नदी

46. हंपी

47. नंदी टेकडी

48. दारोजी अस्वल अभयारण्य

49. किनारपट्टी / करावली

50. कोलार

51. मैसूर

दोन गुणांचे प्रश्न

52. मलनाड प्रदेशात भात हे सर्वात जास्त पिकविले जाणारे पीक आहे.

53. नद्या, पिण्यासाठी, शेतीसाठी, वीजनिर्मितीसाठी आणि वाहतुकीसाठी पाणी पुरवितात.

54 लालबाग आणि विधानसौध ही बेंगळुरू मधील भेट देण्याची ठिकाणे आहेत.

55. हंपी चा दगडी रथ हा प्रसिद्ध व दगडातून साकारलेला शिल्पकलेचा एक सुंदर नमुना आहे. जो खऱ्या रथासारखा दिसतो.

56. जोग धबधबा व गोकाक धबधबा

57. लोक ,निसर्ग पर्यटन स्थळावर विश्रांतीसाठी, निसर्गाचा आनंद घेण्यासाठी आणि शुद्ध हवा घेण्यासाठी जातात.

58. आपण जागा स्वच्छ ठेवाव्यात, भिंतीवर लिहिणे टाळावे आणि आजूबाजूच्या निसर्गाचे संरक्षण करावे.

तीन गुणांचे प्रश्न

59.

*किनारपट्टीचा प्रदेश (करावली)

* मलनाड प्रदेश

* उत्तर मैदानी प्रदेश

* दक्षिण मैदानी प्रदेश

* मासेमारी

* शेती

* नारळ व्यापार

* पर्यटन

61.

* कॉफी

* सुपारी

* भात

62.

* शेती

* खाणकाम

* दुग्ध व्यवसाय व कुक्कुटपालन

63.

* बाजरी/ नाचणी

* ज्वारी

* कापूस

* भुईमूग शेंगा

64.

* नद्या शेतीसाठी पाणीपुरवठा करतात.

* त्या दैनंदिन वापरासाठी लागणारा पाणीपुरवठा करतात

* नद्यांवरील धरणे वीज निर्मिती करतात.

65.

* मंदिरे आणि शिल्पकला, प्राचीन काळातील कला संस्कृती आणि कौशल्य दाखवितात.

66.

* हंपी, मैसूर,बेंगलुरु, बदामी

* लोक इतिहास, मंदिरे, राजवाडे, महाल(राजवाडे), बागा व निसर्ग सौंदर्य पाहण्यासाठी भेट देतात.

67.

* कडुलिंब

* चिंच

* बांभुळ

68.

* झाडे लावणे

* प्लास्टिकचा वापर टाळणे

* पाणी वाचवा आणि परिसर स्वच्छ ठेवा.

चार गुणांचे प्रश्न

69.

- किनारपट्टीचा प्रदेश
- मलनाड प्रदेश
- उत्तर मैदानी प्रदेश
- दक्षिण मैदानी प्रदेश

70 ऐतिहासिक ठिकाणे, आपले जुने राजे, युद्ध कला,जीवनशैली यांचे वर्णन करतात ते आपल्याला आपल्या संस्कृती बद्दल शिकवितात.

71.

* नद्या पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा करतात.

* शेतीसाठी पाणीपुरवठा करतात.

* स्वयंपाक आणि स्वच्छता साठी लागणारे पाणी पुरवतात .

* वीज निर्मितीसाठी मदत करतात.

72.

* शेती

* मासेमारी

* व्यापार

* हस्तकला आणि कारखान्यांमध्ये काम करणे.

73. लोक वारंवार ऐतिहासिक स्थळे, थंड हवेची ठिकाणे आणि समुद्र किनारे या ठिकाणी भेटी देतात.आराम करतात, शिकतात आणि निसर्ग सौंदर्याचा आनंद घेतात.

74.

. *किनारपट्टी प्रदेशामध्ये समुद्रकिनारे मासेमारी व जोरदार पाऊस असतो.

*उत्तर मैदानी प्रदेश कोरडे असतात, शेतीसाठी उपयुक्त असतात आणि खनिजे आढळून येतात.

75.

* झाडे तोडू नका.

* पाणी आणि वीज वाचवा.

* नद्या प्रदूषित करू नका.

* अधिक झाडांची लागवड करा व परिसर स्वच्छ ठेवा.

76.

*बेंगळुरू – राजधानी, तंत्रज्ञान केंद्र (IT hub)

* मैसूर- सांस्कृतिक शहर

* मंगळुरू- बंदर शहर

* हुबळी- व्यावसायिक केंद्र

* कलबुर्गी -हरभऱ्यासाठी प्रसिद्ध

77.

वन्यजीवांचे संरक्षण करणे आवश्यक आहे कारण प्राणी निसर्गाचा समतोल राखतात आणि काही प्राणी नामशेष होण्याच्या मार्गावर आहेत.

78.

* वेशभूषा- लोकरी व सुती कपडे

* आहार -तांदूळ,कॉफी, तिखट, आमटी

* व्यवसाय- शेती, कॉफी लागवड, जंगलाधारित काम.